DE VROOLIJKE WETENSCHAP

H. J. DE GROOT

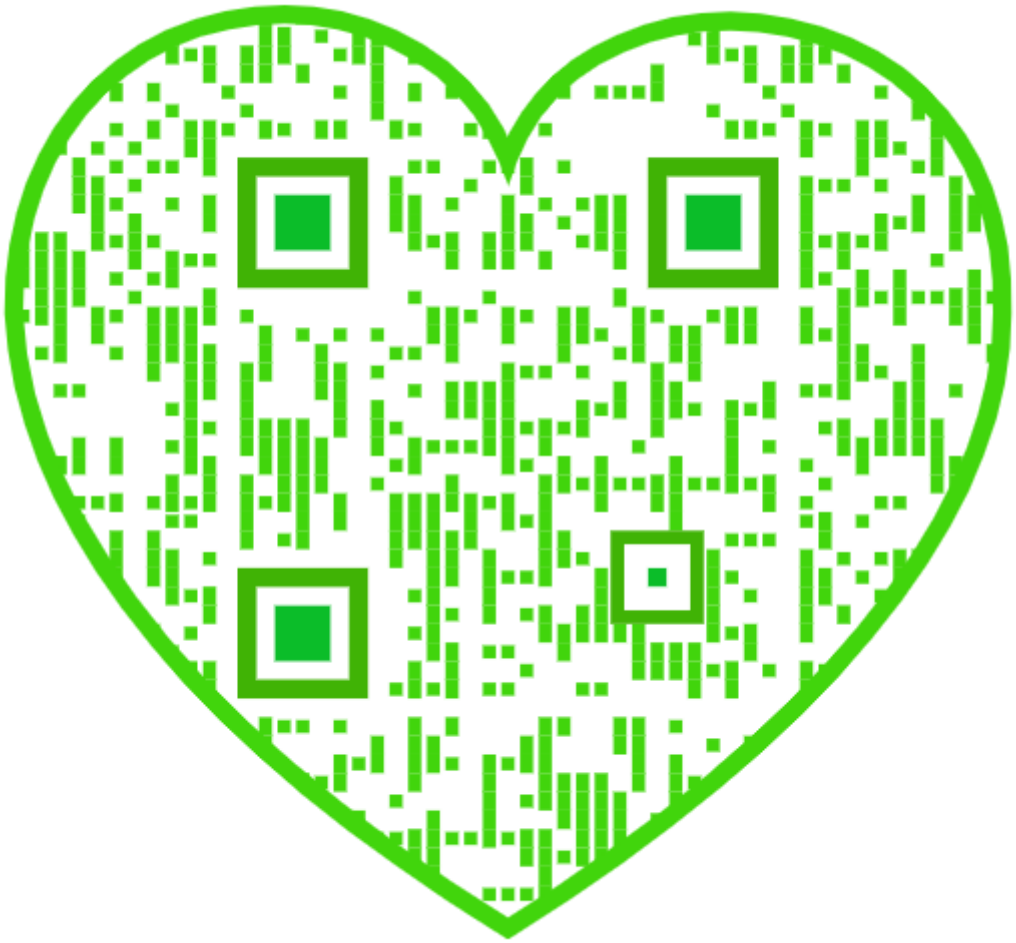

DE VROOLIJKE WETENSCHAP

KEUR UIT DE PREEKEN VAN
Ds H. J. DE GROOT

GEKOZEN EN INGELEID DOOR
Dr K. H. MISKOTTE

H. J. DE GROOT

DE VROOLIJKE WETENSCHAP

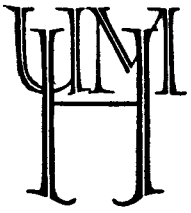

UITGEVERS-MIJ HOLLAND AMSTERDAM

INLEIDING

WIJ VOORZIEN DE EERSTE REACTIE op deze uitgave: „Ds de Groot, nooit van gehoord!" — nu, dat is de dominee van Voorst! — „o ja! maar dat is al een oudere man! en wat moeten wij moderne menschen met een bundel preeken, dorpspreeken, preeken uit de oude doos?" Ei! wacht even, mijn waarde doordraver; als ge een weinig vertrouwen hebt in mij, als zijnde (me dunkt!) toch meer of min (volgens velen al te zeer!) een modern mensch, wilt u dan een oogenblik openstellen voor mijn bewering: in dit werk is een geluid, stil, strak en zakelijk, een echte moderniteit, waarvan ge versteld zult staan. Ingepakt in het dorpsche, dat ge in zijn boven-moderne, boven-tijdelijken zin misschien óók nog niet recht hebt verstaan. Voertuig tenslotte van een evangelie-verkondiging, klaar als kristal, onvertroebeld door politieke bij-oogmerken, zeer onderscheiden van de „doorsnee-orthodoxe" prediking, vol van profetische hartstocht voor de gerechtigheid, die ge nauwelijks merken zoudt, omdat het alles zoo bescheiden en ingetogen tot u komt. Mag ik probeeren deze merkwaardige preeken, waar ik zelf zooveel aan te danken heb, bij u in te leiden?

* * *

Stel u een dorp voor of liever het dorp — want alle dorpen lijken op elkaar in hun dorpschheid, of stel u de kerk voor, de gemeente in de kleine stad — want het kerkelijke leven in de stad, zelfs in de groote stad, is *dorpsch* en zoekt dorpsch te zijn — een voorbarige en ietwat compromitteerende vervulling wellicht van de voorzegging, dat „Jeruzalem dorpsgewijs zal bewoond worden" — maar goed, stel u het dorp voor met de kerk in het midden. De kerk hoort erbij, is ingeweven in het landschappelijk tafereel; ook het landschap, als ik zoo zeggen mag, van de *ziel* dezer menschen van te lande, zou zonder de kerk leege plekken hebben en wat meer is: aan perspectief inboeten. En nu wordt het Zondagmorgen, het gebeier der klokken is roepend de velden over gegaan en langs de wegen komen met

plechtige en besliste schreden de leden der gemeente naar het heiligdom, hun heiligdom, in zekeren zin hun éénige gemeenschappelijke huis.
Maar zie, ze komen van vèrre gegaan, en heusch niet alleen in letterlijken zin. Ook geestelijk komen zij *van verre*, leggen een afstand af, ze doormeten een ruimte, ze moeten er zich toe schikken, den tijd er voor nemen, het werk vanmorgen in den stal, het voeren en het melken strikt op tijd doen, er moest niets tusschenkomen; ze jagen niet, maar doen het toch ook niet zoo kalm af als anders. De dag des Heeren is gekomen, is tot hèn gekomen en zij willen komen om dien dag te groeten, om hetgeen aan dien dag zijn wezen geeft, te ontmoeten. Hoe is het nu? Komen ze uit het vertrouwde in het vreemde? of uit het vreemde in het vertrouwde? komen ze uit de onrust tot de rust? of komen ze uit de rust tot de onrust? Men kan deze vraag natuurlijk trachten te beantwoorden, door de menschen in groepen te onderscheiden al naar gelang van hun geestelijken staat; maar dat is een gevaarlijk ondernemen, omdat zuivere gegevens ontbreken en omdat de werkelijkheid in de verschillende levens zoo wonderlijk, zoo onontwarbaar gemengd is. Veeleer is het beide waar: zij komen, als zij ter kerke gaan, uit het vertrouwde in het vreemde, en toch ook weer uit het vreemde in het vertrouwde; en de priesterlijke mensch, die hen straks heeft vóór te gaan in den dienst, zal zich over deze tegenstrijdigheid, als hij wijs is, niet eens beklagen. Want hij komt er toch niet uit, evenmin als zijn menschen.
Onweersprekelijk, zij gaan in het leven òp, in hun arbeid en zorg, in het gebeuren en de gebeurlijkheden van den dag, in de geboorten en de bórelingskes van mensch en dier, van stal en akker, van land en boogerd, in de lotbepalende machten, die zij vreezende vereeren; en de kerk, dat is, ondanks het feit, dat zij in het midden staat en in alle lotgevallen mede betrokken is: het *vreemde*; daar is het stil-zitten, het gebonden zwijgen, daar is het samenzijn met vriend en vijand onder hetzelfde gewelf, het hoofd misschien vervuld van koppelarij en veete, maar stil, ze zijn de gemeente — daar is verder de dominé, uit de stad en gestudeerd en zoo anders dan zij, eigenlijk een indringer, daar is de Bijbel met zijn hooge eischen en ongeloofelijke beloften, daar is het getuigenis over hetgeen lang geleên is geschied en ver van hier, daar gaat iets hoorbaar worden van hetgeen geen oog heeft gezien en geen oor heeft gehoord en wat in geen menschen hart is opgeklommen.

Maar anderzijds: dit vreemde is hun toch ook weer zoo vertrouwd van jongsaf; het hóórt tot het dorpscommunisme, tot de vaste teekenen van de clan, deel te nemen aan dit gebeuren in het midden; er is (gelijk men weet) geen behagelijker kout (of geen pittiger redetwist) dan juist die de kerk, de kerkeraad, de dominé, de vooraanzittenden betreft; men heeft trouwens den Bijbel aan huis, als een meubelstuk, als een werktuig, ja als de ephod van de Groote Geest, die de plaats beschermt, hij komt geregeld (meer of min geregeld) op de tafel, men heeft zijn meeningen en zijn herinneringen, men heeft geleerd de Kerk in te schakelen voor eigen gebruik; ja, dit gaat zoover, dat een ieder schier een vast, geestelijk huis bewoont, hetwelk hij met *de* kerk of de ware kerk of de kerk zooals die vroeger hier was, gelijkstelt. In het dagelijksche lot is men onzekerder van zichzelf, meer afhankelijk, meer prijsgegeven, dan op het gebied der waarheid (of der waarheid achter de waarheid)! Voeg daarbij de druk der omstandigheden, de indringende macht van de stad, de toenemende exploitatie van verre ondernemers, de bemoeizucht van den staat, de ondoorgrondelijkheid van de wisselende wetten en wetjes, de bestaansbedreiging, iets van het lang licht-opgenomen en teruggedrongen sociale vraagstuk, de breuk in de patriarchale verhoudingen en de stijllooze willekeur die daarvoor in de plaats kwam, voeg erbij wat de sfeer van beurs en boerenbond aan de oude gewoonten komt verwrikken — en ge verstaat, hoe de kerk, de oude waarheid, de oude zang, de vaste gang van den sabbathdag kan verschijnen als het *vertrouwde* en als een toevlucht in een vreemd, onzeker geworden leven. Zie inderdaad, zij komen van vèrre naar het vreemde, het ingedrongen heiligdom, als pachters, als leenmannen, als hoorigen; maar zie ze tegelijk komen als duiven naar hun vensters in den til, als runderen in den nevelavond naar den warmen stal.

* * *

Hoe zal men preeken voor deze, door zulke tegenstrijdigheden omspannen, schare? Dit is zeker: de prediker is gebonden aan de Schrift; en de Schrift is vreemd, vanuit het leven gezien, gelijk ook ons leven vreemd is vanuit de Schrift gezien. En dit is zeker: daarvan mag men niets áfdoen, wil het Woord Gods, hoewel in menschenwoorden vertolkt, zich van alle menschenwoord duidelijk onderscheiden; want het leven is altijd nog niet vreemd *genoeg*, zoolang de dood niet als de gedurige achtergrond werd gezien; en

het Woord is altijd nog te gewoon, zoolang niet van het onmogelijke heil (het *is* volbracht!) alle woorden doordrenkt zijn. Zoo komen leven en Woord al verder uit elkaar te liggen, ondanks de vertrouwelijkheid waarmee zij (en wij) met beide plegen om te gaan.
En toch moet er een samenhang zijn. Wanneer men wil, kan men deze samenhang formeel noemen; ze ligt namelijk daarin, dat *in beide het Lot overheerscht*, het gebeuren, dat wat ons overkómt, dat wat zich aan ons voltrekt. De daad en het overleg, de arbeid en de zorg zijn zoowel in het „dagelijksche" leven als in het „geestelijke" leven secondair en relatief ten aanzien van het overmachtig Gebeuren. De geboorte gaat buiten ons om, maar ook de doop; de zonde is een gebeuren, dat al gebeurende geschiedt, maar ook de genade is een gebeuren, een geschiedenis, die begonnen is, vóór wij het aanzijn ontvingen en waar we middenin staan, vóór we het recht weten. Daarvoor nog eenig gevoel te hebben, is het voorrecht van het dorp, van het dorp in de stad, van de kerk in haar dorpschheid. Dat is in alle scheefheid en verharding de groote *kans* van den dorpsmensch. Wij bedoelen daarmee niet slechts een „primitieve mentaliteit" (die trouwens hopenlijk meer of min in de stedelingen ook nog leeft), maar een bepaalde objectieve ligging, een situatie, die in en ondanks haar bijzonderheden, wonderwel tot uitdrukking brengen kan, hoe het met het menschenleven overal en altijd gelegen is.
Dit wil in den Eeredienst, vooral in de preek tot openbaring komen; en zeer veel hangt daarbij aan den *vorm*. Overigens een vorm, die wij ook alweer niet willekeurig kunnen kiezen, maar die, zoo al niet vóórgeschreven, toch aangeboden wordt door het Boek, dat op dezelfde wijze midden in de kerk ligt als de kerk midden in het dorp; dat op soortgelijke wijze ons een lot aanzegt, als het weer, dat over de gewassen strijkt en striemt, en als de dood, die op jong en oud volk zijn vlegel legt. Wel bevat de Schrift ook betoogende en betuigende, dichtende en bespiegelende deelen, maar deze alle rusten immers op het *bericht*. In onderscheiding van de heilige boeken der volken is de Schrift niet gebouwd als een stelsel van waarheid noch als een samenhang van mythische verbeeldingen maar als een doorloopend bericht, een historisch verhaal, weliswaar historisch op een wijze, die uitwendig gezien aan de mythe grenst, weliswaar als een verhaal, waarin niet de feiten op zichzélf, maar de zin, de waarheid, de kracht ervan tot gelding wil komen, maar toch een verhaal van gebeurtenissen d.i. een berichtgeving aan-

gaande een lot, waardoor ons lot mede-bepaald wordt; zoodat wat in het vertrouwde leven gebeurt in zooverre samenhangt met hetgeen volgens de Schrift gebeurd is, dat zoowel het een als het ander ons òverkomt met de overmacht der feitelijkheid. Juist daardoor kan het ,,vertrouwde" leven ons plotseling vreemd aanzien, en juist daardoor kan de ,,vreemde" Schrift ons plotseling vertrouwd worden. Eenerzijds komt het ,,natuurlijke" onder kritiek, het kon en moest alles zoo heel anders wezen; en anderzijds wordt het heil ons medegedeeld als een gebeuren, dat zich een plááts verwerft onder en tusschen en boven alle andere gebeurtenissen en gebeurlijkheden van ons leven, als een grootheid, die niet wordt veroverd maar veeleer ondergáán, die niet wordt beschermd door onze handen maar die veeleer ons beschermt, want God is ons ten schild in 't strijdperk van dit leven; en onze Koning is niet door ons gekozen, hij is gegeven, òns gegeven; temidden van al de oogenschijnlijk zoo onverzettelijke gegevenheden van ons menschenbestaan: de onuitsprekelijke gave. Het Woord Gods is een mededeeling, die de kracht heeft menschen mede deel te geven aan een ,,heuglijk lot". Zoo zingt de psalm tot den God des verbonds: ,,Gij onderhoudt gestaag het heuglijk lot, dat gij zoo mild voor mij hebt uitgelezen, de schoonste plaats mat Gij met ruime snoeren, o heerlijk erf, gij kunt mijn ziel vervoeren." De vorm van de rechte prediking is hiermede tegelijk omschreven, het is in eerste instantie geen vermaning maar verkondiging, bewijzen heeft hier geen zin en is altijd meer of min profaan, het heiliglijk beweren en het betuigen is hier op zijn plaats, kortom: alleen in de ,,*voorwerpelijke*" vorm van prediking komt het wezen van het Evangelie tot zijn recht, de ,,onderwerpelijke" verdonkert het altijd meer of min, en meest tot onherkenbaarwordens toe.

* * *

Ds de Groot, de auteur van de preeken, die in dezen bundel vereenigd zijn, heeft uit dit inzicht een uiterste consequentie getrokken, ziende op het wezen van het Evangelie en op het welwezen van het dorp en het dorpsche leven; hij heeft namelijk het *vertellen* van den Bijbel met een consequentie, die misschien velen wonderlijk zal aandoen, tot den eenigen vorm van zijn prediking verheven. Nu zouden wij niet gaarne een algemeene homiletische theorie willen vóórstaan, waarin dit als het eenig-juiste of meest zuivere zou worden gesteld en verdedigd. Integendeel, naar onze meening,

wijst de geschiedenis der prediking in de kerk van Chrysostomus en Augustinus tot op den dag van heden in een heel andere richting; de homilie en de bijbellezing is door de preek als synthetische rede over één tekst verdrongen en geestelijk overtroffen; alleen tijdelijk, om een verwildering door motto-preeken enz. tegen te gaan, kan men zichzelf en anderen de kuur opleggen de prediking enkel in bijbellezing-vorm te geven. Het voorwerpelijke kan trouwens ook anders en soms beter dan door het vertellen tot gelding gebracht worden; de éénheid der rede gaat bij het bijbellezing-type veelal verloren, steeds wordt een „toepassing" noodig, die onder betrekkelijk willekeurige gezichtspunten het veelsoortige gegeven van kapittel of pericoop, achteraf tracht te ordenen; en wanneer men zich strikt of bijna uitsluitend houdt aan de historische boeken van het oude en nieuwe testament, wordt de schijn gewekt, alsof de brieven der apostelen niet anders zouden zijn dan interpretatie der evangeliën en de last der profeten niets anders dan een kantteekening op de wet en de geschiedenis. Er zouden nog meer bezwaren te noemen zijn. Waarbij nog komt, dat de door Ds de Groot gekozen vorm afhankelijk is van den man en zijn bijzondere gaven evenzeer of nog meer als de andere, meer weidsche, meer geconcentreerde, tot breeder ontvouwing komende preekvormen.

Evenwel is het alleen eerlijkheidshalve en om theoretische misverstanden te voorkomen, dat wij meenden deze bezwaren te moeten aanstippen, want het zijn tenslotte toch bezwaren, die tegen de pretentie van alléén-rechtmatig-te-zijn gelden zouden, maar die ons inziens wegvallen tegenover de feitelijke wijze, waarop Ds de Groot zijn vorm hanteert. Meer nog: deze wijze is in zijn feitelijkheid gerechtvaardigd, heeft zijn bruikbaarheid bewezen, want zij sluit bijzonder innig aan bij het dorp, bij die tweeledige beweging, die wij trachtten te schetsen, de beweging van het vertrouwde naar het vreemde en van het vreemde naar het vertrouwde, zij brengt tot bijna overdreven uitdrukking, dat het woord der kerk enkel kerugma, boodschap is, bericht aangaande een Lot, dat zich aan ons lot huwt en dat door het geloof òns lot wordt; zij is bij uitnemendheid in staat de mogelijkheden van den kerkdienst te vullen en te vervullen, zij blijkt bij machte een gemeente met de Schrift op te voeden, voetje voor voetje gaande en zich houdende aan de eigenwaarde van het geschrevene, „zooals het daar ligt".

Voorkómen wordt bij deze preekwijze in ieder geval dat alles voor de gemeente tot de grootste gemeene deeler van enkele, eentonig-

weerkeerende „waarheden" wordt herleid, terwijl zij gelegenheid te òver biedt, om het meest nuchtere van den dagelijkschen dag en de diep-gewortelde dorpsgewoonten in onmiddellijk verband te brengen met het ruige of teedere verhaal, dat men daarjuist heeft opgeslagen. Feit slaat op feit, het heilsfeit op het kleine of groote feit van den dag, de feitelijkheid der zonde, niet in haar vage algemeenheid, maar in een vaste wanschapen gedaante, wordt geconfronteerd met de feitelijkheid van de bevrijdingen en de ommekeer. De dingen krijgen een te herkennen gezicht. Jezus Christus is een Man, die onder ons rondgaat goeddoende, die door het te velde staande koren zijn weg neemt, en bij de put op het erf een gesprek begint, om iemand te trekken uit de duisternis van het vertrouwde en toch zoo vreemde leven naar het vreemde licht Zijner liefde, die toch ook zoo vertrouwd is, zoo luidbaar, hoorbaar, tastbaar tusschen alle de dingen rondom. En zooals op de altaarstukken van de vlaamsche „primitieven" het kruisgebeuren geschilderd is tegen den achtergrond der tinnen van Gent of Antwerpen, zoo staat hier het kruis vlak voor de poorten van Leerdam of op de flank van de IJseldijk bij Voorst.

* * *

Men meene niet — ten overvloede zij het gezegd, niet zoozeer voor de predikanten (want die zullen hopenlijk wel beter weten) maar voor vele gemeenteleden, die het heldere vaak aanzien voor het oppervlakkige, en die zulk vertellen menigmaal „Zondagsschool achtig" vinden — men meene niet, dat zulk preeken een eenvoudige zaak is. Zeker, het evangelie is naar zijn aard een bericht, maar om dit over te vertellen zóó, dat elken schijn (juist voor den dorpschen geest zoo licht aanwezig) vermeden wordt als zou dit verhaal een verhaaltje of een reeks verhaaltjes zijn, zie, dat is een groote kunst, die niet kan worden beoefend dan vanuit een diepe kennis van de éénheid en samenhang der Schrift; waarbij zich nog moet voegen een vermogen tot stofbeheersching en een meer dan gewone kennis der *grondtalen*. Daaraan nu heeft het Ds de Groot niet ontbroken. Niet alleen is hij een fijn taalkenner, vooral een bekwaam hebraïcus, maar hij was vrijwel van het begin zijner bediening gezegend door de toeëigening van de centrale, theologische inzichten van Vader Kohlbrügge. Zoo werd hij in staat gesteld te vertellen, nuchterweg, in gekuischte of iets minder gekuischte taal, uit het Richterenboek of uit de Handelingen der apostelen zonder dat het ooit een ver-

haaltje werd. De psychologie van de bijbelsche personen is daarbij trouwens tot een minimum beperkt (hoewel geenszins hoogmoedig verwaarloosd), omdat de hoofdpersoon van het verhaal, de Dader van wiens schrikkelijke en heugelijke daden ons heilrijk lot de neerslag is, overal God is, zijn Naam, zijn Engel, zijn Woord, zijn Zoon en diens Gang door de geschiedenis; Naam nu en Engel en Woord en Zoon zijn hetzèlfde als God en toch iets anders, zijn in geen geval creatuurlijke gestalten, ze zijn openbaring, waarin het eigen wezen van God, den Heere opengaat.
Zoo werden deze preeken *zakelijk* in den schoonen zin van het woord; de boodschap allereerst wordt zakelijk gezien d.i. als de groote Zaak, waarop het aankomt, de mensch wordt zakelijk gezien d.i. als niet veel zaaks. Met deze goede zakelijkheid doorkruist men dan op zakelijke wijze de booze zakelijkheid der lieden in den lande, die voorshands geen beter spreekwoord kennen dan dat: zaken zaken zijn. Deze zakelijkheid is geladen met ethische kracht.
Gods Gericht en Gods Genade zijn een zeer reeële onderneming, waarin op den mensch als aandeelhouder niet is gerekend, waarop deze mensch veeleer (tot zijn troost!) als een bedeelde is aangewezen en blijft aangewezen. En dat alles, opdat zijne blijdschap vervuld worde, opdat aan de onbarmhartigheid der moralisten den pas worde afgesneden, opdat een in zichzelf arm en ellendig volk niet worde afgeduwd van den vasten grond der zaligheid, opdat ook de dankbaarheid ènkel dankbaarheid zij, en de goede werken zulke, die God voorbereid heeft, opdat wij daarin zouden wandelen en niet die op ons goeddunken of menscheninzettingen gegrond zijn.
Wij hebben het gewaagd dezen bundel, duidende op deze zakelijke vastigheid, te noemen *„de vroolijke wetenschap"*; we dachten daarbij aan Friedrich Nietzsche, die toen hij, na langen tijd in het grauw van de positivistische wetenschap te hebben rondgedoold, de mogelijkheid onderkende te leven, eenvoudig, ronduit en onmiddellijk te lèven zonder naar de waarheidsgronden te vragen, een boek uitgaf met beroemd geworden aphorismen onder den titel „die fröhliche Wissenschaft". De fijne spot ligt daarin van iemand, die op zijne wijze en op zijn gebied zeggen kon: de strik is gebroken en wij zijn ontkomen. Op soortgelijke wijze heeft de prediker en pastor de Groot in de hoogere orde der goddelijke waarheid zich bevrijd gezien van den vloek der naast en na het Evangelie vastgehouden wet. Wij ontmoeten hier iemand, die bevrijding aan den lijve ervoer, zoodat de kramp van de geestelijke

tweeslachtigheid afliet. Die daarom zijn humor in den heiligen dienst kon stellen en die het bekende motto wel boven zijn huisdeur zou mogen zetten: „ich wohne in meinem eignen Haus, hab' niemanden nichts nachgemacht; — und lachte noch jeden Meister aus, der nicht sich selber ausgelacht". De vroolijke wetenschap, waarvan antw. 21 van den wonderbaren Heidelberger gewaagt, wekt, behalve allerlei nieuw toebetrouwen, ook de afgesnoerde humor van de veelgekwelde natuur. Al wat onguur en obscuur op de domheid der menschen parasiteert, elke geest of ongeest, die Gods oordeel en de menschelijke ernst met elkaar verwart, elk verraad aan de intellectueele rechtschapenheid, gepleegd door academischgevormde predikanten, alle gewichtigheid der moralisten vindt bij dezen prediker een onbedaarlijk, een voor de gewraakten doodelijk lachen, een salvo, een trommelvuur, een kanonnade, al naar het valt.

* * *

Of dit „voorwerpelijke", dit dorpsche en deze humor, deze goede vleugelen der waarheid, waaronder schuilende de eenvoudige genezing vindt, daarom bij de gemeente hooge waardeering vond? Ik weet het niet, ik vermoed maar matig, althans aanvankelijk maar matig; want de meeste „eenvoudigen" zijn zeer oneenvoudig; en de meeste geboren christenen willen perse wat te doen krijgen; en de meeste „hervormden" zijn in hun hart zoo roomsch. Men wil zien, dat er wat gebeurt, en „er gebeurt niets" als het Woord geschiedt aan jong en oud door den dienst van het ambt. En de dominé moet veelmeer gezien worden bij de menschen, om bij de menschen „gezien" te zijn. Maar op den duur zullen de oprechten het ontdekt hebben; ze zullen met een heel eigen honger zich gestort hebben op het wezenlijke, op de kalme majesteit van dit rechte evangelie, waaraan de Heere steeds weer zijn waarmerk geeft. Ds de Groot moest zich wel wapenen met een taai geduld; en dat niet alleen voor zichzelven, maar vooral terwille van de echte kleinen, die niet kunnen meekomen in het eigenmachtig groot-bedrijf der vromen. Over Budding te Groningen heet het ergens — „hij leefde daarbij niet; de arme man *werd* geleefd." „En dat gaat dan onder den schijn de kleinen niet te ergeren! Doch waar blijft men met den eenigen Groote? en met Zijn groot en zalig evangelie? De gewaande kleinen echter, die intusschen anders niet zijn dan verkapte Enakieten, kleeden hun voorgangers uit en aan, zeggen hem, hoe

hij preeken moet, wat hij moet laten zingen, ringelooren hem op duizenderlei manieren. Maken het goed met een lofprijs — op wat? Op *uw* echo *hunner* ideeën. En intusschen zitten de *wezenlijke* kleinen in een benauwd hoekje, en worden geërgerd, dat zij haast zwart worden vanwege de verdonkering van het fijne goud der waarheid. Men zegge mij niet, dat ik overdrijf; ik teeken naar het leven, terwijl mij de pen in de hand beeft, en ik nog de pijn voel dezer ontzaglijke aanvechting, waarvan ik niet weet of zij wel ooit geheel uitslijten zal uit mijn ziel, mijn vleesch en gebeente." Van zulke uitingen zijn de preeken en lezingen van De Groot vol; en daarin spreekt stellig, voor wie zuiver hoort, niet slechts een persoonlijk lijden, maar ook een groote, edele zorg voor die kleinen, die van de eenvoudigheid des evangelies worden afgedrongen, door de suggesties van hun vrome en brave, zichzelf al te gewichtig nemende omgeving.

Vele lezers, vooral moderne stedelingen, zullen zich nauwelijks een voorstelling kunnen maken van deze geheimzinnige domheidsmacht; want zij zien heel andere tekorten en heel andere problemen; dat komt, omdat zij getroffen zijn door het feit, dat de kerk in een hoek gedrongen werd; laat ze bedenken, dat juist waar de kerk „bloeit", dèze verschijnselen zich voordoen. Er is iets heel weemoedigs en beschamends in. Het kan aanleiding geven, ik zeg niet om het presbyteriale stelsel los te laten, maar wel om het naief vertrouwen daarin prijs te geven, ondermijnd als het is door de bitterste ervaringen. Wil men het aanhangen, wil men het bevorderen, ondanks deze ervaringen, dan wordt dat voluit een *geloofsdaad*, een concreet belijden van hetgeen men als de rechte kerkregeering ziet aangeduid door de Schrift. Voor zijn deel houdt De Groot vast aan dit stelsel, ondanks alles wat er tegen te pleiten schijnt. Zoo ook aan de oude liturgische (of onliturgische) vormen, zoo ook aan de centrale plaats der prediking. Hij heeft wel eens een lans gebroken voor een „Inspector", ongeveer wat tegenwoordig bedoeld wordt met een Moderator; maar heeft al spoedig na tegenspraak van principieel gereformeerde zijde dit denkbeeld weer laten vallen. Als ik goed zie, heeft juist het gelóóven aan de oude kerkorde, temidden van haar teleurstellende werkelijkheden, ten gevolge dat de humor wordt aangescherpt tot *satire*. Wij beperken ons tot één voorbeeld, dat voor zichzelf spreke en dat met honderden zou te vermeerderen zijn. „Zeker collega was wat zwaarmoedig van natuur. Had daaraan een grooten roep van rechtzinnigheid te

danken, uren in 't ronde. Hij preekte eens, op *dank*dag, over de sprinkhanen van Habakuk, die het veld kaalgevreten hadden. De sprinkhanen vraten in het eerste deel der Schriftverklaring; in het tweede werden zij weer den akker opgestuurd; in het derde *zag* men ze kauwen. En toen het veld totaal gemillimeterd was, moesten de stomme dieren er nòg weer eens aan gelooven — ten dienste der toepassing. Zij kauwden hoorbaar. Zij smeerden hun kakementen, en — kauwden opnieuw, men kreeg waarlijk medelijden met Land und Leute". Ook met zulke uitingen — wij stemmen het toe — zijn Ds de Groot's pennevruchten rijkelijk, al te rijkelijk voorzien. Toch zal de welmeenende en onpartijdige er al spoedig oog voor krijgen, hoezeer deze satiren ontspringen aan de *spanning* van geloof en werkelijkheid. Een leed ligt daar achter, een wonde; het zicht op de hemelsche roeping en de volheerlijke mogelijkheden der bediening drijven tot zulke felheid. Hier is iemand die in Betuwe en Veluwe tegen den stroom oproeit, en deze vloeden voortdurend ziet wassen, tot ze in de heele kerk eenheid en richting, oever en grens zullen hebben overspoeld met hun onverantwoorde expansie. *Concentratie op het echte ambtswerk!* zoo luidt daarom zijn krijgskreet, zoo geeft hij het voorbeeld. Het stille en gestadige werk, dat niet in de krant komt, dat zich buiten en boven de belangen van den dag stelt en waarin een mensch als priester zich uitleven kan, waaraan hij bovendien de handen vol heeft van week op week, en waarin getrouw te zijn zijn redelijke godsdienst uitmaakt, dáárop komt het aan, daarop komt het — wanneer wij niet op de korte baan kijken en werken — alléén aan. „Er is dan, langzaam maar gestadig, achteruitgang op te merken bij ons leeraarspersoneel. Zij zijn bezig, zich te laten verdringen, zich zelf te verdringen van de hooge plaats, waarop de drie voorbijgegane eeuwen hen gezet hadden. Nog een eeuw geleden was de officieele wetenschap nagenoeg in handen der predikanten; uit de pastorieën kwamen de mannen voort die op allerlei terrein voorlichters en baanbrekers zouden worden. Geen wonder! in de pastorieën vond deze studie haar herberg. Daar klopte in stad en dorp, de pols der wetenschap... ai mij! wat zijn wij achteruit gegaan" — „arme dominé — de gemeente stuurt hem de straat op van Maandagmorgen tot Vrijdagavond, en de arme gaat vaak maar al te graag den hem aangewezen kant op; want alles is populair; dus moet dominé zelf het ook wezen". — „En ook: hoe zijn de preeken? ja, zie, dat is juist het zwakke punt; ze zijn niet in overeenstemming met de

majesteit van den rustdag; ze zijn niet diep als de zee en hoog als de hemelen, gelijk het Woord is , waaruit zij geput heeten; doch, de gemeente vergeeft het gaarne; — ja maar — een heel eenvoudige vraag! — vergeeft God dit ook?" De schrijver pleit dan voorts voor geregeld huisbezoek het gansche jaar door één dag per week van 's morgens vroeg tot 's avonds laat. Maar voorts, voorzoover de catechisatiën, de begrafenissen, de feesten, de zieken, de ongeregelden, de kwesties hen vrijlaten, zullen de predikanten hun zucht tot uitzwermen, hun lust om resultaten te zien, bedwingen bij de *studeertafel*. „Op deze wijze zullen wij, door het Woord op peil gehouden, onze bediening heerlijk maken en de liefde der gemeente verwerven, die wij zelf niet zoeken, maar die God ons geeft, en die zóó dus veel onverliesbaarder is." „Het huisbezoek zal doeltreffender werken, want het zal niet mogelijk wezen, dat men veertig jaar gedraafd heeft, terwijl dan nòg de opvolger hooren moet: hier is in een en veertig jaar nooit een dominé binnen de deur geweest. Wat een voordeelen, verbonden aan dit Carthago delenda: de sukkeldrafjesdominé, de caricatuur van het vliegend Evangelie, moet de wereld uit." De Groot zou volkomen instemmen met hetgeen Karl Barth in zijn „Credo" zegt over het ministerium verbi divini: „noch zielszorg, noch sociale arbeid, noch het werk der barmhartigheid, noch ook de medearbeid aan de taak der cultuur of der politiek kunnen tegenover deze ééne opdracht op een zelfstandige plaats en waardigheid aanspraak maken. Zij zijn noodzakelijk en gewettigd precies inzoover zij zich laten begrijpen als bijzondere vormen van de uitvoering der ééne opdracht..." „Niet uit resignatie is hier terughouding geboden, niet dus omdat de kerk tevreden kan en mag zijn met een bestaan in het hoekje der private vroomheid. Wel echter uit respect voor het bevel, waarmee de kerk staat en valt, voor de opdracht, die zij niet eigenmachtig heeft te verbeteren of te overtreffen; terughouding is hier geboden, vanuit het vertrouwen op de goedheid en zakelijkheid van dit bevel, vanuit de gelóófskennis, dat het overeenkomt met de ware behoeften der werkelijkheid en past bij de zuivere doelstelling der kerk in dezen tusschentijd, vanuit de verwachting, dat met de zuivere verkondiging en de rechte uitrichting der sacramenten méér gedaan wordt en iets bèters — ook en juist tot oplossing van de brandende levensvragen van het oogenblik — dan met de best-bedoelde voorlichtings- en hulp- en strijdmaatregelen, waarbij wij dit kleine, maar machtige gebied van het „ministerium verbi divini" tactisch, voor

korter of langer tijd zouden verlaten..." „In de zelfbeperking op dit haar toegewezen gebied zal zich de kerk waarlijk een *meester* toonen, of zij zal in geen enkel opzicht een meester blijken te zijn." En hoe komt het, dat het in werkelijkheid zoo heel anders gaat, zóó anders, dat heele gemeenten, niet eens begrijpen, waar ge u over opwindt, als ge spreekt en leeft naar deze norm? Zoek de schuld niet bij de organisatie, bij den volksaard of bij den tijdgeest op zichzelf. De predikanten hebben de *schuld*; niet van datgene, waarvan zij de schuld *krijgen*, maar waarvan zij de schuld drágen, hoewel bijkans niemand hen in dit opzicht beschuldigt. Zij hebben (de goeden niet te na gesproken) de schuld aan het grooter worden van den afstand tusschen gemeente en theologie, zij hebben het heerlijke epitheton: gereformeerd, verdraaid, zij hebben de vrome instincten der schare gevleid, zij hebben de opdracht der politiek gekleineerd met hun kortzichtige doelstellingen, zij hebben het ware christendom voorgesteld als verbonden met bepaalde staatkundige partijformaties. Zij ook hebben de eenvoudigen oneenvoudig gemaakt, door allerhand aanpassing de kitteloorigheid juist aangekweekt. Het dorp, dat uit zichzelf niet burgerlijk is, maar op zijn wijze aristocratisch, werd door hen in de algemeene burgerlijkheid meegesleept. Dat de dorpscommune werd opgebroken door de antithese is nog niet zoo erg, als dat men leerde de communio sanctorum, de gemeenschap der heiligen, eerder in zijn partij te beleven dan in de kerk. Vele kwesties, vooraan de gezangen-kwestie, zouden allang morsdood zijn, als ze niet door de dominé's waren in leven gehouden. Er is een schrikbarend tekort aan adel, aan moed, aan rechtgeaarde verachting voor het minderwaardige, aan zuivere, vaderlijke wijsheid. De predikanten hebben de schuld in dezen zin, dat wáár de zaken scheef liggen, de rechte leiding, de dappere regeering heeft ontbroken, die door goed en kwaad gerucht heen, zichzelf blijft in de handhaving van het wèzen. De weerslag in de gemeenten is nog duidelijk merkbaar; levende, opbouwende kritiek is goed, maar wat gewoonlijk ten beste gegeven wordt raakt kant noch wal, door de ònkerkelijkheid der gehanteerde maatstaven. Jaar op jaar heeft De Groot op dit aambeeld gehamerd. Zoo zegt hij in een toespraak „de Bijbel op de school" uit 1910: „Onze kerk is er, wanneer wij haar van den menschelijken kant bezien, treurig aan toe. Theudas staat op, heft een leuze op, en hij krijgt hoopen volks achter zich aan. Judas de Galileër eveneens. En daar is niemand, in gemeente bij gemeente, die te zeggen weet

waarom Theudas en Judas bedriegers zijn. Het Heilsleger komt. Hoopen volks uit de kèrk maakt het afvallig achter zich. De doleantie heft hare leuzen op, klinkend en wel. Nòg zijn velen in onze kerk maar half zeker, of zij blijven moeten dan wel weggaan, mee uittrekken. De genezing op geloofsgebed spreekt een stoer woord. Ja, dát is toch wel het volle Evangelie voor ziel èn lichaam! Zoo is het met de Tentzending; met eigenmachtige onthouding van het Avondmaal, met averechtsche Doopsbeschouwing: met niet-zingen van gezangen, enz. Als maar een Theudas of Judas opstaat, krijgt hij de honderden wel achter zich aan. Doch: als hij valt, vallen ze ook allen met hem mede en worden tot niet. Ons volk heeft verleerd zelfstandig te denken in de dingen Gods. Elk volgt zijn aangebeden voorman; dat is makkelijker. *Hierom dan overheerschen ons de ketterijen;* worden de onschriftuurlijkste zotternijen in onze kerkgebouwen met pathos uitgegalmd, met ernst aangehoord. En leven wij met onze arme kerk onder het oordeel: zij hebben des Heeren Woord verworpen, wat wijsheid zouden zij dan nog hebben? Ons volk moet terug naar het Woord. Zoodra het tot zijn verstand komt. Onze kleinen reeds, hoe eerder hoe beter. Opdat des Heeren Huis niet woester worde dan het al is, opdat des Heeren Huis weer worde gebouwd. Daar moet weer een volk komen dat van jongs op bij het Woord leeft, dat de rechte leer weet te onderkennen van opsmuk. Opdat wij weer ouderlingen mogen hebben, te kust en te keur, die zitten over de leer, en het snoode van het goede weten uit te trekken, opdat wij weer hoorderscommissiën kunnen uitsturen, zonder vrees dat zij ons thuis zullen komen met een dominé, machtig van statuur, met een stem als een orgel, maar zonder hersens en zonder smaak; en die in de leer niet verder is dan de toovenaars van Egypte; die enkel *deze* aanbeveling heeft (historisch!), dat een vroom turfschippertje van hem gezegd heeft, dat hij toch zoo'n dierbaar kereltje was. Ons volk en onze kerk moeten naar den bijbel heen, liever vandaag dan morgen. Waar het volk en de kerk den bijbel dragen, daar draagt de bijbel het volk en de kerk tezamen. Daar vindt het zuivere Woord zijn herberg. Dan heeft men ook die eindelooze heirschare van vereenigingen en bonden niet noodig, die nu feitelijk alle het werk der kerke doen. Dan moet alle misverstand, uit onkennis geboren, zwijgen, dat zich nu ten rechter opwerpen durft over de getrouwe prediking en zich breed durft maken, omdat het noch diepte heeft noch hoogte. Dan moeten gelijkelijk inkrimpen het

brutale Rome en het brutale modernisme, die dán misschien samen een verbond zullen sluiten, omdat zij van overlang bij elkander hooren. Dan zal de kerk haar eigen, eerlijke, goddelijke politiek hebben. Ach, wie zal leven, als God *dit* doen zal? maar zoolang *wij* leven, zijn wij schuldig te roepen, om der kerke wil, om des volks wil, om Gods wil: terug naar het Woord."

Nu mogen wij, dunkt ons, in alle bescheidenheid, zeggen, dat er veel van de meest daverende onzin, bezig is te verdwijnen. Door het samenwerken van allerlei oorzaken. Niet het minst door den onofficieelen, ondergrondschen invloed van mannen als De Groot. Geestverwantschap werd openbaar van verschillende zijden. Ondanks de ouderwetsche aanpak, de bijna fundamentalistische Schriftbeschouwing, de aanpassing aan het dorp en de dorpsche behoeften, zal menigeen, die oorspronkelijk uit een heel anderen hoek komt, in de preeken van De Groot, iets onderkennen van hetgeen juist deze tijd vraagt, hij zal er het objectieve, het zakelijke, het karaktervolle, de eenvoud, de onmiddellijkheid, en — wat het wezenlijke is — de schriftuurlijke structuur van onderkennen en erkennen. In ieder geval is hier, naar onze vaste overtuiging, een en ander te leeren. Deze preeken hebben overzomerd en overwinterd in dit goede land, om nu misschien ontdekt te worden als echte spijze en als belegen wijn.

En àls ze ontdekt worden, dan zullen ze ook erkend worden als *„modern"*; en men zal begrijpen, hoe ze destijds, door vele kerkelijke lieden als de producten van een zonderling zijn ontvangen. Maar, neem en lees, gij dorps- of stadsmensch, die uw deel zocht, den troost voor uwen arbeid onder de zon, die in het donker lot gevangen zijt, en doodmoe van alle bleeke betoogen, en ook achterdochtig tegen de theologie, die er inderdaad zoo licht toe neigt, het feitelijke van het menschenleven te verdoezelen en het zakelijke der evangelie-boodschap te doen verdampen in begrip en dicht, in dichtende begripmatigheid; neem en lees, gij, wien het vroeger vertrouwde leven zoo vreemd werd, opdat het vroeger zoo vreemde Evangelie u met zijn trouwe oogen aanzie. En ge zult tot uw verwondering merken hoezeer hier geluisterd is naar de vermaning, vervat in de woorden van een jong dichter:

> ...een droom, een daad, een dwaasheid
> dwaalt door de diepte en *durft het denken niet voorbij*;
> Laat vrij! zijn vaart is een verlossend wapen!

* * *

Hoe zijn wij tot deze uitgave gekomen? Ds de Groot gaf van 1902–1919 een eigen periodiek uit „Ons Zondagsblad"; in de eerste jaren schreven er ook nog wel eens andere mannen in, maar al spoedig werd het door hem alleen gevuld; het bevatte iedere week als hoofdschotel zonder uitzondering een preek, volledig en kort, gevolgd door „nastukjes", meest beschouwingen van praktikalen aard, waarin een diepe wijsheid zich paarde aan een ontembare humor, velen tot vermaak, velen tot ergernis, weinigen tot leering. Een schat van schriftverklaring en „praktische theologie" ligt in die stapel jaargangen vergaderd; en, behalve misschien een enkele trouwe abonné van vroeger, die een deel van de nummers bewaard heeft, kijkt niemand er meer naar om. Dat vonden wij jammer.

Het schijnt misschien weinig passend, dat iemand van zooveel jeugdiger leeftijd zich aandient als inleider en meer of min ook keurmeester en schifter van dit eerbiedwaardig werk; maar de prediker zelf, die nu diep in de zestig is, kwam er zelf niet toe iets te verzamelen voor het tegenwoordige geslacht, hij had er, al te bescheiden en misschien ook een beetje moe, niet veel fiducie in. En zoo is het gekomen, dat anderen hem moesten dringen en bewegen zijn toestemming te geven voor een uitgave als deze. Dat hij mij uitkoos voor dezen arbeid reken ik mij tot een hooge eer. Indertijd heeft een groote, trouwe gemeente, over het geheele vaderland verspreid, deze bladen wekelijks verwelkomd; wij willen eens zien, of er voor hen niet een dergelijk welkom opnieuw bereid is.

Ik wil met deze uitgave heelemaal niet zeggen: zoo goed wordt er nergens gepreekt; dat weet ik niet; de ontmoeting met deze totaal verwaarloosde schatten van den dominé van Voorst wekt bij mij eerder de gedachte: wie weet, wat er voor prachtigs gebeurt op de onaanzienlijke dorpen van ons vaderland door mannen, die nimmer genoemd worden en die menig beroemde in schriftgetrouwheid, in diepgang, in vormkracht, in zakelijkheid overtreffen?

Er zou nog veel en velerlei te zeggen zijn, want als ik me niet vergis, grijpen deze bladen, in alle eenvoud en onbedoeld, als van terzijde aanwandelende, mede in in de theologische bezinning van de laatste tien jaar. Maar wij laten dit ter ontdekking gaarne over aan degenen, die ten dezen de kaart van het land kennen. Voor één ding wil ik echter niet nalaten te waarschuwen, nl. voor een voorbarig verwijt van eenzijdigheid. De eenzijdigheid is namelijk een

noodzakelijke keerzij van de tekstgetrouwheid, zij is ook het tegendeel van eentonigheid, zij is vol heimelijke dialektiek, zij voelt echter juist daarom niets voor „dooreengeloopen kleuren." Voor meer dan twintig jaren schreef Ds de Groot eens: „Ben ik weer schrikbarend eenzijdig geweest? Daar ben ik blij om. Ik heb langzamerhand geleerd: wil men één zijde van eenige waarheid doen ingang vinden, dan moet men bij die ééne zijde blijven staan, alsof er heel geen andere was. Een volgende keer neemt men dan de andere zijde en doet daarmee precies eender. Die verfoeilijke objectiviteit, die miserabele alzijdigheid, is het onmogelijkste ding, dat ik ken. Het is onbekwaam tot eenig goed en geneigd tot alle kwaad. Het slaat eerst den boel aan stukken. Daarna lijmt en kramt het alles weer bij elkaar." „De beste preeken zijn de *eenzijdige*. De vervelendste zijn de alzijdige, die eenig ding zóó van alle kanten bekijken, dat het bezwijkt onder de eindelooze operatie." — En opdat wij ten overvloede nog eens gelegenheid krijgen om onze verwijten recht te toetsen of intijds in te slikken, worde ons herinnerd, hoe deze „eenzijdigheid" niets te maken heeft met de eenzijdigheid van een standpunt, bedenken wij hoe levend en bewogen, hoe veelzijdig deze man zijn ééne werk heeft gedaan, hoe weinig hij lijkt op een partijman, een prinzipien-reiter, een kampioen of supporter voor een richting, die op menschelijke wijze apriori verzekerd is en zich voor verzekerd houdt. „*Veelzijdig* is de waarheid Gods; en eenzijdig is de arme mensch van nature. Rampzalig de theoloog, die van stonden aan klaar was en nooit veranderde. Hij leeft niet; en zijn theologie leeft niet. Zijn kostvrouw is de eenzame weduwe Hardestaak geboren Mummie. Hij is bij H.Ed. onderdak gebracht onder het dak; en zijn uitzicht is dakzicht — wel bekome het u, weleerwaarde, zeergeleerde heer, — en uw gemeente."

* * *

De keuze uit deze honderden preeken was moeilijk; vele behoorden tot vervolgstoffen b.v. over het leven van Elia, over Esther, over den Catechismus, en konden daaruit niet wel losgemaakt worden. Andere waren in hun „toepassing" zoozeer doorspekt met toespelingen op concrete voorvallen, dat ze voor ons doel ondienstig bleken. Tenslotte hebben wij deze (helaas zeer beperkte) bloemlezing gemaakt; de inleidingen zijn meest weggelaten; overigens is er in den tekst niets veranderd; preeken uit heel verschillende tijden staan — met opzet — door elkaar. De volgorde poogt een climax aan

te geven, ingesloten aan begin en eind door een zeer vroege en een zeer late preek beide over Ps. 150. Gelijk de titel van het boek zijn, ook de afzonderlijke titels door mij toegevoegd.
En hiermee zenden wij dit boek het vaderland in, opdat het met zijn eenzijdigheden, henenwijzende naar de veelkleurige wijsheid Gods, velen goed moge bekomen, tot sterking van hun geloof, tot verdieping van hun kennis, tot hun bevrijding uit menschelijke, al te menschelijke banden.

I. DE BOOM EN HET KAF

Ps. 1

OUDTIJDS GING DE voorbereiding met groote plechtigheid gepaard; er werden vier vragen gedaan, die overluid met „ja" beantwoord werden door degenen, die ten avondmaal dachten te gaan. Opgerezen in hun banken lieten ze hun jawoord klinken, vier maal achter elkaar. — Echter maakte de benepen kerkpraktijk van sommigen de plechtigheid tot een aanfluiting. Immers: de Kerkeraad had nu het oog er op, wie der kerkgangers, door opstaan en antwoord geven, zich zelf aankondigde als hebbende het voornemen om ten avondmaal te gaan. O, wee! wanneer er op zoo iemand eenige aanmerking viel! in de tusschen-liggende week werd hem de boodschap thuis gebracht: om die en die reden mocht hij niet naderen tot den heiligen Disch; hij was in de gauwigheid onder de tucht gezet. Dan is het maar beter, dat wij in onze vanouds vertrouwde soberheid de voorbereiding prediken; het voor ieders geweten neerleggende of hij vrijmoedigheid heeft, om aan te gaan; daarop met welmeenendheid bij hem aandringende.
Den text voor onze ure van voorbereiding heb ik gezocht in het boek der psalmen; den eersten psalm.

Mij treft het altijd, zoo vaak ik het psalmboek opsla: die eerste psalm, waaruit wij nu de voorbereiding prediken; en die tweede, dien ik U vooraf heb doen voorlezen, — er staat geen opschrift boven; geen naam van den maker.
Psalm 3, dan begint dat; en met vier, vijf, zes, zeven, acht gaat dat door: Psalm Davids; en nu keer op keer: psalm Davids.
David, de koninklijke zanger, dichter, harpenaar, is *de* groote man van het psalmboek Israëls. — Maar die eerste twee, die den bundel openen, staan daar voor het front der historie: naamloos. —
Kan dat? Is dat stijl?
En laat ik het nu eens vergelijken mogen: juist deze week hebben wij de Utrechtsche Universiteitsfeesten gehad. — Hebt gij het niet gezien, in het plaatjesblad van de kranten: dien optocht der professoren in ambtsgewaad. Twee aan twee kwamen ze daar aangestapt, in hun sierlijke toga's, met de breede witte beffen. — Maar: wie gingen hun voorop? openden den stoet? De twee pedellen der universiteit; ook in toga; met de zwart-ebbenhouten staven, kwistig met zilver versierd. Zij hielden ze hoog opgeheven, die prachtige staven, glimmend zwart en zilverwit. En zoo, zelve één stuk plechtigheid, gingen ze voor de professoren uit. — Precies zoo nu gaan die twee naamlooze psalmen in den grooten optocht der honderdvijftig voorop; de maarschalksstaf in de hoog opgeheven hand. — Links en rechts staat het aanbiddend Israël; staan kerk en wereld, die allang we-

ten, wat er komt. — Maar zoodra de twee voorloopers gezien worden, vaart er iets van huivering, van ontzag door de wachtende menigte. — Eerbied, voor deze twee, die helpen: de woorden Gods te spreken.

En dan komt dat dichtwerk; Psalm 1.
Een verre herinnering waart mij door den geest.
Ik was nog op het internaat te Doetinchem. — Elke week hadden wij driemaal kerk: Zondagsmorgens; Zondagsavonds; en 's Woensdagsavonds. — Het was te veel. Van het goede te veel? Och, die lange reeks van preeken! Wat hebben ze mij, als regel, schaars gegrepen; mij weinig gezegd. Geboeid hebben ze mij niet; mij geen boodschap van Godswege gebracht; mij geen lampen aangestoken, om het duister van den jeugdnacht te verlichten. Bij de meeste van die preeken ging al gauw mijn levendige fantasie met mij aan den haal; omreisde ik, zittende in de kerkbank, en later op de orgelbank, stad en land.
Eenmaal echter, op een Woensdagavond — daar preekte voor ons de jonge dominé L. H. F. A. Faure. Vermoedelijk stond hij toen al te Rheden, waarheen hij vanuit Woudenberg overgekomen was. — Later is de arme kerel verdwaald geraakt, en tot de Apostolischen overgegaan. Maar toen was hij nog predikant van onze Groote Kerk.
Hij preekte dien avond: over den eersten Psalm. — Dáárbij heb ik geluisterd! — En nu het zoo ongeveer

een halve eeuw geleden is, wil ik hem geen schande aandoen, die mij toenmaals, predikende het Evangelie, zoo buitengewoon geboeid heeft. Ik wil zien, of ik iets van de geestdrift, die hij destijds in mijn hart ontstoken heeft, in het uwe kan overgieten.

Dat eerste vers toont ons een drievoudige opklimming: er is sprake van: een wandelen; een staan; een zitten. — Eerst: beweging; de man loopt heen en weer. — Daarna: voorloopige rust: hij staat; het loopen heeft een eind; maar tot zitten is hij nog niet gekomen. — En dan: ja! het wandelen geeft hij er aan; het staan houdt hij niet langer vol; de leunstoel wenkt hem; hij gaat zitten; hij zit. —
En nog een opklimming schildert ons dat karakteristieke eerste vers: er zijn goddeloozen. — Dit is iets negatiefs: deze menschen stellen het, redden het, zonder God; keeren zich van hem af.
Maar het negatieve is slechts een doorgangsstadium: van ontkenningen leeft niemand. — Het positieve begint nu te komen; en de goddeloozen maken plaats voor: de zondaren. — Dit zijn menschen, die het zondigen als een handwerk, een ambacht bedrijven. Zooals een schoenmaker van den morgen tot den avond met els en pikdraad, met zoolleer en houtpluggen te maken heeft; en zooals een kleermaker bezig is met: jassen, broeken, vesten, heel den dag door, zoo is een zondaar bezig met zijn hand te steken in allerlei verkeerde dingen. Zijn hart overdenkt ze; zijn macht voert ze uit.

En dan ten slotte: dit positieve lacht nu wat met dat aarzelende negatieve van vroeger: de zondaar is een spotter geworden. Hij maakt grappen over zijn eigen geweten, dat voorheen hem nog wel eens aan het wankelen bracht. Hij schaamt zich nu voor wat hij vroeger vereerde en aanbad. — Geen raad neemt hij meer. — Op den weg, waar nog het uitzicht ruim is, staat hij niet meer. — Hij zit in het gestoelte; de deur heeft zich achter hem gesloten; de gordijnen zijn toegetrokken. Hij is thuis, dáár waar met God en Zijn dienst, God en zijn heilig Woord, de draak gestoken wordt.
En dan zegt die Psalm: welgelukzalig, een levende fontein van geluk en vreugde, van zaligheid en overvloed, is die man, die aan dat gruwzaam bedrijf niet meedoet.
Wat doet hij dan wel?
Hij heeft zijn lust aan des Heeren Wet. — Zijn heele binnenste trekt hem, gedurig, naar die Wet toe; naar die vriendelijke openbaring van Gods wezen.
En die lust, dat gemoedsleven, staat onder de contrôle van het, immer ordenend, verstand: hij overdenkt die Wet dag en nacht.
Gemoed en verstand, gevoel en wil en oordeel zijn gedurig in beweging, om het eeuwige schoon, en het eeuwige goed, van die Wet Gods te bewonderen. —
Hier is ook: een deur die toe gedaan is. Hier zijn eveneens: donkere gordijnen, die dicht zijn getrokken.
Maar: hier is geen wedijver van mannen, die, zit-

tende in het spottersgestoelte, elkaar hun afbrekende critiek op wat anderen heilig is, toekaatsen.
Hier is een man, die zijn eenzaamheid vult, en zijn ziel vult, met wat alleen maar aan het leven waarde geeft: de heerlijkheid van het godsgetuigenis; de vrede, die uit het levend en eeuwig Godswoord opspruit. Lust in des Heeren Wet.
Dag en nacht een overdenken van die Wet; een leven bij haar warmte, en bij haar licht.

En nu even die vergelijking uit vers drie; die maar kort duurt; die al weer losgelaten wordt, nog eer het vers ten einde is. — De vergelijking: met dien boom. O, wij zien hem: dien boom. Hij staat geplant aan waterbeken; aan meer dan eene tegelijk.
Ik heb het klaarlijk voor mij: een beek, die diep haar bedding ingesneden heeft. — En van den tegenoverliggenden kant komt nog een beek aangeruischt. Het stuk lands, dat ze samen naar twee kanten insluiten, draagt, op het snijpunt van de beken vrijwel, een forschen boom. Dik en glanzig is de stam. Wijd strekt zich de kruin. En tot diep naar de beekbeddingen toe ziet men de dikke boomwortels. Zij dalen af naar weerskanten; zuigen het water op uit beide beken tegelijk. — Welk een begeerlijken stand voor zulk een boom! — Van droogte heeft hij niet te lijden. In regelmaat brengt hij zijn vruchten tot rijpheid. Met zijn dichte loover is hij een sieraad voor den wijden omtrek. Moge het rondom alles te lijden hebben van den zonnebrand — maar hij haalt uit

de diepte zijn water, zijn heilzaam vocht op; drinkt er van zoo vaak het hem lust.
Zóó is degene, dien de psalm op het oog heeft; die niet wandelt in der goddeloozen raad; niet op den weg der zondaren heeft post gevat; niet tusschen de spotters, in den breeden armstoel, zich gemakkelijk neervlijt. Maar: hij heeft behagen in God, en in alles wat van God uit gaat; Hij maakt er zijn dagwerk van; en zelfs als hij zich ter ruste begeeft op zijn nachtleger, is het hem nog in de gedachten.
Een stevigheid als van een breedgegroeiden boom: hij staat; hij verwrikt en verweegt niet; hij buigt niet voor den stormwind; hij zwiept niet heen en weer. Vast staat de stam. Saprijk is de vrucht. Vol verkwikking is de schaduw, die hij biedt.
Meteen ook — ik zei het u reeds — wèg is alweer de vergelijking; in soberen, maar duidelijken eenvoud, plant zich de werkelijkheid voor ons. Geen boom meer: maar nu is het opeens weer, zooals in vers 1 en 2: een man: „àl wat hij doet, zal wèl gelukken."
Hij zet iets op touw: de eigen stuwkracht van zijn wil zit er achter; de koelheid van zijn brein; de voortvarendheid van zijn vierkante, stevige twee handen. Zoo hij niet van te voren met wiskunstige zekerheid hadde kunnen berekenen, dat hetgeen hij aangevat heeft, goed en nuttig was, hij ware er niet aan begonnen. En nù: de uitkomst kroont den opzet: de man staat borg voor het werk; de man is goed voor den uitslag; al wat hij doet, zal wel gelukken.

Nu vlak daarop die ontzaggelijke tegenstelling, uit vers 4: alzóó zijn de goddeloozen niet; maar als het kaf, dat de wind henen drijft. De boom, met zijn stam, bladerkroon, vrucht, met zijn breede schaduw tegenover het kaf.
Het kaf, dat is dat luttele beetje stof, dat, in vervlogen tijden, de zwengelende dorschvlegels losklopten, en dat tegenwoordig de dorschmachines loskloppen, wanneer het er om gaat, den stevigen graankorrel vrij te bolsteren uit zijn maandenlang hulsel. De korrel heeft wel zijn gewicht; valt op den grond; wordt, met de menigte zijner soortgenooten en lotgenooten, ingezameld. Maar het kaf — ja! wie bekreunt zich er om? Winst zit er niet aan; voor niemand. Er is geen schepsel, die daar nut van heeft. Geen bedelaar, die er naar taalt. Geen vogel, die er op neerstrijkt; die er den snavel, den immer begeerige, in slaat. Weg moet het; het kàn daar niet blijven liggen, op den dorschvloer. Daarom: straks komt de jongste knecht van de boerderij met den rijsbezem; veegt het overal heen gewaaide stof op hoopen; bezemt straks al de heuveltjes op één grooten hoop. Komt dan, bij dalenden avond, temet de wind er eens onder, dan blaast die met zijn rukkende vlagen uit mekaar, wat de knecht met den bezem bij mekaar heeft geveegd en gestoft. Want: een wortel naar beneden héeft het niet, dit inhoudlooze kaf, dat lichter is dan veeren, en waardeloozer dan zand. En een stam maakt het niet. En takken formeert het niet. En een beschermende bladerkroon, die het zou

kunnen dekken van boven, die bezit het niet. De wind grijpt het uit alle richtingen. En het slappe goedje, het moet zich voegen, zoo gedwee en zoo voos. Nu het oosten in; dan het westen. Nu naar het noorden heen; dan wild en onstuimig in het zuiden òp.
Dàt zijn de goddeloozen. Die te voren wandelden in den raad; met de handen op den rug; als hing aan hùn mond het lot der wereld; die stonden uit te speuren op de hoeken der wegen; als overzagen zij heele gebieden; die weggedoken zaten in de hooggerugde leunstoelen, en hun dartele, alles afbrekende spotwoorden spraken — kaf; het vluchtigste van alle vluchtige substanties; kaf, en anders niet.

En nu gaat langzamerhand onze psalm zijn gevolgtrekkingen maken.
Vers 5: daarom zullen de goddeloozen niet bestaan in het gerichte, noch de zondaars in de vergadering der rechtvaardigen.
Er is een eindgericht op de komst. Daar zullen gewogen worden de personen èn de werken, der goddeloozen.
Maar: kaf, dat reeds geen stand houdt, wanneer de stormwind het grijpt, — zal dat wèl kunnen staande blijven, wanneer de orkanen des grooten oordeels over de wereld henen varen? Stand houden in het gerichte; met opgeheven hoofde staan midden tusschen de rechterstoelen van den jongsten dag — is dàt het werk van goddeloozen? van menschen, die

geen vasten grond onder de voeten hebben? die van ontkenningen leven? Het gerichte Gods gaat over al dit leege, dit inhoudlooze, dit vooze.
Ziet nú, o goddeloozen, dat gij staande blijft!
En — nieuwe gewaarwording! — wanneer de tijd zóóverre voldragen is, dat de goddeloozen als kaf uiteen stuiven — maar: nú wordt de tegenstelling openbaar: nu sluiten zich de rechtvaardigen aaneen.
Tevoren was het maar zoo'n enkele man; die lust had in des Heeren Wet; die zichzelve stichtte, in zijn afzondering; die dag en nacht zijn geestelijke schatten bekeek, en bewonderde, en er uit leefde, met dank aan God.
Maar nú: de goddeloozen worden uit mekaar geslagen, als een reddeloos onttakelde heirschare. Terzelfder tijd drommen, van allen kant, de rechtvaardigen op; sluiten zich aaneen; komen te zamen; houden vergadering. Wie vergadering zegt, die zegt: orde; die zegt: regelmaat; die zegt: autoriteit.
Waar vergadering gehouden wordt, daar is een voorzitter; een denkend hoofd; één, die een vast program afwerkt; die den presidentshamer vlak bij zijn rechterhand op tafel heeft liggen.
De goddeloozen uit mekaar gejaagd, als stuivend kaf.
Maar de rechtvaardigen: bijeen ter vergadering.
En nu komt hier tot eere, hetgeen de goddeloozen verspeeld hebben: er wordt raad gehouden; er zijn stoelen gezet. De lampen spreiden haar licht, de gordijnen worden toegetrokken. — De rechtvaardigen zijn binnen; zijn bijeen.

Maar buiten! — buiten giert de avondwind. En het kaf stuift ver in het ronde.
Zoo zijn de kansen gekeerd.
En een andere psalm zegt er van:

Het oordeel keert vol majesteit
Haast weder tot gerechtigheid.
Al wie oprecht is van gemoed,
Die merkt het op en keurt het goed.

Nog enkel het zesde vers is overgebleven.
„De Heere kent den weg der rechtvaardigen."
Hoe komt men daar toe, dat men eenigen weg *kent*?
Maar natuurlijk: doordat men er vaak op wandelt. Bij dag; bij avond; in stralenden zonneschijn; onder gudsende regenstroomen; dag in, dag uit; jaar in, jaar uit — zoo *kent* men een weg.
De Heere kent den weg der rechtvaardigen. — Dat kan niet anders dan: doordat de eeuwige God zelf, naar Zijn belofte, met deze „rechtvaardigen", dit zijn geheiligd volk, mee optrekt. — Hij kent den weg, doordat hij midden onder hen voortgewandeld is; met zijn gemeente mee, onder al haar strijd en nooden.
En dan, ineens, die snijdende laatste tegenstelling: maar de weg der goddeloozen zal vergaan.
Dit abrupte slot heeft iets verbijsterends.
Zóó was hij er nog, die weg. En nu, — ineens — hij is verdwenen. Heeft de afgrond zijn muil opgesperd? hem opgeslokt? —

Dit slot doet mij denken aan die schrikaanjagende rampen, als waarvan wij lezen in onze nieuwsbladen; en zoo vaak wij het lezen, zoo vaak rijzen ons ook de haren ten berge.
Daar komt een trein aangeraasd. Zijn lichten scheuren door het duister van den nacht. Zijn dreunen en daveren wordt tot op verren omtrek gehoord. Hij dendert daarheen; de ijzeren brug op; honderden malen, duizenden malen heeft hij dien zelfden weg afgelegd; is er volkomen mee vertrouwd.
Maar: onverwachte watervloeden hebben de sterke pijlers ondermijnd; de gulpende watermassa's hebben de fundamenten onderspoeld, onderwoeld; — voort raast die trein, jaagt de brug op, ijzer op ijzer. — Dan, ineens: dat schrikkelijke kraken. En: de weg is geen weg meer; breekt af; is verzonken in het duistere diep.
Zoo, als met een angstschreeuw, eindigt onze psalm: de weg der goddeloozen gaat te gronde; breekt af; verdwijnt in nacht en donkerheid.

En nu, haastig nog, ten besluite een enkele, verhelderende vraag: Wie zijn die rechtvaardigen? en wie zijn die goddeloozen?
Een gewoon orthodox opgevoed mensch zegt: de rechtvaardigen, dat zijn wij; ik en degenen die net zoo denken als ik; en de goddeloozen, dat zijn alle anderen.
Natuurlijk is deze opvatting, en oplossing, al te gemakkelijk. Zoo reageert men niet op de oneindige

diepten en verten van dezen psalm. En dan haal ik er nog wat bij: in de berijming staat, in vers vier, een regel, die allang aanstoot heeft gegeven:

De Heer toch slaat der menschen wegen ga
En wendt alom het oog van zijn gena
op zulken die, oprecht en rein van zeden,
Met vasten gang het pad der deugd betreden.

Daar heeft men zich tegen verzet, zich er tegen gekant met alle macht. Wat berijming is dat?! Een man, die, oprecht en rein van zeden, met vasten gang het pad der deugd betreedt! Zoo'n man is er niet; is er nooit geweest; kan er nooit komen. — De hoogste tijd om naar een betere berijming uit te zien!

Ik geef toe: in het oorspronkelijk hebreeuwsch, zelfs in onze vertolking door de staten over-zetters is geen schijn of schaduw voor *dezen* versregel te vinden. Zullen wij hem er uit wegwerken, met den gezamenlijken invloed der gansche kerk?

Laat hem nog eens eventjes staan. — *Indien* in deze vierde regel van vers vier eens een handvat aan ons gegeven ware, om de diepe waarheid en werkelijkheid van onzen psalm er mee aan te grijpen?!

Want er *is*, God zij geloofd! stellig: er is er Een geweest, op wien die betwiste regel van toepassing was; in wien hij tot leven, en tot waarheid is uitgegroeid.

Die Eene — maar, gemeente! gij kent Hem: het is: onze Heere Jezus Christus.

En nu zeg ik meteen: Hij is het, van wien de hééle psalm zingt. Hij, die Man, die niet wandelt in den raad der goddeloozen, noch staat op den weg der zondaren, noch zit in het gestoelte der spotters.
Hij, die man, die lust had in 's Heeren Wet, en haar overpeinsde nacht en dag.
Hij, die boom, aan verschillende beken geplant; die vrucht gaf, en geeft, ter rechter tijd; steeds vol in het blad; die al wat Hij onder handen neemt, tot gelukken, tot voorspoed uitbrengt.
En nu zijn rechtvaardig àl degenen, die het met dezen éénen rechtvaardige houden; terwijl zij zich zelf aanzien voor goddeloozen; voor kaf, dat verwaaien moet van den dorschvloer; voor de zoodanigen, die in het gericht niet kunnen stand houden; die niet waard zijn, in de vergadering der volmaakt rechtvaardigen te komen.
Zìj het kaf; Hìj de boom.
Zìj de goddeloozen; Hìj de eenige rechtvaardige, dien ooit de wereld droeg. En nú die gemeenschap: van den weg der rechtvaardigen, dien de Heere Jezus Christus zoo goed kent, omdat Hij met dàt volk, dat op Hem hoopt, aldaar gewandeld heeft, en wandelt. Ziet die liefelijke groep daarheen trekken: de Heere met Zijn gezelschap; samen op dien weg, dien Hij gebaand heeft voor hen met Zijn eigen bloed. En: is nu dat alles vast? kan een menschenziel daarop aan, in nood en dood?
Ik wil het u niet voor*preeken*; ik wil het u voor*zingen*. Zing deze psalm eens. Merkt gij niets? Hij is een

eenling onder al de honderdvijftig psalmen. Hij heeft iets, wat geen enkele andere heeft. N.l.: de eerste zangregel en de laatste, die zijn precies gelijk. Alsof hij, de openaar van den zangbundel, ons zeggen wil: ik begin een zaak; en als ik bij het einde kom, ben ik weer met het allereerste begin bezig.
Wat gelijkenis van onaantastbare vastheid: zijn einde is als zijn begin. Dreun nu dan uw machtigen zang ons in het oor, o gij overheerlijke eerste psalm. En zing ons uw onbewogen vastigheid in de ziel in.
Vast is uw troost.
Want vast is Gods verbond.
En wat Hij beloofd heeft, daarin komt geen verandering. Bij Hem is geen verandering, noch schaduw van omkeering.
Eerste begin, en verste eindpunt — ze zijn precies gelijk.
En het gezangvers met den psalmisten-orgelklank legt er het zegel op:

Ja, Zijn verbond staat eeuwig vast;
Zóó staat geen berg, geen rots;
En toeft Hij al, Hij kent zijn tijd;
Hij komt! Hij komt! gewis!

II. KUN JE NOG ZINGEN...

Ps. 150

PSALM 150 SLUIT DE RIJ van Israëls liederenboek. Het is het laatste lied der oudtestamentische gemeente. Wat wonder dat wij thans eens vragen: hoe zijn wij ook weer in den 1en psalm begonnen? — Want als iemand een langen weg heeft afgelegd, dan ziet hij bij 't einde nog wel eens gaarne terug naar het begin en overdenkt nog eens zijn ganschen loop: „ja, tòen was ik dáár; en tòen gevoelde ik mij zoo; en dáár had ik 't aldus"... en zoo houdt men dan nog eens nabetrachting en herdenkt zijn ganschen weg, van 't begin tot het einde. Want het begin eener zaak is een profeet, maar het einde is een uitlegger, en wat ons in den aanvang vaak onbegrijpelijk scheen, wordt in het einde opgelost en ontraadseld.

Hoe begint de eerste psalm? Die begint met een tooverwoord, onbegrijpelijk en vreemd: „welgelukzalig": welgelukzalig is de man die niet wandelt in den raad der goddeloozen, noch staat op den weg der zondaren, noch zit in het gestoelte der spotters; maar zijn lust is in des Heeren wet en hij overdenkt Zijne wet dag en nacht. „Ja," zegt de psalmist, „welgelukzalig is zulk een man." En in 't hebreeuwsch staat er voor welgelukzalig een woord, en

dat beteekent eigenlijk: o die gelukzaligheden toch van dien man die alzoo handelt! Daar legt de psalmist alsdan den man, die God vreest, de handen op; zalft hem; overstort hem met zegeningen uit Gods heilig paleis en roept erbij uit als het ware: „man, man, wat zijt ge toch gelukkig te prijzen! Wat zijt gij te benijden. Want er komt geen einde aan de vele duizenden gelukzaligheden, die God over uw hoofd zal uitstorten."

Neen, zegt iemand, dàt is te mooi! En dàt is te sterk! En dat komt ook na verloop van tijd heel anders uit. Lees dan dat psalmboek maar eens door, van 1 tot 150. Nergens in den heelen Bijbel wordt meer gekermd dan in de psalmen. Nergens heeft men meer moeite om zich den nood van 't lijf te houden, dan juist in dit kleine boekje. Nergens zooveel angstgeschreeuw en noodgeschrei tot God in den hemel, die nu eens niet schijnt te zien, dan weer niet schijnt te hooren; nu eens gevoelloos schijnt te zijn en dan weer net de verkeerden beloont, de goddeloozen rijk maakt en de vromen laat hongerlijden.

Wat zal ik u zeggen, geliefden? Het psalmboek is voor alle dingen een boek des geloofs. En die daarin met de rechte oogen leest, moet daaruit leeren om uit het geloof gerechtvaardigd te worden. Daarom waagt psalm 1 het er ook op; gaat midden in onze gevangenis staan, haalt een streep door alle zichtbare en tastbare dingen; wil alle zaken alléén zien zooals God ze ziet en niet zooals de mensch ze ziet, en geeft dan een fikschen schreeuw midden in de

gevangenis, zoodat al de gevangenen ernaar hooren: „welgelukzalig de man die het waagt met God! O die vele duizende gelukzaligheden van dien man die God en Zijn wet in 't oog houdt! Wilt gij daar zoo doen? Man, wat zijt gij dan een rijke man! Man, wat zijt gij gelukkig!" En zit nu die gelukkiggeprezene ook in de gevangenis, in nood en leed, in kommer en druk... de psalmist heeft eenmaal de dingen gezien zooals God ze ziet. Daar verdwijnt het leugenachtige omhulsel dezer wereld. Daar verschijnt de werkelijkheid Gods. — De psalmist alzoo kan zich niet weerhouden om den mensch, die 't met God houdt, al van *tevoren* de handen op te leggen en hem te bemoedigen: „man, komt er nu hagelslag of pestilentie, ga maar rustig door; het einde kroont den strijd; 't zal met u wel terechtkomen."
Doch dan is heel de wereld en de gansche hel aanstonds op de been om zoo iemand dezen troost des geloofs afhandig te maken. Daar komen die groote wateren en dreigen den man en zijn troost en zijn gelukzaligheden weg te spoelen. Want zoo een mag niet leven, die 't alleen met God wil houden. Wel foei! hoe zou de wereld zoo kunnen bestaan, als alle menschen 't alleen met God wilden houden!
Daarom... wild en geweldig rollen en bruisen de golven van tegenstrijdigheid en nood en sleuren den welgelukzaligen man mede: „ziezoo," zegt de duivel nu willen wij eens zien wat er van al uw gelukzaligheden worden zal!" En de eene nood komt over de andere gelijk baren en golven over elkander he-

nenslaan. Psalm 2, daar woelen de heidenen, en de volken bedenken ijdelheid. Psalm 3, daar moet David vlieden voor Absalom. God zalft in psalm 2 Zijn koning over Sion, doch in psalm 3 moet de koning overhaast uit Sion vluchten. „Ziezoo" zegt de duivel, „heb ik nu golven genoeg achter u aan gespoeld? Doch 't is wonderlijk: de man redt het geloof en het geloof redt den man. De man houdt het woord „welgelukzalig" boven water; en het woord „welgelukzalig" houdt den man boven water. Hij redt de belofte Gods: „ik mag te gronde gaan; als de belofte Gods maar gered wordt"... en de belofte Gods redt hèm. — Dat heerlijke woord „welgelukzalig" komt boven: psam 32: „*welgelukzalig*" de man wiens overtreding vergeven en wiens zonde bedekt is." — Doch de golven slaan hem weer den grond onder de voeten weg. Psalm 51 komt, David is ingegaan tot Bathseba. Nathan doet hem de oogen open voor zijn kwaad: „Heere, neem uwen Heiligen Geest niet van mij." Groote golven komen brullend nader... zal Gods Woord te gronde gaan? Psalm 119: daar heeft de psalmist weer grond onder de voeten: „*welgelukzalig* zijn de oprechten van wandel, die in de wet des Heeren gaan." — En eindelijk komt men door de branding heen. Psalm 130, daar is men er nog midden in; doch men komt er doorheen. Een groote noodgolf, en men is er. Het golfgebruis en de angst liggen achter ons. Nu maar naar 't strand. Nu maar omhoog geklommen... en psalm 150, daar heeft men 't gezicht op 't nieuw Jeruzalem, op de stad en den

troon Gods. Het leed is geleden; diepe dank is alleen over, en men looft God in Zijn heiligdom. — Dan denkt men nog eens terug aan dat Woord Gods waarmee men den loop begon: „welgelukzalig". En men ziet het: dat woord, dat God ons in de ziel wierp, heeft ons niet bedrogen. Ja, ook al die noodgolven hebben ons ten slotte gedragen naar Gods troon, zoodat wij niet eens behoefden te loopen; al ging 't ook vaak met angst en schrik gepaard. Wij zijn er... ook is 't alles wel.

Hier moet ik denken aan wat mij korten tijd geleden overkomen is. Ik stond in een groote stad voor de ramen van een fruitwinkel te kijken. Daar lag het kostelijkste ooft voor de glazen. De prijzen stonden erbij... 't was niet eens bijzonder duur. Toen kwam er een man naast mij staan, een duitscher; hij sprak gebroken hollandsch. Ik kende hem niet. „Ziet gij wel, mijnheer," zoo zeide hij, „daar hebben wij nu des Heeren Woord uit Genesis: voortaan zullen zaaiing en oogst, koude en hitte, zomer en winter, dag en nacht niet ophouden. — Wat waren wij al bang geweest mijnheer; doch God gedenkt aan Zijn Woord, al zijn wij nog zoo bevreesd dat er niets van zal terechtkomen. De bewijzen liggen hier voor de ramen." — Wel ziedaar, geliefden, 't was maar een vreemdeling; en hij sprak zeer gebroken. Doch ik werd er koud van, en tegelijk verkwikten mij toch ook zijn woorden.

Wat zijn wij toch bang geweest! Wat hebben wij ons in de war laten brengen door de tegenstrijdig-

heden. „Er komt van den heelen oogst niets terecht! Wij hebben haast geen zonneschijn, altijd regen, altijd koude." En ziedaar, God heeft aan Zijn Woord gedacht; en nu wij achteromzien naar den weg dien wij langs zijn gekomen, nu is 't alles goed. Nu is er niets over, dan God te danken, dat Hij alle dingen boven bidden en denken heeft welgemaakt.

* * *

Thans, nu wij den 2en toon gaan beluisteren dien ik in dezen psalm meende te hooren doorklinken, en dien ik reeds nu zou willen aanduiden als een toon van schuldbelijdenis... thans denkt ge bij uzelf: „daar willen wij toch eens met al onze aandacht naar hooren. Want hoe iemand ter wereld in dezen juichenden psalm 150 een toon kan vernemen, die iets anders doet dan jubelen, dat is ons tot nog toe een raadsel." Wel mijne vrienden, het zit er toch zeer stellig in. God wordt in psalm 150 ten troon verheven... de mensch echter wordt zeer diep neergezet. — Immers, denk het u maar eens in. Wij hebben nu gehoord van de groote goedheid en genade Gods. Wij verbreken moedwillig de banden die ons aan Hem binden. Wij houden Hem niet in gedachtenis. Wij vinden onzen eigen weg wel en hebben God daarbij zoozeer niet noodig. Wij trekken, elk op zijne wijze, de lijn door, die Adam ons voorgeteekend heeft en werpen God achter onzen rug. Doch God begeeft en verlaat ons niet, houdt Zijn verbond in 't oog; houdt Zijnen Zoon in 't oog, zegent ons,

met Zijnen Zoon; geeft ons graan, koren, deksel, kleeding,... bóven en vóór alles Zijn Woord, dat ons vasthoudt, schraagt en draagt. — Daar moesten wij eigenlijk dat begin van psalm 150 al verre van ons werpen, als een beleediging: „looft God"... „wàt?" zoo moesten wij kunnen zeggen; „daarmede behoeft gij ons niet aan te komen, gij psalmist. Dat doen wij al geheel vanzelf: God loven. Dat behoeft ons niet met een uitwendig gebod opgelegd te worden." — Doch... is de vermaning wel zoo overbodig? — En nog meer worden wij neergezet, ja als kleine jongens in een hoek geduwd: als iemand mij tien malen wat bevelen moet, dan is dat een teeken, dat hetgeen hij mij oplegt, niet zoo bijster in mijn smaak valt; anders kon 't immers gevoegelijk met eenmaal volstaan!? Welnu, 10 malen komt in psalm 150 de opwekking voor, dat de mensch zijnen Schepper loven zal. — En nog eens wat: hoe put de psalmist de redenen uit, waarom 't niet meer dan billijk is, dat wij God loven. Lees maar eens: „Hallelujah", zoo begint hij. Daarmede stoot hij ons als het ware aan den arm en voegt ons toe: „komaan, gij koude en stijve mensch, kom eens in vuur. „Loof den Heere in zijn heiligdom," d.w.z. denk er aan, o mensch, dat ge eenmaal voor God zult staan en hoe eerder u aan Hem gewend, hoe beter. „Loof Hem in het uitspansel Zijner sterkte."
Dat dunne uitspansel is zoo sterk, dat het de wateren van boven gescheiden houdt van de wateren van beneden. Trekt Gods hand het weg, dan is 't met al

wat leeft gedaan. „Loof Hem vanwege Zijne mogendheden." Mensch, zòrg toch dat gij met dezen machtigen Heer op goeden voet staat, want hebt Gij Hem tegen, dan hebt gij àlles tegen. „Loof Hem naar de menigvuldigheid Zijner grootheid." Hij is groot in allerlei dingen; groot in den stormwind die de boomen doet zwiepen; groot ook in het zachte koeltje der genade, waarin Hij tot de ziel spreekt van vrede door des Lams hartebloed.
Helpen de vermaningen wat? Beginnen wij God te loven omdat wij de kracht dezer gronden gevoelen? 't Mocht wat!
„Och," zegt de Heilige Geest, „dat is daar op aarde ook waarlijk alles koud en dood. Hoe slaperig gaat dat alles toe. Wacht eens," zegt Hij, „wij willen toch zien, daar wat leven in te krijgen."
En den één geeft Hij een bazuin, den ànder een luit; dézen een harp, dièn een trom; den één zet Hij een fluit voor den mond, den ànder geeft Hij een snarenspel in handen; dézen zet Hij voor 't orgel, génen voor de cimbaal. En nu moet het feestlied ter eere Gods maar aangestemd worden: dat Hij ons nooit iets anders dan goeds heeft gedaan...
Ach, en niettegenstaande al deze hulpmiddelen gaat 't nog maar zooals het gaat. God lééft niet in ons hart en wij moeten er met de haren bijgesleept worden.
Zeg ik nu teveel? Maak ik het te erg? — Maar... wij houden dankdag voor het gewas. Is nu waarlijk ons hart met dankensstof vervuld? Of is de dankbaar-

heid ons zoo maar wat van buiten aangeplakt!? O zeker, onze landbouwers zijn dankbaar. Zeelieden en landbouwers zien voor hun oogen, dag aan dag, dat alleen aan Gods zegen alles gelegen is. Onze landbouwers hebben in dezen zomer meermalen met bezorgde blikken den hemel aangestaard: „ach, wat moet er toch van terechtkomen!" En nu zien ze evenwel, dat God alle vrees heeft beschaamd. Daarom zijn ze met verblijd gemoed hierheen gekomen om dien genadigen God te danken. —
Doch wij anderen... hoe staan wij er voor?
Wij leven van ons ambt, van ons handwerk, van onze nering, van ons bedrijf — en 't geld komt geregeld in de lade... verstaan wij 't daar altoos, dat „ook de koning van het veld gediend wordt?" Dat alles verarmen zoude, als God niet Zijn Zoon aanzag en zonneschijn en regen gaf op Zijnen tijd? Ja, nu 't ons gezegd wordt, nu denken wij 't door, slaan ons tegen 't voorhoofd vanwege onze vergeetachtigheid en onnadenkendheid, leeren weer op Gods hand te zien... doch is 't niet alreede schuld en zonde, dat wij er zoo met de haren bijgesleept moeten worden en mogelijk van morgen nog de gedachte gekoesterd hebben: 't is vandaag eigenlijk meer een dag voor de buitengemeente dan voor de stedelingen?" — Laten wij dit niet wegredeneeren, maar het eerlijk doordenken, opdat ons schuldgevoel worde uitgediept, en wij des te meer voor God in 't stof zinken; en ook naar die mate des te vuriger leeren, God te loven, die om al onze ondankbaarheid en zonde nochtans

zijn goedertierenheid van ons niet heeft afgewend, noch Zijn ooren toegesloten voor ons gebed.

* * *

Eindelijk, in de 3e plaats, meende ik in dit psalmlied te hooren doorklinken een toon van verwachting. — Wie heeft dezen psalm gemaakt? „David niet", zegt gij. — Dat kan mij ook niets schelen of David hem gemaakt heeft of een ander. De heilige apostel zegt: „al de Schrift is van God ingegeven". — Zoo hooren wij dan hier in psalm 150, achter en onder en in de stem van den onbekenden dichter: de welbekende stem van God den Heiligen Geest, die in de gemeente betuigt, dat men God loven zal; en om welke oorzaken men Hem loven zal en met welke middelen men 't zal doen. Totdat die Heilige Geest in 't einde van den psalm alwat *adem* heeft oproept om den Heere, den God des verbonds te loven.
En komt hier nu aandragen met onmacht en onverschilligheid, met koudheid en doodigheid... evenwel zal de Heilige Geest zorgen dat er zijn, die Zijn bevel nakomen. Zijn 't er geen twintig, dan zijn 't er 2, maar zij zullen er wezen, want Gods woord keert niet ledig tot Hem weder. — „Och," zegt iemand, „maar hoe kom ik er toe, om desnoods één van de 2 te wezen?" — Ik antwoord u: gij zult den weg van den 150sten psalm moeten doorgemaakt hebben. Namelijk uzelf aldus bevonden hebben, dat gij voor 't allereenvoudigste, hetwelk van een mensch geëischt kan worden: dat hij God love... dat gij daartoe een

van buiten komend bevel noodig hebt. — Vervolgens: dat gij erkent, dat gij zoo weinig uit uzelven in den lof des Heeren opgaat, dat de Schrift ook bij u geen water naar de zee draagt, wanneer zij u de gronden aangeeft, waarom een mensch verplicht is God, zijn Schepper en Vader te loven. Verder: dat gij belijdt, dat het u zoo'n inspanning kost om in den lof des Heeren bezig te zijn, dat, wanneer een leeraar eens 3 psalmverzen achter elkander opgeeft, gij daar gaarne minstens één van afknibbelen mocht en zeggen: kan 't nu niet met twee toe? zoodat gij dus de bazuin en de harp en de andere hulpmiddelen nog lang niet ontwassen zijt. — „Ach," zegt gij, „dit alles wil ik gaarne volmondig erkennen, maar ben ik er dan nu?"

Och Geliefden, als gij thans maar niet boos wordt; want ik heb u eenvoudig te prediken, dat al wat vleesch is, zich in Genesis 3 ongeschikt heeft gemaakt om God te loven. En al wat ik u daar pas gezegd heb, is niets dan de proef op de som, dat 't zoo is en anders niet. — Dàt is onze ellende, en wie de wet des Heeren verstaat, voelt de ellende als zijne eigene, persoonlijke zonde. En die voelt 't: als 't uit mij moet komen, is 't voor goed uit met den lof des Heeren op deze aarde en in dit leven.

Welaan, voor dezulken die zichzelven niet zegenen, en niet zeggen: „kom kom, 't zal met mij zulk een vaart niet loopen!"... voor dezulken predik ik het Evangelie: „Volk, als 't uit is, is 't nog *niet* uit!"

En ik predik u den Heere Jezus Christus, die ook

den lof van God wederhaalt uit hel en dood; die het groote Hallel zingt in den donkeren nacht voor zijn sterven; en die God prijst, voordat Hij naar Gethsemané gaat. Hij zingt... daar zingt door Zijn keel de gemeente der uitverkorenen. Hij zingt zich den nood van 't lijf, en drukt zich al zingende tegen Gods vriendelijk harte aan. — Hier leert zingen wie niet zingen kan.

En nu komt, in de genade, de 150ste psalm terug als een gansch nieuwe psalm voor de ellendigen Gods. Nu bindt hen de psalm aan Gods deugden. Nu sterkt hij hen met de middelen, die zij ook ootmoedig ter hand nemen, en waarvoor zij niet te groot zijn. — En als de ware geloovigen aan dezen 150sten psalm en zijn heilgeheimenissen uitgeleerd zijn, dan komt God en zet hen onder de zangers en speellieden in Sion, waar de Filistijnen, de Tyriërs en de Mooren zijn, welke de Heere als de Zijnen rekent in 't opschrijven der volken (Ps. 87) omdat het Lam hun gezang was in hunne vreemdelingschappen, en nu ook eeuwig hun gezang zal wezen voor den troon van God.

III. GEMOPPER DER HORDE

Numeri 11 : 4 v.v.

NU MAG IK DAN TOCH wezenlijk u wel eerst een weinig op de hoogte brengen, aangaande de omgeving, waarin onze tekst voorkomt. Als wij het begin van ons capittel nalezen, komt ons onwillekeurig het oud-vaderlandsche spreekwoord voor den geest: Kleine oorzaken, groote gevolgen. In het begin is het nog zoo erg niet. Het volk beklaagt zich. Meer staat er niet. Waarover beklaagt het zich? Wij ervaren niets daarvan. Echter: het is kwaad in de oogen des Heeren. En dàt kan ik begrijpen. Het lijkt mij iets extra hatelijks, als een mensch medelijden krijgt met zich zelf. Onder de socialisten noemt men dat: kankeren. Het is een heel leelijk woord; maar het geeft den toestand zuiver weer.
De Heere hoort en ontsteekt erover in toorn.
Wat gebeurt er nu? het juiste ervaren wij niet.
Het misdrijf schuilt weg in het duister. De straf eveneens.
Slechts vernemen wij: van ongeluk en ramp, die hieruit voortspruiten. Er ontstaat een begin van brand, aan het uiterste einde van het tentenkamp.
Denk u dat eens in: brand, in een uitgebreid tentenkamp; waarin minstens een millioen menschen zijn ondergebracht.

Maar meteen: vergelijk eens: het inwendige: van dat kankeren; en dat uitwendige: van dien brand in het kamp. Houdt het geen verband met elkaar? dat inwendige vuur van mismoedigheid, van misnoegdheid, van toorn; en dat uitwendig onheil, dat er mee hand in hand gaat? Roept, doorgaans, het eene niet om het andere? Zoo'n kankerende, ontevreden, norsche man. Maar: eer hij het weet: hij doet een misstap; struikelt; valt. Of: hij stoot de brandende lamp om. Of: zijn kinderen worden zenuwachtig; onzeker in hun bewegingen; één valt tegen het brandend fornuis aan; zit meteen onder de brandblaren. 't Is maar klein, het begin van ons capittel. Maar toch: kleine oorzaken, groote gevolgen.
Het volk, in angst, roept Mozes te hulp. Mozes vlucht tot God, in het gebed. God geeft uitkomst; het vuur wordt gebluscht; vreet niet verder voort.

II

Intusschen: de zaak is hiermee niet uit. De inwendige brand wordt niet zoo makkelijk gebluscht als de uitwendige. Dat blijft smeulen; ineens — daar slaat het weer uit, in lichterlaaie.
Het volk wil niet meer vóóruit; met geweld wil het àchteruit. Het wil niet naar Kanaän, de beloftenissen ervan. Het wil terug naar Egypte, omdat het daar den buik vol kon eten.
Het heele menu sommen ze op: Nijlvisschen, heerlijke rivierpaling.

In kostelijke overdrijving zeggen ze: die kregen wij daar te geef! die werden ons, van de kooplui, zoo maar cadeau gedaan! Ja! dàt geloof ik dadelijk!
Dan noemen ze: komkommers. Nu, ik wil gelooven, dat die gesmaakt hebben; een heerlijke verfrissching, in dat gloeiheete land.
Voorts noemen ze: watermeloenen, ook al iets om van te watertanden. En dan — ja, dat is teekenachtig: voor joden! uien, en prei, en knoflook. Nòg maken de joden bij voorkeur hun spijzen daarmee klaar.
Ze hunkeren er naar terug: ha! zoo'n stoofschotel met aal! of: zoo'n restje van den vorigen dag, toegemaakt met uien, en dan zoo'n knappend korstje, erover heen! of: zoo'n nagerecht met meloen toe.
En nu, hier in de woestijn? — ahbah! hier is niets dan dat eeuwige manna!
Hoe komt dat volk zoo zanikerig?
Vers 4 uit ons capittel noemt ons een naam, die duidelijk is van teekening, al is hij niet mooi: „het gemeene volksken dat in het midden van hen was, werd met lust bevangen."
Het gemeene volksken — wij zouden zeggen: het gepeupel; die hebben de anderen opgestookt; aan het dwalen gebracht; aan het malen gebracht.
Dit is dat zelfde goedje, waarover wij reeds lezen in Exodus 12 vers 38: veel vermengd volk trok ook met de uit Egypte wegtrekkende Israëlieten op. Laat ik eens zeggen: marskramers, gelukzoekers; mengvolk; bastaarden; aangetrouwde knechten en meiden.

Kortom: ik noemde den bekenden naam reeds: gepeupel.
Even mij zelf interpelleeren. Mag ik dat zoo maar zeggen? mag ik, in dezen democratischen tijd, het volk zoo maar: gepeupel noemen?
Nu wil ik tegen die democraterij eens even front maken, en de vraag andersom stellen: mag ik dan soms het gepeupel het volk noemen? Dit ware toch stellig: de zaken op hun kop gezet.
Alzoo: wij hebben elkander in één keer verstaan, en begrepen.
En nu: dit zoodje heeft schuld aan alles.
Dit armzalig troepje heeft dat groote optrekkende leger in zulk een geestestoestand van ontwrichting gebracht: dat ze niet meer vóóruit willen, maar achteruit; terug naar Egypte; om lekker eten en drinken; en de zweepslagen willen ze dan maar weer op den koop toenemen; als de broodvraag maar opgelost is.
En dàt is het volk, tot hetwelk God gezegd heeft: dat de mensch niet bij brood alleen leeft.
Met dit volk moet Mozes naar Kanaän trekken? Kanaän veroveren, onder ongelooflijke moeite? het koninkrijk Gods aldaar grondvesten? Maar: dit volk, zooals het nu er aan toe is, staat nog beneden de volken Kanaäns.
Zie! en hoor! daar huilen ze; niet in het verborgen van hun tenten; maar openlijk, in de deuren hunner tenten. Zeshonderd mannen, behalve nog de vrouwen en kinderen, weeklagen en jammeren, luid op. Zingen, en kermen, den nationalen klaagzang: o! wij

gaan dood van den honger!
Mozes kan het niet langer uithouden.
Is hij knorrig? dat ook. Hij is ook, tot in zijn ziel toe, verdrietig. Hij wil liever zelf sterven, dan het volk in dezen toestand zien te gronde gaan.
Wat een ellende!
Het volk ten einde raad.
De beproefde leidsman, sedert vele jaren, de trouwe Mozes, ten einde raad.
Wie moet hier raad schaffen?
En constateer dat nu maar met een glimlach: het is weer het oude liedje: als de boel jammerlijk in het honderd geloopen is, dan moet de profeet raad schaffen. In gewone omstandigheden redt het de dokter; of de schoolmeester; of de effectenhandelaar. Maar als de boel nu héélemaal verknoeid is, en spaak loopt, dan moet de dominee komen.

III

God geeft aan Mozes bevel: zeventig mannen moet hij samenbrengen; die al vroeger het volk gediend hebben, in eenigerlei kwaliteit; hetzij als oudsten; hetzij als ambtlieden. Mannen dus, die het nú niet, opeens, gewichtig zullen gaan vinden, als zij vooraan gesteld zullen worden..
En deze zeventig moet Mozes bijeen brengen in de onmiddellijke nabijheid van den tabernakel, het priesterlijk heiligdom; de profeet, in de nauwste aansluiting bij den priester; niet des priesters tegenvoeter, of concurrent.

Daarna zal God afzonderen van den Geest, die op Mozes rust; en die afgezonderde sprankels van den Heiligen Geest, den Geest der profetie, die zullen komen te rusten op deze zeventig mannen.
Eén vraag hierbij: zal dat dus komen in mindering van den Geest, dien Mozes heeft?
Maar reeds is, van oude tijden af, het beeld hier gebruikt, ter verduidelijking: een vuur, maar het wordt niet minder, wanneer deze, en die, en die, daar zijn houtspaandertje bij komt aansteken.
Deze zeventig, nu, zullen mèt Mozes te zamen, den last dragen van het mopperende, ontevreden volk. Dan behoeft hij niet meer te klagen, dat God er hem, alleen, mee opscheept.
Tegelijkertijd moet hij maar tegen het volk zeggen: dat ze te eten zullen krijgen; en wel: in een ongetelde, ongemeten voorraad. Vleesch zullen ze krijgen; niet langer dat eentonige manna; waarover ze zoo geklaagd hebben — vleesch, een heele maand achter mekaar; totdat ze er hun bekomst van hebben, ja méér dan dat.
Verbaasd heeft Mozes deze Godswoorden aangehoord.
Dat begrijpt hij niet: vleesch voor een heele maand lang!
Maar: hoe kàn dat?
Zullen er slagerijen geopend worden, in de zandwoestijn? zullen er schapen en runderen in menigte geslacht worden?
Zullen de gezamenlijke visschen van den naburige

zeeboezem voor de zeshonderdduizend man gevangen en gebraden worden?
Maar de Heere, die van verrassingen houdt, zegt niet anders dan dit: „Mijn hand is niet verkort; bij die schapen en runderen, daar kan ik bij; óók bij die visschen in de diepe zee. Als het komt, zult gij het wel zien."

IV

Hoofdschuddende, van louter verbazing, heeft Mozes het bevel Gods ten uitvoer gelegd.
In een halven kring staan de zeventig oudsten rondom den tabernakel, het woestijn-heiligdom, heen.
Nu daalt de heilige wolk, de wolk der tegenwoordigheid des Heeren, die anders op den tabernakel rust op hèn terneer. Zij, die den Heiligen Geest den Geest der profetie, verwerven zullen, zijn nu het levende heiligdom des Allerhoogsten.
Van Mozes vuurgeest neemt God àf; legt dienzelfden geest op de zeventig oudsten.
Merk er op: het is dus geen àndere geest, dan de geest, die jaren aaneen het deel van Mozes geweest is.
Die zeventig mannen, in hun halven kring, hebben nu denzelfden geest, dien tot nog toe Mozes gehad heeft.
En zij profeteeren. Maar daarna niet meer, zooals er onmiddellijk op volgt.
Wat hebben zij geprofeteerd?
Eén uitlegger maakt het zich héél gemakkelijk. Die zegt: vraag er niet naar! het spreekt van zelf.
Misschien heeft hij gelijk.

Ze hebben dus geprofeteerd: vóór alles: dat God goed is; goed èn groot; groot van goedertierenheid. Dat hebben ze, blijmoedig, volvroolijk laten voorop gaan.
Profeteeren, dat is, eerder nog dan iets anders: een hartelijk en innig loven van de goedheid Gods.
Misschien is er wel muziek mee verbonden geweest. Ik zelf ben zoo'n liefhebber van muziek en zang. Maar: heel onze Bijbel heeft het mij immers ook geleerd: dat muziek en zang geliefd zijn geweest in Gods kerk, van ouds af. Dus: ze hebben er bij gezongen.
Wat hebben deze zeventig god-lovende profeten nog meer geprofeteerd? Ik denk: ook hier is dit profeteeren geboren uit de tegenstelling.
Deze ontevreden marskramers-geesten, deze bastaard- en mengvolk-geesten hebben achterom-gezien; hebben terug verlangd naar Egypte, uit hoofde van lekker eten en drinken. In den grond der zaak is dit heidensch; en dat heeft de geest van Mozes al heel gauw doorgrond, en gepeild; en op zijn voetspoor, ook de profetische geest van de zeventig oudsten.
Alle heidendom is daaraan kenbaar: het grijpt terug, ver, diep, in het grijs verleden, in het nevelig verschiet van den oertijd: naar een gedroomde, gouden eeuw; die zoo iets is als een tastbaar luilekkerland. Dáár hoefde men niet te werken; dáár vlogen den menschen de gebraden duiven zoo maar in den mond. Ha! dat was nog eens een tijd! veel beter dan

de tegenwoordige; waarin men werken moet voor zijn boterham!
Ook hièrtegen hebben de zeventig oudsten hun profeteerend protest, hun afleidend, zonnig verweer gezet.
Zij hebben, bijna zingende, in hun vroolijken triomf, geloofstriomf, tegen het kankerende volk gezegd: kijken jullie achterom? Wij kijken, met God, vooruit! Wat jullie meent verloren te hebben, dat heeft God, in groote genade, ons beloofd! dat wachten wij van der tijden volheid; als het Besluit gaat baren.
En meer nog houdt deze profetische prediking, der zeventig oudsten, in. Dat ééne element, dat nooit ontbreekt, en nooit ontbreken mag, dat is ook hier aanwezig geweest: het element der prediking van schuldvergiffenis.
En midden onder dat kankerende volk hebben die zeventig oudsten het erop gewaagd, met God; hebben het Zaad des Woords gestrooid; hebben, tegen het hardnekkig zondigen, de leer der schuldvergeving over-gezet.
Zij hebben, bijna zingende, er van getuigd: God vergeeft menigvuldiglijk! God vergeeft zelfs de zonden van dezen, gruwzamen, oogenblik.
Daar was, meteen, die inwendige brand, der ontevredenheid, gebluscht. Het volk zweeg; want het schaamde zich.
En de zeventig zwegen ook; maakten zich, stilletjes bescheiden, weg; wilden, met hun personen, de pas

gehouden prediking niet in het licht, en in den weg staan.
Als men iemand de preciese waarheid gezegd heeft, dàt kan hij nog dragen. Maar dan dat tartende aankijken, dat er nog achter aan komt, dat kan de bestrafte mensch niet dragen; dat prikkelt zijn verzet. O, die diepe bescheidenheid van den Heiligen Geest, en van degenen, die door Hem zich laten leiden —: als de zeventig oudsten met profeteeren klaar zijn, houden ze op; sluipen stilletjes weg; laten het laatste, ontdekkende, vrijmakende werk aan hun Meester, den Heiligen Geest, over. Dat is de beteekenis van die vier woorden uit het slot van vers 25: maar daarna niet meer.

V

Nu komt nog, hetgeen misschien het merkwaardigste is van heel onzen merkwaardigen tekst.
Twee mannen uit de zeventig zijn niet mee opgekomen naar de vergadering bij den tabernakel. Waarom niet? Eerlijk gezegd: ik weet het niet. Ziek zijn ze niet geweest; want ze profeteeren ook. En onverschillig zijn ze zéker niet geweest; anders: hoe hadden ze dan kunnen profeteeren; den lof Gods verkondigen?
Misschien hebben ze elk een ongelukje in hun huisgezin gehad; zooals ons dat wel eens overkomt: nèt staan we kant en klaar om ter kerke te gaan, en daar krijgt een kind een splinter in den vinger, of valt in een pot met voer voor het vee, en brandt zich — weg

is de heele kerkgang. En zoo iets zal het met deze twee ook wel zijn geweest. Toen het bepaalde oogenblik er was, toen konden ze allebei niet gaan. Hun namen worden ons genoemd: Eldad en Medad. Die laatste lettergreep dad, die houdt verband met David, en Dudaim, en Dodo; en beteekent: liefde. Eldad wil dus zeggen: God is liefde; een buitengewoon mooie naam.
En deze twee nu, als nu dat oogenblik daar is, dat die zeventig man, die in een breeden boog, in een halven kring rondom den tabernakel staan, beginnen te profeteeren — dan kùnnen Eldad en Medad het niet laten; dan profeteeren zij ook.
Die zeventig, ginder ver, in de onmiddellijke nabijheid van Mozes, die profeteeren. Deze twee, middenin de legerplaats, midden in het profane alledagswerk: van borden wasschen, schoenen poetsen, brood bakken — deze profeteeren ook.
Daar ginder, als een groot en machtig domkoor — die achtenzestig, die zingen Gods lof.
Hier, deze twee — 't is een beetje een schraal geluid — die zingen ook Gods lof.
En, terwijl ze prediken, en getuigenis afleggen, en zingen — hun heele houding, en gezicht, spreekt mee; preekt mee.
Rondom staan de vrouwen, met opgestroopte mouwen en zeepsophanden; de mannen, met de vingers vol brooddeeg; een jongen, met de linkerhand in een schoen, die hij aan het poetsen is, en in de rechterhand de schoenborstel. Alles is verbaasd; voelt zich

aangegrepen door de macht van een hoogeren geest; alles is vol eerbied: voor het goddelijke, dat zich, ook hier, een ruime baan breekt.
Let nu op! want nu begint het pittig te worden; in het geestelijke nèt zoo iets als van die look, en prei, en uien, en ajuin, waar in vers 5 het mopperend volk van gesproken heeft.
Een jongen (vers 27); zoo'n halfwassen knaap van zestien, zeventien; heeft dat mee-aangezien, en aangehoord; en vindt, in zijn hooge wijsheid: dat geeft geen pas!
Zulke jongens van zestien, zeventien weten soms al heel precies, wat in de kerk mag, en niet mag. Ze hebben ook een zeer ontwikkeld gevoel voor deftigheid; hoe meer stadhuiswoorden in de preek, hoe liever. De godsdienst, en de prediking, moet zich niet te grabbelen gooien. Als zoo'n jongen van die onbegrepen klanken hoort, zwaar van onverteerbaarheid, dat vindt hij „fijn". De dingen zoo heel eenvoudig bij hun naam te noemen; ze onder het bereik van het volk te brengen — dat acht hij iets ongeoorloofds. Hij meent: zóó kan iedereen het ook wel. En daarmee is het dan, meteen, geoordeeld. Dit slag van preekenkeurders loopt doorgaans, in het geestelijke, op stelten.
Deze jongen hier ook: vindt: dit is iets, dat Mozes weten moet! het komt Mozes' eere te na!
Uit hals en keel loopt hij; als ging het om het leven. Daar is hij er al; bij Mozes. Jozua, Mozes' helper en rechterhand, is daar ook.

Hij brengt, nog achter adem van het harde loopen, zijn alarmbericht: o wee! Eldad en Madad profeteeren middenin het leger. De heele zaak loopt scheef!
Jozua fronst het hoofd. Die vindt ook, mèt den jongen mee: het komt niet te pas.
Let er op, en denk er aan: Jozua was een militair, een houwdegen. Die menschen hakken alle kwesties pardoes midden door, met de grove bijl. En Jozua, de vechtgeneraal, is al nèt zoo heet gebakerd als het jongmaatje van zestien. Zijn advies ligt, meteen, kant en klaar. Zijn raad luidt: mijn heer Mozes! verbied het hun!

VI

Mozes is géén vechtgeneraal.
Mozes is een profeet. Die de diepten schouwt; de diepten Gods; de diepten zijner eigene, diep-zondige ziel; de diepten van het menschenhart, met al die raadselen.
„Jozua," zegt hij, zoo heel kalm, na de kippedrift van zijn helper, „wat doet gij? ijvert gij voor mij? dus niet voor God?"
En meteen ziet het Jozua: onder den schijn van voor God en Zijn heilige zaak te ijveren, had hij geijverd voor een mensch; voor de zaak, en het aanzien, van Mozes.
Maar: reeds vaart Mozes voort, in zijn profetenbreedheid; breedheid van visie; breedheid van ziel: „Och, of — niet alleen deze twee, Eldad en Medad

— maar: of ál het volk des Heeren profeten waren! dat de Heere Zijn geest over hen gave!"
Nú — wil hij zeggen — is al dat volk des Heeren: een troep mopperaars; die naar binnen kijken, in zich zelf; medelijden hebben met zich zelf. Is dat zoo mooi?
Als ze, vàn zich zelf àf, omhoog keken; naar God heen — dàn zouden ze, als volk, en elk afzonderlijk, genezen zijn; in vreugde, en rust, ademen; in een sfeer van heerlijkheid leven; Gods eeuwigen lof verkondigen.
Welaan! dat is onze tekst voor vandaag; en de verklaring daarvan; waarmee ik het u, gemeente, ditmaal niet makkelijk heb gemaakt; — trouwens: mij zelf ook niet.

VII

Kunnen wij nog tijd vinden voor eenige toepassing? dan: haastig, en kort. Vrijwel de eenige toepassing, maar die als vanzelf en met macht naar ons toekomt, is deze: de Heilige Geest leeft en werkt; en stoort zich niet aan onze staketsels; onze belemmeringen en beperkingen.
Als de Heilige Geest uitgestort, uitgegoten wordt — komen deze machtige golven door *ons* kanaaltje? kunnen wij dezen ontzaggelijken stroom binnen *onze*, menschelijke, aardsche dijken en dammen dwingen? God verwekte, door Zijn woord en Geest, Luther. Hij deed ontzaggelijk werk. Was daarna de geest aan Luther gebonden?

God verwekte, opdat het werk van Luther niet vervloeien zou, Calvijn; die de wateren van Luther's geestesarbeid dwong in de stroombedding van *zijn*, geniaal, kerkomvattend, wereldomspannend denken. Kon daarna de Heilige Geest wel naar huis gaan? afgedankt worden?
Eeuwen later, in dorre, slappe, geestelooze tijden — God verwekte die twee machtige helden: Kohlbrügge en Hoedemaker. Toen die hun licht hadden laten schijnen, en met hun stralenbundels het kerkelijk en schriftuurlijk terrein hadden afgespeurd, — kon daarna de Heilige Geest op non-actief gesteld worden? op pensioen gezet?
Wat heeft Mozes dat zuiver gevoeld, en weergegeven: zijt gij voor *mij* ijverende?
Dat is de weg der secte, en der partijschap: zij willen ons binden aan een mensch; aan een vromen mensch; aan een profeet.
Maar de ware profeet, zooals Mozes, wijst van zich zelf af, en hooger op. En een kwajongen van zestien, en een vechtgeneraal van midden veertig, brengt *hem* niet in de war. Hij zegt: bij *mij* is het heil niet! het heil is des Heeren!
Men zegt dan: wat is dat toch geweest, met die prediking van onzen Heere Jezus: het koninkrijk Gods is nabij gekomen.
Nu zie ik het; in het schemerlicht van het sectegeloof. *Wij* zijn menschen; wij met onze vroomheid; met ons diepe inzicht; met onze zuivere dogmatiek. Wij zijn menschen.

Maar als *onze* kortstondige droom is uitgedroomd, en onze roem, en onze heerlijkheid lang is vergaan — het koninkrijk gaat voort; viert zijn triomfen; bevecht zijn zegepralen; daar is het een koninkrijk voor! — Het is geen kruidenierszaakje! geen concurrentie-nerinkje!
En wat *wij* van het koninkrijk hebben gezien — een ander geslacht staat op; ziet nieuwe heerlijkheden; omdat het koninkrijk onvergankelijk is, en eindeloos heerlijk.
Daar komt een tijd, dat Mozes' ideaal in vervullling gaat: al het volk tot profeten uitgegroeid.
Als de gansche kerk de heerlijkheid van Jezus, haren Koning, zal hebben gezien; en Hem, aanbiddend, zal zijn te voet gevallen — dan *is* het volk tot profeten geworden. En zij belijden, *als* profeten, knielend voor zijn troon, dat de zaligheid in Hem is; in geen anderen.
Geen vroomheid helpt.
Geen inzicht redt.
Ons helpt en redt die eene Man, en die eene Naam: Jezus, de hope onzer heerlijkheid; het blijvend middelpunt der prediking door den Heiligen Geest; de band des vredes, die de kruisgemeente bindt aan den Vader.
Daarvan zingt de verzoende gemeente in eeuw na eeuw.
Geloofd zij 's Vaders eenge Zoon!

IV. IN DE SCHADUW VAN DEN DOORNSTRUIK

Richteren 9 : 7–22

DE JONGSTE ZOON VAN Gideon, den held Gods, is aan het algemeene bloedbad ontkomen.
De jongste is meteen de wijste geweest; heeft den rechten kijk gehad op Abimelech den halfbroer; heeft den zoon der slavin niet onderschat, in hetgeen hij nastreefde, en bestaan dorst.
De jongste heeft zich bijtijds uit de voeten gemaakt. Toen hij gezocht werd, was hij nergens te vinden.
De eerzuchtige plannen van Abimelech gaan door. Hij wordt, wat hij worden wil: hij wordt koning. De burgers van Sichem, en het huis van Millo — laat ik het maar uitdrukken: het burgerlijke en het militaire bestuur der stad, tezamen zetten zij hem de koningskroon op.
Echt zoo als dit hierbij behoort; zooals ook later eeuwen dat herhaaldelijk te zien gegeven hebben: de soldaten spreken een hartig woordje mee. Dat gaat nu eenmaal zoo, bij omwentelingen. Dan komt het meest op de soldaten, op de legermacht, aan.
Beneden in het dal, waarin Sichem ligt, is het feest. Daar kroont de juichende menigte den veelvoudigen, zeventigvoudigen broedermoordenaar.
Maar: wat is dat!?

Zie! twee overoude rotsbergen staan vlak bij Sichem; de Ebal en de Gerizim. Welbekend uit Mozes' dagen. Op den Ebal zijn oudtijds de vervloekingen gehoord, voor het geval dat Israël eenmaal de Wet des Heeren zou bestaan te schenden. Daarentegen: van den top van den Gerizim hebben de zegenspreuken luide weerklonken, wanneer Israël in Gods Wet en weg zou bevonden worden te wandelen.
En nu: op denzelfden berg Gerizim verschijnt, hoog op den top, een eenzame man; jong van jaren; jong van uiterlijk; oud van wijsheid; wijsheid, die spreekt uit elk van zijn woorden.
Hij verschijnt boven op de rots, en slingert zijn woord naar omlaag, midden in de feestvierende, jubelende menigte.
De rots, die tegenover hem ligt, verschaft, nu, als weleer, in Jozua's dagen, een sterke echo, die aan het gesproken woord een verre draagkracht verleent. Al wat de man op de rots spreekt, wordt makkelijk verstaan door al het volk, beneden in het dal. Zij hooren hem spreken alsof hij vlak naast hen stond. En toch is hij, tegelijkertijd, voor hen ongrijpbaar. Want: 800 voet rijst die kale rots uit het diepe dal omhoog. Hun vuisten ballen tegen den spreker op zijn hoogen kansel, dàt kunnen zij. Maar hem aan het lijf komen, dat lukt hun niet. Hij is voor hun toorn, hun woede, volkomen veilig.
Daar beneden: duizenden oogen kijken naar omhoog. Wie is dat, die, van zijn hoogen kansel, het woord tot hen richt?

Zij kennen hem; en ze griezelen; terwijl zijn naam van mond tot mond gaat. Het is Jotham, de jongste zoon van Gideon, den gestorven Richter Israëls.
Ook hem hadden ze reeds als gestorven aangeschreven. Waren, immers, niet alle zeventig zonen van Gideon vermoord geworden, geslacht op éénen steen? Maar: hoe staat hij dan nog hier, in leven, en spreekt tot hen? Is het een doode, die nog eenmaal uit het graf is opgerezen, en hun de vergelding Gods komt prediken vanwege hun onrechtvaardig, ondankbaar, onmenschelijk doen?
En ze rillen, die duizenden, daar beneden in het dal, als ze naar boven kijken, waar die stoutmoedige jonge gestalte staat, die onbevreesd de woorden van Gods boodschap hun in de ooren klinken doet. Een doodgewaande! maar hij leeft, en spreekt!
Maar: komaan! wij willen hooren, naar wat hij te zeggen heeft.

II

Zijn oogen glijden langs de duizendkoppige menigte.
Vol is zijn kerk op den kroningsdag huns konings. Hij is hun hofprediker; niet, dat zij dat gewild hebben; maar hij is het. En hij is metéén: hun wandelend geweten; hun geweten, dat daar staat, en spreekt, hoog van den top des bergs, die heel hun stad beheerscht. Een koninklijke figuur, in den eenvoudigen profeten-mantel.

Hij ziet de menschen, beneden zich; donkere plekken, tusschen het groen van het dal.
En tusschen de zwarte menschenhoopen, ziet hij de boomen, die vanuit den vruchtbaren dal-grond hun opwaartschen groei genomen hebben.
Daar staan de olijvenboomen in hun welverzorgde gaarden; de olijf- het wonder van het oosten; de gezegende boom, die nog vet is tot in het dikke, haast vleezige blad; wonderboom, die het vernielingsgericht, weleer, van den zondvloed te boven gekomen is. Want de last der watermassa's heeft op hem gedrukt, zoo goed als op al het andere geschapene. Maar zijn rijk vetgehalte heeft hem bewaard. En toen de wateren daalden, vond de rondfladderende duif van Noach dat takje met het, frischgebleven, groen, en rukte het af, met het, naar dat groen begeerige, bekje, en bracht het, als een verrassing, naar haar baas, ginder in de arke.
In Sichem's dal, daar staan ook de vijgeboomen; zinnebeelden van den diepen Godsvrede in het land. Gideon, de held, heeft dien Godsvrede veroverd op de vijanden; heeft hem bevestigd, gedurende veertig jaren. Elk Israëliet heeft het volks-ideaal onder het bereik zijner hand gehad: ze hebben kunnen zitten, „een iegelijk onder zijn wijnstok en onder zijn vijgeboom."
Ook ziet Jotham's oog de, koninklijke, wijnstokken; die dáár niet, zooals bij ons, moeizaam langs de muren en de hellingen kruipen. Want, in die gezegende landstreek van Kanaän: de wijnstokken rijzen omhoog tot

de statuur van olmen en cederen. En de psalm zingt er van: bergen worden bedekt met zijn schaduw. Dat alles, dat echt koninklijke, dat ziet Jotham, vanaf zijn hoogen kansel.
Hij ziet óók: de menigte der doornebosschen.
Gekweekt worden ze niet. Natuurlijk niet. De doornebosschen dáár niet, zoo min als bij ons de brandnetels.
Maar des temeer schieten ze op in het wild, op eigen gelegenheid; kruipen tegen de rotsen op; omlijsten en omheinen als het ware de hoven van olijf, en vijg, en wijnstok.
Ze schieten op, zoo maar, uit den dorren zand- en rotsgrond.
Een stam kweeken ze niet; zoo ver kunnen ze het niet brengen. Zoo zijn ze boven den grond gekomen — onmiddellijk begint die splitsing in takken; elke tak maar dun, en vol stekels en prikkels.
Blad zit er haast niet aan; de zon schijnt er dwars doorheen.
Zelfs het vee mijdt hen. Ze weten: wie er dicht bij komt, wordt geprikt en gehavend van de onbarmhartige, felle, ondeugende stekels.
Er onder kruipen, en wegschuilen, het kan niet. Bovendien: het loont de moeite niet. Wie er onder zitten of liggen zou, vindt toch geen schaduw, geen koelte, want die is er niet.
En ziedaar! meteen heeft Jotham tekst en preek bij elkaar.
„Hoort eens naar mij," zoo roept hij de feestvie-

rende burgers en soldaten van Sichem toe, „dan zal God ook naar u hooren; en naar het feestgedruisch van vandaag, dat tot zijn hoogen hemel op-schalt."
De boomen, zegt hij, wilden eens een koning over zich gaan zalven.
De boomen stonden, zooals boomen doen, elk op zich zelf; en ze voelden dat als een gemis.
In oorlogsgevaar komt men tot die, heilzame, ontdekking: eenheid van leiding is noodig als brood.
De boomen hadden ook die ontdekking gedaan en gingen er op uit: mèt de kroon, om haar aan te bieden aan den edelste onder hen.
Zij reisden rond, met de kroon in 't foudraal en boden haar aan: aan den olijfboom.
Want: het zou op een zalving aan gaan. Welnu: hier was de olie, bij den oliehoudenden boom.
Vreemd! anders, als men rond gaat, en de koninklijke waardigheid aanbiedt — daar komt maar zelden een weigering voor. De meesten zijn er happig op.
Maar hier: de edelste van allen, de olijfboom, weigert.
Hij zegt: ik heb mijn schat; ik heb mijn vet, mijn olie. Met die olie, daar wordt de koning, en de priester mee gezalfd. En ook: die olie brandt in de lamp van het Heiligdom.
„Neen," zegt de sterke olijfboom, „ik doe het niet! Ik laat mij uit mijn eigen sfeer niet rukken. Ik sta in den grond, waarin Gods ordening mij geplant heeft, en leven doet. Wordt ik daar uit genomen — ik krijg mijn vruchten niet meer rijp. „Zal ik moeten zweven over de boomen?" Een ongestadig, onrustig leven

moeten leiden, altijd in beweging, altijd in onzekerheid?
En de olijfboom wuift met zijn takken heen en weer: hij doet het niet! Hij weet ook nú reeds, wat dat is: zoo gevoelig te zijn voor ieder windzuchtje, zoodat nooit zijn takken en zijn bladeren heelemaal in rust verkeeren. En nu zou hij zelf daartoe mee-werken, dat de volksgunst, even ongestadig als de wind, hem ten speelbal van zijn nukken maken zou? De olijfboom, de koning der boomen, reeds van nature, bedankt evenwel voor de hem aangeboden kroon. Hij blijft wat hij is. En hij blijft, wáár hij is. Wat God hem gegeven heeft, is hem genoeg. Wat de menschen hem bovendien nog geven willen, dat kan hij missen.
De eerste weigering.
Ook de tweede komt.
De boomen gaan naar den vijgeboom; boom met dat, bekende, dikke en dichte blad; en met die kostelijke, smakelijke vrucht.
Maar: ook de vijgeboom weigert.
Nu naar den wijnstok; even edel als de andere twee groot en sterk zijn. Zijn vrucht is bekend, als een wonder, in heel de schepping Gods. Die geurige druifjes; dat edele nat; die wonderbare godendrank, die de ingezonken krachten opnieuw te werk zet, zoodat de mensch als herleeft, reeds na de eerste paar teugen — wat is een wijnstok, die iets anders begeert, dan wat hij, van Gods genade, reeds heeft?!
En: ook de wijnstok weigert.

Nu wordt de zaak recht verdrietig; recht moeilijk. Drie bedankjes!
Waar nú heen?!
Het college voelt: we moeten onze eischen wat matigen; de korf wat minder hoog hangen; met wat minders tevreden zijn. Zij moeten nú iemand nemen, die stellig niet bedanken zal.
En — ze gaan, met hun allen ditmaal, naar den doornebosch. Met hun allen, om pressie te kunnen oefenen. En omdat ze voelen: het gaat er nu om!
Daar komen ze bij den doornebosch.
Onwillekeurig merken wij, in de hebreeuwsche woordenkeus: het respect is er al vrij wat uit. Tot olijf, en vijg, en wijnstok hebben ze gezegd, in eenigszins ouderwetsche, ietwat stijve, kanselarijtaal: regeer over ons.
Maar nu hier: ze trekken zelfs aan hun taal een gewoon alledaagsch, gemeenzaam pakje aan: „Kom! wees koning over ons!"
En nu dat aardige trekje: de groote heeren staan allen, met de kroon in het foudraal, bij den doornstruik voor de deur. Maar: de bewoner kan haast niet gelooven, dat ze hem hebben willen!
„Indien gij werkelijk," zegt hij, „mij tot een koning over u zalft," —
En dàn, als voelt hij, dat hier iets van hem verlangd wordt — welaan! hij wil geven wat hij heeft, en doen wat hij kan. Komt niet, met het ambt, de bekwaamheid?
En die nietige struik richt zich op, zoo hoog hij kan;

opent zijn takkenarmen zoo wijd mogelijk, als wilde hij zijn heele toekomstige koninkrijk aan het hart drukken: „komt dan hier, en vertrouwt u onder mijn schaduw."
De eik, de den, de ceder, de olijf — zij allen: onder de schaduw van den doornebosch; veilig, en vertrouwende: onder de stekels!
„Maar," zegt, onmiddellijk daarop, die parmantige, nu koningsachtig doende, doornstruik, „indien gij het niet eerlijk hebt gemeend, en mij toch tot koning gezalfd hebt — dan moge vuur uitgaan uit den doornebosch, en zelfs de cederen van den Libanon verteren".
Ja! dáár is de doornebosch in volle kracht.
Een doornstruik. Met olie overgoten. Een struik, die heel licht vlam vat.
En daar de zalf-olie bovenop gegoten.
Daar is de doornebosch in volle kracht.
Vruchten geven, zooals olijf, en vijg, en wijnstok, daar heeft hij nog nooit kans toe gezien, in heel zijn leven.
Maar: in brand vliegen, gevaar rondom zich heen verspreiden; schade aanrichten — dat kan hij. En hoe waardeloozer hij is, des temeer schade kan hij aanrichten, in het wilde weg; niemand ontzien; zelfs den edelste niet.

III

Zie zoo! de preek is uit.
De dominé, hoog op de, vooruit stekende, rotspunt heeft zijn preek gehouden, voor de duizenden, daar beneden hem, diep in het dal.

Eenvoudig is zijn rede geweest; klaar als kristal; een kind kan haar begrijpen.
En de echo's der beide bergen hebben zijn stem gedragen, tot vlak bij zijn, verbluft, auditorium.
En rond om hem heen staan, geschaard, de schimmen der zeventig Gideon's zonen; al die duizenden, daar in het dal, zien ze; bleeke schimmen; met bloed overdropen.
En nu houdt die jonge dominé, hoog op de rots, de toepassing van zijn preek.
„Indien gij in waarheid en oprechtheid gehandeld hebt: met dezen Abimelech; en met mijn vader Gideon; en met mijns vaders gansche geslacht; — indien gij het gedaan hebt in dankbaarheid, voor hetgeen hij, als een vader des vaderlands, voor u gedaan en geleden heeft. — Maar die zeventig gedooden, die staan daar; en heffen hun stemmen op tot God; en die ééne pas gekroonde koning, slavinnenzoon, die staat daar, en die roept niet tot God, maar tot den afgod. — Maar in ieder geval: indien er oprechtheid en goede trouw bij u is — beleeft dan genoegen van uw doornstruik; en hij beleve genoegen van ulieden.
Maar: is er geen oprechtheid in het spel — vuur is er genoeg opgehoopt en eer gij het merkt, vliegen de vonken, en de vlammen, en de knetterstralen naar allen kant. Vuur uit den doornebosch om de cederen te verteren. Vuur uit Abimelech, om de burgerheeren en de officieren en manschappen van de citadel te verteren. Vuur uit civiel en militair bestuur, vuur

van wantrouwen, vuur van haat, om den onduldelijken last van den parvenu weg te branden."
De preek is uit. En het auditorium, dat ademloos geluisterd heeft, balt nu de vuisten. Maar de dominé slaat op de vlucht, en is niet meer te achterhalen.
Hij verdwijnt uit het land; en verdwijnt, meteen, uit de geschiedenis. Nooit meer hooren wij iets van hem.
Maar zijn woord is waar geweest. En God heeft het gekroond: met dezelfde toekomst, waarvoor hij alreede de lijnen had uitgestippeld.
Ziedaar! dat was onze tekst voor hedenmorgen.

IV

Thans willen wij nog, met een enkel, kort, woord onze toepassing houden uit het gepredikte, en gehoorde, woord van God.
In de eerste plaats eens dit: gaat het hier tegen het koningschap als zoodanig? Neen, dàt gaat het niet.
Maar het gaat hier om dat eigenwillig koningschap, waarmee menschen meenen, zich aan Gods ordeningen te kunnen onttrekken.
Dat Israël, vanwege den nood en den overlast der vijanden van rondom, verlangt naar een — éénhoofdig bestuur, dat is goed, en natuurlijk. God zal die begeerte wakker houden, en haar eenmaal, op Zijn tijd, vervullen; eerst met Saul; later met David.
Maar: dat Israël hier, teneinde zich God van den hals te schuiven, en, met ondank voor Gods weldaden door Gideon, grijpt naar dit revolutionair koning-

schap van den parvenu Abimelech — dàt kan, en zal, geen geluk hebben.
Eigenlijk hebben wij hier — ja, wat hebben wij hier? Wij hebben hier die diepe, zielkundige, opvoedkundige wijsheid van het tiende gebod uit Gods Wet. „Gij zult niet begeeren — uws naasten huis." Waarom niet? Omdat gij vooraf probeeren kunt, van uw eigen huis, uw eigen geestelijke sfeer, te maken, wat daarvan te maken valt.
„Gij zult niet begeeren uws naasten vrouw." Ja, maar als die nu mooier is, en liever, en zachter, en verstandiger, en huishoudelijker, dan mijn eigen vrouw? Drink water uit uw eigen bronput! Maak van uw vrouw, wat er van te maken valt. Dàn zult gij eens wonderen zien!
„Gij zult niet begeeren uws naasten dienstknecht." Waarom niet? Eerst probeeren, of gij uw eigen dienstknecht niet goed krijgen kunt. En dat niet met de zweep; maar, net als bij de paarden: eerst met een klontje suiker, en een vriendelijk woord.
Een guitige vergelijking schiet mij opeens te binnen, ontleend aan mijn eigen vak, en ambt, en werkkring. Wij zaten, in vergadering, bij elkaar, zoo'n kleine twintig dominé's. Het was aan de koffietafel. Wij hadden het er, ineens, over: wie van ons twintigen, gesteld, dat dat eens mogelijk ware, de kans zou hebben, om opnieuw beroepen te worden, in zijn eigen gemeente? Wij kwamen tot de slotsom: misschien één van de bijna twintig.
Dienstknechten van de gemeente. En vrijwel elke

gemeente likkebaardt naar een ander, en naar wat anders.
Allemaal: Abimelech's-geschiedenissen: „Slaat de zonen Gideons maar dood! Wij zullen zelf wel onzen Abimelech kiezen!"
Wordt het daar beter mee?
Geeft de doornebosch schaduw? Is het veilig, onder de stekels van den zelfgekozen koning?
Gods keuze geëerbiedigd! Het eigen-ik, dat altijd revolutie wil, op den mond geslagen! en, met huis, en vrouw, en knecht, en maagd, gedacht aan de levens-waarheid van dat diepe gezangvers:
Woudt ge altoos onzen wensch verhooren,
Dan was 't geluk voor ons verloren.
Uw wijsheid kent ons heil — alléén.

Ik zie een geestelijk vergezicht in onzen tekst.
De olijf, de vijgeboom, de wijnstok — zij weigeren gekroond te worden door menschenhand. Zij zijn tevreden met wat God hun heeft gegeven. Ik ken er nog een; ook een edele, een koningszoon; — en die weigerde ook de kroon, die Hem door menschenhanden werd opgedrongen.
Kent gij dien Eenen? Hij was het, die voor Pilatus verklaarde, dat zijn koninkrijk niet van deze wereld was. Hij wilde, op deze manier, geen Koning zijn.
En omdat Hij dat niet wilde, geen rebellie wilde; geen gaan van eigen wegen; immer gaan op Gods wegen; door Gods hand geleid — daarom kwam Hij terecht op het kruis.

Hij aan het kruis. En de doornenkroon op zijn hoofd. Daar scheen, wel zeer wezenlijk, de doornebosch koning te zijn. De doornstruik, die het edelste hoofd met zijn stekels priemde.
De doornebosch koning.
De eigenwillige vroomheid met macht bekleed.
Maar: ook het vervolg laat zich niet wachten: toen de doornebosch goed en wel koning was — vuur ging uit van den doornebosch, en verteerde stad en volk, tempel en burg.
Geen bescherming, maar vernieling, bij den doornebosch. De ontbindingsmachten tewerk gesteld. De vernieling, de dood te hulp geroepen; ook, en met haast, gekomen.

Wij moeten aan sluiten denken.
De doornstruik heeft, tot statigen olm, tot slanken ceder, tot kernigen eik, gezegd: komt, en vertrouwt u onder mijn schaduw.
Geen schaduw voor hem, die onder den doornebosch is terecht gekomen.
Geen schaduw voor onzen Heere Jezus, die daar hangt op het kruis. De dorens kunnen niet anders dan: steken, en wonden, en pijn doen.
De zon brandt. De dorst woelt in zijn ingewanden.
Wat zou die doornekroon Hem schaduw kunnen geven? De doornebosch praat er over, parmantig en wel. Maar: schaduw geeft hij niet; niemand minder dan onze Heere Jezus is getuige.
Evenwel: dat Hij geen schaduw gehad heeft — dat

is onze verkoeling, tot op den jongsten dag.
Hij heeft gehad, wat wij waard waren; dus: Hij heeft gehad: geen schaduw; de doornenkroon op het hoofd.
En wij hebben gehad, wat Hij voor ons verdiend heeft; ja, wij hebben het gehad, en wij hebben het, en zullen het hebben, tot in alle eeuwigheid: koele schaduw; tijden van verkwikking; redding uit allen nood, beide des lichaams en der ziel.
Hij, die onze schuld gedragen heeft, heeft het groote wonder gewrocht; wonder, waarover de eeuwen, ja, waarover de engelen zich verbazen: dat de gansche gemeente der uitverkorenen, veilig is in de schaduw van den doornebosch; in de schaduw van Zijn doornebosch; waaronder wij, bij het blakeren van den zonnebrand, schuilen met groot en sterk vertrouwen.
Het wonder van Gods genade.
Het wonder van Jezus' kruis.
Verkwikking en zaligheid in de schaduw van den doornebosch.
Ja, Halleluja!

V. EEN KAPELLEKE TERZIJDE

Richteren 17

EEN GROOTE, DEFTIGE boerenwoning in het bergland van den stam Efraïm. Gelegen dicht bij een knooppunt van wegen, zoodat, wie langs trekt, onmiddellijk die verzameling hooge rieten daken ziet, en de krans van oude boomen, die het oude huis, als wachters, omringen.
Rondom ligt het boerengehucht; om het te noemen: een dorp — dat ware te sterk besproken. Als, straks, een bende van zeshonderd langs trekt, en plundert, durven de omwonenden aan verdediging van hun eigendom zelfs niet denken.
Alzoo: een gehucht; schilderachtig in Efraïms bergland gelegen; met vensters, die spieden tot diep in het dal. En, bij wijze van koninginne tusschen de verspreide hoeven: die oude, aanzienlijke boerenhuizinge, waarover ik daar pas sprak.
In deze groote, deftige woning — een oude boerin, die er den schepter zwaait.
Zeker is ze oud. Want ze heeft al een kleinzoon, die, als de plaats vacant is, tijdelijk, en uit nood, voor dominee spelen kan. Dus toch minstens een jongen van zoowat 23. Grootmoeder-boerinne is makkelijk 60.
Stel u haar voor: een oud, verweerd gezicht; met

rimpels zonder tal; met oogen, die zeggen: wij weten wat we willen. Onder de mutseplooien het sedert lang reeds grijzend haar. Heel die gestalte: nog stoer en flink. Grootmoeder laat zich de kaas niet van het brood eten, hoewel ze weduwe is. Het gansche gehucht is van ontzag voor haar vervuld. Haar zoon is boer Micha.
Micha, een naam, die klinkt als een klok.
Micha, d.w.z.: wie is gelijk aan Jehova?
En het klinkt ons in de ooren, als hoorden wij de gemeente zingen, terwijl machtiglijk het orgel daar onder-door ruischt, Ps. 113, met dien breeden, statigen galm:

Wie is gelijk aan onzen Heer?
Aan God, Die tot Zijn eeuwig' eer,
Zijn troon gevest heeft in den Hemel?
Die, daar Hij 't wereldrond gebiedt,
Van Zijnen hoogen zetel ziet
Op 't laag en nietig aardsch gewemel!

Dat alles zit in dien éénen naam: Micha.

Intusschen: de man, die dien naam eertijds aan zijn kind gegeven heeft, die rust allang in het graf.
En — wonderlijk! *zijn* naam wordt heel niet meer opgehaald. Wanneer Micha in de historie optreedt — geen naam van zijn vader wordt ons genoemd; geen naam van het geslacht, waaruit hij voortkomt. Het is enkel: een man, genaamd Micha, die voor ons ten tooneele wordt gevoerd. Dit korte, dit afgebetene — laat ik u het alvast vertellen mogen — ligt daar-

aan: Micha doet hier iets, waarop noch Gods zegen rust, noch het welgevallen van het vóórgeslacht. Wat hij doet — dat ga ik u thans vertellen.

II

Grootmoeder-boerinne is steil-orthodox. Ze zet de familie-traditie voort; gaat in het spoor van haar man, die in het graf ligt.
Zij denkt er niet aan, zooals eertijds Joas, Gideon's vader, om een altaar voor Baäl in haar huis op te richten.
Grootmoeder-boerinne is van de rechte, zuivere leer. Van modern of liberaal wil ze niets weten. Maar: ze is erg op de penning — een samenvoeging, die vaker gezien wordt, tot op den huidigen dag. Wie aan haar geld komt, die komt aan haar leven.
Op zekeren morgen — daar is iemand aan haar geld gekomen. Een som van 1100 rijksdaalders is weg; nergens te vinden.
Het huis staat op zijn kop. Heel dat gehucht in de bergen komt er aan te pas. Grootmoeder met de rimpels in het gezicht, en de strenge oogen, en de verweerde trekken, kijkt elk erop aan: of hij het misschien gedaan heeft. Maar: de 1100 rijksdaalders zijn weg, en blijven weg.
Alle kisten en kasten worden overhoop gehaald — het helpt niet.
De oude grootmoeder is vreeselijk om aan te zien. Met gebalde vuisten, met bliksemende oogen loopt ze door het huis.

Eindelijk, als niets helpt, om haar het verloren eigendom terug te bezorgen — dan vervloekt ze den dief; hij mag zijn die hij wil, en steken waar hij steekt. Ze roept den toorn Gods over hem in. Die mensch, die dat gedaan heeft — geen rust mag hij hebben, bij dag noch nacht; in leven noch in sterven. Op zijn laatste leger — de wroeging moge hem verteren. In al zijn levensdagen — een onophoudelijke angst moge hem doen beven, dat hem de knieën geduriglijk knikken, en de handen hun vastigheid verliezen. De vloekwoorden rollen door het huis; dreunen door de gangen. Elk, die het hoort, wordt er stil van; voelt zich het hart in de borst er van bevriezen.
Wie had het geld gestolen?
Boer Micha had het gestolen; de eigen zoon van de oude vrouw; vader reeds van groote kinderen.
Wat had hij er mee willen doen?
Uit het verder verloop van de historie blijkt het: hij had een kapelletje bij zijn huis willen bouwen, net als eertijds Gideon gedaan had, te Ofra.
Gideon was orthodox. En boer Micha was orthodox. En dat nationale heiligdom, die tabernakel te Silo, die Groote Kerk, die ging meer en meer den liberalen kant op. En ze woonden zoo ver weg, en zoo afgezonderd, diep in het eenzaam gebergte; de gang ter kerke ging vaak met zooveel bezwaar gepaard.
Daarbij: „voor het goede te wezen" geeft immer zeker ontzag bij de menschen. Om er voor uit te komen, dat men liberaal is, of vrijzinnig, daar behoort altijd en overal zekere moed toe.

Micha was, wat zijn vader-zaliger was geweest, en zijn moeder nog altijd was: streng in de leer; mede dàt gaf hem zeker overwicht over de boeren van het gehucht; dat vooral niet minder dan zijn maatschappelijke positie.
En zoo had hij dan gedacht: als ik eens deed, wat Gideon eertijds gedaan heeft; en ik bouwde eens zoo'n kapelletje bij mijn huis aan. — En daarom had hij heimelijk het geld uit moeders kabinet weggenomen. Maar nu — neen! dat moeder daar zoo over te keer ging! en: dat vloeken van moeder! o, neen! hij mocht het geld niet langer zien; en aan het te bouwen kapelletje niet langer denken! hij griezelde, zoo vaak hij er aan dacht.
En zoodra hij het oogenblik geschikt wist, zocht hij met de strenge, oude moeder een onderhoud onder vier oogen: „Moeder!" „Ja mijn jongen? wat is er?" „Moeder! dat geld, dat u ontstolen is — dat heb ik." De oude boerin viel haast van haar stoel, van schrik. „Kind! wat wou je dan met dat geld?" Toen kwam het verhaal: van dat huiskapelletje. Maar meteen legde hij het heele bundeltje zilvergeld in haar schoot. Hij wou het niet langer hebben. Hij was blij, dat hij het kwijt was.

Oude moeder keek hem aan. De zaak was haar, opeens, duidelijk. En: de gansche historie had haar volle instemming.
„Kind," zei ze, „ik neem terstond den vloek terug.

Moge Jehova u zegenen inplaats van vloeken. Gij zijt een goed zoon, en een vroom dienaar van den Eeuwige."
Maar de zoon schudde het hoofd. Hij wou het geld niet terug hebben. Hij had angst en schrik genoeg gehad, vanwege dien vloek. En dat zijn moeder nu hem sprak van zegen inplaats van vloek — neen! neen! hij wou, in ieder geval, het geld niet houden.
Op de bank, voor het huis, ging nu de oude vrouw met haar zoon aan het plannen maken. „Kind! ik doe dan, wat gij hadt willen doen! het geld blijft bestemd voor het vrome doel. En wij maken er een gesneden beeld van, en een gegoten beeld. En: hier is het geld."
Maar: neen! de jonge boer was niet te bewegen, om het geld terug te nemen. Hij huiverde nog, als hij terug dacht aan dien afgrijselijken vloek.
Toen begreep de moeder: zij moest nu zelve aan het werk gaan.
Het kloeke oudje, dat een heel menschenleven lang gerekend had, met optellen en aftrekken, vermenigvuldigen en deelen — zij dacht: 1100 rijksdaalders — dat was rijkelijk veel! zij kreeg het wel voor minder klaar! Zooveel bezuinigd op den architect; en zooveel op timmerman en metselaar; en zooveel op het dominee's traktement — 900 rijksdaalders lei ze weer weg in het kabinet; en met 200, nog geen vijfde deel van de oorspronkelijke som, ging ze op pad. Elfhonderd rijksdaalders — dat was te veel voor den Heere! Zij was van de familie van Ananias en Saffira! Ze kreeg het klaar.

Het kapelletje werd afgetimmerd op de boerendeel. Met den goudsmid maakte ze accoord. Ze kreeg een gesneden beeld, en een gegoten gouden overtrek daarover heen. En Micha zag kans, uit eigen middelen een Efod te doen vervaardigen, en terafim.
Tot zoover was dat in orde.
Doch: toen Micha erop uit ging, om een priester aan zijn particulier heiligdommetje te verbinden — toen kon hij er geen krijgen.
Eere aan die mannen uit Levi! Ze bedankten ervoor, de persoonlijke willekeur van den machtige te dienen. Ze zeiden: hèt heiligdom staat te Silo. En de kapelaansplaats bij Micha was vacant, en bleef vacant. Geen priester waagde zich aan de scheurkerk, en aan de willekeur van den plaatselijken broodheer. Zoodat Micha, ten einde raad, buiten alle kerkverband om, zelf één uit zijn zoons, één, die voor boer niet deugde, omdat hij nogal met boeken en studie ophad, tijdelijk, aanstelde als huiskapelaan. Het ging wel zoo wat; maar het was toch het rechte niet. En heelemaal tevreden — kon Micha niet wezen, met den besten wil ter wereld niet.
En een centrale macht, die dergelijke willekeur kon stuiten, was er niet. Elk deed maar, in kerk en staat, wat hem goed dacht.

IV

Onvoorziens komt nog de zaak, voor Micha, tot een oplossing.
Ik zei al: zijn hoeve, daar in Efraïms bergland, lag

gunstig, aan een knooppunt van wegen. Het mag, dunkt mij, zoo iets geweest zijn als die oude boerenherberg bij ons in Gelderland, midden op de Veluwe, vlak bij het Uddelermeer. Eenzaam en afgelegen; en toch: alles kwam er langs.
Op zekeren dag — een jong student reisde door het gehucht; student in de godgeleerdheid.
Hij was een Leviet, en studeerde voor priester. En zijn ouders en ooms, altemaal priesters, hadden hun standplaats immer gehad in het kleine stadje Bethlehem, op de Judeesche heuvelen.
Nu moet ik eens even vooruit loopen; want ik wou u wat naders vertellen aangaande dezen student.
In het volgende hoofdstuk, in vers 30, wordt ons zijn naam genoemd: Jonathan, den zoon van Gersom, den zoon van Manasse.
Dat Manasse, dat is niet heelemaal in den haak. In het Hebreeuwsch hangt die letter N er een eindje boven; wij zien dadelijk, dat hij er niet bij hoort, maar er later tusschen in gevoegd is.
Wij doen die N weer er uit; en dan komt een heel andere naam voor den dag; de naam Mozes.
Dat is een ontdekking: deze student was een kleinzoon, of misschien achterkleinzoon, van Mozes; voortgesproten uit de linie van Gersom, Mozes' oudsten zoon.
En nu wordt veel ons duidelijk.
Deze jonge Jonathan, erfgenaam van zulke beroemde titels, wou niet recht passen in het gewone kader; kon zijn tijd niet goed afwachten; gaf er de voorkeur

aan, te reizen langs ongewone banen; in den gulden weg der vrijheid.
Andere Levieten moesten solliciteeren, en afwachten — hij reisde op eigen gelegenheid; liever arm, en onafhankelijk, dan in het bezit eener goede plaats, en gebonden aan allerlei ordeningen.
Deze Jonathan komt door het efraïmitisch gehucht, in het bergland. Net staat Micha in zijn huisdeur; maakt een praatje met den langsreizenden, gunstig uitzienden jongen vreemdeling. „Waar komt ge vandaan? en wat is het doel van uw reis?"
De jonge man vertelt: van zijn onafhankelijkheidszin; en dat hij, met zulk een afkomst, het beneden zich rekent, te gaan solliciteeren, als ieder gewoon Leviet.
Micha ziet er op eens een vergezicht in, zegt: „gij zijt mijn man!" Hij vertelt hem van zijn particulier heiligdom; en dat hij nog maar steeds geen priester heeft kunnen krijgen. „Toe," slaat hij voor, „komt gij bij mij. Gij zult het goed bij mij hebben. Alle eer en achting zal ik u bewijzen. Mijn geestelijke vader zult ge zijn, al kondt ge, naar den leeftijd, mijn zoon wezen. Uw priesterambt, zal u een wolk van eerbied rondom uw jeugdig hoofd weven. En," voegt hij er bij, „zooveel jaarlijksch inkomen zult gij hebben, met nog bovendien vrij kost en kleeren."
De rondreizende, op zijn vrijheid zoo zeer gestelde, jonge Leviet nam het aanbod onmiddellijk aan. Hier zou hij heelemaal baas wezen; geen superintendent boven zich hebben; geen kerkeraad naast zich.

Micha zelf ordende en bevestigde hem; want een ander liet zich daarvoor niet vinden.
Het ging aanstonds best. Jonathan was daar vrijwel dadelijk als kind in huis. De zoons van Micha waren zijn vrienden en kameraden. De oude grootmoeder was hem gunstig gezind. Zijn naam zette glans bij aan het kapelletje.
Micha glunderde. „De Heere zal mij gewisselijk wel doen," zei hij bij zich zelf, „aangezien ik dezen man tot huiskapelaan heb."
Van zegenen Gods had Micha een wonderlijk begrip. God zou hem zegenen? hem, met zijn eigengemaakte Godsvereering? met zijn kapelletje, opgepropt met beelden, efod en terafim? maar: had die God niet, door Mozes, de Wet gegeven; en die dreiging gesproken achter het tweede gebod? En — indien Mozes' nakroost, Mozes' achterkleinzoon, tegen Mozes zoo brutaal inging — zou dat ooit zegen kunnen brengen? Moest dat niet uitloopen op een vloek, veel schrikkelijker dan die vloek, dien Micha's moeder tevoren gesproken en gedreigd had?
Tot zoover loopt onze tekst voor vanmorgen en de verklaring daarvan.

V

Een enkele kenschets mag ik hierbij nog wel geven; opdat wij iets van Gods waarheid zien, zooals de Heilige Geest ons die hedenmorgen na aan het hart komt leggen.

En dan kom ik nu nog, achteraf, met een opheldering, die ik u nog schuldig ben.
Ik heb u, tot heden toe, het verhaal verteld, zooals de Bijbel ons dat voor oogen houdt.
Maar de achtergrond, waartegen het verhaal zich afteekent, dien hebt ge nog niet gezien.
Die achtergrond, boeiend, belangwekkend, tegelijk echter schrik-inboezemend, is deze:
Wij hebben, in het Richterenboek, het verval gezien, dat al meer rondom zich heen greep.
Wij zagen: de afgoderij, in Gideon's ouderlijk huis.
Wij zagen: het jammerlijk alleen-staan van Held Simson.
Thans zien wij — en dat is het toppunt, en tegelijk het einde van alles — wij zien: hoe het algemeen verval zelfs den priesterstand gaat aantasten.
De nazaat van den grooten wetgever Mozes, uit verkeerden onafhankelijkheidszin, misdienaar geworden bij een tempeltje met beelden erin. Terwijl op niet al te verren afstand, de tabernakel te Silo staat.
En dan gaat de wagen Israëls snel berg-afwaarts.
Als de priesterstand zinken gaat — dan is het verderf, nu vlak bij gekomen.
Gemeente! bidden wij voor onze leeraren? Afgeven erop — het gebeurt vaak; en evenwel: het wordt nergens voorgeschreven, in heel den Bijbel. Het zal ook niet veel goeds uitwerken.
Maar zoo wij voor onze leeraren en voorgangers bidden — hoe meer recht, en oorzaak, wij meenen te hebben, om ontevreden op hen te zijn — des te eer, en des

te krachtiger, zal het verderf gestuit worden.
Laten wij er, met schrik en beven, aan denken: wanneer het verval den priesterstand gaat aantasten — dan gaan wij dagen tegemoet, zooals het vrees-aanjagend slot van het Richterenboek ons die beschrijft.
God zij ons genadig, en zegene ons!
Hij doe zijn aanschijn over ons lichten! —
In het midden van onzen tekst, in vers 6, staat een woord, dat eigenlijk met verlangen in de toekomst uitziet: „In die dagen was er geen koning in Israël; een iegelijk deed maar hetgeen recht was in zijn oogen."
Naar welke toekomst strekt dit verlangende, dit hunkerende woord zich uit? Naar het, komende, rijk van David, èn van Davids grooten Zoon, onzen Heere Jezus Christus.
O, onze prediking van den eenigen Heiland, van Hem, in Wien de afzonderlijke personen, en de huisgezinnen, en de gemeenten, en de volkeren vrede en veiligheid hebben — onze prediking is niet werkeloos; is niet krachteloos.
Dat stille voortwerken van deze prediking — wat heeft het al veel terecht gebracht, in deze kromme en verdraaide, deze verwarde wereld. Laat deze prediking voortgaan; met haar zuiveren en zuiverenden adem; met haar, reinigenden, Geestesdoop, dien ze aankondigt, en meebrengt. Waar de heerlijkheid van den Heere Jezus Christus, onzen Eere-koning, gezien wordt — daar valt Hem ons geweten bij; en

de menigten vallen hem te voet, begeerende, door Hem verlost te worden uit den poel van jammer en onreinheid.
Het uitzien der wereld, in haar nood en vreeze, is naar dien Eenen, Sterken Man, bij Wien hulpe is voor alle ellendigen.
En dan, wanneer niet meer iedereen doen zal, wat in zijn eigen oogen goed is, maar vragen zal naar den Heere en Zijne sterkte — dan zal de Geest des Heeren den zuiverenden, reinigenden wind zenden door het doodendal; en het Woord, dat steeds met macht is, zal de doode, dorre beenderen aangrijpen, dat ze leven, en op hun voeten staan, en met vleesch bekleed worden; en Hem loven, Die machtig is, den dood tot leven uit te brengen. Hem, Die onzen dood eenmaal gedragen heeft op het kruis; en Die op grond daarvan ons het leven geeft. —
Een vingerwijzing ligt ook hierin:
De persoonlijke willekeur — wat heeft die al een kwaad gedaan; tot op den huidigen dag.
In onze geloofsbelijdenis van 37 artikelen, door den martelaar Guido de Brès opgesteld, staat, dat, eeuwig aangevochten, artikel 36; voorschrijvende aan de overheid, als haar plicht: om de prediking des Woords te dienen en te bevorderen.
„Laat toch," schreeuwt daar tegen in het ongeloof, „elk zalig worden op zijn manier. Dwing de menschen niet. Laat vooral de overheid niet dwingen in de richting van deze of die kerk."
Neen! niet dwingen.

Maar: wanneer de overheid, met name in een christenland, onverschillig wordt voor den waren dienst des Woords, en voor de wezenlijke belangen der kerk; en elke kerk even lief beweert te hebben, — daar komt het groot verval van, zooals het einde van het boek Richteren ons dat schetst.
En daarom: wij bidden voor onze geestelijke overheid. Wij bidden ook voor onze landsoverheid. Voor onze koningin. Voor allen, die ons regeeren. Dat niemand hunner zich ooit schame voor het richtsnoer, dat Gods Woord hun aan de hand doet.
Met het Woord: zegen en vrede.
Zonder het Woord: rampspoed en jammerlijk verval.
Het Woord Gods, gelijkelijk de heerlijkheid van kerk en staat, van school en huisgezin.
Het Woord Gods, het zout, dat de spijze bewaart voor bederf.
Daar zegt de apostel van: het Woord Gods bestaat in der eeuwigheid.
En gelukkig elke voorganger, die het met een goed geweten den apostel mag na-zeggen: en dit is het Woord, dat onder u verkondigd is.

VI. JONKVROUWE ACHSA

Richteren 1 : 9–15

JUDA IS NU DRUK DOENDE om ernst te maken met zijn voornemen: hij wil het hem in Kanaän toegewezen grondgebied zien in zijn macht te krijgen; het van vijanden, van de oorspronkelijke bewoners dus, te zuiveren. Het uitstapje naar Jeruzalem, dat eigenlijk op Benjamin's gebied lag, zagen wij hen den vorigen keer maken; achtervolgende Adoni-Bezek, die hen had willen terughouden, terugdringen, aan het hoofd der vereenigde legercorpsen van Kanaän.

Adoni-Bezek brachten ze op naar Jeruzalem, verminkt, geschandvlekt. Ik denk, die zeventig overwonnen koningen, hurkende onder zijn tafel, die zullen wel gedachten hebben gehad, niet veel verschillende van wat wij lezen in Jesaja 14, wanneer daar de schimmen in de onderwereld den koning van Babylon zien binnenkomen, hij nu ook in het doodenrijk, en hem toeroepen: gij zijt ook krank geworden, gelijk wij! gij zijt ons gelijk geworden! hoe zijt gij uit den Hemel gevallen, o morgenster! gij zone des dageraads! hoe zijt gij ter aarde nedergehouwen, gij, die de volkeren krenktet; allen die u zien, letten op u en zeggen: is dat die man, die de aarde beroerde; die de koninkrijken deed beven?! Eenigs-

zins zoo moeten die zeventig overwonnen koningen, dunkt mij, naar Adoni-Bezek gekeken hebben, toen hij, vernederd, opgebracht werd naar zijn hoofdstad; totdat de dood, al vrij spoedig, een einde maakte aan zijn ongeluk.
Derhalve: dat uitstapje naar Jeruzalem, dat is weer van de baan. En Juda werkt voort, aan zijn program en zijn taak: zijn land moet vrij! Hun expeditie begint in het gebergte; deze gedachtengang is streng logisch. Vervolgens dalen ze, vandaar, af naar de laagvlakte; maken ook daar hun veroveringen.
Nu trekken ze op tegen Hebron.
Hebron ligt èn hoog èn laag; èn op een berg, èn tegelijk in een dal. Ik heb daar eens een schriftelijk disputuut over gehad, met een meneer uit Middelburg, in de dagen toen mijn Zondagsblad nog bestond. Ik had gesproken van een dal; en hij verbeeldde zich: ik had moeten spreken van een berg. Het is beide waar: hoog in de bergen, diep weggescholen in een keteldal, vrijwel verborgen voor het oog dergenen, die langs reizen, zoo ligt daar Hebron. Wij merken: een stad dus, van groote natuurlijke sterkte.
De naam Hebron beteekent: vereeniging. En de oude naam, Kirjath-Arba, wil zeggen: stad van vier. Het eene verklaart het andere: vier nederzettingen, die elk voor zich hadden willen profiteeren van de sterke, onaantastbare natuurlijke gesteldheid der plaats, hebben zich van lieverlede samengevoegd tot één, machtig, geheel.
Alzoo: bij de natuurlijke sterkte zien wij nog de

politieke komen. En wanneer daar nu nog bijkomt: een oér-bevolking, die grootendeels uit reuzen, uit lange, geweldige mannen bestaat; een menschenras, dat physiek over buitengewone krachten beschikt — dan versta ik, dat den twaalf verspieders, toen zij tot hiertoe gekomen waren, het hart in de schoenen zonk. Hier was het, alsof alles hun toeriep: handen af! niet hier heen!
Van die inheemsche reuzen worden er ons nog drie met name genoemd: Sesai, Ahiman, en Talmai. Vermoedelijk de drie maarschalken van het inlandsche leger; aanvoerders van den reuzen-troep; voorop gaande met strijdbijl en knots.

II

In vers 12 lezen wij nu van Kaleb.
Kaleb — dien kennen we. Eén van de twaalf verspieders, door Mozes eertijds uitgezonden; de evenknie en geestverwant van den vromen Jozua. Kaleb, één der levende voortreffelijkheden, waarop de stam Juda bogen mocht. Vroom als weinigen. Dapper als weinigen. Een man, die den ganschen stam, waaruit hij was voortgesproten, tot eere strekte. Een man, die tot in hoogen ouderdom jong van hart bleef. Toen hij 85 was; het haar spierwit, maar de wangen nog gezond-rood; een blozende grijsaard, gestaald door het woestijnleven: steeds in de open lucht — toen wilde hij nogeens de idealen van zijn 45ste jaar naloopen.
Het had hem wat gespeten, dat hij, toenmaals, niet

op het sterke Hebron lostrekken mocht, gerugsteund door de gewisse Godsbelofte. Het volk, met zijn ongeloof en ongehoorzaamheid, had ook hem weerhouden.
Maar nu, ruim veertig jaar later — daar blinkt hem het oude doel nog eens weer in de oogen. Daar lokken hem, ouden baanderheer, die torens, en tinnen, en transen van het rotsennest, half weggedoken in de omringende bergen; maar steeds als gereed tot den sprong; tot aanval en verweer. Hij trekt er op los, met de stormtroepen achter zich aan. Ha! die heerlijke oude! die kracht-figuur en pracht-kerel met het witte haar! Hij vermeestert de stad; plant het Judeesche vaandel op den hoogsten vestingmuur. De reuzen-maarschalken liggen dood aan zijn voeten. De oude smaad is weg-gewischt door nieuwe glorie.

III

Intusschen: de Judeesche troepen moeten verder. Ginds, op een hoogte, ligt Debir, een stad op een hoogen heuvel. Haar positie beheerscht tenslotte, die van Hebron ten eenenmale. Wie Debir niet ook in zijn bezit heeft, die heeft aan het sterke Hebron nog niets. Hebron zonder Debir is tenslotte een onbeschermde, onverdedigbare stelling.
Bij Debir komt weer zoo'n oude notitie: in vroeger tijden, in de oud-Kanaänitische tijden dus, heeft het geheeten: Kirjath-Sefer.
Laat ik even een beetje geleerd mogen schijnen: het heette niet: Kirjath-Sefarim, in het meervoud, het-

welk dan zou beteekend hebben: boekenstad; zoo iets als: stad met een groote bibliotheek. Neen, het heeft geheeten: Kirjath-Sefer, in het enkelvoud: boekstad; stad van het ééne boek.
En zoo zien wij deze stad, echt heidensch, volop heidensch, als hoedster van het eene, heilig geachte, aangebeden boek. Een heiligdom, niet met een godenbeeld erin tentoongesteld; maar, ietwat geciviliseerder: met een, geheimnisvol, heilig Boek; waarin, vermoedelijk, wetten hebben gestaan; en raadgevingen; plichts-omschrijvingen voor de menschen in hun onderling verkeer, en in hun verkeer met de godheid; misschien ook recepten, en kruiden, tegen verschillende ziekten. Dan, voorts, rondom dat heilige Boek heen: een priesterschap, om het Hemelsche Boek met zijn wondervollen inhoud te beschermen. Een statelijke tempel, om aan Boek en priesterschare tegader een waardig, veilig onderdak te bezorgen. Voorts: een sterke vesting, dat alles omsluitende, teneinde heiligdom en priesterschap tegen allen overlast te vrijwaren. Eindelijk: een toegedane, toegewijde burgerij, vol geestdrift voor, wat ik zou willen noemen: het mirakel en orakel van Debir. Pas op! laat hier niemand vreemds aan raken! wie aan Debir komt, die komt aan onze ziel, en aan ons leven.

IV

Kaleb, oude veldmaarschalk, ziet in: Debir moeten wij hebben! hebben wij dat niet, dan houden wij Hebron niet!

Maar meteen voelt hij: er zal een zware wijs opgaan, om Debir meester te worden.
En dus — hij doet, wat naderhand Saul, Israëls eerste koning, doen zal, als het er om gaat, den sterken Goliath, den Filistijnschen reus, tegen den grond te slaan: hij looft een prijs uit, „mijn dochter voor den veroveraar van Kirjath-Sefer!"
Had dus die oude man, van 85 jaar minstens, nog een huwbare dochter?
Die had hij, blijkens de boeken der Kronieken, zoo'n achteraan-gekomen deerntje, Achsa genaamd. De lust zijner oogen, de vreugde van zijn huis, het sieraad van zijn ouderdom.
De regimenten zijner krijgers waren dol op haar. Als ze haar zagen, de dochter van den hoofdman; het kind, dat ze hadden zien opgroeien; dat ze eertijds op hun arm, of op den stoeren krijgsmansschouder gedragen hadden; dat ze thans op de handen droegen, en diep in het hart — als ze haar zagen, dan werd er iets warm, diep van binnen, bij al deze oorlogshelden, deze snorrebaarden. Jonkvrouwe Achsa — daar vlogen ze voor door het vuur.
Maar — ze hadden er nog zoo één, waar ze ook mee dweepten. En dat — was niet een vrouw, maar een man. Othniël, jongere broer van Kaleb, den hoofdman; vermoedelijk een zoon uit een later huwelijk van hun beider vader. Ik schat hem op een man, die thans zoo wat midden-dertig zal zijn geweest; een man dus, in het schoonst van het leven, en in den bloei zijner kracht.

Hebben die Judeesche krijgers er erg in gehad, dat Othniël wel eens, met meer dan gewone belangstelling, keek naar het knappe huishoudstertje van zijn, zooveel ouderen, broer? Hebben zij er iets van begrepen, dat ook de commandantsdochter opleefde, als haar knappe jonge oom bij haar grijzen vader binnentrad?

In ieder geval, de zaak kwam voor Othniël tot klaarheid, toen zijn broer Kaleb de schoone Achsa als een prijs uitloofde, voor dien, die de stad van het heilige Boek veroveren zou.

Met blinkende oogen gordde hij zijn zwaard aan; riep zijn soldaten, die hem blindelings gehoorzaamden, bijeen; riep hun toe: „Nu gaat het op Kirjath-Sefer los!" Meteen wisten al die snorrebaarden: onze jonge hoofdman wil den uitgeloofden prijs verdienen! En — edelmoedig, zooals mannen dat wezen kunnen — elk soldaat deed, diep in zijn ziel, aan zichzelf en aan God, en aan Othniël de gelofte: wij zullen hem dapper helpen, dat hij eerlang zijn bruid zijn huis binnenleidt!

Vreeselijk! wat weerden zich die verdedigers van Kirjath-Sefer! het ging om hun, aloud, heiligdom! Zij streden voor hun tempel. Hun schat, het Godgewijde Boek, mocht niet, kon niet in de handen der Judeesche bespringers, der uitheemsche overweldigers, der barbaren vallen. Ze lieten, gaarne, hun leven voor hun schat; voor de glorie van hun hoog rotsennest.

Maar — ook de aanvallers weerden zich geducht. Zij

stelden list tegenover list; en dapperheid tegenover dapperheid. En die geweldige Othniël — hij scheen, zoowaar, de kans te zien, zich te vervijfvoudigen, te verzesvoudigen. Overal was hij; op ieder punt, waar het spande. Overal klonk zijn stem, de krijgers uit Juda bemoedigend. Overal dacht zijn, vruchtbaar, brein, en werkte zijn list.
Eindelijk: de stad kon het niet langer harden. Zij gaf kamp. De judeesche vrijwilliger-scharen stormden door de poorten, en over de muren, naar binnen. Kaleb, beneden, zag toe — ginds, op den hoogen toren, werd het Kanaäntisch vaandel neergehaald; rees een nieuwe vlag omhoog — de vlag van zijn eigen doorluchtig stamhuis, met den leeuw uit Juda er op. Toen wist hij: Othniël was daarboven, en daarbinnen. Othniël had, meteen, den uitgeloofden prijs binnengehaald. Jonkvrouw Achsa was haar langsten tijd jonkvrouw geweest; zij zou eerlang naar het altaar treden, aan de zijde van haar man.

V

Nu moet ik, in vers 14, iets veranderen. Dat wil zeggen: het is iets heel onschuldigs; de verandering betreft niet het oorspronkelijk hebreeuwsch; zelfs niet de hollandsche vertaling. Enkel doe ik dit: die met schrijfletters gedrukte woorden: „tot hem", die de staten-vertaling er bij ingelascht heeft, die dus in het oorspronkelijk niet staan, die doe ik weer er uit. En dan lezen wij: en het geschiedde als zij kwam.
Nu wordt hier in het hebreeuwsch een uitdrukking

gebezigd, die eerder zeggen wil: het geschiedde, als zij inkwam. En dan hebben wij hier, met vers 14, een verslag van de „blijde incomste", oftewel van den feestelijken intocht in de stad.
De bestorming van de sterke veste ligt alweer achter. Puin en stof zijn, in der haast, weggeruimd. De nieuwe bezitting van Juda is zoo wat oogelijk, zoo wat toonbaar gemaakt. De nieuwe heeren houden, met slaanden trom en vliegende vaandels, hun statelijken intocht.
Vooraan, op ezels, de rijdieren der aanzienlijken in vredestijd, rijden de baanderheeren: Kaleb, de oude man met zijn witten baard; Othniël, de veroveraar; tusschen hen in Achsa, de dochter des eenen; de bruid des anderen. Achter hen aan drommen de pijpers, en de krijgers, rij aan rij.
Heel huiselijk — Achsa buigt zich naar haar bruidegom over, fluistert hem wat in het oor. Hij — schudt met het hoofd: hij doet het niet. Zij, nogeens, port hem aan: toe maar! doe het maar! Hij — weigert andermaal.
Wat wil ze van hem? dat hij haar vader eenig grondgebied, rondom de stad heen, of ergens in de buurt, vragen zal.
Maar hij, in krijgsmans-edelmoedigheid, wil niet, of durft niet. De edelman van ouden stempel, die leeft van zijn zwaard; die niet practisch is.
Maar zij is wel practisch; zij, die zoolang voor haar vader het huishouden gedaan heeft, en weet, wat alles kost.

Wil hij niet, haar toekomstige man? heeft hij van die onfortuinlijke droomen van: riddereer; krijgsmansroem; waar men gedichten op maken kan; maar waar men nog geen maaltje spinazie voor koopt?
Maar: wat zij in haar hoofdje gehaald heeft, dat praat hij er niet uit. Hij wil haar niet helpen? Goed! Dan helpt zij zich zelf.
Ineens, midden onder den optocht — daar laat zij zich pardoes van den ezel afglijden; staat, met een plof, ernaast. Onthutst ziet oude vader Kaleb het aan; keert zich, in den zadel, achterom; schreeuwt hardop, dat de soldaten het in de achterste rijen hooren kunnen: halt! De honderdtallen staan als een muur. „Kind," zegt hij, „wat heb je?" Zij, met een guitig pinkoogen, ietwat dubbelzinnig, zegt: „Geef mij een cadeautje; een huwelijksgeschenk. Gij hebt mij een dor land gegeven — ze bedoelt meteen: gij hebt mij zoo'n kalen jonker tot man gegeven; den jongeren zoon in de familie, die niet veel meer heeft dan zijn roem, en zijn degen. Maar nu, vadertje-lief, geef mij, bij het dorre en kale land, ook wat waterrijken grond; wat vruchtbaar weideland, waar rivier en beek langs stroomt; ik kan een beetje welvaart best gebruiken, ik moet zorgen, dat ik rond kom met mijn huishouden; ik, met mijn onpractischen, adellijken man."
En Kaleb, halflachend, half knorrig om het oponthoud, zegt: „Gauw toch, kind! Stijg toch weer op! Toe maar! De weilanden krijg je immers? hooge en lage; bergweiden en rivierweiden; staat de eene

droog, dan jaag je het vee maar in de andere; dat je toch nog melk hebt, en kaas, en boter, en wat je huishouden verder noodig heeft."
Achsa stijgt weer op. Intusschen knipoogen Kaleb en Othniël tegen elkander, achter haar rug, en over haar jeugdig figuur heen. „Zoo'n stoute meid toch ook! Zoo'n gewikste deern!"
Meteen staan we hier aan het eind van onzen mooien zonnigen, stralenden tekst.

VI

Wij moeten nog onze toepassing met elkander houden.
Vooreerst: ik wil eens hierop met u letten: die Kanaänieten — hoe vechten ze voor hun boekstad! voor hun stedelijk heiligdom! voor hun tempel met het oude, in eere gehouden Boek!
Kaleb, oude veldmaarschalk, oude vuur- en ijzervreter, merkt wel: hij zal een harden dobber hebben, eer hij Kirjath-Sefer in zijn macht heeft. Hij moet het zich, tot Juda's eere en voordeel, duur laten kosten. Zijn dochter moet hij het zich laten kosten. Die moet hij als prijs uitloven; anders houden zijn soldaten, hoe beproefd hun dapperheid ook zij, de hitte van den vreeselijken stormloop niet uit.
De Kanaanieten vechten, als gevleeschde duivels, voor hun heiligdom; voor hun tempelstad; voor hun Boek.
Nu eens even onze toepassing.
Een stad met een tempel; een stad met een heilig

Boek — die hebben wij ook. Want: wij hebben onze nationale, onze protestantsche kerk. Onze kerk, waarin alles zich richt naar het Boek; zich groepeert rondom het Boek; uitgaat van het heilige Boek.
Vechten wij ook voor ons heiligdom? Staan man, vrouw, kind, zoon, broeder, alles: op de bresse, om van het heiligdom, en van het Boek, allen smaad, alle nederlaag af te houden? Is ons hart met Gods woord; met Gods kerk?
O, wee, wee! die kanaänitische heidenen, die zullen ons nog beschamen, in den dag des gerichts. Zij vochten zich half dood, en morsdood, voor hun kerkstad. En wij — wij laten de kerk, de erve der vaderen, de kandelaar met Gods licht, zonder slag of stoot in de handen der vijanden.
Zie! dan komen de menschen bij mij; komen, haast handenwringend, klagen over de kerkelijke belasting: „o, dominee! die kerkelijke belasting!"
— „Wel, lieve menschen, hoeveel moeten jullie dan wel betalen, per jaar?" „Ja, goeie dominee, wel twee en een halve gulden! en ik wel vier heele guldens en een paar centen." „En, lieve menschen, hoeveel geven jullie per jaar wel uit aan borreltjes, en aan de kermis, en aan de Donderdagsche en Vrijdagsche marktreizen?" Maar dan worden de menschen nijdig. „Onze dominee," zeggen ze, „is een brutale kerel; zulke dingen durft hij je zoo maar voor de voeten te gooien."
Ja, dat durf ik. Ik durf, met den vinger bij Richteren 1, te verklaren, dat die oude kanaänitische heidenen

uit Kirjath-Sefer meer voor hun Boek hebben overgehad, dan wij voor ons Boek; meer voor hun heiligdom dan wij voor ons heiligdom. Wanneer ik op zoodanige dingen het oog vestig, dan vraag ik mij, verbijsterd, af: is het misschien een vergissing, dat God ons uit het heidendom en zijn duisternis heeft overgezet in het licht der kerke Zijns Zoons? Zijn wij de zegeningen des evangelies niet misschien al lang onwaard geworden? —

Iets anders komt nu, vanuit onzen tekst, naar voren; komt voor onze oogen te staan.

Wat is dat oud: tientallen eeuwen ten achteren; dat hier een vader zoo beschikt over het lot van zijn dochter: haar zoo maar wegschenkt — hij weet voorloopig zelf nog niet eens: aan wien?

Nu, ik moet erkennen: het is, bij onzen tijd, ten achteren. Ik moet erkennen: over de hand van mijn beide dochtertjes zou ik niet graag, op deze manier, beschikken.

En toch: die groote vrijmoedigheid, waarmede heden ten dage onze volwassen, of nog niet eens volwassen dochters beschikken, althans wenschen te beschikken, over haar hart en hand — is dat beter? Hebben nu wezenlijk vader en moeder heelemaal niets meer te zeggen over den aanstaanden man van onze meisjes; over de aanstaande vrouw voor onze jongens? Is dit, tegenovergestelde, uiterste dus nu het ware: vader en moeder overal buiten?

Zie eens: om eens een vergelijking te bezigen: eer de spijzen door onzen mond naar binnen zullen

gaan — daar staan twee keurmeesters, op den post, waarop God ze gezet heeft. De oogen keuren eerst; daarna keurt nog de neus. Geen aanmerking? Dan gaan de spijzen goed, ongehinderd, naar binnen.
En deze keurmeesters aanvaarden wij; die brood en aardappels keuren. Maar die andere twee keurmeesters aanvaarden wij niet, die, met de rijpheid hunner ervaring, een ziel keuren; en een karakter; een levenshouding en een opvatting van geluk?
Bij het begin onzer samenkomst is ons, onder het voorlezen, de lof der ware en goede huisvrouw gezongen. Als moeder zegt: „Jongen! zie van die vrouw af! het veterband uit haar japon, uit den ondersten rand, sleept haar een meter achterna, en ze naait het niet; dat moet een slordervos van een vrouw wezen!" — Is dat niet den hoogsten tijd, om naar de stem van deze keurmeesteresse te luisteren?
En als vader zegt: „Kind! zie van hem af! hij zit met het grootste gemak een uur aan een in den leunstoel, en doet niets dan kringetjes blazen uit zijn sigaar!" — Is dat geen waarschuwing, die goud waard is? Een mooi gezicht, en lieve maniertjes, en een fraaie zangstem — dat is toch geen fundament, om een huiselijk geluk op te grondvesten? —
En nu zult gij zeggen, gemeente: „maar, dominee! is dit nu een preek, om er de nieuwe week mee in te gaan?"
Gij zult bedoelen, vermoed ik: er is niets geestelijks in; het speelt alles op het gebied van het natuurlijke.

Goed. Dan wil ik, dit alles grif erkennende, nog even met u in onzen tekst inzien.
Zie eens! en lees eens! daar spreekt onze tekst van: hooge wellingen, en lage wellingen. En ik heb het verduidelijkt als: bergweiden, en rivierweiden.
Er komt, in het leven van ons, menschen, een tijd, ja, er komen tijden, dat de bergweiden droog staan; dor zijn. Gelukkig, wie dan ook nog rivierweiden heeft.
Ik wil maar zeggen: als de hooge weide, met het verre en ruime uitzicht, tijdelijk voor ons gesloten is — dan maar met ons emmertje naar de rivier, beneden op den lager gelegen grond. Dat water is ook nog wel goed, en lescht den dorst.
Ik bedoel: als de hooggestemde lofpsalmen eens ontbreken, en het sterk vertrouwen op Gods macht en genade — dan maar, heel gewoontjes, het werk gedaan, dat toch ook gedaan moet worden; dat vlak voor de hand ligt. In Gods huishouding is zooveel afwisseling: naast Adoni-Bezek staat Achsa; naast Zondag staat Maandag, met wasch, en kleeren opbergen, en catechisatie, en school.
En de psalmen van den Zondag drijven tot trouw in het benaarstigen, zelfs aan de waschtobbe.
Desgelijks: het rustig voortarbeiden in het wasschen en het opspoelen, het strijken en het mangelen, het is Gods afleiding, die ons de ziel gezond houdt.
Hooge wellingen. Lage wellingen. Zondag en werkdag. Feestvreugde en arbeidsvreugde. Het stemt alles den eenen lofzang aan: van dat volk, dat bij den

Heere Jezus hoort; die uit den Hemel neerdaalde; en op aarde Gods werk kwam werken. Die aarde en hemel vereenigd heeft, en blijft vereenigen in één dankzegging Zijns heerlijken Naams.
Hem zij onze hoogste vreugde, en onze nietigste plichtsvervulling aanbevolen, met dankzegging.
Hem, met wien ons de aarde ten Hemel is geworden; en de Hemel is ons, door Hem, vervuld met dank en lof.
De aarde zoo schoon.
En de Hemel zoo heerlijk.
Ja! door onzen Heere Jezus Christus.

VII. VAN LIEFDELUST EN -WRAAK

2 Sam. 13 : 1–22

DE OORDEELEN, DIE DE profeet Nathan aan David gedreigd had, begonnen nu ras over hem en zijn huis los te breken.
De oorlog met de Ammonieten was voorbij; was voorspoedig afgeloopen. Maar nu begon het te rumoeren in den engen kring van Davids huisgezin. Davids zonen, opgegroeid zonder ernstige vaderlijke tucht; onder het opzicht van verschillende moeders, die naijverig waren op elkanders invloed en aanzien; weelde-kindertjes, die altoos alles volop hadden gehad; die ontbering, behelpen en bekrimpen nimmer hadden gekend — deze prinsjes dachten: ze waren enkel in de wereld om pret te hebben; om te leven naar het goeddunken huns harten; om hun eerzuchtige plannen na te jagen; hun wraakgevoelens jegens elkander bot te vieren.
En dan krijgen wij een inkijk in het gewone haremleven van een oostersch monarch; met al dat gekibbel en dat gekonkel, dat daaraan onafscheidelijk verbonden is.
Het begint met liefdesgeschiedenissen; en het eindigt met moord en doodslag.
Twee namen worden ons vooreerst genoemd: Absalom en Thamar. — Zij waren kinderen van Maächa,

een koningsdochter; haar vader was koning over een klein rijkje, welks grondgebied noordelijk van Israël lag.
Beide, de jonge prins en de prinses, waren van een betooverende schoonheid; zooals men dat meermalen heeft bij die oude adels — en vorstenfamiliën, in welke men, sedert jaren en eeuwen, toegezien heeft op zuiverheid der geslachten; en dat er niet van buitenaf wat inkomt, dat tegen den draad ingaat; dat terugstoot, en weerzin op zou wekken. —
En dan wordt ons nog een derde naam genoemd: Amnon; de zoon van Ahinoam uit Jizreël. — Deze was ook een prins; maar zijn moeder, een gewone israëlitische vrouw, kon zich niet meten met Maächa, de koningsdochter.
Amnon keek tegen zijn halfbroer en halfzuster op met iets van dien onwillekeurigen eerbied, dien elk heeft voor iemand van edeler geboorte. Hij zag ze; maar dorst ze niet genaken; ze waren voor hem vrijwel onbereikbaar; hoewel ze samen onder hetzelfde dak woonden. —
Telkens zag hij die schoone jonkvrouw Thamar. Dat evenredige van haar gezicht; die beheerschtheid van haar houding; dat zelfbewuste van haar optreden, het imponeerde hem. Vanuit een eerbiedige verte bewonderde hij haar; vereerde haar, maar altoos op zekeren afstand. Hij voedde dien inwendigen gloed, die hem begon te verteren. — Als de Bijbel onder woorden gaat brengen, hoedanig het gevoel was, dat Amnon voor Thamar koesterde, dan zegt

hij in vers 2: de wereld werd hem te eng vanwege haar schoonheid en lieftalligheid. —
En nu dat verdrietige: hij zag de kostelijke vrucht; had haar elken dag voor oogen; maar hij kon er niet bij. Thamar had die jonkvrouwelijke schuchterheid, die als het ware een sfeer van onaantastbaarheid rondom haar heen weefde. —
O, onze jongedochters mogen zich dat voor gezegd houden: God geeft haar, midden in haar hulpeloosheid als vrouw, dat machtig verdedigingswapen: eener geheime onschuldssfeer, die haar van alle kanten omgolft; die de onzuivere begeerten der mannen van haar af houdt. Maar, o! dat zij niet zelve dezen vurigen engelenmuur doorbreken; en moedwillig wegwerpen de natuurlijke beschutting, welke God haar geschonken heeft. —

II

Een vierde persoon wordt ten tooneele gevoerd: Jonadab, de zoon van Simea, Davids ouderen broeder. — In 1 Samuel 16 heet hij: Samma.
Deze Jonadab, die een kameraad was van prins Amnon, wordt in vers 3 genoemd: een zeer wijs man. —
Neem dit nu niet al te gunstig. — Wanneer van onze achttienjarigen, negentienjarigen gezegd wordt: ze zijn zoo wijs — dan houdt dat geen onverdeelde lof in. — Jonadab, hier, was rijkelijk wijs, voor een jongen van amper twintig. —
Het was op een morgen; zij stonden beiden, Amnon en Jonadab, de twee neven, te wachten in één der

voorzalen van het koninklijk paleis. Toen keek Jonadab zijn neef den prins eens onderzoekend aan, en zei: „Mij valt, al eenigen tijd lang, wat op, Amnon." „Zoo? en wat is dat dan?" „Wel! iederen morgen, als ik je zie, dan zeg ik tegen mezelf: wat ziet hij er weer flets, echt ongezond uit. En je bent daarbij zoo mager; die kleeren zitten je zoo wijd. Terwijl je als koningszoon toch geen krimp behoeft te hebben."
Dan komt Amnon met zijn vertrouwelijkheid jegens den evenouder. Hij vertelt het hem, als ware het een biecht: Thamar, die schoone, maar ongenaakbare prinses, die heeft het hem aangedaan. Bij dag, bij nacht, aldoor moet hij aan haar denken. Hij kwijnt er bij weg, want hij moet vreezen, dat zij onbereikbaar voor hem is. Daarom ziet hij er, elken morgen na een onrustigen nacht, zoo slap en flets uit. —
Ineens weet nu die sluwe Jonadab, hoe men zulke zaken aanpakt.
Die twee jonge menschen, Amnon en Jonadab, komen dicht naar mekaar toe; fluisteren samen, in de schaduw van eenige zware pilaren. —
En hier moet ik de *jongens* onder ons waarschuwen: wanneer zulke vraagstukken moeten opgelost worden, gaat dan niet overleggen met uw kameraden, die even oud — of laat ik liever zeggen: die even jong — zijn als gij. Maar neem uw vader, of uw moeder in het vertrouwen; die zijn daar de naasten toe; die hebben een wijsheid, waar de wijsheid der Jonadabs bij afsteekt als een stukje zilverpapier tegen

den gouden glans der middagzon. —
Amnon echter ging te biecht bij Jonadab. En kreeg van hem een raad, die net zoo voos was als deze biechtvader zelf.
Jonadab sprak: ga naar bed, en doe alsof ge ziek waart; uw ongezonde uitzien maakt dat heel waarschijnlijk. — En dan komt uw vader, de koning, eens kijken naar wat u scheelt. Dan zegt ge maar: „Och, toe, vaderlief! laat mijn zuster Thamar eens bij mij komen; die bakt van die overheerlijke kringelkoekjes. Als ik haar bezig zie, en ze geeft het mij te eten, dat wil mij al half gezond maken."
Ik moet toegeven: het leek wel wat vreemd: een zieke; en die wil baklucht in zijn kamer hebben; en dan vervolgens wil hij van dat gebak, dat hij heeft zien klaar maken, gaan eten. — Maar ik weet ook: wat kunnen zieken, op het punt van spijs en drank, grillige wenschen en begeerten koesteren. *Dat* gerecht, klaar gemaakt door die en die, *dat* zou hun smaken! Een glas wijn, gekocht bij die en die firma, dat zou hen opknappen. —
Jonadab, zoo jong als hij was, maar — hij kende de menschelijke natuur. Inderdaad: hij was een wijs man. Zooals dan Thamar het brooddeeg vermocht te kneden, zoo kneedde hij de omstandigheden; vormde ze naar zijn hand en wil.

III

Het liep net zooals Jonadab vooruit gezien had. — Amnon, met een gezicht als een vaatdoek, die al een

halve week heeft dienst gedaan, kroop onder de wol. Vader David, gauw bezorgd vanwege zijn kind, kwam eens kijken. Amnon met benauwde, benepen stem, gaf zijn wensch te kennen: zusje Thamar mocht bij hem komen; luxe-wittebrood voor hem bakken, met krakeling-figuurtjes bovenop.
Vader David merkte niets. — Mannen zijn, in dit soort dingen, van zekere koeiennatuur; laten zich de dolste stukken op de mouw spelden.
Hij stuurde een boodschap aan prinses Thamar: „Och, uw halfbroer Amnon is er slecht aan toe; ga er eens heen, en bak wat lekkere broodjes voor hem; misschien helpt het."
Thamar, een en al medelijden, stevent er op af; komt in Amnons vertrekken. —
Wij zien dat heele geval zich afspelen: die zoogenaamd zieke prins, die te bed ligt; een wit gezicht, nog net even boven de dekens; die oogen, die zoo gloeierig de wereld inkijken: „hooge koorts", denkt de medelijdende Thamar, en denken allen, die het mee aanzien, elk is met deernis bewogen.
Thamar stroopt de mouwen op; maakt beslag in de rood aarden pot; kneedt het deeg; stookt het fornuis op; doet het deeg in de pan; de baklucht vervult het huis; ziedaar! het zou immers een gezond mensch ziek maken! —
Als de zaak klaar is, brengt ze een stukje versch gebak bij Amnon. —
Maar: nu wil hij opeens niet eten. — O, hoe goed speelt hij de rol van humeurig patiënt. Iedereen in

de kamer, en Thamar vooral, is onder den indruk: hij is er wel heel naar aan toe. —
Dan verordineert hij: al dat volk moet eerst de kamer uit! Hij wordt er zoo benauwd van, dat al die menschen zoo meewarig doen! zoo bovenop hem hangen! Aan overvloed van belangstelling zou hij nog makkelijk kunnen doodgaan! —
Hoofdschuddend trekken de bezoekers de ziekenkamer uit: het is moeilijk, zoo iemand te voldoen! wat is hij lastig! goed is het nu letterlijk nooit! —
Bezoekers, dienstpersoneel, alles verdwijnt door de deur. —
Dan verzoekt Amnon: Thamar moge, wat ze heeft klaar gemaakt, eens wat dichter bij hem brengen. Als zij hem voert, zal het hem allicht smaken. —
Thamar, vol medelijden, dat haar broer blijkbaar zoo zwak is geworden, gaat met de schaal met gebak op den rand van het bed zitten, gereed om hem, naar zijn wensch, te voeren.
Dan, op het onverwachtst, rukt hij het masker af; toont zich voor die hij is: heel niet ziek, maar springlevend, en hoogstgezond; en doet haar het voorstel — waar ze van schrikt.
Ineens staat ze voor totaal veranderde omstandigheden. Wat ze had verwacht, maar: niet *dat*! — Ze kijkt in een afgrond; die reeds den gruwzamen mond opspert, om haar te verslinden. — En: hoe zeer is ze in de macht van dezen man; die dus heel niet ziek is! die niets van zijn lichaamskracht heeft ingeboet, al is zijn uitzicht flets. — En: met hoeveel dui-

velsche list heeft hij dat aangelegd: alle aanwezigen weggestuurd! al roept ze om hulp, wie zal haar kunnen hooren?!

IV

Dus doet ze, hetgeen haar alleen nog maar overschiet. — Zij pleit, in haar angst en nood; op de hoogere geestelijke goederen, die van ouds eigendom zijn van het Godsvolk Israël. — Het helpt niet. — Dan brengt zij, nu Amnon lacht met Israëls eer, haar eigen, vrouwelijke, eere in het geding. — Ook dat helpt niet. — Dan pleit ze: op *zijn* eere. — Hij hoort er niet naar. — Nog doet zij een angstige poging: om toch maar tijd te winnen: „Och! praat dan toch eerst eens met vader David!"
Zij kan den man niet meer van zich afhouden, die het wilde beest in zich ontketend heeft. Hij, dien zij zwak gewaand had, misschien wel dicht bij den dood — hij is o zoo sterk; veel te sterk voor haar zwakken weerstand. — Hij grijpt haar; dwingt haar, *zijn* zin te doen.

V

En dan dat zielkundig zoo zuiver aangevoelde: toen had hij ook in eens genoeg van haar; had het land aan zich zelf, nu hij het zelfrespect zoo ver weggesmeten had; had het land aan *haar*; wilde haar maar zoo gauw mogelijk slijten. „Sta op," zei hij, „ga uit mijn oogen." —
En weer kijk ik onze jonge menschen aan: hebt gij

dat gezien? hartstocht is geen liefde. Hartstocht bluscht, en dooft, en doodt de liefde. Zooals de duivel, naar Luther's woord, de aap van God is, zoo is de hartstocht de aap van de liefde: hij lijkt er op, uitwendig; maar in het diepste wezen is hij iets anders. —

Thamar echter wilde aldus niet weggestuurd worden. — Haar jonkvrouwelijke ongereptheid was eerst al in verzet gekomen tegen Amnon's onbeschaamdheid. Maar nu weerstreefde haar gansche loutere wezen tegen dit, wat hij bezig was, haar aan te doen.

Verstiet hij haar nu, dan zou het allen schijn hebben, alsof de verleiding van *haar* was uitgegaan. —

Ze wil het hem aan het verstand brengen, dat hij bezig is, onrecht op onrecht te stapelen.

Maar: hij overschreeuwt haar. Meteen overschreeuwt hij zijn eigen geweten; daarom roept hij slechts des te luider.

Hij schreeuwt om den oppasser, die hem bedient. „Kom eens hier," zegt hij „en jaag deze deerne weg! En als gij haar de deur uitgewerkt hebt, dan stevig die deur grendelen, dat zij niet weer er in komen kan." —

Dat is immers dezelfde list, die weleer Potifar's huisvrouw te werk gesteld heeft: de schuld op Jozef werpen. — *Wij* zijn de heilige boontjes; de ander heeft alleen de kwade bedoelingen gehad. —

De knecht neemt het oogenblikkelijk op voor zijn meneer. — Misschien heeft hij geloofd, dat het in-

derdaad was, zooals Amnon zei. — Misschien ook heeft hij maar gedaan alsof.
In ieder geval: hij pakt, hij, gewone kamerdienaar, de koninklijke prinses beet; die, door haar prachtig oppergewaad, duidelijk kenbaar was als koningsdochter. En hij smijt haar de straat op. — Vlak achter haar klinkt het knarsend geluid: der deur, die stevig gegrendeld werd. —
Daar ging die arme, dubbel nu onteerde vrouw.
Zij scheurde haar prachtig opperkleed. Toen sloeg ze beide haar handen samen boven haar hoofd; als wilde ze zeggen: de wateren der schande zijn mij samen geslagen boven het hoofd. Mijn hoofd, de fiere drager mijner persoonlijke eere — ach, ik durf het niet meer, moedig, omhoog heffen; ik moet het, in smart, bedekken. —
Doelloos liep ze daar heen; al schreiende. Het leven had op eens zijn fleur, zijn uitzicht, voor haar verloren.

VI

Alsof het spel sprak: net kwam daar haar eigen, volle, broer Absalom aan. Die hier nu voor het eerst optreedt in Israëls historie. —
Absalom heeft haar die deur zien uitsmijten; zien wankelen op haar beenen. Hij ziet haar betraande gezicht, en verdrietige oogen; zonder eenige hoop. Meteen begrijpt hij, wat hier gebeurd is. „Is uw broeder Aminon bij u geweest?" vraagt hij. — En die kwasi-deftige naam Aminon wil zooveel zeggen

als „die lieve Amnon! die schat van een broer! dat keurige salonjonkertje!" Absalom veracht hem.
Meteen komt hij met zijn goedkoopen troost: „trek het je maar niet aan!" Echt: de oppervlakkige levensgenieter; die zulke dingen, op zichzelf genomen, heel niet erg vindt. Slechts is hem de gelegenheid niet onwelkom, dat hij Amnon, misschien, eens op zijn nummer kan zetten. — Maar overigens: de *zonde* heeft hij niet zoo bijster in de rekening. —
Thamar voelt dieper. Die weet: hier is een misdaad begaan: tegen God; tegen Gods Israël; tegen het eigen lichaam, zoowel van Amnon als van haar; tegen hun beider ziel.

VII

En nu maken wij de zaak: der tekstverklaring, nog, haastig, even af.
Absalom houdt Thamar bij zich, in de appartementen, die hij in het koninklijk paleis bewoont.
Zij zit er: als verwoest; haar levensgeluk is vernield. De vertaling met „eenzaam" moge dan al niet letterlijk zijn; geschikt is ze in ieder geval. —
Zij zit; en wacht, half wezenloos, eigenlijk nergens meer op. —
Absalom wacht wel ergens op. Die speurt uit: wat zijn vader, koning David, hieraan doen zal. —
David nu — doet niets!
Wel lezen wij, in vers 21: David hoorde deze dingen, en werd zeer toornig. Maar voorts: David deed niets. Hij strafte niet. — De wet Israëls eischte, op

bloedschande, de doodstraf. Maar David, de koning des lands, eischte haar niet; paste haar niet toe. — Het kwam niet verder dan dit eene: de koning David werd zeer toornig. —
Dit nu was een veeg teeken. De rechtsnormen waren verzwakt, en vergleden, in Davids huis. —
Wij hebben dat gelezen, in allerlei nieuwsbladen: in die mooie oude kerk van het stadje Rhenen, daar waren de pilaren verzakt; het dreigde de kerk met ondergang. — Hier, in Davids huis, waren ook de pilaren verzakt; het rechtsbesef was uit het lood geslagen.
Toen scherpte Absalom, die dagelijks de verstilde, verwezene zuster Thamar zag, aan haar aanblik zijn persoonlijken wraak.
Hij praatte niet met Amnon; riep hem niet ter verantwoording. — Hij haatte hem; en zinde op een gelegenheid, om het hem betaald te zetten, wat hij misdreven had. —
Dat stille wrokken, dat is gevaarlijker dan een woedend, bijtend woord. Dan het onbeheerscht opstuiven van een driftig man, die alles eruit gooit, wat hem voor den mond komt. —
Dat stille wrokken, het is als een loerend roofdier. —
Onze tekst gaat vandaag niet verder. — Wij zijn klaar.

VIII

En nu nog, maar dan heel kort, de toepassing.
Ten eerste: hebben wij dat gezien? Die twee jonge

menschen, Jonadab en Amnon, die praten met elkaar over: verliefd zijn; over geslachtelijke dingen. Ze geven mekaar onzuiveren raad, in die profaanheilige aangelegenheden. —
Wat is dat kwaad, wanneer onrijp met onrijp praat over dit soort zaken. Als schooljongens met schooljongens over dergelijke dingen staan te smoezen; de duivel staat bij hen; sleept hen aldra, met huid en haar, door het onderste, ellendigste hellevuil! —
Wanneer onze kinderen over *dat* soort dingen inlichting begeeren, laten ze met hun *ouders* praten; de jongens met vader; de meisjes met moeder. —
En beginnen ze vader of moeder daarnaar te vragen, en te onderzoeken, laat dan vader en moeder in stilte tot God zuchten, en van Hem wijsheid begeeren om met kuische monden, en gereinigde harten, over dit alles met hun kinderen te spreken.
Wat Jonadab aan Amnon leeren kan, dat leert hij hem: grijnzende en grinnikende.
Wat vader en moeder aan hun kinderen leeren, dat leeren ze hun: biddende, en met een bewogen hart. —
Maar schooljongens, van 14, 15, 16, die met mekaar aan het praten zijn over de materie van het zevende gebod uit Gods Wet, die staan met mekaar onder de dreiging van het zwavelachtige oordeelswoord: die vuil is, dat hij nog vuil worde. — —
Iets anders nu: onordelijke liefde en lust eindigt doorgaans in haat en onlust. Zooals hier bij Amnon. —
Nu, ineens, de groote, machtige tegenhanger: de zuivere, hemelsche liefde van onzen Heere Jezus

Christus eindigt in schuldvergiffenis; stuurt immer daar op aan; reinigt het geweten; zuivert den ganschen mensch; zijn lichaam even goed als zijn ziel.—
Zie dan, o mensch, *wie* gij zijt. En *geef* u zelf aan *die* liefde. Laat haar op u inwerken; laat haar toe, u te zegenen. En uw oog zal zuiver worden, en uw pad gansch rein.
Tenslotte: Davids *zonde* was vergeven. Maar de *straf* mocht hij niet ontgaan. —
Waarom eigenlijk niet? —
De goddelijke liefde is er eene, die haar snoeren ten allen tijde recht houdt.
Menschelijke liefde verloopt zich maar al te vaak, en al te graag, in weekelijkheid. —
David was toornig; maar pakte Amnon niet aan. Waarom niet? Hij dacht aan zijn eigen begane kwaad, dat op de zelfde lijn lag. Alzoo: hij pakte Amnon niet aan, omdat hij zich zelf niet aanpakte. Hij was week tegen Amnon, omdat hij, in den grond der zaak, week was tegen zich zelf.
Maar God is anders. God is recht.
En de goddelijke liefde toonde zich als schuldvergeving. Maar onmiddellijk daarop groef zij zich een diepe bedding, waardoor de genaderivier slechts des te sneller ging stroomen.
Volkomen vergiffenis. Maar onmiddellijk daarna: een volkomen tucht; die bij de vergiffenis vasthoudt; en die, alzoo, bij den vergevenden God vasthoudt. —
Dit is immers ook de levenshistorie en lijdenshis-

torie van Paulus: met dien doorn in het vleesch, waarover hij zoo bitter klaagt.
Hij heeft de arme christenen weleer vervolgd.
Wil die heugenis niet uitslijten? bij de menschen niet? bij allerlei vijanden niet? bij hemzelf niet? Neen, het *blijft* hem kwellen. — Waartoe? Opdat hij genoeg hebbe aan Gods genade; en aan Gods eengeboren Zoon, Die in genade zich tot hem neergebogen heeft.
Levende genade. En levende tucht. —
En de heilsoldaat, die te voren een dronkaard is geweest, *houdt* zijn purperkleurige neus, ook na zijn bekeering tot God. Zoodat elkeen het hem onmiddellijk aanziet, dat zijn vorig leven vol vlekken en smetten is geweest.
Maar de genade roemt tegen het oordeel.
En in het eeuwige leven, eerder niet, zal de roode neus den oud-dronkaard niet meer hinderen. Wanneer het sterfelijke de onsterflijkheid zal hebben aangedaan. En het lichaam, dat, als een graankorrel, is gezaaid in oneer, wordt opgewekt in heerlijkheid.
Maar wij allen *blijven* tobben met het oude, pijnlijke, waarvan elks geweten weet. Opdat wij *blijven* bij dien Eenige, die *dat* groote werk aan ons gedaan heeft, dat Hij ons onstraffelijk gesteld héét, gelijk Hij ons eenmaal onbevlekt stellen zal, voor God, die wonderen werkt. —
Hem zij de lof in eeuwigheid.

VIII. DE DOODKIST EN DE ARK

Genesis 50 : 26:
„en zij leiden hem in
een kist in Egypte"

HET SLOTHOOFDSTUK VAN het boek Genesis is van een bijzondere schoonheid. De oude aartsvader Jacob is dood; wordt eerst gebalsemd, op egyptische manier; daarna wordt hij begraven.

Hebt gij u dat ooit zoo ingedacht? Ik zou niet weten, welk vorst of edele ooit zùlk een begrafenis heeft gehad, als *hier* deze nederige herdersvorst. Want deze begrafenis-stoet trekt door twee werelddeelen; hij komt op uit Afrika; hij trekt, vandaar, Azië binnen. Ziet, in het sterfhuis, de broers van Jozef, mèt den onderkoning mee, in de koetsen stappen, zoodra deze voor-gereden zijn.

Ziet, ook, die egyptische hovelingen, en de verschillende egyptische hoogwaardigheidsbekleeders, ministers, commissarissen des konings, burgemeesters, mee instappen in de voor hen bestemde volgrijtuigen, ze trekken mee tot aan de grens: van het lànd en van het wérelddeel.

Ziet, ook, die artillerie en cavallerie van Egyptes staande leger zich bij den stoet aansluiten. Zóó is, zóó schitterend en prachtig, de uitvaart van dien kleinen, kreupelen man; onrustige figuur, in zijn eerste, grootste, levenshelft; daarna tot vrede en

kalmte gekomen, nadat hij zijn doodgewaande lieveling, Jozef, zoo onverwacht terug gekregen heeft, als van de overzijde des grafs.
Wij zien, achtereenvolgens, die mooie, schilderachtige tafereeltjes; die inwoners van Kanaän, die nieuwsgierig door de openingen der doornheggen gluren, wanneer de begrafenisstoet halt houdt, op de grens, dicht bij den Jordaan.
Wij zien: al die gebaarde mannen, de ouderen en de jongeren, de broers van Jozef, de groote, dubbele grafspelonk bij Hebron binnengaan, wanneer hun vader in het rotsengraf wordt bijgezet, naast Abraham en Izak met hun vrouwen. Al die twaalf, zij verdwijnen, uit het licht van den dag, in het duister van Machpela's spelonk; komen kort daarna weer terug, met den ernst van dood, en leven, en eeuwigheid, op hun aangezichten.
Zijn deze dingen niet onnavolgbaar schoon, zooals ze in hun simpelheid geschetst zijn, met de stift des Ouden Testaments, in dat slotkapittel van Genesis?

II

En dan komt óók nog dat zielkundig moment: het geweten roert zich nòg eens weer.
Zeventien jaren hebben die elf broeders in Jozefs onmiddellijke nabijheid verkeerd; hebben àl zijn goedheid gezien, en genoten.
Maar nù is váder dood. En nu vreezen ze van Jozef het ergste. *Als* hij het hun, nu door den ouden vader niet langer weerhouden, eens betaald wou gaan zet-

ten, wat ze hem tevoren hebben aangedaan?!
En ze *verzinnen* een boodschap, die vader Jacob, in zijn laatste levensdagen, hun voor Jozef zou hebben meegegeven: och! dènk toch niet meer aan ons vorig misdrijf! Scheld ons *eindlijk* de zware schuld van ons leven kwijt!
Dàn ziet Jozef, in de verlegenheid zijner ziel, òm: naar eenig argument, dat hij bijbrengen kan, teneinde hen van zijn vergevensgezindheid te overtuigen. En hij krijgt dat kleine, lieve grut in het oog: hun kinderen; hun kleinkinderen. *Die* behooren immers óók bij deze gebaarde mannen, met hun strenge, schuldbewuste, sombere gezichten? dat vroolijke, zonnige, vriendelijke goedje, bij deze groote mannen, van donker uitzicht. En hij *toont* hun zich-*zelf*, en de teerheid van zijn binnenste, wanneer hij hun verzekert: ik zal *u en* uw kleine kinderen onderhouden. Dàt mòeten ze wel gelooven. Zij *kennen* hem, en zijn liefde voor dat jonge volkje. En ze zijn *nu* eindelijk overtuigd, wanneer hij, achter hen om, naar hun kinderen wijst, en grijpt. Nògeens: is Gen. 50 niet mooi?

III

En nu komt dat mooie, maar waar we altoos eenige moeite mee hebben, om het ons in te denken: Jozef die oud geworden is.
Kunt ge het u voorstellen: Jozef als oud man?
Jozef, als jongeling, met die prachtige, veelkleurige toga met lange mouwen aan — dàt gáát.

Jozef, in den bloei van zijn dertig jaren, staande vóór Farao; dien Farao in de volheid van zijn geloofsvertrouwen, waarschuwende tegen die hongersnoodjaren, die op de komst zijn — dàt kan óók.
Maar: Jozef als oud man; met witte haren; langzamer van beweging geworden met dat stille, dat goedmoedige, dat den ouderdom kenmerkt — dáár moeten wij moeite voor doen, om het ons uit te beelden. En dàt komt nú.
Die levensavond van Jozef, wat wordt die schoon.
Op non-actief, op pensioen gezet, wordt hij niet. Trouwens: ook bij *ons* zoekt men blijkbaar de raadslieden der kroon liefst op een leeftijd, die de zeventig te boven is. Een onderwijzer, een leeraar, die 65 is, wordt op stal gezet. Een minister, die 75 is, die *begint* pas; mag het *land* regeeren.
Jozef, dicht reeds bij de 100, mag nog gerust het wereldrijk regeeren, als onderkoning.
Doch meteen: dat zachte, dat fijne, dat porceleinige van den ouderdom, dat siert hem wonderbaar; en meest in het huiselijke leven, waar men hem ziet, met die intieme kennis der leden van het gezin.
Hij heeft, lang geleden, zijn zoon Efraïm zien geboren worden. Sedert heeft hij diens zoon zien geboren worden. *Zelfs* heeft hij de diepe vreugde gehad, de geboorte te mogen meemaken van het kroost van *dien* zoon.
En bij alles, wat er in het zich uitbreidend huisgezin voorvalt, wordt de oude vader, en grootvader, en overgrootvader er bij gehaald.

Wanneer er weer een kleintje geboren wordt, de eerste gedachte is: de oude, lieve man moet het weten.
Met àl hun kleine zorgen komen kinderen, kindskinderen, achterkleinkinderen, naar hèm toe. Elk weet, jong en oud: bij hèm vinden ze allen, te ieder uur, een luisterend oor.

IV

Eindelijk komt het er aan toe: de oude Jozef heeft, eerst van verre, langzamerhand van dichterbij, het doodsklokje hooren luiden. En hij schrikt er niet van. Hoor maar: hoe rustig, hoe ronduit, práát hij er over, tegen zijn omgeving.
Want: in verband met die naderende stervensure hééft hij nog wat; heeft hij een *opdracht*, die hij aan zijn naastbestaanden verstrekken wil. De man, die levenslang gegeven heeft, komt *nu* met een *vraag*:
Vs 24: Ik sterf, maar God, die blijft, ook wanneer *ik* weg ben, zal u, o groeiend volk Israël, bezoeken; en u doen optrekken, uit *dit* land, dat maar een tusschenstation was, naar dat, veel kleinere, Kanaän, maar waarop de Godsbelofte rust; het land der goddelijke eedzwering aan Abraham, Izaäk en Jacob.
En dàn spreekt deze Jozef zijn geloof uit: hij behoort, in zijn dood, *niet* aan Egypte, het machtig wereldrijk; maar aan die zwervende stammen, die eenmaal, door God, van onder de macht van Egypte zullen weggehaald worden.
Zelfs zijn dor gebeente mag in Egypte niet blijven.

Het moet mee, op den grooten trek naar Kanaän.
Is het niet, alsof wij Jozef op *zijn* wijs, en naar de mate van zijn inzicht, de hand zien leggen op dat geloofsartikel der komende christelijke Kerk: Ik geloof ééne heilige, algemeene christelijke kerk, de gemeenschap der heiligen?

V

En dan duurt het ook niet lang meer, of: het is zoo ver: Jozef sterft; 110 jaren oud.
Merk er op: vader Jacob, met al zijn wederwaardigheden, met zorg en tegenspoed, met hartzeer en huiselijke nooden: 147 jaren oud (hfs. 47 : 28). Jozef, de machtige onderkoning: slechts 110.
Het is die oude wet: de weelde; de atmosfeer der koninklijke hoven; het gemak; het alles volop hebben — dat is niet de grond waarin der menschen levensboom gedijt. Ontbering, soberheid; harde arbeid, zij brengen ons verder op den weg des levens, dan de verweekelijking van allerhande genieting.
Jozef sterft.
Egypte wil hem, den behouder des levens, een praalgraf bouwen; een pyramide, waaraan de werklieden zullen arbeiden bij honderdtallen.
Doch: de naaste familie van den gestorven onderkoning weigert het.
De overledene heeft ànders beschikt aangaande zijn gebeente.
En met verbazing ziet al wat in Egypte hoog en groot is, dàt aan: de balseming, ja, *die* wordt, in

dank, aanvaard. Maar voorts: de mummie wordt in een kist gelegd.
Een kist? Maar: dat is iets voorloopigs; iets, dat uitkijkt in de toekomst, en wacht.
Een kist? daar zitten handvaten aan: aan elke smalle zijde één; verschillende aan de langere kanten.
Een kist, met een mummie erin? Maar: dat wil zeggen: hij moet dus, vroeg of laat, nog weer verderop vervoerd worden?
Juist, o vragende, verwonderd kijkende egyptenaren; dat *is* het; gij hebt het geraden. Het is iets voorloopigs. Deze kist, alsof zij oogen had, om de toekomst af te speuren, en een mond om er van te profeteeren — deze kist speurt uit, en wacht.
En zoo sluit het boek Genesis.
Dat machtige boek, dat ons verhaald heeft, aangaande de oorsprongen des levens, hier op aarde; dat ons verhaald heeft aangaande den *mensch*; aangaande het volk der verkiezing, en zijn stamvader Abraham; aangaande den groeienden Vorst Messias, die zijn intrede al vast deed tegelijk met Juda, en die, na eeuwen, *uit* Juda zou geboren worden.
Dit boek, dat ons den oorsprong schetst van dit wondere, veelkleurige, alles-omvattende, allen-bewarende leven — dit boek eindigt: als met een snik; met een prediking der vergankelijkheid, die heengaat, en stil, als verslagen, de deur achter zich dichttrekt.
De blinkendste gestalte van Genesis, Jozef, de onderkoning van het wereldrijk. En wij hebben zijn groote

regeeringsdaden gezien: hoe hij millioenen redt van den dood. En wij hebben zijn zachte menschelijkheid gezien: hoe zijn kleinkinderen en achterkleinkinderen naar hem toe gebracht worden, als ze pas geboren zijn.
De grootste *heer*lijkheid.
De teerste *lief*elijkheid.
Maar het einde is: men leide hem in een kist in Egypte.
Dat is onze tekst voor vanmorgen.

VI

Naar oudvaderlandsche kerkgewoonte houden wij, na de tekstverklaring, nog een korte toepassing. —
En dan grijpt ons, dunkt mij, die onzegbare melancholie van het geval: een prachtig boek is het, dat hier sluiten gaat; het boek Genesis; het eerste Bijbelboek; boek der oorsprongen.
Buitengewone dingen heeft het ons vóór de oogen, en ooren, gebracht. Tafereelen heeft het ons geschetst, waar nooit, daarvóór noch daarná, eenig schrijver zich aan gewaagd heeft. En dat alles met een talent, dat niet noodig heeft, zich nog opzettelijk met den sluier van het goddelijke te tooien; want het verraadt, onwillekeurig, en keer op keer, zijn hemelschen oorsprong.
Die schildering van den vormloozen, ordeloozen bajert; woest, maar dood, daarheen kolkend. Waarover, als eerste begin, het Godswoord ruischt; waarover die wemelende eerste lichtstraal uit Gods wo-

ning heenschiet, de eindelooze diepten ontdekkend.
Dan: die teekening van dat aanvangend menschelijk leven; met die diepe vreugde, die de eerste mensch heeft aan zijn vrouw, been van zijn gebeente, vleesch van zijn vleesch.
Voorts: die uitverkiezing van Abraham; die daar aan komt gezworven; in breede rust gaande, met het groote tentenkamp en de menigte van vee, *van* de oevers der Perzische golf *naar* de boorden der Middellandsche zee; een eenzaam man, voorloopig zonder kroost, dragende evenwel, in geloove, de belofte van een volk, dat uit hem voortkomen zal.
Ziedaar! het ééne is àl heerlijker dan het andere.
Het zijn levende tafereelen, die voortschuiven langs onze bewonderende, aanbiddende ziel; voortbewogen, langs ons oog, door de onzichtbare Hand Gods.
En nu, als de film is afgerold, dan is het àllerlaatste: men lei hem in een kist in Egypte.
O, wat prediking, waarop een ieder onzer letten mag!
Ons leven moge schoon zijn — en menig menschelijk leven *is* schoon; met vreugde, met licht, met dank als óvervuld. Maar toch: het einde is, onfeilbaar: men lei hem in een kist in Egypte.
O, ik denk hier aan die intimiteit onzer dorpen! waar men veel dichter bij elkander leeft, dan in de steden, in welke alles meer schablonengewijs gaat.
In onze dorpen — wat hèb ik menigmaal, bij dag, bij avond in den schijn van het lamplicht, bij den timmerman gestaan, als hij de planken schaafde voor

de doodkisten. Haastig werk; waarbij hij moest voortarbeiden, al stond dominee, of dokter, of burgemeester, of schoolmeester bij hem. Hij schaafde; en paste; en mat; en timmerde; en klopte. Prachtig wagenschotsch eikenhout, voor den man van het kasteel. Grenen hout, met dien harden reuk, en die knoesten, voor de kleine beurs.
En dan zag ik dat gevaarte groeien; dat op een wieg leek; en op een boot. En ik dacht: wat hebt gij, dooden, weinig ruimte noodig! In uw leven: een groot huis; groote bedoening; groote beweging. In uw sterven: dàt kleine getimmerte, van zóó weinig planken.
Menschenkinderen! grijpt u die sombere melancholie niet? dàt is het einde; voor de machtigen; voor de geringen; voor den man uit het kasteel; voor den man uit de achterbuurt: men lei hem in een kist in Egypte.
En wanneer wij klaarder ons leven zagen, in het licht van *dit* slot, dat eenmaal een vreemde hand ook achter onze levensgeschiedenis schrijft — zou er veel niet ongedaan blijven wat wij nú doen? en zou er veel niet gedaan worden, wat wij nú verzuimen? — Ik heb het pessimisme, naar den eisch, laten voorop gaan.
Nú komt er een heldere klank, die er tegen in zingt, ja er dwars doorheen, ja met macht er overheen zingt en galmt.
Maar nu moet ik even buiten onzen tekst van vanmorgen uitgrijpen.

Die kist, met Jozef's gebeente, die staat daar; in het nederig grafkapelletje; dat bij de pracht der pyramiden niet halen kan.
Israël, het groeiende volk, weet het: de doode man ligt daar in de kist, en wacht. Maar: het zegt hun niets; het gaat hun nog te goed. Dàn schuift, een donkere wolk gelijk, de onderdrukking door den nieuwen Farao over de oude, voorbijgegane, welvaart heen. Israël kermt, onder de zweepslagen en de vernedering, die een onbarmhartig, ondankbaar Egypte hen doet ondergaan.
Af en toe komen verdwaalde voetstappen naar Jozef's grafkapelletje. De eenzame onderdrukten houden het elkander voor: onze doode voorman ligt hier! Hij wacht; hij heeft het zelf gezegd in het uur van zijn dood; hij heeft, stervende geprofeteerd van de ure der bevrijding. Eeuwen van onderdrukking gaan voorbij; kruipen traag, treurig, langs, en over, het vervallend kapelletje heen.
Steeds meer schreden richten zich naar de eenvoudige grafplaats. *Hij* heeft gepredikt van terugkeer naar Kanaän! *hij* houdt, nog in den dood, vast aan de Godsbelofte.
Donker wordt het; àl donkerder.
Dan komt die schrikwekkende laatste nacht van Israël in Egypte; als de engel, slaande, rondgaat; de paaschnacht, in welke het maanlicht schijnt op het bloed van het lam, gestreken op de zijposten en den bovendorpel.
En dàn komen snelle schreden naar het vervallen

kapelletje. Ze komen van verscheiden kanten. Verscheiden handen grijpen de handvaten, vóór en achter, en opzij.
En wanneer het slavenvolk optrekt, bij nacht, in lange rijen van vijf, zwijgend — zie nu! wáár is de generaal, die voorop gaat? die den weg in de richting wijst? O, zie! het is alles in één stijl, en in één toon: de kist met het dor gebeente gaat voorop; dàt is de generaal van het slavenvolk.
De kist, die vier eeuwen lang de sprake des geloofs gesproken heeft, zonder woord.
De doodkist is de generaal. En hij trekt voort, in de richting van Kanaän. En het slavenvolk volgt achter de doodkist aan.
Totdat, in het eind, het gansche tooneel zich wijzigt, als bij tooverstaf.
Wanneer het volk bij Kanaäns grens staat, na veertig jaar, dan wisselt *God* de kisten.
De heilige Arke, met de tafelen der Wet erin, en met het bloed des Lams besprengd van boven, vervangt de doodkist. De Arke, met al dat goud; en met die engelenfiguren er bovenop.
De kist, met het goud, en met het bloed, en met de Wet binnenin, neemt de leiding, wanneer het volk intrekt in zijn erfland.
De dood heeft den weg gebaand.
Maar het Leven doet het afsluitende werk; neemt het verloste volk bij de hand; brengt ze veilig door de rivier; door den schuimenden bruisenden vloed; werpt allen tegenstand terneer. —

Dat is *onze* schitterende heilshistorie, o gemeente des Heeren Jezus Christus.
De Arke, met de wet, en met het bloed, neemt de leiding. — De kist met de doodsbeenderen is nu tevreden met de tweede plaats.
En zoo komt, door de vervulde wet, en door het gesprengde bloed, het verloste volk in Kanaän. — Geloofd zij Jezus, onze Heer en Koning. — —
Nog eenmaal breng ik deze geschiedenis, en de toepassing, dicht bij u; zet ze vlak voor u neer.
Ik zie pessimisme en optimisme wonderbaar ineen vloeien, in die eenvoudige woorden van onzen tekst. —
De mummie wordt gelegd in een kist in Egypte.
Maar die kist, en de doode man er in, wijzen in één richting; wijzen naar Kanaän; wijzen naar de belofte Gods.
En terwijl de donkere wolken komen opzetten van alle kanten; zich dreigend samenpakken boven het onderdrukte volk Israëls; wordt het onaanzienlijk grafkapelleke tot een geestelijk middelpunt. De levenden, in hun ellende en pijn, sterken zich aan het geloof van den doode, die, ook nu nog, aan hen de richting wijst: naar het beloofde land; naar de beloofde verlossing; naar den beloofden Verlosser. —
O, met al den dank mijns harten denk ik hier: aan een onaanzienlijk graf, op het oude Bergklooster, bij Zwolle. Ik ken dat graf zoo goed; een palmboompje staat er; in de schaduw van dat boompje: een kleine staande zerk, met het opschrift: Het blij vooruitzicht.

Daar is, meer dan driekwart eeuw geleden, mijn eerwaardige, godvruchtige grootvader ter ruste gelegd. Wat hebben al zijn kinderen, en hun kinderen en kindskinderen, al menigmaal een pelgrimstocht naar dat graf gemaakt. Hij, eenvoudig burgerman, heeft aan heel dat opvolgend geslacht den weg gewezen: naar Kanaän; naar de verlossing; naar den Verlosser, en naar Zijn Kruis. —

Vrienden! eenmaal komt ook *ons* uurtje.

Maar: dat we het nooit vergeten: van ons graf gaat een bepaalde sprake uit.

Wat vrede zal daar ruischen, terwijl het boomgewas van het kerkhof zachtkens op en neer bewogen wordt van den wind; wanneer ons sprakelooze graf heenwijst naar Kanaän; naar het beloofde rusteland; naar den beloofden Rustaanbrenger; naar den Man aan het kruis, met de doorboorde handen, maar die ons, en alle volken, den vrede met God geeft. —

Hier is meer dan het troosteloos pessimisme: „Och! alles eindigt ten slotte met een kist, en met een graf." Hier komt het jubelend geloofs-optimisme het somberste accoord overstemmen: de eene kist roept om de andere; de doodkist roept om de gouden Arke met de engelen. — En Egypte roept om Kanaän. En de dood roept om het leven, en om den Levensvorst. En de apostel triompheert: Gode zij dank, die ons de overwinning geeft, door Jezus Christus onzen Heere.

IX. RACHAB, DE HOER

Matth. 1 : 5a

WIJ HEBBEN EEN VORIGEN keer over Thamar gesproken en haar schoongewassen en gereinigd van allen smet, dien een onnadenkend nageslacht op haar heeft geworpen.
De lieden van Timna hebben onbewust de zuivere waarheid gesproken (Gen. 38 : 22) toen zij zeiden: „hier is geen hoer geweest". — En ook Juda heeft den alreede opgerichten brandstapel moeten afgelasten en Thamar uit hare werken gerechtvaardigd, toen hij 't erkennen moest: „zij is rechtvaardiger dan ik"
Ditmaal, met deze 2e vrouw uit het geslachtsregister van den Heer Christus, zal 't ons nièt zoo licht vallen, haar van smet en blaam te reinigen. Of wij 't al wegredeneeren en wegstoppen willen... daar helpt niets aan: de Schrift verklaart het duidelijk en onomwonden: Rachab was een hoer. —
Sommige Schriftverklaarders kunnen dat niet erg best velen. Zij hebben daar net zoolang aan geknutseld totdat het niet meer waar was. Welzeker, Rachab was een eerzame herbergierster. Zij hield er een fatsoenlijk logement op na. Vervloekt zij wie er kwaad van denkt! —
Want deze brave lieden Schriftverklaarders (ik had

mij haast versproken en gezegd: schriftverdraaiers) kunnen dat niet rijmen: dat de vrome twee verspieders een nacht zouden hebben vertoefd onder het dak van een slechte vrouw; en vooral zitten ze daarmee: dat dan de Heere Jezus en de belofte Gods zijn heengegaan door zulk diep verzondigd vleesch en bloed. —

Als daar nu niets achter stak, zou ik er nog niet zooveel op tegen hebben. Maar daar zit een verkeerd en boos beginsel achter, nl. het beginsel der eigengerechtigheid: men is wel een weinig vies van dezen en dien. Want deze heeft dit gedaan, en die heeft dàt op zijn geweten. En... wij zijn toch, (Goddank natuurlijk) daaraan gelukkig nog niet schuldig.

Nietwaar, zoo ongemerkt staat men in de schoenen van den vromen Farizeër in den tempel, die zeide: „ik dank u o God, dat ik niet ben als de andere menschen of als deze tollenaars hierzoo." —

Och geliefden, de duivel neemt de meeste vrome menschen deerlijk beet. Dan schelden ze op de Farizeërs uit den bijbel van voor 20 eeuwen — en zelf zijn ze geen haar beter, en zien evengoed uit de hoogte neer op de onbekeerden en de dronkaards of op degenen die niet zoo'n inzicht in de waarheid hebben, gelijk de Farizeër daar in den tempel neerzag op den tollenaar. — Ja, met tranen in de oogen dweept men met den boetvaardigen moordenaar aan het kruis... doch als hij eens in levenden lijve naast ons stond, met zijn verweerde trekken, en zijn gevangenispakje aan, en bloed aan de vingers, dan

zou menigeen hem geen hand willen geven. En als wij erover stemmen moesten: of wij hem althans na zijn bekeering toe zouden laten tot de gemeenschap der heiligen... gerust, hij kwam er niet met algemeene stemmen door, als hij er al doorkwam. —
Dit beginsel zit er achter: het beginsel der eigengerechtigheid. Waarlijk, ik verzeker u, wanneer de Heere Jezus andermaal ter wereld kwam; hier in de stad onzer inwoning kwam wonen; met bekende zondaars en zondaressen zich ging ophouden... ik verzeker u, dat wij twintig spreekwoorden voor een zouden te pas brengen, om te bewijzen dat dat onmogelijk de Zone Gods kon zijn, die met zulke lieden zich afgaf. Honderd tegen een dat Hij weer aan 't kruis kwam. —
Zie, omdat ik dat klaar en duidelijk weet, daarom kan en mag ik het niet nalaten, (opdat de troost der ellendigen Gods niet verdonkerd worde) om dat te handhaven met allen nadruk: Rachab was een hoer. Jozua zegt het in het hebreeuwsch, met een woord dat heusch niet anders vertaald kan worden. Jacobus zegt het in zijn brief, met een grieksch woord, dat al evenmin twijfel overlaat.
Derhalve moet mij de duivel dat laten staan en mag hij mij dat niet wegnemen, dat Rachab geweest is wat zij geweest is. —
Gelijk ook Mattheus, de arme tollenaar, daar de bevende hand opgelegd heeft; vervolgens die hand gedrukt tegen zijn angstig kloppend hart, en dezen naam uitdrukkelijk erbij geschreven heeft in het

boek der wording van Jezus Christus; omdat hij (laat ik 't zoo zeggen mogen) trotsch is geweest op de koninklijke genade Gods en zich in zulk eenen Christus verlustigt heeft, Die zich niet schaamt om door goddeloos vleesch henen te gaan. —

Derhalve: Rachab was niet veel bijzonders. Zij voelde niet, dat „die lief heeft, uit God geboren is", zooals Johannes zegt. Zij achtte de liefde als een kwanselartikel, waaruit men geld slaat. — Zij kende de Wet niet, die liefde eischt, jegens God en den naaste. Wat!? Liefde jegens God!? Hoe zou 't leven dan een last worden! Dan mocht men niet eens meer doen wat men wilde. — Daarom verwoestte zij Gods eigendom, nl. haar eigen lichaam. Wat vroeg zij naar Gods eer! Wat bekommerde zij zich om Gods doel met Zijne menschenkinderen! Als zij haar lust maar had... en zoo werd God dag voor dag en nacht op nacht uit Zijn wettig eigendom verdreven en moest het veld ruimen voor den boozen duivel.

Voorts: hoe handelde deze gruwelijke vrouw met haren naaste, overeenkomstig de tweede tafel der wet? — De gieren en kraaien en raven azen op de lijken, en mesten zich vet met andermans ondergang, met het leed van weduwe en wees... alzoo deed ook deze Rachab, wie weet hoe lang. Zij mestte zich vet met andermans verdriet en schande. Zij was blijde als zij iemand in het ongeluk gestort had. Zij triomfeerde als zij den duivel maar zoovelen moge-

lijk kon toevoeren tot de helsche slachtbank. Zij genoot, als zij iemands geweten had bezoedeld en in zijne ziel verstikt alle gevoel van hetgeen liefelijk is en welluidt. De nacht was haar tijd. Dan was zij op de been, met dieven en roovers en met het wild gedierte dat in den donker loert op zijn prooi. Dan had zij geen rust. Dan blonken hare oogen. Dan sloeg zij haar slag. En zoo reisde zij den eeuwigen nacht tegemoet en de helsche donkerheid, indien God niet tusschenbeide kwam en zich over haar ontfermde. —

Geliefden, wat is die ellende groot van iemand, die gebonden is in de ketenen van zulke ongerechtigheden. Men wordt voortgedreven daarheen, waar men niet gedacht had ooit te zullen komen; waar men ook niet wezen wil. Doch men moet, al verder, al verder op de baan die ten verderve leidt.
O, onze dagen zijn ook hierin kwade dagen. Hoe vroeg bezwijkt menigeen voor de verleiding, omdat hij niet gewoon was, God te zoeken en met God te rekenen. Hoe menigeen loopt door de wereld, van buiten gaaf maar van binnen voos. Hoe velen slepen met zich mede den zwaren last van een verontreinigde verbeelding en een bezoedelde ziel en een geschonden lichaam en een geschandvlekten naam, en... er is geen vreeze Gods voor hun oogen. —

Och, wilden de ouders dat toch hunnen kinderen vroeg inprenten, dat zij met God en Zijne Wet rekening houden, en niet gaan buiten de veilige per-

ken van Gods geboden, vanaf het begin: „Ik ben uw God", tot aan het einde: „gij zult niet begeeren". Want dit is het veilige land en dit is ons vaderland: dat men leve in Gods gebod. —

Daarom heet onze toestand van afgevallenheid dan ook: ellende, d.i. aflandigheid, ballingschap, zwerven in den vreemde. En ach, hoe komen wij tehuis? —

Deze vraag, die ik daar stelde: „hoe komen wij tehuis?" die willen wij onszelven en elkander nu eens voorhouden, en naar Gods Woord uit Rachabs geschiedenis beantwoorden. Want wij spreken thans in de tweede plaats over de verlossing. —
Hoe heeft God aan Rachab verlossing geschonken, van haar groote en zware ongerechtigheid? —
Gods Raad, geliefden toch, is toch een Raad vol wonderen. Hoe weet Hij Zijn uitverkorenen te vinden en bijeen te vergaderen. Als wij denken zouden: o, in dezen tijd, of onder dat volk, of in dat huisgezin heeft God geen namen in het boek des levens... waarlijk, dan heeft Hij ze toch; al is 't er maar een of twee. En Hij weet ze te vinden ook, en trekt ze met de wonderbaarste middelen. —
Onder de ten doode opgeschreven volkeren van Kanaän, verdronken in de moddergolven van zonde en jammer, heeft God er waarlijk nog eene, aan wie Hij genade wil verheerlijken. Opdat Zijn Woord, tot Abraham gesproken, vervuld worde: „in uwen Zade zullen *alle* geslachten der aarde gezegend worden."

Wie is die eene? Het is Rachab, de eenlinge uit zeven volkeren, uit Chams vervloekt geslacht... daarom ook in luister prijkende in de beeldengalerij van Christus' voorouders, als wapenteeken van den triomf der vrije genade. —

Hoè heeft God haar weten te vinden? — Ziet nu dien Raad des Heeren werken. — De twee verspieders, door Jozua gezonden, weten onbemerkt binnen de sterke grensvesting Jericho te komen. Zij sluipen dat huisje binnen, daar vlak bij de poort, op den muur, aan den uitersten rand der vesting. Doch, o wee... als zij de bewoonster zien, denken zij: „wij zijn verloren". Want uit Rachabs oogen moet hen om zoo te zeggen de baarlijke duivel hebben aangekeken. Wie immers is er meer geschikt om de verraderes te spelen dan een hoer!? Een vrouw, die haar eigen eer wegwerpt om een stuk gouds, wat zal die het leven achten van twee mannen die ze nooit eerder gezien heeft? Daar is geld mee te verdienen: twee spionnen over te leveren aan den landskoning.

Ik denk dan ook wel, dat dezen beiden mannen een rilling over 't lijf is gevaren, toen zij zagen onder welk een dak zij waren ingekeerd. Zij zullen zich even veilig hebben gevoeld als of zij hun hoofd gestoken hadden in den muil van een leeuw. —
Wat? Zou God dan hun gebed en dat van vader Jozua niet gehoord hebben? Zouden ze hier in Jericho hun leven moeten eindigen? Wat moeten ze doen!? —

Doodeenvoudig: zij beginnen maar, al stokt hun ook de stem in de keel. Zij spreken met een hoer woorden, waarvan ze tevoren berekenen kunnen: daar begrijpt ze niets van. — Doch zij gaan door en ontvouwen hun lastbrief. — Zij spreken van hun God en zijn belofte aan Abraham. Van het land Kanaän, ten doode opgeschreven voor al zijn gruwelen. Van de teekenen en wonderheden die hun God gedaan heeft voor het volk zijner erve. En dat zij thans bij de grenzen staan om het land in bezit te nemen, hetwelk God hun uit vrije genade heeft toegedacht. Ja, zij triomfeeren tegenover den leeuw, met hun hoofd in zijn muil. Zij triomfeeren met Gods Woord in het geloof. —
En daar laat God hun zien hoever Zijn Woord gaat, en dat het geloof niet tevergeefs gelooft. — Hoor, de echo hunner woorden klinkt hun op 't onverwachtst tegen uit Rachabs mond. Zij spreekt over den aanstaanden ondergang haars volks, als ging 't haar in 't minst niet aan, zij spreekt over den God Israëls, als ware zij blij met Zijn ontzaglijke daden. — Hoe is dat zoo ineens gekomen? —

Och, geliefden, daar hebben wij nu de vaak geringgeschatte macht van het Woord der getuigenis, waarmede wij overwinnen. „Gij zult Mijne getuigen zijn", sprak de Heere Jezus tot Zijn discipelen, en met dat getuigenis zijn zij een geheele wereld te sterk geweest. Ikzelf ben met deze woorden eens in een mijner gemeenten bevestigd geworden, en heb 't gezien hoe dat getuigen de bergen vlak maakt en

de dalen ophoogt. —
Het eenvoudig getuigenis van de twee verspieders heeft Rachab bekeerd. Het doel waarvoor zij leefden en ook bereid waren te sterven, heeft de slechte vrouw in 't oog geblonken. Zij heeft in een exempel, vlak voor haar oogen, het leven gezien, in het licht van Gods aanschijn, en dat 't leven zoo alleen waard is geleefd te worden. Zij heeft gezien de geestdrift waarmee twee mannen hunnen hals waagden voor hunnen God en voor Zijn volk.
Toen zijn haar de schellen van de oogen gevallen. Zij zag den duivel als duivel, God als God, zichzelve als een hoer... en toen was 't in een keer goed. Want als de Heere Jezus aanvangt het profetisch ambt uit te oefenen, rust Hij niet, voor Hij ook als Koning regeert, na als Priester de zonde verzoend te hebben. En dan moet Hem alles naar de oogen zien en al de afgoden moeten het huis uit. —
Of gelooft gij niet dat Rachab bekeerd is geweest? Ik zal 't u met de stukken bewijzen.

Ziet hare liefde opeens nuchter en rein worden. Zij voelt zich opeens weer kind van haren vader en hare moeder, zuster van zusters en broers. Zij steekt met eigen hand het gebouw van haar vorig geluk in brand en wil van hare ongebondenheid niet meer weten. Hare liefde loopt van nu af niet meer te koop langs de straten. Zij blijft tehuis, bij vader en moeder, bij broer en zuster, en smeekt om hun leven, vergeet zich zelve, noemt zich zelve niet eens; zij is

als een overschot dat onder den koop mede inbegrepen is: „zweert mij toch, dat gij mijn vader en mijne moeder, mijn broeders en mijn zusters in het leven zult behouden en onze zielen zult redden van den dood."

Merkt voorts erop, hoe zij God liefheeft in Zijn volk. Daar heeft zij zoowel de som, alsook de proef op de som. Voor Gods volk stelt ze zich in de bres. Haar eigen volk gaat haar niets meer aan. Haren koning onttroont ze in het geloof, gelijk God hem alreede onttroond heeft in Zijne Raadsbesluiten; en ze zegt hem metterdaad de gehoorzaamheid op, wetende dat zijn rijk uit heeft. —
Wil iemand haar bedillen omdat ze gelogen heeft? Velen zijn zoo nauwgezet... dat de broederen door die pijnlijke nauwgezetheid er ten slotte het leven bij inschieten. Ik weet niet of dat dan de rechte liefde moet heeten. —
Goed, rijd over de hoer en leugenaarster heen met koets en paarden... doch wee u, zoo gij niet dezelfde liefde voor de broederen hebt als zij, en uwen hals niet waagt voor den hunnen.

En eindelijk: hoe betrekt zij alles op den Heere, Israels God des Verbonds. Hem schrijft ze Zijn groote daden toe door het geloof. Zij verkleint Zijne wonderen niet, schrijft ze niet toe aan de omstandigheden en aan het toeval. — Ja, als 't erom gaat, hoe wil zij zich dan alleen geborgen weten in den

Naam des Heeren waarbij deze beide mannen haar zweren moeten. Een andere veiligheid kent ze niet, dan de veiligheid in dien doorluchtigen Naam. — Wie heeft der hoer dat in 't hart gegeven: zoo groot te denken van des Heeren Naam, dat zelfs een hoer in dien Naam veilig is? Is dat niet Gods vinger? —

En de tollenaar Mattheus heeft er zulk een welbehagen in gehad, dat Gods genade in Christus zoo heerlijk is en zoo machtig groot... dat hij den naam der hoer in 't geslachtsregister gezet heeft, ten bewijze hoe alles rein en heilig gesproken wordt, waar Christus doorhenen gaat. — Alwie nu net zulk een verbroken en verslagen hart in den boezem draagt als de tollenaar Mattheus, is met hem verblijd en zingt jubelend den veelvoudigen lof des Heeren. —

Nu wij ten slotte in de 3e plaats gaan spreken over de dankbaarheid, nu denkt gij natuurlijk nergens aan dan aan allerhande goede werken, die wij Gode, liefst kant en klaar, hebben op te leveren. Alsook aan dat bekende spreukje:

dit deed Ik voor u;
wat doet gij voor Mij? —

Nietwaar, daar denkt een mensch vóór alle dingen aan, wanneer hij zoo hoort spreken over de dankbaarheid.

Rachab heeft, gelijk van zelf spreekt, geen woord nederlandsch verstaan. En toch heeft ze goed be-

grepen, de Heilige Geest heeft het haar wel duidelijk gemaakt: dat danken samenhangt met denken. Zoodat iemand die recht dankbaar is, voortdurend nog zoo eens omziet en zijn weldoener toeknikt als wilde hij te kennen geven: ziet ge wel? Ik denk er nog wel aan en ik ben u nog lang niet vergeten. — Dat is ook hetgeen God bedoelt in het begin der Wet, waar Hij spreekt: Ik ben de Heere uw God; gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben. — Zie, dat klinkt mij altijd in de ooren als die vriendelijk noodigende psalmregel: voed het oud vertrouwen weder. — Want daar hoor ik in het begin der Wet mijnen God als het ware bidden om mijn vertrouwen en het is mij als sprak Hij tot mij: loop niet naar een ander in uwen nood; Ik heb u immers eenmaal geholpen en waarom zou Ik u andermaal dan niet helpen. Ik heb u toch gered, en niemand anders, uit het diensthuis des duivels en des doods. —
Zoo wil de rechte dankbaarheid gepredikt wezen: dat men om God blijft denken en Hem vertrouwt. Gelijk ook de dankbaarheid der kinderen voor alle dingen deze is, dat ze niet naar buurman loopen met hun zielewee, maar het hoofd tegen hun vaders borst leggen en hun hart overstorten in vaders hart bij alles wat hen drukt. —

Alzoo heeft ook de Heilige Geest aan Rachab de ware dankbaarheid geleerd. Want wat deed ze, toen de verspieders weg waren? Wat was haar vervolgstuk op Gods verlossing die haar ten deele was ge-

vallen? — *Zij bond het scharlaken snoer aan het venster.* —
Daar hing dat snoer in den morgennevel en in den avondwind... ach, 't was maar een dunne draad. Doch God zag wat eraan hing. De ziel en het geloof van Rachab, die hingen eraan; in zonneschijn en nachtelijke koude. En als die roode draad heen en weer wapperde, keek Rachab uit haar venster en zag dan naar boven: „Heere, ik denk er nog wel aan. Gij denkt er immers ook aan?" Alzoo bleef zij dan gelooven hetgeen zij niet zag. Zij bleef vast en onwankelbaar achten, hetgeen zij heen en weer zag wapperen in den wind. Zij bleef rusten op den Naam des Heeren, ook al schokte 't hart in haar op en neder.
Stel u dat voor: een kanaanitische hoer rustig en vertrouwend, in den Naam van Israëls God. —

En dan de ontknooping, want anders zoudt gij niet tevreden zijn: het eene eind van den rooden draad vastgebonden in het hart van Rachab; het andere eind door haar geloof vastgehecht in het hart der verspieders. Nu, ik denk zoo bij mij zelven, dat die verspieders er wel een weinigje mee ingezeten zullen hebben: „Ja, dat is ook wat moois! kennis aangeknoopt met een kanaanitische hoer; wat zullen onze brave kameraden daar wel van zeggen?" Doch zij hebben de hoer maar op den koop toegenomen. God heeft haar echter gehandhaafd. Om God en Zijn gerechtigheid, om Zijn volk en Zijn beloften

was 't haar begonnen. — Zij heeft op hare beurt de verspieders maar op den koop toe genomen. — En als de bazuinen klinken en 't vreemde volk juicht, juicht Rachab mede. Zij is midden in Jericho afgestorven... zij behoort van nu voortaan bij God en bij Zijn volk en wil daar ook bij blijven. Zij wil verzadigd worden met de brokskens van des Heeren tafel, gelijk naderhand die andere kanaanitische vrouw (Matth. 15 : 21—29), hare zuster, beide in afkomst en in het geloof. —
Het huisje op den muur is blijven staan. Want waar de Naam des Heeren is, daar woont men wel midden in verderf en ondergang; nochtans zal het tot ons niet genaken. God krenkt Zijne waarheid niet; nooit. Men blijve slechts bij Zijnen Naam en hope maar op Zijn heil. Men ruste slechts in den Steenrots en denke: ik beef, maar de Rots onder mij zal niet beven. —

Welaan, geliefden, zoo hebben wij dan heden de tweede stammoeder besproken, uit welke onze Zaligmaker gesproten is, volgens het geslachtsregister van Mattheus 1. Hier schiet niets heerlijks over dan hetgeen uit God voortvloeit en tot God henengaat. Hier schiet voor ons niet anders over, dan God maar gedurig aan te zien en te zeggen: Heere, wat zijt Gij goed, en wat maakt Gij alles wel met Uwen Christus, Dien Gij aan een zondig volk in de armen geeft. Wat zouden wij naar een anderen God henengaan? Wie kan dagelijks alzoo verlossen gelijk onze God?

Wie kan ons keer op keer alzoo verlossen uit allen nood, en eindelijk van den dood? —
O, dat wij dan allen dezen God en Vader van onzen Heere Jezus Christus toch aanroepen, opdat Hij ons leide en onze gangen richte. Want bij Hem is goedertierenheid. En bij Hem is veel verlossing.
Ja, eenmaal zal Hij zijn Israël, hetwelk Hij voor Israël rekent, verlossen van al zijn ongerechtigheden. Dan zal Christus het einde Zijns werks zien in Zijn uitverkorenen. En aan Rachab en Thamar zal niets ellendigs noch bevlekts gevonden worden. De duivel zal speuren alwat hij kan, doch vlek noch rimpel vinden aan de verkorene bruid van Christus. —
Daarom zal mijn mond en mijn hart des Heeren lof verkondigen, van nu aan in der eeuwigheid.

X. UITKOMSTEN TEGEN DEN DOOD

Ps. 68 : 20,21

WIJ KENNEN ZE, OOK onder ons; die tijden, dat wij ons, hoe groot ook de kring werd, toch weer opeens voelen gaan als gemeente; als één groot geheel en huisgezin, waarvan wij al te samen leden zijn.
Dat is wanneer er gevaar dreigt; wanneer krankheid en nood indringen; wanneer de dood zich baanbreekt; zich een offer uitkiest. — Dan staan wij allen als verwezen daar; fluisteren elkander het schrikkelijk geheim toe; wijzen op die eene plek, waar het rouwfloers geworpen werd over de geslagene bresse. Zulk een oogenblik beleven wij thans.
Die jongeling, een eenige zoon zijner ouders — hij was onzer één. In onzen kring is hij gedoopt geworden. Hoe kort geleden nog heeft hij hier belijdenis des geloofs afgelegd; heeft met ons aangezeten aan den disch des Heiligen Avondmaals. En hoe getrouw heeft hij met ons de samenkomst der gemeente op den sabbath bij woonde, dat behoef ik niemand te vertellen; wij allen zijn daar de getuigen van. —
In zak en asch zitten zijn ouders terneer; met een wonde in het hart, waarvan het lidteken nooit meer vergroeien zal; dat blijft zoo lang zij leven. — En terwijl zij treurig terneer zitten; terwijl gedurig weer

hun tranen vlieten, peinzen zij al maar weer over dat groot en diep geheimenis: van het leven en van den dood. —
Wij als christelijke gemeente — maar wat dunkt u? als wij naar de mate onzer krachten die beroofde ouders en verdere aanverwanten eens hielpen? hielpen te denken over het geheimenis van het leven en van den dood; maar dan als een geheimenis, waarop het licht valt vanuit het eeuwige Godswoord, en van uit den machtigen Persoon van onzen Heere Jezus Christus?

I

Het spreekt van zelf — en gij verwacht ook niet anders van mij — wij moeten eerst eens wat nader kennis maken met den psalm, die ons heden aan onzen tekst geholpen heeft. Wij loopen hem zoo even, met een paar haastige passen, door; hem, den reus onder oud-israëls psalmen; breed van omvang; zwaar van inhoud. — De gemeente van onzen dag, en van onze protestantsche landen, zingt hem met een zwaren dreun, met een statigen galm — die wonderwel bij de machtige woorden past. —
Er staat boven, vermeld in het opschrift, dat hij van David is; van Israëls koning; van den koning onder de begenadigde zangers van kerk en wereld. — Ik zou niet weten, waarom wij hieraan twijfelen zouden. Het inwendige van het lied doet ons ongezocht van die verrassende kenmerken aan de hand, die geheel met dat opschrift stemmen. — Vers 31, daar wordt Egypte genoemd: het wild gedierte van het

riet; Egypte is derhalve nog steeds geducht, en te duchten. Heeft nog niet het hoofd behoeven te bukken voor de veroveraars uit het noorden, voor Babylon en Assyrië. — Alzoo: de tijd van Israëls ballingschap is nog verre.
En, klaarder nog: in vers 28, daar verschijnen Israels stammen broederlijk ten tooneele: Benjamin met Juda; Zebulon met Naftali. — Dus: geen scheuring des rijks onder Rehabeam heeft nog plaats gehad; Israël is nog altijd één rijk, één volk, één kerk. —
En als wij dan vragen gaan: in welk gedeelte van Davids langdurige regeering zetten wij dezen psalm — dan worden wij als van zelf heengedrongen naar dien tijd, toen Ammon in verbond met Syrië het koninkrijk van Israël zocht te bespringen. —
Wonderlijk! de strijd is nog niet volstreden; de worsteling nog niet ten einde. Dan reeds grijpt de godvruchtige David naar het snarentuig. Hij zingt zijner ziele leven in; en den woesten vijand zingt hij dood. — Dat is juist de stuwkracht van dezen psalm: er zit gang in; er zit kracht achter; er bruist jubel uit. Wel! David is bezig, op God de overwinning te behalen. Dat is de spanning van zijn binnenste, zich uitende in de triomfantelijke woorden.

II

En bij zijn zingen — alles is van zijn gading; alles past hem. De diamanten en edelsteenen der oude en oudste kerk — hij kan ze gebruiken, en gebruikt ze.

Als hij aanheft (vers 2) — maar daar is het die oude vurige karbonkel uit den aanvang van Israëls historie; daar is het dat woord, dat signaal, waarmee weleer Mozes placht op te breken, als het volk in de woestijn verreizen ging: „Sta op Heere! laat uw vijanden verstrooid worden, en uw haters van uw aangezicht vlieden." — Zie! hier in den aanvang: David heeft het omgewend tot een profetie waarmee hij aanheft te zingen. —
En nu zingt hij meteen de vijanden dood. Vers 3: rook zijn ze; die verwaait voor één windstoot; was, waar het vuur dicht bijkomt, zoodat het smelten gaat. Als Gods aangezicht gezien wordt, dan vluchten de vijanden. —
Maar meteen (vers 4) — dat zelfde aangezicht waarvoor de vijanden vlieden — dat is de troost der rechtvaardigen; der vrienden Gods.
Eén aangezicht; met tweeërlei uitwerking, naar mate het vriend of vijand betreft.

III

Meteen zet zich de optocht in beweging (vers 5).
De paarden trekken aan; de Heere, de Almachtige Koning, rijdt door de velden; de banier wappert; de naam staat er op; de naam des Konings. — Heere, Jehova, is zijn naam. — En meteen (vers 6): ook nog een andere naam draagt hij: Vader is hij, van arme verweesde kinderen; rechter is hij, van eenzaam achtergebleven weduwen. Zijn naam is heerlijk, beide in hemel en op aarde.

Vers 7, Met de eenzamen is Hij, stelt ze tot middelpunten van vreugde. Met arme gevangenen is Hij. Sluit hun de deuren der gevangenis open. Maar die Hem niet eeren noch vreezen, daarover laat Hij den zonnebrand komen; dat hun de grond verschroeit onder de voeten, en hun de plaats hunner woning wordt tot een woestenij.

IV

En meteen (vers 8) slaat David de boeken der geschiedenis open; laat op het heden, en op de toekomst, het licht vallen vanuit het grijs verleden.
Hij verwijlt in zijn gedachten: bij den uittocht uit Egypte.
God, daarhenen schrijdende in macht en heerlijkheid, kwam uit het oosten; het volk, langzaam vorderende op zijn weg met zijn duizendtallen van menschen en vee, kwam nader uit het westen. Bij den eenzamen Sinaï, in het hart der woestijn, ontmoetten zij elkander, God en het volk.
Vers 9. Hij deed de aarde beven; Hij scheurde de gordijnen der hemelen — teeken en belofte, dat die zelfde almacht, die hier haar wonderen werkte, voortaan ten dienste zou staan van het verkoren volk, om hen te leiden en te beveiligen.
Daar, bij dien mysterieuzen Sinaï, daar was het verbond gesloten; daar was God opgetreden als de God van Israël.
Vers 10. Van dien oogenblik af had Hij één voor één al zijn beloften ingelost; had het volk ingebracht in

het beloofde land; had hun legerscharen als een kudde binnen geleid in het voor hen bestemde perk; had hen, midden in een vijandige omgeving, behouden en bewaard; hen, menigmaal gedrukt zijnde door angst en bange vreeze; altijd echter weer beschermd wordende door Zijne heilsmacht.

V

En verder (vers 12) ontrolt de koninklijke, profetische zanger het doek der landshistorie van Israël.
God zelf, toen de tegenstand niet ophield, begon een woordje mee te spreken; trad in het strijdperk; bood zich aan als kampvechter.
Maar: zóó was Zijn machtige stem gehoord geweest — zóó was ook het gansche tooneel als met een tooverslag veranderd. Het wemelde van goede tijdingen, van berichten van zegepraal, die van alle zijden begonnen in te komen.
Vers 13. De vijandelijke koningen, azende op Israëls ondergang, hadden hun verbonden gesloten; hadden hun geweldige legers in het veld gebracht, legers, monsterachtig van getal; daarbij tot aan de tanden gewapend; van alles ruim voorzien.
Maar — het Woord Gods, het Woord waarmee Hij zichzelf in den strijd had geworpen, had niet te vergeefs weerklonken. Het oefende zijn macht, tegen de macht der verbonden koningen in.
Zij vloden weg; zij vloden weg, zegt vers 13; en uit het springerig herhalingswoord hooren wij, ja zien wij, de talrijke legerbenden vluchten; hier een hoop

— ziet ze loopen! — ginds een hoop — ziet ze draven; alle kanten vluchten ze uit; rennen weg van het slagveld, voor hen geen veld van eer, maar veld hunner smadelijke nederlaag. —
En het eenvoudig slotwoord van dit gedeelte, dit vers 13, is evenwel fijn van teekening, kleurig van verve; de soldaten, natuurlijk, hebben onder elkander den buit verdeeld — de soldaten*vrouwen*, moeders hunner kinderen, verdeelen thuis verder hetgeen de mannen hebben meegebracht. Heet dat geen zingen? is het geen rijke poëzie? die ons, na zooveel eeuwen, nog met zooveel welbehagen doet zien op die oude, eenig mooie paneeltjes?

VI

En weer (vers 14) schildert de koninklijke dichterzanger iets anders.
Zoo menigmaal heeft Israël, in den loop der tijden, het ervaren: na den strijd kwam de vrede; bracht zijn wondervolle zegeningen mee; temeer gewaardeerd naar mate men ze langer had moeten missen.
En zoo — terwijl de strijd rondom hem heen nog in vollen gang is — zoo hoopt David het ook nu weer van de toekomst; de toekomst, die hij met rustig, sterk vertrouwen in Gods handen stelt.
Behagelijk ligt het volk terneer, tusschen de hordenschuttingen; uitrustende van de doorstane vermoeienissen des krijgs; genietende van vrede; van opnieuw zich inzettende welvaart.
Net zooals een duif zich zit te koesteren in het zon-

netje, op den grond, zoo maar; in het heerlijk-warme zand van den weg; van onderen gestoofd door de warmte van den bodem; van boven bestraald door de zon; en terwijl zij zich zoo behagelijk gevoelt, weet ze niet eens, vriendelijke vredevogel, dat haar veeren zoo blinken, zilver gelijk; en dat haar vleugelen als overdekt zijn met gouden glansen.
Vers 15. Glans is er alom. De oppervlakte des lands schittert en blinkt. God verstrooit de kompakte massa der verbonden legers. In hun vluchten laten zij den buit vallen, zilver en goud, zoodat alle bergen er van vol liggen. Als hadde het pas gesneeuwd, en als schitterden de bergtoppen, in het licht van de pas gevallen vlokken, beschenen door de zon — zóó ligt de buit verspreid, geregend over 's lands oppervlakte. —

VII

Van bergen gesproken — en reeds heeft de dichter (vers 16) alweer een nieuw beeld.
Daar naar het oosten heen, daar liggen ze, die reusachtige berggevaarten. Over de Jordaan, daar heffen ze hun machtige kruinen op, die kolossen; die bazaltrotsen.
Van dien kant, waar deze granietreuzen staan, dreigt immer weer het gevaar.
Dan doemen, over de bergpassen heen, en langs de smalle wegen door de dalen, de vijandelijke legers ineens op; brengen het gevaar met zich mee; zoodat het voor het besprongen Israël soms is als schoven

die bergmassa's op, en vooruit, al nader op Israël aan; als wilden ze, plompe kolossen gelijk, het volk onder den voet loopen.
Daar staan ze, die overjordaansche bergen; tartend-
met hun ongemeten hoogte; met hun ongetelde top;
pen; Israël uitdagend, als wilden ze zeggen; wat
hebt gij, armzalig landje, dan tegen ons over te zetten?
En nu, staande nog midden in de branding van veler-
hande gevaren — nu tart David (vers 17) die mach-
tigen, die hèm tarten.
Eén berg heeft hij; eigenlijk maar een heuvel; spich-
tig, tegenover de gedegen rotsen; een poreuze kalk-
rots, tegenover den kolos van de wereldmacht.
Die berg, *zijn* berg — is de Sion; waarop het heilig-
dom staat; de berg dien God verkoren heeft; waarop
Hij woont; vandaag, en tot in eeuwigheid; kroon-
domein, dat onder des allerhoogsten Konings bij-
zondere bescherming gesteld is. —
Een berg tegenover bergen.
Meer nog: legerscharen (vers 18) tegenover leger-
scharen. Artillerie der hemelen tegenover artillerie
der aarde. —
En den nederigen Sion ziet David aan als was hij de
Sinaï uit Israëls oertijd zelf; waar destijds ook de
wolken zich rondom legerden; de wolken zoo dicht
en zoo dik, vanwege de menigte van hemelsche leger-
scharen, die zij alsnog te verbergen hadden.
Daar (vers 19) is de hemelvaart vooraf geschaduwd.
Daar is de gevangenis, alle benauwensmacht, door-
broken.

Daar heeft God, de groote Overwinnaar, zich gezet om de huldigingsgeschenken van de overwonnenen in ontvangst te nemen; en zelfs die het meest weerbarstig waren, die brengen Hem nog hun vereeringen toe; want God zal blijven wonen waar Hij woont; en het kroondomein Gods op Sion wordt niet onder den voet geloopen door de woeste horden, die zinneloos aanstormen tegen wat allen volke heilig wezen moest, als de plaats, waar God zich openbaart, aan het schuldig Adamskroost.

VIII

Hiermee is ook onze psalm als op een hoog en eenzaam bergplateau aangekomen; een plaats van breede en stille rust; een plaats om in kalmen vrede nog eens den weg af te zien, waar langs de dichter gekomen is; om het resultaat te schatten, en te genieten, dat bereikt werd. — En hier zitten wij meteen midden in onzen eigenlijken tekst. —
God triomfeert. Over de menschen. En meteen ook weer: vóór de menschen. —
Over de menschen, en alle menschelijke machten, die tegen Hem en Zijn rijk zich verzetten. Vóór de menschen, die zich aan Zijn goeden en wijzen wil onderwerpen; die de zaligheid uit *Zijn* handen aannemen. Want de zaligheid is bij Hem. Hij zelf (vers 20) is onze zaligheid.
Hij zelf is ons een God van volkomene zaligheid. Die immer en overal het laatste, beslissende woord heeft en houdt.

Die alle vijanden overwint. In beeld: de aardsche vijanden van Zijn Israël. In werkelijkheid: de gemeenschappelijke macht *aller* vijanden.
Zoodat hij (vers 21) zelfs een ontkomingsweg, een doorbraak, ja een machtige, een duizendvoudige doorbraak doorgebroken heeft: in het star gebied des doods.
Dáár nog een uitweg; ja, menigte van uitwegen.
Dáár nog uitredding. —
En ineens zien we, op het hooge bergplateau, waar we den psalm zagen aanlanden, de verste nevelen scheuren; de gordijnen der eeuwigheid opengeschoven worden; de wijdste gezichtseinders hun verborgenheden openbaren; we zien den opstandingsmorgen van het Nieuwe Testament, den Nieuwtestamentischen Paaschdag, met macht naar voren komen; zijn heerlijkheid bloot leggen: de dood is verslonden in de overwinning; Christus is opgestaan.

IX

Wij hebben de verklaring van den tekst gehad. Thans rest ons nog het werk der toepassing.
Vooreerst haal ik nog eens even naar voren dat kleine trekje uit de schriftverklaring; David zingt zoo schoon, zoo vol en zoo rijk — waarom? Omdat hij nog midden in den strijd staat, en de overwinning eerst op God moet veroveren, eer dat hij haar veroveren kan op de wezenlijke en werkelijke vijanden, die tegenover hem in het veld staan.

Ziet nu eens, en hoort, hoe machtig wordt ons hier het geloof, het wezen en de aard des geloofs geteekend. —
Wij menschen; naar onzen menschenlijken aard; wij zouden zoo zeggen; zouden het aldus beredeneeren: pas als het resultaat bereikt is, dan kan ik zingen; dan zal ik mijn psalm opheffen. —
Eén nuchtere opmerking hiertegenover, bij wijze van grondige weerlegging: als ons dat meenens is — maar dan kunnen wij nooit zingen, eer dat wij den dood achter ons hebben, en het einde onzes geloofs hebben bereikt, namelijk de zaligheid onzer zielen. — En dan zou het dus met alle psalmzingen, met allen lofzang, gedaan zijn, heel den duur dezer aardsche bedeeling. — Het is immers *alles*: op hope; zooals het hier beneden ook *alles*: ten deele is. —
En nu dus aan het zingen!
Onze dooden gaan de kist in; gaan de groeve in; gaan den langen laatsten slaap slapen — nu is het de tijd van zingen; nu de vijand nog midden in het land staat; nu de machtige omtrekken van de Bazansbergen ons verschrikken; nu de tegenspoed ons drukt, en wij ons geen raad weten, als we denken aan den komenden dag; aan ons verder voortleven — nu aan het zingen: „Geloofd zij de Heere." —
Of: moet hij soms *niet* geloofd en gedankt worden? — „Dag bij dag overlaadt Hij ons." — Of: doet Hij dat dan niet? En die duizendvoudige goedheid, die van alle zijden op ons aanstormt, in dagen van bitteren zielerouw — is dat niet een blijk, dat Hij ons

werkelijk overlaadt? — „Die God is onze zaligheid." — Dat schrapt de dood, van vrouw, van kind, van zuster, van broeder, van man, van vader, niet uit den Bijbel, en niet uit ons doorwonde hart: God is onze zaligheid; en de zaligheid van al de onzen; van de levenden en van de dooden. — „Die God is ons een God van volkomene zaligheid" — dat is zóó waar, dat — hiér gaan voor het eerst, en aanvankelijk, onze tranen gedroogd worden. — „En bij den Heere, den Heere, zijn uitkomsten tegen den dood." — Zeker! de bresse is geschoten; de muur der gevangenis is doorbroken, op punt bij punt; de deur staat open; de sleutel is bij Hèm, die gezegd heeft: Ik leve, en Ik ben dood geweest, en Ik heb de sleutelen der helle en des doods. —

Vrienden! zouden wij niet lofzingen? *niets* hebbende, en evenwel *àlles* hebbende? niets hebbende, in der wereld botte, platte werkelijkheid; àlles hebbende, in Gods rijke en machtige toezegging; dus alles hebbende in geloove — zóuden wij niet lofzingen? zouden wij het niet *moeten*?! —

En evenwel: die zekerheid; die *niet* rust, niet rusten *kan*, op iets, wat zij in de hand heeft; en die evenwel geloofd, en geloovig omhelsd wordt — die moet ergens haar vasten grond, haar waarborg, haar fonds hebben. Want ànders zou het op den duur op — vergunt mij het woord — op fopperij uitdraaien; zoodat wij, na lang aan het lijntje gehouden te zijn, tot de slotsom, de droeve ontdekking en ontgoocheling zouden komen: men heeft onze ziel opgehouden; wij

zijn er in geloopen; wij zijn beet-genomen geworden. Onze rust, en de rust van onzen psalm, ligt in een feit, en feiten.
En de Psalm-zelf nipt reeds aan deze feiten; vóórvoelt ze; wijst er naar met profetischen vinger.
Hij wijst: naar het vaste feit der Hemelvaart: Gij zijt opgevaren in de hoogte.
Hij wijst: naar het feit van Paschen: bij dien God, die ons een God van volkomene zaligheid is, zijn uitkomsten tegen den dood.
Hij wijst: naar het feit van Pinksteren; de God van Goeden Vrijdag, die de gevangenis gevankelijk heeft gevoerd, heeft gaven genomen om uit te deelen onder de menschen.
En het geheele leven des geloofs, het geheele leven eens christens hier op aarde, gaat dáárin op, waarin zijn gansche geloofsbelijdenis opgaat: dat hij den vinger uitstrekt naar die al-beslissende plaats, waar het kruis van onzen Heere Jezus Christus staat, en dat hij zegt: dáár is mijn Borg; door God voor mijn zonden aldaar besteld; in het gericht gebracht; door het gericht heen-geleid; uit angst en gericht weggenomen en opgevoerd. En zoo zeker als Hij gestorven is, en leeft, zóó zeker zal ik, Zijn krijgsbuit, sterven in Zijn dood, en leven in Zijn leven.
En al wat nu voorts de menschen bazelen van: gezichten, en teekenen, en bevindingen; en wat zij steunen op: de doode heeft dit nog gezegd alvorens te sterven; de doode heeft dat nog uitgesproken, nog beleden — ik geef het u *alles* cadeau, voor deze ééne

groote zekerheid: de Heere Jezus Christus leeft; Hij die voor onze schuld gestorven is, *die* leeft.
Nog een enkel, kort, woord ten besluite.
En dat slotwoord knoop ik, billijk, vast aan het woord waarmee onze tekst van vandaag eindigt.
Uitkomsten tegen den dood. Eigenlijk staat er: uitwegen uit den dood; doorbraken; bressen.
Mij schiet te binnen zoo'n oude arabische fabel, die ik eens, jaren geleden, vertalen moest.
Een leeuw zat in zijn hol.
Een konijntje kwam daar in de buurt wat spelen.
De leeuw zette zijn aanminnigste gezicht, en zei, zoo suikerzoet als hem dit mogelijk was: lief konijntje; zoudt ge mijn hol niet eens van binnen willen bekijken?
„O jawel," gaf het konijntje ten antwoord.
„Nu," zei de leeuw, „kòm dan maar."
Maar het konijntje, heel voorzichtig, ging op zijn achterpootjes zitten, speurde heel wijsgeerig den omtrek af, en besliste aldus: „Heer leeuw! ik zie allerlei sporen van voeten, die uw hol zijn binnen gegaan; maar ik zie geen één spoor van een voet, die er weer is uitgekomen."
Het hol van den leeuw, dat is het graf: niet één spoor van een voet, die er is uitgekomen.
Tòt op den Paaschmorgen.
Dáár werd de steen weggewenteld. En die Eene kwam er uit; die het graf, en zijn meester den dood, in de grootste verwarring achterliet, die één opening maakte in den grafmuur, den kerkhofmuur; en van-

zèlf vielen er gaten in, aan allen kant — uitgangen uit den dood en uitkomsten tegen den dood.
Het graf heeft uitgangen; opene poorten.
O, die dag, dien wij wachten! Als onze Heere Jezus Christus Zijn dooden roepen zal, en ze uit alle poorten zullen uitstroomen.
Uitstroomen uit dit alomme opengeworpene, openstaande verblijf; om in te stroomen in dat andere openstaande Huis: het nieuwe Jeruzalem, met de twaalf poorten, die dag en nacht openstaan; waarin niet komt iets, dat ontreinigt, en gruwelijkheid doet, en leugen spreekt; maar die geschreven zijn in het Boek des Levens des Lams.
Zoo dan, vertroost elkander met deze woorden.

XI. ENGELENZANG

Lukas 2 : 10–14

DE EERSTE ENGEL HEEFT gepredikt; heeft het evangelie verkondigd aan de herders.

Reeds dat is geheel in den stijl dezer blijde boodschap, dien de God aller genade aan zijn aarde, aan zijn menschenwereld, doet brengen. Want deze eerste engel gaat alle machtigen voorbij; alle rijken. Ja zelfs die gansche stad Jeruzalem, met al de voorname hoofdstadbewoners, met haar tempel en haar geleerde, deftige priesterschap — de engel laat haar liggen. En hij gaat naar een koppeltje arme mannen; onvolwaardige arbeidskrachten, zooals wij dat zouden noemen. Oude mannetjes, die een werk doen, waarvoor alle jongkerels den neus optrekken: bij nacht toezicht houden over het vee; een arbeid, die men bijna slapende af kan. Maar gelijk ik zeide: is het geen stijl? evangeliestijl; kerkstijl; levens- en genadestijl? — Want immers: hier is het groot jubeljaar aangebroken; het jubeljaar, dat alle rijken armer maakt, en alle armen rijker. —

En nog iets zou ik willen in het midden brengen, naar aanleiding van wat aan onzen tekst onmiddellijk is vooraf gegaan: van hoe hooge geestelijke waardij rekent die groote God aller hemelen het evangelie.

Immers: Hij laat het ons door een engel prediken. —
Zie nu, daar staan wij, predikers; wij, menschen. —
Wie weet, wat voor eenvoudige lieden onze vaders, onze grootvaders zijn geweest. — Woudt gij, gemeente, er misschien reeds den neus voor ophalen: „O, onze dominee is maar een gewone boerenzoon!" of: „zijn vader was maar een arm schippertje."
Of ook: gij zijt misschien, gij die daar luisterende onder den kansel zit, een studiemensch. En nu hebt gij wel eens gemerkt: uw dominee is bezig, door zijn studie, en alle vroegere geleerdheid heen te groeien. — Wilt gij hem verachten? —
Maar: onze Heere God heeft hem, reeds in Lucas 2, op ééne lijn gesteld met 's hemels engelen. Het evangelie, dat hij predikt, dat zelfde heeft die heerlijke engel begonnen te prediken in Lucas 2. —
Zie, waar blijft nu uw geringschatting, en uw minachtend opgetrokken lip? Die man, die u het evangelie predikt — God ziet hem: op ééne lijn met serafs en cherubs en aartsengelen. — Laat dus dáár uw minachting, en kom; hoor naar de blijde boodschap van God.

II

Iets anders ook nog.
Die boodschap, welke de eerste engel komt brengen aan de herders, wat is die rijk en machtig van inhoud; haast niet om te gelooven. — De Messias, op wien het volk eeuwen aan-een gewacht en gehoopt heeft, is eindelijk verschenen; is geboren, als een klein, teer

kindeke. — Davids Huis, eenmaal tot den top van menschelijke eere verheven, is terneer geworpen; heeft alle vroegere glorie en heerlijkheid erbij ingeboet. Maar nu: de God der hemelen stelt een nieuwen aanvang; begint weer van voren af aan; ter zelfder plaatse, waar Hij weleer ook met David zelf aangevangen is; namelijk in het kleine, nietige Bethlehem.
Het lijkt alles zoo wonderbaar; schier niet om te gelooven. —
Doch: dan laat God het bezegelen. Niet door een mensch. Zelfs niet door duizend menschen, als even zoovele getuigen. God laat het bezegelen door de ontelbare menigte der hemelsche legermacht. — De millioenen engelen, midden in den nacht, komen er voor instaan, komen het, al lofzingende, onderstrepen, wat hun voorman, die eerste engel, te berde gebracht, en in het midden neer gezet heeft. —
En dan komt onze tekst: Lukas 2 : 13,14.

III

Onze aandacht wordt hier al dadelijk getrokken door die nogal militair klinkende uitdrukking: een menigte des hemelschen heirlegers.
Deze benaming is evenwel hier van pas.
Want immers: het geldt hier een Koning, en een koninkrijk.
Het gaat hier om dat koninkrijk, dat van God bestemd is om te regeeren van zee tot zee, ja van hemel tot hemel. Aangezien deze Koning, die nu geboren

is, het koninkrijk komt herstellen in zijn ouden glans en luister.
En zoo is het niet meer dan vanzelfsprekend, dat de rijksdienaren die vooraan staan, ook de eersten zijn om den nieuwen toestand, die nu ingetreden is, te vieren als een feit van de hoogste waarde en beteekenis.—
In den laatsten tijd lees ik gedurig van politietroepen in grootere plaatsen, die er een muziekcorps op na houden, gerecruteerd uit hun eigen rijen. — Welnu, dat is hun, bijna twintig eeuwen geleden, reeds voorgedaan, toen de hemelsche legermacht, lofzingend en jubelend, het heilsfeit heeft gevierd: dat de Koning der eere geboren was, in Davids stad Bethlehem.

IV

De hemelsche opvoedkunde, die niet zoo opzettelijk aan het opvoeden slaat, maar haar werk zoo fijn en teer verricht, die mogen wij nu eerst eens bewonderen.
En dan wijs ik u op dien eersten engel nog eens even, die daar met die eenvoudige joodsche herdertjes begint te spreken naar dat zij het verdragen kunnen.
Want hij weet wel: de jood, althans van die dagen, is van zekere nationale bekrompenheid niet vrij; blijft liefst binnen de veilige perken van het eigen land en volk.
En zoo predikt dan die eerste engel een soort — laat mij het nu zoo maar eens noemen — een soort israëlitisch-vóór-evangelie.
Hij spreekt: van die groote blijdschap, die aan al het

volk — dat is dus het joodsche volk — wezen zal.
Hij spreekt ook: van die kleine stad Bethlehem, waarin het groote wonder: der menschwording van Gods Messias, Gods Zoon, zich zoo pas voltrokken heeft. —
Enge grenzen: een klein volk; en een kleine stad.
Maar in dat kleine volk, en in die nietige stad, heeft God zijn hooge vreugde neergelegd: de Zaligmaker is geboren; die Christus is; en die de Heere is; God uit God; Licht uit Licht; leven tegen allen dood. —
En nu begint die overweldigende inhoud tegen die enge grenzen aan te slaan. Zóó machtige rijkdom, binnen zóó eng verband?!
Eén nietig volk; één onaanzienlijk stadje; kunnen die dit bruisende leven herbergen, zonder dat hun enge wanden daarvan achteruit geduwd worden?
En de menigte der engelen gaat voort; op het eerste spoor; maar verder; en krachtiger.
Zij schuiven, al zingende van overwinning, de benepen grenzen opzij. En die hen beluisteren, merken het eerst in het geheel niet, wat hier eigenlijk gebeurt.
Maar: de wanden barsten; en de grenzen wijken.
En voor den jood komt de mensch in de plaats.
Evenals het landje Kanaän door de groote aarde wordt vervangen.
Immers: die engelen zingen van: vrede voor de aarde; en van welbehagen in menschen. —
En tusschen de woorden en de regels door zien wij het vriendelijk, intelligent gezicht van den man, die dit derde evangelie te boek gesteld heeft: Lucus, den

dokter; wetenschapsman; geestelijke zoon van dien anderen wetenschapsman: van Paulus.
Het joodsche is doorgebroken.
Het zuiver-menschelijke is er voor in de plaats getreden.
Wij zijn op het gebied, het geestelijke terrein, van die twee baanbrekende zendingsvorsten: Lucas en Paulus. Hun vizie schouwt het breede, machtige evangelie der toekomst. En terwijl hun ziel van blijdschap beeft, stippelen zij voor ons de verre lijnen uit, die heenwijzen naar den troon van God.
Dat is de macht, die nog steeds het Kerstevangelie doet op de gemoederen der menschenkinderen.

V

Thans willen wij ook eens luisteren naar wat de engelen dan, al zingende profeteeren.
Drie stooten zijn het, die ze achter-een-volgens geven op hun zilveren jubeljaarsbazuinen:
Eere zij God!
Vrede op aarde!
In menschen een welbehagen. —
Die eerste bazuinstoot is forsch. Hier hebben en hooren wij die zelfde engelen, die eenmaal de bazuin zullen blazen van den heiligen jongsten dag. —
Gij zijt het immers allen wel met mij eens: dat woord „eere", hetwelk de engelen hier bezigen, dat is een stoer woord; een woord als met de kracht des donders.
Ik neem die ééne, oude, vergelijking.

Wanneer op Sinaï God, met het vijfde gebod der wet, alle autoriteit en macht inbrengt in wereld en gemeente, dan verordineert Hij: eert uw vader en uw moeder.
Daar hebben wij het, dat oude, stoere: God eischt, voor onzen vader en onze moeder, op van ons: eerbied.
„Hé," zeggen wij, „wanneer *wij* dat hadden moeten formuleeren, wij hadden, voor vader en moeder, opgeëischt: liefde, aanhankelijkheid. Wij hadden dat vijfde gebod laten luiden: heb uw vader en uw moeder lief."
God niet alzoo.
De eerbied gaat bij God de liefde te boven.
Eerbied wordt geboren in het hoofd; rijst op uit het, wikkend en wegend, alles overschouwend, overleg. Daarna vervult hij, afdalende, de wereld van het hart. — En tenslotte zet hij, uitwendig, de handen aan het werk; die twee gaan uitvoeren, hetgeen die andere twee, hoofd en hart hun hebben voorgeschreven.
Eerbied omvat alles; de koelte van het verstand; de warmte van het hart; den ijver der handen. —
Dat nu weten en verstaan de engelen.
Zij wagen het niet met de liefde. Vooral niet met het afeischen dier liefde van de menschen voor God.
Zij beginnen bij het begin. En zij geven hun eerbiedsbetuiging aan hun grooten God, ziende het machtig werk, dat Hij hier verricht heeft; inzettende die afgevallen wereld in een nieuwe verhouding tot

Zich zelven. En wat zij zelven als van zelf doen, God eerende, daartoe wekken zij nu de menschheid op: ook gij, o menschen, eert Hem; die zoo groote kracht en macht onder u betoont; die u terugtrekt tot zich, daar gij in uw onverschilligheid zoo hulpeloos verre van Hem, en van uw geluk en vrede, waart afgezworven en weggedwaald. —
Eere, eere zij God. —

Om ook *deze* toets nog even aan te brengen: hoe wonderbaar loopen, in de Heilige Schrift, allerlei lijnen evenwijdig met elkander.
Die engelen *zijn* nu op aarde.
Maar dat eerste deel van hun lofzang zingen zij: met de verlangende aangezichten omhoog gewend; naar den hemel heengeheven.
En wat die eerste engel gedaan heeft aan de simpele herders van Bethlehem, dat zien en hooren wij hier de gezamenlijke engelen doen aan den hoogen en heerlijken hemel: zij verkondigen, aan de eeuwige gebieden waar de troon van God staat, dat het groot en alles omvattend wonder nu inderdaad heeft plaats gehad: God is geopenbaard in vleesch.
Het kind ligt in de kribbe, en zwijgt. Het is machteloos, als ieder kind; het kan niet spreken.
Maar dit zwijgende kind geeft een stille sprake van zich, die de engelen aan het zingen zet, en de hemelen vervult met eere voor God.
Zie, gemeente! met zulke onvergelijkelijke schatten blinkt ons de engelenzang in de oogen.

VI

De tweede bazuinstoot der hemelsche legermacht komt: „en vrede op aarde..."
Is dit nu enkel een woord voor het gemoed? heeft het met het hoofd, met verstand en nadenken nu niets meer te maken?
Het schijnt wel als ware dit inderdaad zoo.
Dit woord heeft de, zonderlinge eer genoten, in de wacht gesleept te zijn door allerlei vredesbeweging; nooit-meer-oorlog-beweging. Dit woord is hèt geheimmiddel, een toovermiddel, tegen alle huiselijke oneenigheid; alle kerkelijke en burgerlijke partijschap; alle wrijving tusschen staten en landen. Waar dit woord als een vaandel opgeheven wordt, daar is het ineens uit met alle twist, tweedracht en ruzie.
Men heeft in museums en kasteelen van die brandblusschers, snelblusschers ik meen, dat ze heeten Minimax. Breekt er brand uit, men slingert zoo'n brandblusscher maar midden in den brand en den rook en de vlammen, en: ritsj-ratsj-roetsj, ineens is de heele brand uit en voorbij.
Zoo'n machtsmiddel nu — aldus voelen vele menschen het blijkbaar aan — is ook dat tweede lid van den engelenzang: vrede op aarde. Hebben een man en een vrouw twist; gaat het in kerkeraad of gemeenteraad niet vriendelijk toe; wil het niet boteren tusschen twee nabuurstaten — één man staat maar recht overeind; zegt met zekere welverzekerdheid:

vrede op aarde — en het is een eeuwig schandaal, wanneer dáárvoor niet alle twist onmiddellijk verstomt.
Intusschen: niet dit is het, wat de engelen bedoeld hebben met hun dreunend lofgezang. Maar: wàt dan wèl?
Vrede, dat is een hemelsch woord.
Vrede, zooals het hebreeuwsch het heeft, beteekent: er is geen barst in; er is geen scheur in; het heeft geen deuk en geen bluts. Niets, letterlijk niets, mankeert er aan. Alles is gaaf; ongedeerd; ongeschonden.
Een echt hemelsch woord. Een woord vandaar, daar boven, waar inderdaad alles gaaf is; alles echt; alles zonder scheur of barst, zonder vlek, of smet, of rimpel.
De vrede der hemelen — de engelen hebben er van genoten, zoo lang het hun heugt. Dáár is geen opstandigheid, tegen den éénen wil, die den ganschen hemel beweegt. Dáár is geen zelfverwijt; dáár geen verscheurd, onttakeld binnenste.
Maar hier; op aarde! wàt een verbrijzeling: van hart; van leven; van geluk. Zou hier wel iets wezen, waarop dat prachtige woord past: gaaf?
En nu zingen daarvan de engelen: die zelfde vrede, die zelfde gaafheid, die het sieraad des hemels is, die is op aarde gedaald. Wanneer? En de engelen kijken naar die kleine stad Bethlehem, waar, in de kribbe, dat heerlijke Kind ligt; dat aarde en hemel, God en mensch, tijd en eeuwigheid, verbindt. Dat

de scheuren en barsten wegneemt, in een weg van louter recht en gerechtigheid. Dat de schuld wegneemt; de zonde uitdelgt; het duizendvoudig gebrek opweegt met een volkomenheid van gehoorzaamheid en eerbied, waarop zelfs de Heilige God geen aanmerking ooit maakt.
Die vrede, wonderlijkerwijze: niet enkel in den hemel, maar ook op aarde — dáár hebben, in den Kerstnacht, de engelen van gezongen. Dat diepe wonderbaar-zalige goed eener schuldvergeving, die hooger en dieper is dan de hoogste en diepste verbazing.
Maar: om dit heilgoed uit te geven, en uit te stallen, als een geheimmiddel tegen alle menschelijke en politieke ruzie en twist — neen maar! hóé platvloersch moet een ziel wezen, die dit, en niets méér, in de engelenboodschap lezen kan; die zoo'n broodmager knolletje durft spannen voor de gouden statiekoets der hemelen.

VII

Het derde, laatste, lid van den zang der engelen treedt vooruit: in menschen een welbehagen.
Hier komt, voor mijn gevoel althans, eigenlijk het diepste van het kerst-evangelie naar boven: de allerbinnenste kern.
Een welbehagen. In menschen.
Zie, wat was dat eergisteren ineens koud geworden. De temperatuur een heel stuk gedaald. Wij zeiden tegen ons zelf en tegen elkander: zou het nu winter gaan worden, eindelijk?

Ik was nog even uit geweest; kon niet recht meer warm worden. De rug zoo huiverig. En dan: die voeten, die bleven zoo met volharding koud. Toen kwamen mijn huisgenooten met een ouderwetsche warme stoof aandragen. En pookten den grooten haard eens duchtig op.
Van lieverlede trok ik bij. De gloed van het vuur vóór mij. De warmte onder mijn voeten. Het verkleumen raakte weg. In de plaats daarvan: dat welbehagen van die verkwikkende warmte.
Welbehagen, dat is een koninklijk gevoel. Alle armoedigheid is dáár er af. De oogen beginnen ons er bij te blinken. Wij voelen, dat het bloed weer warm door onze aderen stroomt. Wij kunnen, en durven, den dagelijkschen strijd weer aan.
Welbehagen is héél iets anders dan medelijden. Medelijden: is het vrouwtje van den turfschipper, met den wollen omslagdoek om, en de bibberende hand om het kil-aanvoelend roer geklemd, en dan zóó op de vaart door onze platte, vlakke vaderlandsche kanalen en kreeken, — dàt is medelijden.
Maar welbehagen is een koningsdochter.
Ze heeft een ruischend kleed aan van fluweel en zijde. En haar hals is versierd met een parelsnoer. En in haar hoofdhaar glinsteren de kostbare diamanten. Dat is welbehagen. Is dat niet zoo?
Nu lezen wij: „God heeft in menschen een welbehagen." Staat er dat? Ja, waarlijk! het staat er.
Maar: hier hebben wij dan meteen het werk der authenticiteit; het waarmerk der echtheid; en dat

het wel wezenlijk engelen zijn geweest, die dit, in Bethlehem's nachtelijk veld, hebben gezongen.
Want: zóó iets denkt geen mensch uit. Op zulk een koningsgedachte komt niemand. Het is niet mogelijk. Wie deze gedachte uit zich zelf zou concipieeren, zou haar in het eigenste oogenblik als godslasterlijk verwerpen.
Welbehagen — in menschen?
Ik voel het aan mij zelven: de ouderdom komt; strijkt over mij neer als een nevel.
Ik kijk in den spiegel; die zegt het mij, met onverbiddelijke eerlijkheid: weg is alle jeugd; nog een weinig, nog een weinig: en — een armelijke menschelijke bouwval is alles, wat er overschiet.
En dàt is dan nog het uitwendige.
Maar nu het inwendige.
Een oud man — wat heeft die al niet doorleefd. In hoeveel heeft hij de hand gehad, dat zijn ziel niet beter, niet reiner, niet vroolijker maakte. Een oud man hoort dat zuchten van het schepsel, waarvan de apostel zoo ontroerend spreekt. Wel! zijn heele bestaan gaat steeds meer: zuchtende.
Ik heb al lang geen welbehagen meer in mij zelf.
En nu: wàt zingen de engelen: God heeft in menschen een welbehagen? in zulke menschen zooals ik mij zelven ken?
Hoe kunnen die engelen dàt zingen?
Maar: zij zingen het niet: op mijn studeerkamer. En niet in het kantoor van den geldman. En óók niet in de werkplaats van den lampenist op het sta-

tion, waar het overal naar olie riekt.
Zij zingen het maar op één plaats: namelijk: vlak bij de plek, waar het Kindeke in de kribbe ligt. Dáár ligt de mensch die God den Heere anders over de menschen doet denken. Met die kleine handjes trekt Hij Gods welbehagen naar menschen, naar mij, naar ons, armen, heen.
Vàst ìs het. En dáárom is de zang toch overal.
En hoe meer de Heilige Geest ons aan ons zelven ontdekt; zoodat wij ons, met huivering, zien en kennen als vijanden Gods — des te luider klinkt de zang der lofzingende engelen: geen liefde kan verder gaan, dan wanneer ze vijanden omvat. En in die liefde: tot vijanden, is Gods eeuwig welbehagen in menschen veilig gesteld.

VIII

Zullen wij nu dan nog eens even van den omgekeerden kant beginnen? Beneden beginnen, om bovenaan uit te komen? Beginnen met het proefondervindelijke om vast te stellen, dat de theorie ons niet bedrogen heeft?
God heeft in menschen een welbehagen. Wij beginnen van achteren af; met het laatste lid van de drie. Nu no. twee. Op dezen vasten grond rust de vrede, de geheelheid, de gaafheid, die de aarde maakt tot een voorportaal des hemels.
En wie dat gezien heeft; deze volkomenheid der schoonheid, — nu no. drie: die zegt in het binnenste zijner ziel: o, engelen van God mijnen Heer; o, heer-

lijke, zalige en heilige hemelgeesten, die Gods troon omringt! zingt voort! zingt vroolijk voort! want ge hebt gelijk; heerlijk-schoon gelijk hebt ge. En ik wil met u meezingen, dien lofzang, die niet zwijgen mag; die alle ruimten tusschen hemel en aarde vullen moet; ja, die allen afstand wil omspannen, van zee tot zee, en van hemel tot hemel, en van eeuwigheid tot eeuwigheid: eere zij God, tot in de hoogste plaatsen.

Wie viert met ons het heuglijk jubeljaar?
Wiens vingren tokk'len vreugd'ge harpetonen?
Wie helpt ons, 't jaar der wederbrenging kronen?
Kom, zing met ons, gij Godgewijde schaar.
Ik hoor alree, ik hoor den blijden klank
Der heilsbazuine, die Gods knechten blazen.
De hemel juicht. Heel d'aard bewijst Hem dank:
En d'afgrond beeft waar d'englen zich verbazen.

XII. DE OPENING DER SCHRIFTEN

Lukas 24 : 13 v.v.

DE OPSTANDING HEEFT plaats gehad.
Op het eerste gezicht bevreemdt het ons: nergens wordt het feit der opstanding met klare woorden vermeld; zelfs wordt het niet aangeduid. —
Het is geschied. En er wordt van uitgegaan. Overigens ligt er iets wazigs over het geheele gebeuren.
Het is als de dag, die vroeg in den morgen uit nacht en damp verrijst. Pas was er nog de nevel, en de kille donkerheid. Ineens — daar staat, glansrijk, stralend, blinkend, de nieuwe dag voor ons. —
Maar: dit is immers het natuurlijke. Het is ons ontkomen, eer wij het weten. Doch: aan de werkelijkheid valt niet te twijfelen. —
En wij aanvaarden dit, ook op Paschen, als een zegenende gave Gods.
Zoo het Paaschverhaal anders luidde; meer opzettelijk — wij zouden dan weten, dat wij met kunstiglijk verdichte fabelen hadden te doen; dat het natuurlijke ontbrak; dat wij om den tuin waren geleid.

II

Het *Feit*, der opstanding, heeft plaats gehad. Daar-

van gaan al de nieuwtestamentische vertellers en beschrijvers uit. —
Allerlei geruchten van opstanding loopen nu door Jeruzalem. Maria Magdalena heeft haar verschijning des Heeren gehad; en Simon Petrus desgelijks de zijne. Nu is het op den middag. Wij zien twee mannen de stad uittrekken om zich naar hun woning te begeven, die in het vlek Emmaüs ligt, ongeveer twee uren gaans ver.
De naam des eenen wordt ons genoemd: Kleopas. Wij hebben, op Goeden Vrijdag, zijn vrouw zien staan, in de kleine groep van vier, op den heuvel Golgotha. Toen hebben wij meteen kunnen vaststellen: deze Kleopas was de broer van Jozef den timmerman, onzes Heilands pleegvader. Laat ik eens schatten mogen: een man van ruim zestig.
Zijn metgezel wordt ons niet genoemd. Maar de kerkelijke overlevering zegt: het was zijn zoon Simeon; dus, alweer eens schattende, zeg ik: een man van ruim dertig.
Deze twee zijn nog geheel onder den verschen indruk van wat er met hun Heer en Meester gebeurd is. —
Zij praten er over; het gaat er bij wijlen nogal heftig naar toe; dan lijkt het meer op debatteeren dan op een onderling gesprek van vader en zoon. Soms kunnen zij het heelemaal niet met elkander eens worden.

III

Terwijl zij voortloopen, op huis aan, voegt zich een derde man bij hen. —

Nu is dat altoos iets wonderlijks, wanneer twee samen wandelen, en een derde komt daar bij.
Den eenen keer zal zoo'n nummer drie met vreugde worden welkom geheeten. Dat geschiedt altoos, wanneer de twee met elkander niet wat intiems te bepraten hebben; elkander min of meer koud laten. Dan zegt het spreekwoord, hetwelk deze dingen zuiver aanvoelt: de derde man brengt de spraak an. — De conversatie fleurt er van op; het heele geval wordt levendig. —
Maar zoo de twee samen één hart en eene ziel zijn; en het onderwerp, waar zij het over hebben, neemt hen mee, dan moet daar geen derde tusschenkomen. Dan spreekt de franschman van: den ongewenschten, den graagweggekeken derde. —
Aldus nu was het hier: Kleopas en Simeon waren niets op het gezelschap van den vreemdeling gesteld; graag hadden zij hem weggekeken. — Hij echter scheen niets te merken; liep met hen op. —
Die vreemdeling was Jezus. Maar zij — herkenden hem niet. —
Reeds hier, in dit niet herkennen, speuren wij iets van schuld op *hun* zijde.
Iemands uiterlijke verschijning toch — en bij wien zal dat ooit zóó werkelijkheid zijn geweest als bij Jezus? — is vormgeving van zijn innerlijk wezen. Men kent den mensch: aan den opslag van zijn oogen; aan de bewogenheid van zijn stem; aan zijn gang; aan alles wat van hem uitgaat; zelfs aan zijn stijl immers; zoodat, alweer de franschman, daarvan ge-

tuigt: de stijl, dat is de man zelf. —
Maar deze twee hier — ze hadden den Heere Jezus, en: ze kenden Hem niet. — Dat reeds was de sleutel tot hetgeen volgen ging: zij hadden zich in zijn innerlijkst wezen nooit met de ziel ingeleefd; stonden er, zelfs nu nog, vreemd tegenover. —

IV

Die met hen oploopt; naast hen voortstapt, kijkt *hen wel* aan; peilt, met Zijn ziel, hun innerlijk, zooals dat zich weerspiegelt in hun uiterlijke verschijning: „Waarover hebt gij het zoo druk samen? en waarom ziet gij er zoo verdrietig uit?"
De oudste, Kleopas, antwoordt; nog altijd in den trant van den man, die zich liefst het ongewenscht gezelschap van den hals mocht schuiven: „Zijt Gij alleen een vreemdeling in Jeruzalem, zoodat Gij niets zoudt weten van hetgeen, juist dezer dagen, zich daarin heeft afgespeeld?"
Hij, de Heere Jezus — zegt niet, dat Hij het *niet* weet; ook niet, dat Hij het *wel* weet. Hij laat het in het midden, en vraagt verder: „Wat voor dingen zijn dat dan?"
En dan vertellen zij het Hem: het betreft Jezus van Nazareth; die een Profeet was; Zijn werk was zuiver; Zijn woord was trouw. Maar: die vrome overpriesters en machtigen onder het volk! zij hebben Hem tegengestaan, aldoor; totdat ze Hem aan het kruis gekregen hebben. — Een profeet is Hij geweest; dat moet men Hem laten. Doch: was Hij ook de Mes-

sias?! Wij hebben het gedacht; hebben wij ons vergist? Wij weten het niet meer. Dat kruis staat er tusschen. Dat graf ligt er tusschen. Kan dat? Een Messias, die aan het kruis hangt? Die in het graf gaat? — En nu is het al drie dagen geleden, dat dit feit zijn beslag verkregen heeft. Eén, die drie dagen in het graf heeft gelegen, is daar nog hope van?! — Maar ja! dan komen daar ook nog vrouwen aan, en die maken de verwarring eerst recht groot. Die vertellen van: een ledig graf; een lijkwacht van engelen; een engelenboodschap: dat Hij leeft! — Jawel! onze vrienden zijn op kondschap uitgeweest; hebben inderdaad het graf ledig bevonden. Alles mooi en goed. Alleen maar, waar het op aan komt: als iemand nu Hem zelf maar gezien had. Doch zoo ver zijn wij nog niet gevorderd. —
En weer kijken die twee, hooploos, voor zich, in somberheid der ziel. Kunnen zij, kan iemand, hier nog iets goeds verwachten?!

V

Dan is dus de beurt, en het woord, aan Hem. —
Let eens er op: Hij zegt niet tegen hen: kijkt mij nu eens goed aan! Ik, die hier met U voortstap, Ik ben degene dien gij zoekt. —
Dit alles doet Hij niet. — Want Hij speurt, bij hen, die schuld: dat zij Hem niet kennen; Hem nooit recht nog gekend hebben. — En daarover moet Hij hen eerst, in gerechtigheid, heenhelpen.
Dus moet Hij hen helpen, Hem te leeren kennen

dáár, waar Hij zeer wezenlijk te kennen is, nl.: in de Heilige Schrift.
En daar zullen ze ook die Eeuwige Wet vinden: dat het met den Christus Gods niet gaat langs den weg van het wereldsch succes: ik kwam, ik zag, ik overwon; maar langs den weg des lijdens: de Christus moest lijden, en aldus tot Zijn heerlijkheid — een àndere heerlijkheid dan die de mènsch zich droomt — ingaan.
En dan begint Hij, sprekende tot hen, onder het wandelen voort, met: Mozes en de profeten.
Ik zie nog eens terug op onze stille avondmaalsviering van dien overschoonen Goeden Vrijdag-avond; toen er zoo'n liefelijke samenbinding des Geestes, en der geesten, was in ons stemmig kerkgebouw.
Wij lazen toen dat oudvaderlijk formulier. Ik wees het u nog aan, en zei het u nog: let goed er op: nu predikt het formulier ons de Wet der Tien Geboden.
En wij voelden het allen, gij ook, ik ook: het formulier legde ons, predikende die Wet van de Tien Geboden, in het stof des doods. Aanklachten overal! ze bruisten als het ware uit den grond.
Maar hìer, bij de Emmaüsgangers, was het net omgekeerd: toen de Heere Jezus aan Kleopas en zijn metgezel de Tien Geboden van Mozes voorhield — de liefelijkheid bruiste op uit den grond.
Laat ik u enkele dingen mogen aanwijzen als met den vinger.
Dat eerste Gebod: geen andere goden voor Mijn aangezicht — o! maar hier zien wij dan Christus, ons

uitgebeeld in zijn heilig leven overeenkomstig de Wet: Hij is de man, die volbrengt wat wij niet kunnen: Hij geeft zich zelven volkomen over aan God; heeft genoeg aan God, en aan Gods liefde.
Ik noem niet àlles; het kan niet. Ik noem nu: dat vierde Gebod. Hier spreidt Hij, de Wetsvervuller, den Sabbatsvrede zijner ziele uit over het zuchtend schepsel.
Ik noem het vijfde gebod: Hij verkwikt ons het moede hart: met Zijn vrijwillige gehoorzaamheid aan de gestelde ordening, om des Heeren wil.
Het zesde Gebod: van het doodslaan, toont Hem ons als den Waarachtigen, die dien ongemeten eerbied voor het leven heeft; die zelf het Leven is; en die ons levend maakt.
Het zevende Gebod: van echtbreuk en onkuischheid, schildert Hem ons als den eenigen reine en heilige; die ons, in den weg der schuldvergiffenis, de ware maagdelijkheid hergeeft.
Het achtste Gebod: van den diefstal, predikt Hem ons als den rijke, maar die arm is geworden opdat Hij ons rijk zou maken.
Het negende Gebod: van het valsch getuigenis, houdt ons Hem voor, als den mond der waarheid, die niet kwam om ons aan te klagen bij den Vader, maar die, in gestadige voorbidding, ons liefelijk en welbehagelijk maakt vóór Hem.
En het tiende Gebod: van het eindeloos, verkeerd begeeren, teekent Hem ons als dengene, wiens zielsbegeerte zich, bij dag en bij nacht, uitstrekt naar het

eenig en eeuwig goed; naar God, die leeft.
Dàt is Mozes. En zóó predikt Jezus, die dan als profeet tenminste nog eenig gezag heeft bij deze twee verdwaalde zielen, aangaande den grooten profeet Mozes; zooals deze Mozes Hem, den komenden Vorst-Messias, gezien heeft.
Voorts: Hij predikt hun ook Mozes, zooals deze, in eeredienst, en offer, en altaar, het volk Israël immer opgeleid, en onderwezen heeft, om den Messias, wanneer Hij verschijnen zou, te kennen: als den man, die tegelijk priester èn offerlam zou wezen; een eeuwig-geldende gerechtigheid aanbrengende.
En dan, na Mozes: die prediking der profeten! Die den, op den eersten oogopslag, onbegrijpelijken, loop van Israëls historie hadden leeren zien en teekenen, als: van het volk, dat lijden moest om der waarheid en der gerechtigheid wil; dat, met zijn smartelijke levenservaring, de baan moest uitstippelen voor dien komenden „knecht des Heeren", die in Zijn eigen leven Israëls ervaringen dóórmaken, èn tot rijpheid brengen zou; en die, lijdende, en dragende, en duldende, gerechtigheid zou werken; en alzoo schepper en schepsel wonderbaar nader zou brengen tot elkander, banende den weg tot een volle, uiteindelijke heerlijkheid.

VI

Ja, dat is daar, op dien weg tusschen Jeruzalem en Emmaüs, al wandelende voort, een catechisatie geweest om nooit te vergeten, voor die twee leerlingen,

één van ruim zestig, één van ruim dertig jaar. Een catechisatie, waarin, vanuit dat wondervolle Oude Testament, de bliksemflitsen voortschoten; de schoonste lichtwemelingen hun beiden in de ontroerde oogen blonken.
En, nietwaar? dan willen wij wel eens denken, dat wij met het Oude Testament eigenlijk allang afgedaan hebben! Maar wanneer dàt wonderbare boek zijn lichten, zijn lampen en kaarsjes, en zijn flambouwen voor ons gaat aansteken, — dan weten wij niet meer, wáár wij het eerst naar kijken moeten. Want dan leeft dat, en glanst en schittert, en blinkt. En het is alles doorlicht als van de heerlijkheid des Heeren.

VI

De weg naar huis, waar zij tegen op gezien hadden met hun beiden, afreizende van Jeruzalem, is hun wonderbaar kort gevallen. Reeds zijn zij dicht bij het vlek Emmaüs. Zij weten het: straks dién weg langs; dan dié straat in; en dan zijn ze bij hun woning.
De vreemdeling nu, naar wien ze met zoo'n innig welbehagen geluisterd hebben, kent ook zijn weg. Hij heeft hier in Emmaüs zijn woning niet; zij kunnen dat immers, als ingezetenen van de kleine plaats, weten. Hij reist natuurlijk verder op.
Maar zij — ja, wat zijn ze veranderd! Eerst hadden ze Hem wel willen wegkijken. En nu — nu kunnen ze Hem al niet meer missen.

Met zacht geweld eener groeiende toegenegenheid dwingen ze Hem: „neen, vreemdeling! dàt gáát niet! dàt staan wij U niet toe: Gij moogt niet ons vlek uitreizen, en dan nòg weer verderop, de donkerte, en misschien het gevaar, tegemoet. Neen, Gij moet onze gast blijven, in avond en nacht."
Goed; met Zijn stillen glimlach: Hij zal blijven.
De sleutel wordt in het slot omgedraaid. De drie mannen treden binnen, de lampen worden aangestoken. Vader en zoon dribbelen wat heen en weer: van de kamer naar de keuken; van de keuken naar de kamer. Mannen zijn in dat soort dingen: als tafeldekken, altijd wat houterig, wat onhandig.
Maar toch: de disch komt klaar; de avondmaaltijd staat gereed. De gast wordt genoodigd, mee aan te zitten.
De lampenschijn weeft zijn lichtkring over de tafel; hult de drie mannengestalten in, die daar rondom den soberen disch zitten; wat brood; en een stukske toespijs. In de verre hoeken hangt, traag, de schemering.
Dan draagt de huisheer Hèm, die zoo schoon met hen over het Oude Testament gesproken heeft, gewillig, en vereerend, het voorzitterschap van de tafel over.
Hij neemt het brood; en zegent het eerst.
Daarna breekt Hij het; reikt het hun voorts over.
Maar nú — het is hun, als vallen hun schellen van de oogen.
Die handen van Hem, zoo dicht onder dat licht van

de lamp. Die handen, die niet liegen kunnen: ze zijn doorboord!
Ze kijken, onthutst, Hem aan. Meteen ook: Hij is weg; Zijn vorige plaats, aan het hoofd der tafel, is ledig.
Maar zij — zij zitten daar nog. En — het stukske brood hebben zij in de hand.
O! maar: dat stukske brood! dat is hun een teeken. Een teeken: dat, wat hier geschied is, meer is dan een droomgestalte; meer dan iets, wat ze zich enkel maar verbeeld hebben. — Dat stukske brood, zoo simpel als het voorts is, maar: het is hun een band aan een tastbare werkelijkheid, die ze nog maar pas, bij het beven hunner ziel, doorleefd hebben: Hij is bij hen geweest! Hij heeft hun dien wonderheerlijken kijk gegeven op dat overschoon Oude Testament! Alles wat zij, de laatste uren, doorleefd hebben — zij behoeven er niet van te zeggen tegen zich zelf: verbeelding en anders niet! — Want: dat simpele stukske brood, dat ze in de van aandoening bevende hand houden, dat zegt het hun: alles is werkelijkheid, wat we opnieuw met Hem doorgemaakt hebben. Zoo waarachtiglijk als we dit stukske brood, door Hem gebroken en aan ons gegeven, in de hand houden, zoo stellig en gewis is het, dat Hij leeft.

VIII

Doch ook aan den anderen kant: dat Hij hun zoo ineens, als bij tooverslag, ontvaren was — het pre-

dikte hun meteen de andere zijde der zaak; dit leven van Hem was niet meer het eerste, armelijke. Door den dood heen was er de geur, en de lucht, der opstanding, der eeuwige heerlijkheid aangekomen. — Zijn lichaam was niet meer het oude, aan den dood en de verderfenis onderworpene. Dit lichaam was het opstandingslichaam; een zuiver, een gewillig instrument der ziel; een gehoorzaam werktuig des Geestes Gods.
Dit lichaam kwam, waar Zijn liefde het hebben wilde.
Desgelijks: het kwam weg, waar Gods Geest Hem zeide: nu is het alweer genoeg geweest; andere belangen roepen u.
Zij zagen, aan dit verschijnen en verdwijnen, de hoogere werkelijkheid huns Heeren; de ontzaggelijke werkelijkheid Zijner opstanding. — Die hen naar de Heilige Schrift had achterwaarts geleid, Die leidde hen nu voorwaarts tot Zijn verheerlijkt bestaan in het eeuwige leven. —

IX

En dan keeren ze, in een nuchterheid, die de Heilige Geest werkt, terug tot die andere werkelijkheid, die ze nog maar pas genoten hebben: „die paar uur catechisatie, op den weg van Jeruzalem hierheen, wat was dat kostelijk! Alle lichten in ons binnenste heeft Hij aangestoken, dat wij, in den klaarsten inwendigen zonneschijn, en in de verkwikkendste warmte, met Hem hierheen geloopen zijn; en met Hem over

alle bitterheid, alle teleurstelling, alle smart en lijden zijn heengekomen; door Hem heengeholpen. —
En, in die zelfde nuchterheid: ze raken het kernpunt aan, waar het om gaat: Hij heeft ons de schriften geopend; die weldaad heeft Hij ons bewezen: Hij heeft ons een inkijk gegeven in het geschrevene woord. Het Eeuwige Woord, de in heerlijkheid opgestane, heeft ons bij de hand genomen, en ons geleid tot de heerlijkheid van het geschrevene Woord. O gemeente! o opstandingsgemeente! die heerlijkheid is ook de onze: wij hebben het geschrevene Woord; wij hebben den Dienst des Woords en vanuit dat geschrevene Woord kijkt, Zondag op Zondag, het eeuwige Woord, onze Heere Jezus Christus, ons aan.
Gemeente! Hij loopt naast u voort, ook in deze gedrukte tijden, Hij, die ook ons over ons gevoel van teleurstelling heenhelpt: dat de dingen zoo heel anders uitkomen, dan wij ze ons uitgestippeld hadden. Hij leeft. Die ons tot den eenvoud, en de stille klaarte, der Heilige Schrift terug leidt. Die ons daarin Hem doet vinden, en *Zijn* levenswet, en de onze: dat het gaat, met Hem, en daarom ook met ons: door lijden tot heerlijkheid; door dood tot leven; door ondergang tot overwinning; door het graf heen tot het zitten met Hem in Zijn troon.
De overwinning van Paschen is zoo groot, zoo machtig, zoo ontzaggelijk, dat — er geen nood kan zijn, zoo diep terneer drukkend, of: wij worden er onder uit geheven met machtige genade, en op onze hoogte

gesteld. Want het wachtwoord der kerk, en der levende gemeente, is steeds dit eene, maar dat de sleutel is op alle raadselen, zelfs van het graf en den dood: Jezus leeft. —
Geloofd zij Zijn liefelijke Naam, tot in alle eeuwigheid.

XIII. HENOCH'S AFKEER EN OPVAART

WAAROVER MOETEN WIJ het vanmorgen met elkander hebben?
Het is die wonderlijke Zondag nà Hemelvaart. — De Heere Jezus Christus is ten hemel opgenomen: maar nog is de Heilige Geest niet uitgestort. — Wat zullen wij? achteromzien, en nog eenige nabetrachting houden van het pasgevierde hemelvaartsfeest? of vooruitzien, en ons richten naar het Pinksterfeest, dat op komst is?
Ik heb overlegd, het éérste te doen. En met u na te gaan de allereerste voorafschaduwing van den hemelvaart, die God in het Oude Testament gegeven heeft. Het is een geschiedenis, waarover ik deze week met mijn leerlingen te handelen had, en die alzoo in al haar schoonheid voor mijn aandacht gekomen was. Ik bedoel de historie van Henoch, en van zijn onverwachte opneming ten hemel.
Wilt onzen text met mij opslaan en nalezen in het boek Genesis, hoofdstuk 5, de verzen 21 tot aan 25.

Wij zijn, met onzen text, in de historie der allervroegste oudvaders.
Wij zien ze opkomen uit den schoot van het verleden uit den diepen, duisteren schoot van den oertijd.

Sterke, kerngezonde gestalten zijn het: menschen, wie men het op het eerste oog aanziet, dat zij oorspronkelijk, met heel hun geslacht, geschapen zijn geweest voor het eeuwige leven; zoodat in hun lichaam die oorspronkelijke, onverwoestelijke krachten nog gewerkt hebben.
Zij komen op; worden groot; gaan ten huwelijk; verwekken kinderen. Rustig leven ze voort, werken hun werk. Het schijnt, dat de dood hen niet aankan; hen niet aandurft. Ontzaglijk hoog klimmen hun jaren. Hun leeftijd stapelt de eeuwen op elkander — ineens: daar is tòch het einde. En achter hun naam schrijft de kroniekschrijver het al-overwinnende: „en hij stierf".
Onverdroten gaat dat zoo voort, bij den een na den ander. Opkomen, bloeien, het sterven.
Eentonig zingt de dood zijn zegezang over de geslachten des menschheid: hij, de grimmige maaier, met de holle oogen en de knokige armen, en de zeis in de hand. Niet één, die hem ontglipt.
Ja, toch! Eén is er, in die eerbiedwaardige rij der oudvaders, en *die* heeft voor den maaier met de zeis de oogen niet neergeslagen, het hoofd niet gebukt.
Die is, *over* zijn hoofd verre heen, weggerukt; is hem te boven gekomen; heeft de overwinning behaald, op hem, den al-overwinnaar.
Die ééne, dat is Henoch over wien wij vanmorgen spreken.
Ziet hem daar, in het geslachtsregister, staan, een klein diep dal gelijk tusschen twee hemelhooge bergen.

Zijn vader, Jered, wordt negenhonderd twee en zestig jaar (vs. 20).
Zijn zoon, Methusalach, wordt negenhonderd negen en zestig jaar (vs. 27).
Het zijn de twee alleroudsten uit de geheele lijst; die het dichtst tot het getal der volheid (maar dat niet één bereikt) genaderd zijn: tot de duizend.
En tusschen die twee in, tusschen grootvader en kleinzoon, staat de jongste van den eerbiedwaardige lijst: Henoch: die het maar tot de 365 brengt; tot het gewone getal der dagen van het jaar; die om zoo te zeggen, maar een enkel jaar leeft, maar dan is elke dag van dat jaar zelf óók een jaar.
Over het weinige, dat ons aangaande dezen Henoch in de Schrift gemeld wordt hebben wij vanmorgen met elkander te denken, en te spreken.

Vooreerst lezen wij hier iets aangaande zijn *ouders*.
Gij ziet mij aan, en vraagt: wáár *leest* ge dat?! want van Jered, Henochs vader, lezen wij niets anders dan dat hij: geboren werd, kinderen verwekte, lang leefde, daarna stierf.
Tòch *lezen* wij iets van hem.
Hij immers is het geweest, hij met zijn ons onbekende vrouw tezamen, die aan hun eersteling den naam gaven van Henoch.
Henoch, wat beteekent dat?
Dat beteekent: vernieuwing; of: nieuw begin; of: inwijding; of: toegewijde.
Alzoo hebben deze ouders, in den oertijd, met hun

jonggeborene op de knie gezeten, of bij het wiegje van het kind; en hebben, als rechtgeaarde vader en moeder, de afspraak gemaakt: dit kind hebben wij uit de gunst Gods ontvangen; dit kind willen wij Gode toewijden; voor *Hem* willen wij het grootbrengen; zooveel aan ons ligt, zal dit kind voor God, en in Zijn gemeenschap leven.
Nietwaar? reeds die enkele *naam* werpt een vriendelijk licht op heel den godvruchtigen kring, waaruit het kind voortgekomen is.

En evenwel — de ouders hebben hunne kinderen niet ten eenenmale in hun hand; wij slaan het nog dagelijks gade.
En alzoo zien wij, wanneer wij nl. goed lezen, dat Henoch de eerste vijfenzestig jaar van zijn leven doorbrengt: zonder God.
Het was die tijd, waar hoofdstuk 6 van spreekt; de tijd, dat de heillooze vermenging begon tusschen de kinderen Gods en de kinderen der menschen; een vermenging, niet tusschen *engelen* en menschen; want straks wordt de ongerechtigheid *enkel* aan de *menschen* bezocht, en gestraft, in den zondvloed. En alzoo is het geweest een vermenging tusschen degenen die God vreesden, in hunne geslachten, en degenen, die God niet vreesden; ingelijks: in hunne geslachten.
Nader gezegd: een vermenging tusschen het nakroost van den vromen Seth, en van Kain, den eersten moordenaar.

En hier, in Henoch, hebben wij, uit de linie van Seth, de zevende van Adam af.
De zevende van Adam af, uit de linie van *Kain*, is de geweldenaar Lamech, met zijn drie beroemde zoons Jabal, Jubal, Tubalkain; een familie van uitvinders en kunstenaars; waar de wereldsche gezelligheid in eere was; waar kunst en wetenschap met succes beoefend werden; waar men vooruit *vloog*. Maar — het ging alles buiten God om; om niet te zeggen: *tegen God in*.
Natuurlijk: een jong mensch is daarvoor wel te vinden: in kringen te verkeeren, waar goede sier gemaakt wordt, waar men den polsslag der tijden voelt en beluistert; waar voortuitgang wordt gespeurd; waar het lustig toegaat, met muziek, en spel, en dans.
En Henoch, de Gode toegewijde, wordt als met onzichtbare koorden heengetrokken naar Jabals tenten, en Jubals muziek en Tubalkains uitvindingen, die aan de wereld een andere gedaante geven.
Vader en moeder Jered zien vol angst toe. *Hoe* moet dat afloopen?! zal hun Gode toegewijd kind verdrinken in de wateren van den wereldlust?
Zij houden hun zoon zijn schuldigen plicht voor: prediken hem Gods gebod. Maar hij luistert niet.
Ach, is er dan geen *enkel* prediker waarnaar een mensch op het hellend vlak nog luisteren wil?
En ja, zulk een *is* een klein kind: een kind in de wieg; de groote prediker, die al zoo menigen grooten man behouden heeft.

Henoch is tot den trouwdag gekomen.
Er is nu ook een kindje geboren in zijn huis.
En de jonge vader maakt hetzelfde door, wat eertijds zijn *eigen* vader doorgemaakt heeft, toen *die* hem zijn beteekenisvollen naam gaf: Henoch, de Gode toegewijde.
Een wiegje in de kamer.
Een jonge vader, die daar telkens eens heengaat: het wiegekleed opslaat; naar het rozige engelengezichtje kijkt. — Nietwaar? de hemel en de eeuwigheid, en de liefelijkheid van het aangezichte Gods kijken u aan vanuit zulk een wiegje.
Wat blij mysterie: een kindje te hebben, dat daar in het wiegje ligt! wat schat, waarbij al 's wereld rijkdom niet haalt;
En over den jongen vader Henoch worden de krachten der eeuwigheid vaardig: dit kind is van *God* mij toegekomen; dit kind moet tot God terug; en *ik*, als vader heb de roeping het dien weg op te leiden.
Van stonden aan is daar iets binnen in zijn hart gebroken. De liefde tot de *wereld*, de zucht naar het botte *vermaak* is aldaar gebroken.
En als het kindje nu wakker wordt, en schreit — neemt de jonge vader het, in de ontroering zijns harten, uit de wieg; neemt het op den arm; sust het; maar het wil niet bedaren.
Wat moet hij? een versje zingen?
Maar wat zal hij zingen? een van Jabals jolige liedjes?
Doch hij voelt: dàt *past* niet in deze onschulds-omgeving.

En eer hij het weet, komt hem een psalmtoon uit de keel, als het latere lied veler eeuwen:

Heer! ai, maak mij uwe wegen
door Uw Woord en Geest bekend.

Henochs *vrouw* hoort het. En Henochs oude moeder. En de tranen komen haar in de oogen; maar het zijn vreugdetranen; haar gebeden zijn verhoord; haar man, haar zoon is gered. God heeft een treffelijken prediker gezonden: een klein kind met rozige wangetjes; die véél beter preeken kan dan Brugman of Van Oosterzee.

En nu komt daar zoo'n eenvoudige beschrijving van Henochs ware vroomheid.
In twee deelen: *a.* Henoch wandelt met God, nadat hij Methusalach gewonnen had, driehonderd jaren; *b.* en hij gewon zonen en dochteren.
Over elk van deze beide een enkel woord.
a. Hoe hebben toch de Joden aller eeuwen het type van de waarachtige vroomheid des harten vóór oogen gehad, in de Heilige Schrift die zij zeggen te vereeren.
Deze Henoch is vroom geweest: heeftGod gevreesd en geëerd.
Maar hij heeft het *niet* gedaan in den slaafschen geest van de latere Joden-geslachten. In den geest van inzettingen, en geboden, en voorschriften.
Het is bij hem geweest zoo frisch, als een bron, die opspringt uit den grond, en het klare heldere water

in overvloed naar alle kanten uitzendt.
Hij heeft „met God gewandeld." — Godzelf Zijn volzalige, eeuwig-heerlijke persoon, was hem in de plaats van al die bindende, dorre, vermoeiende voorschriften.
Godzelf, als een vriend, met wien men op weg gaat; een eindweegs opwandelt; hem dan het gansche hart openlegt; zijn raad inwint, en dien met vol vertrouwen opvolgt.
b. En intusschen is Henoch *niet* in het klooster gegaan: om zich in bijzonderen zin Gode toe te wijden, op zelfgekozen wegen van boetedoening, ontzegging en onthouding.
Neen, in de eenvoudigste natuurlijkheid: Henoch heeft „zonen en dochteren gewonnen"; heeft het huwelijk geëerd; het huisgezin heilig geacht, als een kerk in het klein, en een oefenschool voor de eeuwigheid.
Wat aanlokkelijk beeld van ware vroomheid teekent de Schrift ons hier! en met zoo weinige sobere woorden.

Intusschen zijn strijd en nood niet uitgebleven.
Want die in zijn *huisgezin* predikt, is reeds zónder woord een teeken en wegwijzer voor zijn omgeving in wijden kring.
Hij behoeft nog *niets* te zeggen; enkel maar, in zijn eenvoud, op het eenmaal gekozen pad voort te gaan; naar God en den hemel heen zijn gangen te richten.
En dan *verstaat* de *wereld* hem wel; verstaat dat

deze stille wandel, ook zònder woord, al haar zijn en doen veroordeelt.
En dan lokt — het *is* nu eenmaal niet anders — de wereld zèlve de conflicten uit; doordat zij begint met verdachtmaking, en schelden; zoodat men het antwoord niet schuldig mag blijven.
Wij lezen dan ook in den Brief van Judas, dat Henoch opzettelijk geprotesteerd heeft tegen het doen en drijven van de goddeloozen zijner eeuw (Jud. 14 enz.).
Hij heeft aangekondigd den grooten dag des toorns en der vergelding Gods; den ontzaglijken dag van alle Gods gerichten, waarvan de hemelsche myriaden der engelen de voltrekkers zouden zijn.
Laat ik het maar heel eenvoudig zeggen: hij heeft den naderenden zondvloed aangekondigd, aan het geslacht, dat voor dat oordeel rijpte.
Maar, ja! zóó iets moet men maar doen! doch dan valt de wereld, met de gansche macht en haar volle ongenade en toorn over ons heen!
En aldus heeft het ook Hénoch ervaren.
Zou hij niet? Maar immers: tot op den huidigen dag ondervinden alle predikers des evangelies geen *betere* dingen. Zoodra ze ingaan tegen den geest der eeuw; de zonden blootleggen; dè verkeerdheden bestraffen — daar is ook aanstonds een woede gaande, die hen liefst uit de wereld hielp.
En wij zien dat gansche goddelooze geslacht, waarin weinig vromen, weinig kinderen Gods overgebleven zijn, samendringen tegen dien éénen man, die zich

verstouten durft, hun wandelend geweten te zijn: openlijk den staf te breken over hunnen werken.
Het komt zoo ver: hij moet eraan! zij *zoeken* hem, met man en macht. Zij willen aan hem hun woede koelen.
Daar staan ze, wilde, vertoornde benden, dreigend, tierend, vóór de plaats waar hij woont; mag het nu een tent geweest zijn, of een grot, of hol, of een open plek in eenig bosch.
Maar — vreemd! de woning is verlaten. Dien ze zoeken, die is weg.
Ze vragen zijn huisgenooten; dreigen hen; dringen fel, grimmig, op hen aan.
Maar die weten nergens van. Kort geleden hebben ze hem nog gezien. *Ver* kan hij niet wezen, als hij weggegaan, gevlucht is; hoewel dat niet in zijn aard ligt.
De vertoornde benden zoeken heel den omtrek af; halen alles overhoop: vinden niets.
Nog *dagen* lang speuren ze, in alle richtingen; vinden ook zelfs niet het geringste spoor.
Totdat zich, met macht als van Gods Geest, den waarheid aan hen allen opdringt: God, met wien hij gewandeld heeft, heeft Henoch naar huis gehaald; heeft hem opgenomen in de heilige schuilplaats: den hemel; waar het woeden van de aarde geen vrees meer aanjaagt; veeleer met een glimlach wordt gadegeslagen.
En het geslacht dier tijden stond opeens voor het mysterie, dat veel grooter is dan van den dood: het

mysterie van het onsterfelijk, eeuwig leven: van het niet-*ont*kleed, maar *over*kleed worden: van hemelvaart, en storelooze, zalige gemeenschap met den eeuwigen almachtigen God.
Tot hiertoe loopt onze text vanmorgen.

Wij hebben nog, kortelijk, onze toepassing te maken uit hetgeen wij bereids gevonden hebben in het getrouwe Woord Gods.
a. En dan wensch ik, ten allereerste, eens hierbij met u allen stil te staan.
Het is zoo'n kleine dertig jaar geleden. Ik was toenmaals student aan de Groninger hoogeschool.
Wij hadden een professor, die tot taak had, ons in de geheimenissen des Ouden Testaments in te leiden.
Het was een uiterst vriendelijk, zeer welwillend man.
Ik gedenk hem, hij is reeds jaren dood, met hartelijke dankbaarheid.
Maar liefde tot zijn speciaal vak, zooals dat toenmaals door de toonaangevers op wetenschappelijk gebied werd opgevat, vermocht hij mij niet in te boezemen. Het was mij te peuterig. Ook, laat mij dat erbij zeggen mogen, tot roem van Gods genade, hoewel ik toenmaals een dwaze, onnadenkende jongen was; óók te ongeloovig. Ik *voelde*: deze opvatting deed geen recht wedervaren aan de diepe, verborgen levende schoonheid der Heilige Schriftuur.
Eén der stellingen, die ons aldaar werd ingeprent, was: het oog van Israel was nog niet opengegaan voor het schouwen en speuren van eenig *leven* na den

dood. Dat verloor zich alles in nevelen, ook voor den geloovigen Israeliet van het Oude Verbond.
Ik erken: *toen*maals heb ik er niet aan gedacht: heb het nimmer in dit licht gezien.
Maar — wij staan *hier*, vanmorgen, tegenover Henoch.
En wij zien God, in het geloof van Henoch, in die alleroudste wereld inbrengen, indragen, het vast geloof aan het leven nà dit leven; aan het leven met God in eeuwige, hemelsche heerlijkheid.
Dit is dat leven, dat, als de eeuwige kern, door het aardsche, vergankelijke hulsel heen schemert.
Dit is datzelfde leven, waarheen straks een Elia, op zijn zegewagen, glorieuselijk wordt weggerukt.
Dit is dat leven, waarheen de Koning van allen, van Henoch en Elia en al die duizende andere kinderen Gods, hun hope en oogentroost is weggerukt op den hemelvaartsmorgen. Waarin Hij regeert, hun eeuwiglijk ten goede. Waarin Hij ook voor àl Zijn geloovig volk de plaats heeft bereid.
En wij zien daarin, als gemeente, die het volle licht hebben zien opgaan over Henochs en Elia's, raadselachtigen uitgang. En zeggen, en zingen ervan, als verloste christenheid:

Jezus leeft, en wij met Hem.
Dood! waar is uw schrik gebleven?

b. Wij zien andermaal in, in onzen text.
Hoe *jong* was Henoch, toen hij reeds ten hemel werd opgenomen! De jongste verreweg, van heel die eer-

biedwaardige rij der oudvaders.
Hij was jong, gelijk Abel, die ook, in den bloei der jeugd, ineens werd afgesneden; werd weggerukt tot God en Zijn troon.
En wij overleggen bij onszelf: hoe *goed*, dat Abel en Henoch, niettegenstaande hun jonkheid, de zaak reeds vanoverlang met den Heere, hunnen grooten God, hadden in orde gemaakt: zoodat hen de dood niet onverhoeds overviel.
Is het niet *goed*, dat een mensch, reeds in zijn jonkheid, God vreest en eert?
Siert het de *ouden*, dat zij God liefhebben — maar de *jongen* zal het toch stellig niet *ont*sieren?
En opdat wij duidelijk zouden merken, dat de vroomheid der jonge menschen het gezond-natuurlijke niet behoeft, niet behóórt te dooden — wordt *hier*, opzettelijk, het wandelen met God verbonden met de allernatuurlijkste zaken als: een huishouden opzetten; kinderen verwekken; voor een schare zonen en dochters het brood verdienen.
O, onze jongelingen en jongedochters; onze jonge mannen en jonge vrouwen — hoe zou ik ze vermaand willen hebben: stelt het niet uit, om tot God te keeren! geeft de gave vrucht uwer jeugd aan God, den grooten Heer ook van *uwen* wijngaard! Houd *niet* de gave vruchten voor uzelf en voor uw lust, om straks de wormstekige, de schrompelende, de tot verrotting overgaande *Hem* aan te bieden.
Op de Joodsche lijkwagens staat: bekeer u één dag vóór uw dood! — Ja, zegt de man, die het leest: *als*

ik dan maar wist, *wanneer* ik sterven ging!
Maar dat *is* het nu juist!
Het kan *morgen* wel zijn!
Zoo is het zaak voor ieder mensch, het vandaag te doen, vandaag zich te bekeeren.
En — misschien heeft God u ook wel een kindje op schoot gegeven, net vandaag: zooals Hij het vóór al die eeuwen deed aan Henoch!
c. Ten slotte nog *dit*:
Welk een gemeenzame uitdrukking; met God wandelen! Een uitdrukking, ontleend aan die allervroegste tijden, toen God nog Zijn persoonlijke gemeenschap niet geheellijk aan het volk der aarde onttrokken had.
Met God te wandelen!
Zie! als men een vertrouwd vriend bij zich heeft, en de tafel is afgeloopen — dan neemt men hem bij den arm, en troont hem mee, den tuin in. En dán komen de geheimen bloot: de liefelijkheden van het vriendenhart openen hun kostelijke diepten. Dan gaat het hart tot het hart spreken, en men sluit niets voor elkander weg.
Dàt is het wandelen met God: alles voor Hem blootleggen; de meest mogelijke openheid betrachten in het intiem verkeer met Hem.
En dan komt er bij *ons* uit al wat bij ons leeft zonden; schuld; ondank; zwarte snoodheid.
Maar — merk erop: ook bij *Hem* komt bloot, wat er bij *Hem* leeft.
Bij *Hem*, onzen Vriend, komt bloot: het gansche

genade- en vreeverbond.
Bij Hem komt bloot: de volle schuldvergiffenis, door Jezus' bloed en gerechtigheid.
En Hij trekt ons, hoewel nog onze *voeten* op de *aarde* staan, evenwel reeds den zaligen hemel binnen, waar ons eeuwig vaderland ligt.
Wat *hebben* de geloovigen, die *al* hun hope gezet hebben op den Heere Jezus Christus alleen — wat *hebben* ze reeds menige hemelvaart op voorhand gehad, eerdat het ook met hen tot de werkelijke hemelvaart komt.
Daar heeft ons *Henochs* lot de oogen wijd voor opengedaan; en Elia's opvaart naar omhoog; en de machtige heerlijkheid van hunnen en onzen Heer, op den zaligen hemelvaartsmorgen.
De koorden worden sterker die naar den hemel trekken.
De aarde trekt *minder*; de hemel meer. Waar, wie weet, onze *kindertjes* reeds zijn; en zoo vele van die onvergetelijke *oude*, met hun stralende kinderoogen, en hun blijde eeuwigheids-verwachting.
En de psalm geeft uiting van wat er in ons leeft, als hij zoo koninklijk zingt:

Maar, blij vooruitzicht, dat mij streelt,
Ik zal, ontwaakt, uw lof ontvouwen;
U in gerechtigheid aanschouwen,
verzadigd met uw godd'lijk beeld.

XIV. TEEKENEN VAN DEN GEEST

Hand. 2 : 1 v.v.

LANGE JAREN GELEDEN heb ik er u óók al eens opmerkzaam op gemaakt; en ik doe het vandaag wederom: hoe onttrekt zich eigenlijk, hetgeen op Pinksterfeest de hoofdzaak is, aan alle waarneming.

Zie, vergelijk dat eens met die twee andere groote feesten der Christenheid: met Kerstfeest en Paschen. Met Kerstfeest: dat teere Kindeke, dat daar in de voederkribbe van de beesten ligt: zóó groote rijkdom, te midden van zóó diepe armoede. Nietwaar? onmiddellijk spreekt het tot aller menschen verbeelding. Insgelijks met Paschen: die Man, die afgemarteld op het kruishout gehangen heeft; en, ziedaar! de gebondene, met banden des doods gebonden, is vrij, en wandelt ongehinderd tusschen de graven, en straks tusschen zijn levende vrienden en vriendinnen rond; een later evenbeeld van de drie jongelingen uit het Boek Daniël, die gebonden waren geworpen in den oven des brandenden vuurs; maar hun boeien waren hun afgevallen; en vrij, en ongehinderd, wandelden ze, midden tusschen de hen omblakerende vlammen.

Op kerstfeest en paschen: dàt Kind, en dié Man; dàt werk.

Maar nu, op Pinksteren: niets van dat alles.
Hetgeen hier geschiedt: de Geest Gods, die aan menschen meegedeeld wordt; die aan menschenharten de aansluiting geeft aan het Verlossers- en Middelaarswerk van onzen Heere Jezus Christus — maar immers: het ontsnapt aan alle waarneming; het verliest zich op het gebied van het innerlijk leven; treedt niet naar buiten.
En ik meen: juist dáárom komt God met die teekenen van den doorluchtigen Pinksterdag: met wind, en vuur, en vreemde talen; opdat aller menschen aandacht zou vastgehouden worden bij hetgeen hier geschiedt; en opdat de uitwendige verschijningsvorm zooveel mogelijk zou afbeelden, hetgeen hier innerlijk gewerkt wordt.

II

Nu moeten wij dus met de teekenen beginnen. Of: begint onze tekst soms daar niet mee?
En inderdaad: neen! hij begint daar niet mee. Hij laat eerst zoo'n opmerking vooraf gaan, die hem als het ware ontsnapt: waarom wij vragen: bedoelt de schrijver, Lucas, er soms iets mee? of laat hij het zoo maar, langs den neus weg, zich ontglippen?
Er staat, in vers 1: Als de dag van het Pinksterfeest vervuld werd, waren zij allen eendrachtelijk bijeen. Beteekent dat wat?
En nu verzoek ik u: kijk eens eenige verzen verder; in vers 14: „maar Petrus, staande met de elve" nietwaar? daar hebben wij, op een ietwat andere manier

uitgedrukt, precies het zelfde. Om dat vers 14 nu eens wat nader te bekijken: Petrus staat daar; en de elve staan, in een halven cirkel, rondom hem heen. Staan ze daar misschien als ter bescherming van dien éénen, hun voorman?
Petrus zou dat inderdaad noodig hebben.
Petrus heeft het, midden in den discipelkring, leelijk laten liggen.
Waren zulke dingen onder òns geschied, wij hadden ons zelf, en elkander, allang afgevraagd: of Petrus niet onder censuur had moeten gesteld worden?
Petrus had, zeven weken ruim geleden, den Heere Jezus verloochend; had van Hem verklaard, zelfs onder vloek en eed, dat hij Hem niet kende; nooit wat met Hem uitstaande had gehad.
Zou zóó iemand niet, voor weken en maanden, er alle autoriteit onder ons bij hebben ingeboet?
En zie nu: hier staat hij. En die andere, elve — zij trekken de hand niet van hem af. Integendeel: ze dringen met hun allen, in een dichten kring, rondom hem heen; ze handhaven hem; zeggen, zonder woord: hij is onze woordvoerder; iedere uiting, die hij doet, die onderschrijven wij.
Nietwaar? wèlk een eensgezindheid.
Daar was eens, jaren geleden, een bekende duitsche professor, Eucken! Die uitte, in geschrifte, zijn bezwaren tegen het kerke-christendom.
Ik verzeker u: wij kwamen er, bij hem, lang niet malsch af. Wàt was wel één van zijn ernstigste beschuldigingen? „Die menschen zijn het vrijwel nooit

met mekaar over eenig ding eens".
Prijst dan nú die eerste christengemeente eens. Hun voorman, en woordvoerder, is er één, dien wij onder censuur zouden zetten. Maar zij — staan rondom hem heen; vallen hem niet in de rede; spreken hem niet tegen; zeggen geen enkelen keer: „ho, ho, Petrus! nú hebt gij het mis!"
Eendrachtelijk bijeen; dát is de signature der vroegste christenheid. Het wordt doorgaans niet tot de Pinksterteekenen gerekend. Doch als ik mij àl deze dingen nu eens goéd indenk, dan moet ik zeggen: het doet voor stormwind, en vurige tong, en vreemde taal niet onder.

III

Nú dan die téékenen zelve eens wat nader in oogenschouw genomen.
Op den morgen van den Pinksterdag, toen die discipelen daar zaten, al maar verwachtende, dat de in eere verhoogde Zaligmaker zijn belofte aan hen gestand zou doen — daar geschiedde uit den Hemel dat geluid als van een geweldigen gedrevenen wind; die het heele huis vervulde, waar zij zaten.
De wind, en zijn machtig daarheen bruisen, dàt is wèl een teeken, om er àlle aandacht aan te wijden.
Toen, nu jaren geleden, die stormramp van Borculo plaatsgreep — die daar in de buurt van het ongelukkige stadje woonden, zagen, uit hun woningen getreden, dien kant uit; wezen het mekaar: o! kijk dáár eens! dáár is wat gaande; en het is niet veel

goeds! zie die pikzwarte lucht daar eens boven dat stadje hangen! en kijk eens, hoe die wolkenspiraal naar beneden draait; er zich als met geweld in-boort.
En niet zoodra hadden regen en storm wat afgelaten, of de rondomwonenden ijlden er op af: even gaan zien, wat dáár geschied is. En toen aanschouwden ze het, zij onder de eersten: daar had een ramp plaats gegrepen zooals die misschien éénmaal in een paar eeuwen over een landschap neerstrijkt.
Zóó'n geluid nu, als van een heftig windgebruis, werd óók vernomen binnen Jeruzalem, op dezen eersten Pinksterdag van het Nieuw Testament. Alleen maar: het bleef bij het geluid. Er ging geen winddruk, geen windstoot mee gepaard.
Alzoo: niemand kwam, uit het huis, waar het verschijnsel zich in volle kracht toonde, uitgestormd, loopende als gold het zijn leven. Integendeel: wie er binnen was, die bleef er binnen, en wie nog er buiten was, kwam er met haast op af; als door een geheimzinnige macht er heen getrokken.
Aldra was het gansche huis vol; niet alleen van het wondervolle, onverklaarbare geluid; maar ook van menschen, die er naar kwamen vernemen: wàt hier dan toch wel gaande was.

IV

Toen dan die vreemdelingen daar binnen kwamen stormen, toen zagen ze een vreemd tafereel: twaalf mannen zaten daar in liefelijken vrede bijeen; en elk

hunner had zoo'n wonderbare vlammentong op zijn hoofd.
Ook dit weer, net als die wind: niet letterlijk te nemen. Er staat ook: verdeelde tongen àls van vuur.
Neem het letterlijk — en: een mensch zou er van schrikken. Die voor den stormwind zou wegloopen, duchtende gevaar voor zijn leven, die zou, met bekwamen spoed, het vuur probeeren te dooven en uit te slaan, ook hier beducht voor ongeluk en ramp.
Denk eens aan: wie het vuur te dicht bij zijn kleeren, bij zijn hoofdhaar krijgt: bijvoorbeeld een vrouw, die bezig is, haar hoofdhuid te reinigen, maar ze komt te dicht in aanraking met de spiritusvlam; en de benzine, waarmee ze zich het hoofdhaar gezuiverd heeft, vat vuur — dan schrikt een mensch vanwege zijn leven.
Doch ook hier: het kwam niet tot branden; het deed geen schade. Dat vuur, dat zat daar zoo rustig, op het hoofd van elk uit die discipelenschare. Het verlichtte wel, maar het zengde niet; vuur, dat aan de ketting lag; aan Gods ketting; een hofhond gelijk, die vastligt in zijn hok; en wel blaffen kan, en de menschen aan het schrikken maken, maar bijten is hem van te voren onmogelijk gemaakt.
Getemd vuur van God. Dat enkel de aandacht der instroomende menigte vasthield bij het feit van den dag: o! kijk toch eens! wat gebeurt hier? zijn dit geen Godswonderen? zóóveel vuur; en héél geen ongelukken!

V

En dan dat volgende teeken: van die vreemde talen: zij werden allen vervuld met den Heiligen Geest, en begonnen te spreken met andere talen, zooals de Geest hun gaf uit te spreken.
Hoe meer talen iemand spreekt, hoe meer poorten hem worden open gedaan.
Wie een vreemde taal heeft geleerd, die ziet daarmee een heel nieuw gebied voor zich ontsloten.
Wie enkel maar tot zijn eigen taal toegang heeft, die zit altoos binnen zekere beperking gebannen; die is altoos onderhevig aan zekere begrenzing.
Met iedere vreemde taal, die wij machtig zijn geworden, zet ons innerlijk zich uit; beheerschen wij een nieuw deel van het geestesleven.
O, die vreugde van den geleerde, die daar in zijn studeerkamer rondgaat; uit de boekenkast te voorschijn haalt een boek in deze taal, of in die; en hij verdiept zich daarin. Wel! meteen is hem een heele nieuwe wereld open gedaan. De schatten van een ander volk, een andere samenleving zijn hem toegankelijk geworden. Hij put uit nieuwe bronnen; verfrischt zijn innerlijk; lescht zijn dorst; komt uit zijn engte, uit alle benepenheid uit.
En hier, deze nederige discipelen van een eenvoudigen Meester en Heer — niet alleen dat zij de vreemde talen kènnen; maar, hetgeen oneindig méér is: zij spréken ze ook; bewegen er zich makkelijk in; zijn in hun element, niet alleen met het oude, eigene;

maar ook met het nieuwe, vreemde. Zij kijken over de schutting; ze nemen een aanloopje; ze springen over de schutting. Ze wandelen rond in buurmans tuin; onderhouden zich met hem; kruipen als het ware in zijn huid; deelen met hem: niet alleen de boterham; maar ook het geestelijk goed; de zielsvreugde.
Welk een machtig teeken: dat talenwonder van den eersten Pinksterdag des Nieuwen Testaments!

VI

En dan stroomt de menigte der vreemdelingen binnen; in die gewijde ruimten, die aldus, door Gods wijzenden vinger, geteekend zijn als plaatsen, waar de vreemdeling wat vernemen, wat nooit-gehoords genieten kan.
Wij lezen: allen ontzetten zich. Zij hoorden zich, binnen die vergaderzaal, toespreken, elk in de taal van zijn land.
„En het zijn toch allemaal Galileërs," zeggen ze dan nog daarbij.
Galileërs, menschen uit het achterland. Menschen, die hun eigen landstaal, het hebreeuwsch, niet ééns zuiver spreken kunnen. Wij weten het van Petrus. Die is daar, als galileesche visscher, komen binnenvallen, in de hoofdstad, Jeruzalem, midden tusschen het dienstpersoneel, van den hoogepriester; de knechten al nèt zoo deftig en voornaam als hun heeren; ze spreken allemaal hoog-Jeruzalems. En wanneer dan zoo'n pekbroek, zoo'n galileesche visscher, zoo'n Petrus, in hun gezelschap is verdwaald ge-

raakt, dan valt hij onmiddellijk in het oog; dan zeggen die anderen: hoor mij zoo'n lompen mensch eens aan! verbrabbelt en verbastert onze mooie hebreeuwsche taal! komt daar aandragen met het plat van het galileesche achterland. Net als wanneer een geldersche boer, van het onvervalschte veluwsche of achterhoeksche ras, zou komen binnenrollen in de hofkringen van het deftig 's-Gravenhage: hij zou terstond in het oog loopen; de aandacht trekken; men zou er van zeggen: hoor me dien man eens aan! brengt daar zùlke ongewone, nooit gehoorde, rauwe klanken voor onze ooren!

En nu: de boer, de visscher, de man van het achterland, spreekt taal na taal; reikt naar Parthië en Medië; naar de landen van de rivieren Eufraat en Tigris; naar Klein-Azië; naar Egypte; het eiland Creta; het voorname Arabië met zijn moeilijk aan te leeren spraak!

De vreemdelingen slaan de handen in mekaar, en zeggen: hoor dat eens aan! Niet alleen, dat ze de gewone dingen van het alledagsleven in die vreemde talen beheerschen. Maar: zelfs de godgeleerde termen zijn hun daarin vertrouwd. Zij spreken de groote werken Gods; ze prediken van die ontzaggelijke dingen, die ver, en hoog, boven de aarde en het aardsche uitgaan. Wèlk een dag is dit, dien wij hier beleven!

Welaan, gemeente! dàt is dan onze feesttekst voor heden, en de verklaring daarvan.

VII

Thans hebben wij alweer de toepassing te houden.
Gelijk ik het u gepredikt heb, in het begin der tekstverklaring: de teekenen: wind, vurige tong, vreemde taal, dienen enkel om het in zich zelf onzichtbaar en onmerkbaar feit der uitstorting des Heiligen Geestes ter kennisse van geheel Jeruzalem te brengen. Wij behoeven niet zoo zeer op de teekenen te zien, als wel acht te geven op hetgeen door de teekenen wordt afgebeeld.
Ik herinner mij, uit het eerste of tweede jaar mijner ambtsbediening, een conferentie op Neerbosch; die ik toen heb bijgewoond op raad van een oude vriendin van mijn moeder en mij.
Allerlei dominee's trof ik daar aan. Met dominee Dijkstra van Hoogeveen sloot ik vriendschap. Ook de welbekende dominee N. de Jonge te Brussel was er.
Mij heeft het toenmaals sterk getroffen: dominee de Jonge uitte zich daar aldus; het was vlak na Pinksteren: „wanneer ik op die teekenen zie, dan weet ik niet, of ik wel den Heiligen Geest heb. Ik heb geen vurige tong. De vreemde talen, die ik spreek, heb ik mij met moeite eigen gemaakt".
Nu, na veertig jaar, moet ik daar antwoord op geven. En ik zàl het ook; antwoord uit de Heilige Schrift.
Daar is er nòg één geweest, op wien de Heilige Geest uitgestort werd; en uitgestort, niet met mate. Dat is geweest: de Heere Jezus, bij Zijn doop in den Jor-

daan. Dáár zijn de teekenen achterwege gebleven. Dáár: geen vurige tong; geen vreemde taal; geen windgebruis.
Onze Heere Jezus is levenslang zoo eenvoudig geweest: geschreven heeft hij niet; dat heeft Hij aan Paulus, aan Petrus, aan de Evangelisten, aan Marcus en Lucas overgelaten.
En vreemde talen gesproken heeft hij ook niet. Enkel dat diep-eenvoudige Arameesch; dat er soms bij Hem op het onverwachtst uitkwam; en dat dan de discipelen in hun geheugen vastleiden; die het ook naderhand aan de vergetelheid hebben ontrukt.
Waarvoor heeft Christus toenmaals den Geestesdoop, daar bij den Jordaan ontvangen? Immers: als teeken, dat Hij nu bekwaam gemaakt was, tot Zijn ambtelijk werk.
Waartoe hebben dus de apostelen, op den Pinksterdag, den Heiligen Geest ontvangen? Eveneens: tot een waarborg, dat God hen, met wonderbare krachten, van nu af in staat stelde tot het volbrengen van hun dagtaak in de wereld.
En waartoe ontvangen wij dan den Heiligen Geest? Trek nu de lijn door: opdat een iegelijk van ons bekwaam gemaakt worde tot zijn levenstaak; er tegen opgewassen zij; er zijn vreugde en lust aan hebbe. O, wij menschen, die zoo gaarne buiten ons middelpunt gaan; hunkeren naar ander werk dan het eigenlijke onze; die hetgeen God òns juist heeft toebedeeld, te min rekenen; of te eentonig; of te weinig afleiding biedend.

Doch waar de Heilige Geest wordt uitgestort, daar bekwaamt Hij ons tot onze levenstaak.
En laat nu een iegelijk zijn levenstaak er eens op aan zien: zijn wij er tevreden mee? zijn wij er getrouw in? vinden wij er ons geluk in?
Zulke dingen, machtig van hemelschen eenvoud, werkt ook de Heilige Geest. —
De Heilige Geest werd uitgestort op de discipelen van Christus, daar op dien eersten Pinksterdag.
Alzoo wezen die teekenen aan, dat het, om den Heiligen Geest te ontvangen, noodzakelijk was, tot dien binnensten kring te behooren, waar men alléén met Christus den Heere rekende; op Hem hoopte; uit Zijn toezegging leefde.
Zoodat de vraag: hebben wij den Heiligen Geest ontvangen? — te herleiden is tot die àndere vraag: is de levende Christus het eenig plechtanker onzer hope?
De centrale vraag, van het gansche Evangelie, is deze: wat is, o mensch, de opgestane en ten hemel gevaren Christus voor u? En waar deze vraag bevredigend beantwoord wordt, naar den zin der heilige schriftuur, dáár is Christus; dáár is de Heilige Geest; dáár is een rein en goed geweten; dáár heeft een mensch lust en behagen in zijn werk; zijn dagtaak. Dáár is alles; een overloopende volheid.
De groote hoofdvraag is en blijft: wat dunkt u van den Christus? —
En nu tenslotte: wij hooren hier kerkgangers verslag doen over de gehoorde preek. Wat getuigenis

geven zij ervan? Ze verklaren: wij hebben àl die twaalf verschillende leeraren gehoord, wáárover hebben ze het allemaal gehad? Alle twaalf over één onderwerp: over de groote werken Gods. Vers 11: „wij hooren hen in onze talen de groote werken Gods spreken".
Hier is het criterium: of de eenige gehoorde preek goed is geweest; de Bijbel geeft ons den toetssteen in handen. Wáár heeft de dominee het over gehad?
Daar komen er uit de kerk thuis. Ze zeggen: 't was vanmorgen een machtige preek. Dominee heeft het gehad: over het lieve volkje Gods; hoe het zich bevindt, en leeft; hoe het opwast en opklimt; wat gestaltenis het vertoont; wat indruk de kerk naar buiten maakt, en maken moet.
Menigeen zegt: ziedaar! dàt is nog eens eerst een prediking: daar kun je met je verstand bij; dat kan een mensch begrijpen. —
Toets het nu eens aan vers 11 uit onzen huidigen tekst: heeft hij het, die dominee daar op zijn hoogen kansel, over de groote werken Gods gehad? Welneen! hij is den vromen man, de vrome vrouw, wat in het gevlij gekomen; heeft hen een mooi fluweelen buisje, een fraai zijden japonnetje aangetrokken. Die twee, aldus opgehemeld, stappen nu als stootershanen de heele kerk door; laten zich van alle geloovigen bekijken en bewonderen. —
Wat is er menige zoogenaamd steil-orthodoxe preek, die de menschen aftrekt; die zwaar heet, maar licht is, licht als een veertje; die den vromen, wederge-

boren mensch in het middelpunt zet. — Tusschen deze, en het puurste oud-modernisme, is geestelijk, naar de norm des Geestes, geen streep verschil. —
Maar wie de groote werken Gods predikt, die is den mensch kwijt; en zijn voortreffelijkheid; en zijn vroomheid en heiligheid.
Die predikt dat ééne groote werk Gods: de zending Zijns Zoons in ons, menschelijk, vleesch; en al die andere werken, die daar uit voortvloeien.
En de jubel daarvan klimt op en klinkt op, tot aan den hoogen Hemel.
Werken Gods, die alleen goed zijn. Door welke onze werken, die kwaad zijn, verzoend en bedekt worden, voor tijd en eeuwigheid.
Groote werken Gods. Die aarde en hemel met lof en dank vervullen; den naam des Heeren Jezus verheerlijken; de ziel des zondaars vervullen met ongekenden vrede.
En de psalm reeds, in den ouden dag, zingt er van: Hoe groot zijn, Heer, Uw werken!

XV. DE BLIJDE BOODSCHAP VAN PINKSTEREN

IN DE ALLEREERSTE plaats dan vragen wij: wat het Pinkster-evangelie ons predikt aangaande onszelf?
Wanneer ik het u zeg, zullen sommigen uwer bepaald schrikken. Het woord, de náám alleen, is hatelijk in veler oor en kan geen genade vinden in veler oogen. — Toch zal ik het maar wagen en het zeggen. Want het is de loutere waarheid. Het Pinkster-evangelie predikt ons onze volslagene *onmacht*. —
Ziezoo, het is eruit. En nu wil ik het ook nièt bij zèggen laten. Ik wil het u ook met bewijzen staven. Dan kan iedereen het voor zichzelven nagaan, of ik de waarheid spreek, ja dan neen.
Pinksteren is het laatste in de rij der Chr. feesten. Het is de achteraankomer.
Laten wij eens nagaan: zoúden wij het eigenlijk niet kunnen missen? Hebben wij niet genoeg aan al de àndere feesten, behalve Pinksteren? Vormen zij niet, van Kerstfeest tot en met Hemelvaart, een schoon geheel, dat in zichzelf volmaakt is en waar niets meer bij behoeft om het te volmaken? —
Daar hebben wij Kerstfeest. God geeft Zijn Zoon aan de aarde. God geeft de heerlijkheid des hemels

aan de wereld, opdat de wereld des hemels heerlijkheid beërve.
Wij komen tot Goeden Vrijdag. De Zoon sterft en gaat in 't graf. Doch de volle gerechtigheid is aangebracht. De zonde is verzoend. —
Wij naderen tot Paaschfeest. God handhaaft Zijn Zoon en Zijns Zoons werk en proclameert het openlijk in heel de wereld, dat Zijn Zoon een goed en volkomen werk heeft gewrocht, waarop gerustelijk de zondaar steunen mag in nood en dood.
Wij bereiken Hemelvaart. De overwinning van Paschen wordt voltooid. Het op den duivel herwonnen gebied wordt in veiligheid gebracht dáár, waar de duivel niet komen kan: de Opgestane vaart ten hemel met het Opstandingslichaam, en zet Zich in stille majesteit aan Gods Rechterhand.
Zoo is dan de zonde verzoend tot in haar verste gevolgen. En de overwinning is onaantastbaar geworden. Welk een vasten gang, welk een veiligen weg, gaat een iegelijk die, met schuld beladen, zich richt naar het hemelsche heiligdom. —
En nu is 't uit. De Heiland is weer terug in den hemel vanwaar Hij was uitgegaan. Des zondaars zaken zijn altegader uitgericht. Wij hebben niets meer noodig. Een volle, gedrukte, geschudde, overloopende maat is ons in den schoot geworpen. Wij zijn overladen met des Heeren heilgoederen. Wat willen wij méér!?
Doch daar komt Pinksteren. Neen, zeg ik, dat vat ik niet. Wat wil nu Pinksteren!? Wij hèbben alles, en kùnnen alles, en doèn alles. Wij hebben beide den

Vader en den Zoon en kunnen den Geest best missen. Ik zou u prediken van onze onmacht. Welnu, dat wil ik ook. Luistert slechts. Ik zal u een oud verhaal vertellen. Een verhaal uit de fabelenleer der oudheid. Als gij daarnaar goed geluisterd hebt, zal u alles duidelijk zijn geworden.

Daar was een zeker koning. Deze koning had den wensch gedaan dat al wat hij zou aanraken, tot goud mocht worden. De godheid schonk hem dezen wensch. — Wat was die koning blij. De schatten stapelden zich op in zijn paleis. — Doch... het etensuur kwam. Men ging aan tafel. De koning zou gaan eten... Maar o wee! Nauwelijks had hij de spijzen aangeraakt of zij veranderden in goud. En goud kan men niet eten. — Zoo bleef dan, vol schrik en ontzetting, de koning hongerig en dorstig, tusschen al 't goud, en hij moest ellendig sterven, midden in den overvloed.

Mij dunkt, gij hebt het begrepen. God zet ons midden in den overvloed der door Christus verworven heilgoederen. Doch wie bereidt onzen mond, dat wij de spijze des koninkrijks tot ons nemen? Want, zoo dàt niet geschiedt, zoo onze mond niet toebereid wordt om des Heeren spijze te eten, zoo zullen wij ellendig omkomen midden in den gouden overvloed. — Hier wordt ons gerechtigheid gepredikt. Hier wordt ons Adams val gepredikt en onze gevallen toestand in hèm. Hier wordt ons gezegd: „maakt uzelven niet wat wijs; houdt uzelven niet voor vroom". Wie is er die alleen van genade leven wil?

Wié is er, die met alleen genade bereid is te sterven? Wie wil den engen weg wandelen? Wie wil onder de nauwe poort door? Wie werpt zijn eigen naam voor de honden? Wie acht schade en drek hetgeen hij geworden is en gekregen heeft? Wie wil rijk zijn met Eénen Naam, den Jezus-naam? Wie wil roemen in hetgeen Hij, onze Heere, geworden is en gekregen heeft?

Dat wil niemand. Gij niet. En ik niet. Wij willen wat het „ik" wil. En het „ik" wil wat de duivel wil. En de duivel wil: zijn gelijk God. Daarmede is hijzelf in de hel geslingerd. Daarmede heeft hij Adam en Eva ten val gebracht.

Dat is de moederzonde van alle vleesch. De goddeloozen willen het winnen met brutale goddeloosheid. De vromen willen het Gode afwinnen met hunne vroomheid. Elk echter wil... op den Troon des Heeren. Niemand wil van louter genade leven.—

Dàt nu, dàt is het wat ik zeide: wij hebben aan alles niets. Wij hebben Kerstfeest, Goeden Vrijdag, Paschen en Hemelvaart. En nochtans hebben wij niets... zoo God ons 't hart niet opent om alleen met genade tevreden te zijn. Wij zullen verhongeren, met 's Heeren schatten in den schoot... zoo ons de mond niet toebereid wordt om te nemen en te eten wat God ons geeft.

Daarom is het machtige geloofsartikel voor dezen dag dat koninklijk artikel: ik geloof in den Heiligen Geest. Ik geloof in God den Heiligen Geest, die schept uit niet, gelijk de Vader en de Zoon. Ik ver-

trouw mij in mijne onmachtigheid toe aan dien machtigen God; aan den Eeuwigen Geest.
En zóó komt, midden in onze onmacht, ten prijze des grooten Scheppers, het machthebben aan den Boom des Levens. Pinksteren ontsluit ons de heerlijke schatten van Kerstfeest tot en met Hemelvaart. Zoo wij rijk zijn, het is alleen door den Eeuwigen Geest, die reeds in den beginne het leven van het Woord wakker hield in het geschapene; door welken ook Jezus Zichzelven onstraffelijk Gode opgeofferd heeft; in welken wij nu den vrijen toegang hebben tot den Troon der Genade.

In de 2e plaats zouden wij overwegen, wat het Pinksterevangelie ons te zeggen heeft aangaande den Heiligen Geest.
Laat mij uwe gedachten hierbij eens leiden op denzelfden weg waarop de mijne zijn geleid geworden. Mij stond, bij het overwegen van het tweede deel onzer bespreking, voor den geest die gelijkenis uit Marcus 12. Van den mensch die den wijngaard verhuurde aan de landlieden en buitenslands reisde. En die, als het tijd was, een knecht zond, om van de vrucht des wijngaards in ontvangst te nemen. — Gij kent de gelijkenis. De landlieden sloegen den knecht en zonden hem ledig henen. — De heer zond een ànderen knecht. Niet denzelfde, want dezen mocht de moed misschien ontzinken. Doch dien anderen steenigden zij. Vervolgens vele anderen; waarvan de landlieden sommigen sloegen, en sommigen dood-

den. — Daarna zond de heer van den wijngaard zijnen zoon, den eenigen dien hij nog had, zeggende: zij zullen immers mijn zoon ontzien. —
Hier nu wil ik uwe gedachten bij vasthouden gelijk de mijne erbij vastgehouden zijn. Stel u dat voor: die zoon is op weg naar de booze landlieden. Hij heeft al de geruchten gehoord, heeft de vorige boodschappers zien terugkomen, het hoofd doorwond, den rug vol striemen. — Nu is het zijn beurt. Zijn vader zegt het. —
Goed, hij is een gehoorzame zoon. Hij gaat daarheen waar zijn vader hem zendt. — Doch hoe? — Nu, wat denkt gij? Hoe stelt gij het u voor? Hoe ziet gij hem henentrekken in uwe verbeelding? Vol bereidvaardigheid? Met vleugelen aan de voeten? — Ik zie hem gaan, het hart vol overleggingen: hoe zou het afloopen? Welk een ontvangst zou mij bereid zijn? Zouden zij mij óók slaan? Mij óók het hoofd doorwonden? Mij óók steenigen? — Ja, ik zie hem nader komen bij die stad waarin de doodslagers wonen. Doch... wat is zijn stap loom! Hij gaat als hadde hij lood in de schoenen! — En wanneer hij vlak bij de stad gekomen is, zie, daar gaat hij zitten, aan den berm van den weg, met het hoofd in de handen. — Kunt gij het hem kwalijk nemen? —

Geliefden, het eenige wat God de Vader nog over had om naar de oproerige aarde te zenden, dat was de Heilige Geest. Hij was alleen nog over om gezonden te worden naar Gods wijngaard, teneinde de

vruchten van liefde en lof, van dank en aanbidding, in te zamelen voor den Hemelschen Wijngaardenier. De profeten waren gezonden, doch hoe waren zij teruggekomen!? Gesteenigd; in stukken gezaagd; door het zwaard ter dood gebracht; verdrukt; kwalijk behandeld. —
De Zóón werd naar de aarde gezonden. Doch hoe is Hij teruggekomen!? Het hoofd door de dorens verminkt; de zijde doorwond, de handen verscheurd, de voeten doornageld. En zoo zit Hij aan Gods rechterhand, geteekend voor altoos met het ontzaglijk teeken: de aarde heeft Mij uitgeworpen. —
God heeft er nog maar één over, Dien Hij zenden kan. Namelijk den Heiligen Geest. Hij zegt het Hem, dat 't thans Zijne beurt is. — Wij willen eens zien, hoe de Heilige Geest naar de aarde gaat. Hoe Hij afreist naar het land der doodslagers. Hoe Hij zich opmaakt naar Zijn nieuwe woning, naar de gevangenis, naar de onreine menschenharten, voor welke woonstede Hij den heiligen, heerlijken hemel verlaat. —
Ons dunkt, dat zal natuurlijk gaan: voetje voor voetje. Zeker, zoo zal het gaan. —

Wij lezen in vers 2: „daar geschiedde haastelijk uit den hemel een geluid als van een geweldigen gedreven wind en vervulde het geheele huis waar de discipelen zaten."
Haastelijk! Geweldig gedreven! — Dus: heel anders dan wij uitgerekend hadden. Heel anders dan voetje voor voetje. — Hoe is dit? —

Ziet hiér nu hoe wij, naar luid van het Pinksterevangelie hebben te oordeelen over den Heiligen Geest. Het is bij Hem alles bereidheid. Het is de volvaardigheid der liefde. Daar is geen aarzeling: zal Ik gaan! zal Ik niet gaan? — Hij ziet hoe de Zoon teruggekomen is. Doch het schrikt Hem niet af. God is liefde. De Vader, de Zoon, de Geest... God is liefde. De Vader heeft het Zijne gedaan; de Zoon heeft het Zijne gedaan...; de Geest is ook liefde. Hij wil ook het Zijne doen, voor Gods eer en voor het heil van een arm volk. — O, wanneer zal Zijn tijd komen, dat Hij gaan mag naar de aarde, omhuld van de liefde Gods; om een stille weldoener te zijn; om ook Zijn deel te hebben aan de vernederingen des Allerhoogsten; om niet Zichzelven te zoeken; om te zoeken Christus' eere; om Zichzelven verre weg te werpen; om, zonder dank voor Zich te verwerven, Christus lof en dank toe te voeren uit de door Hem, met Christus' naam, gereinigde harten;... ach, wanneer zal die tijd komen? —

In 't aardsch Jeruzalem is het een wachttijd. De jongeren zien reikhalzend uit naar den beloofden Troost-er.

In 't hemelsch Jeruzalem, is 't ook een wachttijd. De Geest rust op des Zoons handpalmen; is gereed om Christus te dienen en die van Christus zijn. Christus is Hèm onderdanig geweest. Nu wil hij aan Christus onderdanig wezen. Ach, wanneer komt die tijd dat Hij naar de gevangenis mag gaan om het Troostwerk te beginnen?

Het groote jubeljaar vangt aan. Zeven sabbaten gingen voorbij. De vijftigste dag breekt aan.
Daar komt die wenk van Gods welbehagen... de Geest mag nedervaren naar de aarde. De tijd Zijner vernedering is gekomen. — Doch Hij acht het geen vernedering. Hij is volvroolijk. Hij heeft Zijnen wensch. — En het suizelt in de lucht. Als een wervelwind ijlt de Geest naar omlaag, neemt de gevangenis gevangen, vervult alles met blijdschap en liefde, eer iemand zich recht rekenschap kan geven wat er gaande is. —
Dàt is het wat ik zeide: het is een koninklijk artikel, het artikel: ik geloof in den Heiligen Geest. Het is een artikel vol roem in God, vol roem in de vrije genade. O, niemand ziet Hem met het vleeschelijk oog. De meesten gaan den stillen weldoener voorbij. Die dankt, dankt meestal nog den Heere Jezus. — Doch wie den Pinksterdag recht verstaat, zoekt met het geloofsoog den Zichzelf vergetenden grooten Weldoener, den grooten Werkmeester des geloofs, die met Zijne macht al onze onmacht vervult, en jubelt Hem tegemoet: den Heil'gen Geest zij eer en prijs.

Ten slotte bespreken wij onze 3e vraag.
Nl. of dit alles, wat wij lezen aangaande de eerste christengemeente, ook nog wel geldigheid heeft voor ons, op wie de einden der eeuwen gekomen zijn.
Velen vreezen heimelijk van neen. Slechts een enkele spreekt het uit, doch in het hart van de meesten leeft het: ,,zou al dat heerlijke, hetwelk de verhoogde Hei-

land aan de apostelen gegeven heeft, ook wel voor mij zijn?" — Men ziet op de teekenen, met welke de Heilige Geest Zijn intocht gehouden heeft in Zijn nieuw rijksgebied: op de verdeelde tongen als van vuur; op den geweldigen gedreven wind; op de vreemde talen. En als men dan zichzelven daarbij vergelijkt, dan staat men daar zoo kaal en zoo arm. Hebben wij vurige tongen op onze hoofden? En de vreemde talen die wij kennen, met hoeveel moeite hebben wij ze geleerd. Dat ging maar niet in een oogenblik. —
Zoo komen dan velen tot de slotsom: wij hèbben eenvoudig den Heiligen Geest niet. Of, hebben wij hem al, zoo hebben wij Hem niet op dezelfde wijze als de apostelen op den Pinksterdag Hem gehad hebben.

Laat ik u vóór alle dingen even een paar teksten in 't geheugen mogen roepen, die wij hier vooral en voor-al niet vergeten mogen. Vooreerst: niemand kan zeggen Jezus den Heere te zijn, dan door den Heiligen Geest. — Vervolgens: zoovelen door den Geest Gods geleid worden, die zijn kinderen Gods. — Ten slotte: indien iemand den Geest van Christus nièt heeft, die komt Hem niet toe. —
Derhalve, een iegelijk zij uiterst voorzichtig met tot zichzelven te zeggen, of zich door anderen te laten wijsmaken: ik heb den Heiligen Geest niet. Want wie den Geest niet heeft, die heeft ook den Vader en den Zoon niet. Immers, deze drie zijn Eén. De Geest

brengt den Zoon in ons hart. En de Zoon brengt den Vader mede. Zoodat, wie den Geest mist, die mist alles, die mist óók den Vader en den Zoon. —
Ja, zegt iemand, maar die teekenen dan! — O, zoo antwoord ik, maar de Geest is aan die teekenen niet gebonden. —
Doch ja, die teekenen brengen de menschen in de war. Maar daartoe zijn ze waarlijk niet gegeven. —
Wat is dat met die teekenen!?

Laat mij eens een vergelijking mogen bezigen. Stel eens, in zekere provincie van ons vaderland is een nieuwe landvoogd, een nieuwe Commissaris der Koningin benoemd. — Goed, nu houdt hij intocht. In zijn schitterende ambtskleedij, omhangen met ridderorden, zit hij in zijn prachtige koets en rijdt door de versierde straten. Een glansrijke stoet omstuwt hem. In feestelijken optocht geleidt men hem naar zijn paleis. Alles jubelt en juicht, ter eere van den nieuwen landvoogd.
Maar den volgenden morgen wandelt een vreemdeling, deftig doch eenvoudig gekleed, door dezelfde straten waardoor gisteren de rijke stoet zich voortbewoog. Niemand nagenoeg kent hem. Niemand bijkans groet hem. Enkelen kijken hem achterna, als willen ze zeggen: wij hebben dezen méér gezien; maar waar!? —
Wie is die vreemdeling? Het is de nieuwe landvoogd die den vorigen dag intocht gehouden heeft. Hij gaat naar zijn departement; zal de verordeningen inzien

welke voor stad en land gemaakt zijn; zal ze met zijn handschrift onderteekenen; zal ze alzoo kracht van wet verleenen. Kortom, heden aanvaardt hij daadwerkelijk het bestuur over het hem toevertrouwd gebied.
Durft nu waarlijk iemand zeggen dat hij heden minder gezag en macht bezit dan gisteren? — Hij heeft de téékenen niet van gisteren. Doch... hij heeft ze ook niet noodig om inderdaad landvoogd te zijn. De man in 't effen zwart *is* landvoogd, evengoed als hij 't gisteren was in 't praalgewaad bij zijn intocht. De feestelijkheid is voorbij. Nu neemt hij zijn werk ter hand en regeert over stad en dorp.

De nieuwe Stedehouder, de Stedehouder van Christus, God de Heilige Geest, aanvaardt het rijksbewind. Daar geeft Hem God een glansrijken intocht. Hij toont aan de verbaasde aarde haren Koning, die de regeering voeren zal in naam van Vorst Messias. Hij troost den Trooster, wiens vernedering nu begint, met Hem alvast op hand te geven zulk een aanvangsoverwinning, waarbij als in een wervelwind drieduizend den Drieëenige in de armen gedreven worden. —
Zoo gaf Hij onzen Heiland de verheerlijking op den berg, als eene sterking tegen de naderende aankondiging des lijdens; en den intocht in Jerusalem, tegen dat Hij zou worden uitgeworpen uit de Heilige Stad.
Doch ná de pracht van het begin komt het noeste

werk in het ambt. De Geest heeft er ná dien Pinksterdag geen drieduizend per dag meer bekeerd in eenige stad. Hier een, en daar een... en 't gaat lang niet altijd in een wervelwind. Nochtans arbeidt de Geest en regeert. Hij onderhoudt kerkedienst en predikambt, en dringt het Woord aan in de harten. Hier krijgt een gemeente na lang zuchten en smeeken den rechten Dienst des Woords. Daar wordt de wil van een onwillige overgebogen tot God den Vader en Jezus Christus den Zoon.

Daarom, niemand zegge dat men in onzen tijd den Geest niet meer kan hebben. Wat? zoo roep ik, is Hij dan niet onze Landvoogd? Bestelt Hij niet alom gerechtigheid? Handhaaft Hij niet de koninklijke wet? Schrijft Hij niet met onuitwischbaar schrift den Naam van God den eeuwigen Wetgever in ons hart? En schrijft Hij niet den Naam van den Wetsvervuller Jezus daar vlak onder? —

En dàt nu, dàt is ons teeken. Naar een ander teeken zullen wij niet staan. God is hiermede tevreden. Wij behooren er óók mede tevreden te zijn. Loopt het alles wel uit op den dierbaren Jezusnaam? Dat is het goede teeken. — Als zonde èn gerechtigheid, als vloek èn zegen, als onvrede èn vrede, altezamen uitloopen op dien eenigen Naam, zoodat een arm zondaar niet anders dan dien Naam overhoudt,... men zij zeker en gewis: daar regeert de Heilige Geest. — Want dàt is Zijn dagwerk: den Naam van Jezus Zijnen Zender en Lastgever, met eer en glorie te omringen, in ons hart en in ons leven. —

En met dien Jezusnaam voert Hij, die Zichzelven niet zoekt, een hulpeloos volk eenmaal door den doodsjordaan, ook als hij vol is aan al zijne oevers. Daar aan de overzijde, zullen wij Hem beter danken, vuriger loven, hartelijker liefhebben.

XVI. ONDERWIJZING OVER DE HEILIGING

Heidelb. Cat. Zondag
vr. 114 en 115

MAAR KUNNEN DEGENEN die tot God bekeerd zijn, deze geboden volkomenlijk houden?

Neen zij: want ook de allerheiligsten, zoo lang zij in dit leven zijn, hebben maar een klein beginsel van deze gehoorzaamheid, doch alzoo, dat zij met een ernstig voornemen, niet alleen naar sommige, maar naar alle geboden van God beginnen te leven.

Waarom laat God ons dan zoo scherpelijk de tien geboden prediken, indien toch niemand dezelve in dit leven houden kan?

Eerstelijk, opdat wij ons leven lang onzen zondigen aard hoe langer hoe meer leeren kennen, en des te begeeriger zijn om de vergeving der zonden en de gerechtigheid in Christus te zoeken: daarna, dat wij zonder onderlaten ons benaarstigen, en God bidden om de genade des Heiligen Geestes, opdat wij langs zoo meer naar het evenbeeld van God vernieuwd worden, tot dat wij tot deze voorgestelde volkomenheid na dit leven geraken.

Geliefden in onzen Heere Jezus Christus.
Ik ben verblijd dat ik deze 114e en 115e vraag uit den

Heidelbergschen Catechismus nog met u behandelen kan. Want hier ontvouwt het leerboek onzer vaderen een schat van leering. — Wonderlijk, men zou zeggen: wanneer deze dingen in een christelijke gemeente maar éénmaal gepredikt en onderwezen zijn, dan zal iedereen het wel weten en zich eronder buigen.

Doch hoe vaak *is* dit al wel niet gepredikt in onze Gereformeerde kerk, sedert die beide godgeleerden Ursinus en Olevianus het in den Heidelbergschen Catechismus schreven; hoevaak is er al over gepredikt in de catechismuspreek, in stad en land, en ook in ons midden. En nochtans... hoeveel onklare begrippen, hoeveel onwetendheid, aangaande deze punten waaromtrent niemand meer onwetend zou mogen zijn.

De catechismus waarschuwt in deze beide opeenvolgende vragen tegen twee ketterijen die er bestaan hebben, en helaas, in de strijdende kerk wel altijd zullen bestaan, als het er op aankomt om de Wet des Heeren toe te passen. Die beide ketterijen zijn: perfectionisme en antinomianisme.

Dat zijn nu twee geleerde namen voor heel eenvoudige zaken. Perfectionisten, dat zijn volmaaktheidsdrijvers. Antinomianen, dat zijn wetsbestrijders. Met de éérste soort rekent de catechismus af in vraag en antwoord 114, met den tweede in vraag en antwoord 115.

Wat is dat te zeggen: een volmaaktheidsdrijver te wezen?

Ziet eens, ik hoorde eens van een predikant, dat hij nu al in geen twee jaren zonde had gedaan. Dat werd mij verteld met een zeer geheimzinnig gezicht: „o, die en die vrome predikant heeft in geen twee jaren zonde gedaan." — Wat moet dat een gevoel zijn, geliefden, te weten: ik heb in geen twee jaren zonde gedaan. — Naderhand informeerde ik eens, hoe 't verder met hem afgeloopen was. Helaas, 't was bij de twee jaar gebleven. Hij was zeker te blij geweest. In allen gevalle, hij had 't niet uit kunnen houden. — Toen ik 't hoorde, heb ik mij hartelijk verheugd; had ik hem persoonlijk gekend, dan had ik het misschien gewaagd hem een gelukwensch te sturen.

Want mij dunkt, dat moet wat griezeligs wezen, om rond te loopen met die benauwende wetenschap: „ik heb in geen twee jaar gezondigd." Ongeveer zoo iets alsof men bij nacht door een donker bosch loopt met duizend gulden op zak. Dan is men óók bang dat men 't verliezen zal. Men voelt wel elke minuut of men 't nog heeft. En àls dan de roovers uit den donker ineenkeer tevoorschijn komen, of uit hun schuilhoeken 't geweer op ons richten... nu, dat is niet alles.

En daar loop ik dan door de wereld met de kennis, „ik heb in zóó en zoo lang niet gezondigd"... doch de duivel loert. Ik wil mijn schat bewaren. Hij echter is machtig en listig, en hoe houd ik mijn schat uit zijn grijpende handen?

Voor zulk een angstig leven in gestadige vreeze, wil de goedertierene en barmhartige God ons bewaren.

Daarom laat Hij ons dezen morgen Zijn Woord in eenvoud en klaarheid prediken.
Kunnen degenen die tot God bekeerd zijn, deze geboden volkomenlijk houden? Kunnen zij den schat beschermen in 't donkere bosch dezer wereld? Kunnen zij den duivel uit de grijpende vingeren blijven? Nu, dat degenen die *niet* tot God bekeerd zijn, die tien geboden niet houden kunnen, dáárover zijn alle vrome lieden het van harte eens. Welneen, zij zijn immers van nature geneigd God en den naaste te haten. Hoe kan dan een onbekeerd mensch de wet bewaren, aangezien die wet liefde eischt; liefde tot God boven alles, en liefde tot den naaste gelijk tot onszelven? Afgesproken dus: „handen af, gij onbekeerde mannen en vrouwen, blijft met uwe vuile vingers van de reine en heilige wet mijns Gods; dat is niet wat voor u; daar kunt gij niet mee te werk komen.
Maar nu: die tot God bekeerd zijn, die dan...? Want die zijn wat bijzonders geworden voor God en menschen; die kunnen wat méér dan een ander mensch. Die zijn verloren-zoon-àf. Die zijn een tusschending tusschen verloren zoon en oudste zoon, ongeveer zoo als de muilezel staat tusschen paard en ezel. Die lezen de gelijkenis van den verloren zoon in den verleden tijd: de zonden zijn hun vergeven *geweest*; de Heiland van zondaren is hun genadig *geweest*. God is hun barmhartig *geweest*... ten slotte hebben zij geen toekomst, evenmin als de muilezel.
Weet de catechismus van tusschentoestanden? van emeriti-verloren-zonen, die met wat hulp der genade

zich de helsche roovers van het lijf zullen houden? Die de wet volbrengen? De 10 geboden volkomenlijk houden? Is dan de Heere Jezus een Heiland van voormalige zondaren of van zondaren?
Klaar en krachtig doet hij zijn antwoord hooren, zijn antwoord, dat alle hoogte nederwerpt voor Christus: neen zij. En daar blijft het bij: de bekeerden kunnen de wet nièt volkomenlijk houden. Of zij haar houden, komt niet eens in aanmerking. Zij kùnnen haar niet houden, dat is erger. Zij hebben allen roem verloren. Alle vleesch ligt op éénen hoop. Abraham ligt er, en ik naast Abraham. En Rachab de hoer, en ook alle andere hoeren. De boetvaardige moordenaar, en de spottende moordenaar en alle geboefte uit 't gevangenhuis. Jacobus de apostel, die hoewel hij apostel was, dit getuigenis aangaande zichzelf afgeeft: „wij struikelen allen in velen," wij, nl. Paulus, Petrus, Johannes, Silas, Lydia, enz. enz. — Ik heb, kort en goed, niets voor. Laat 't wézen: ik ben tot God bekeerd, heb genade bij den Vader gevonden in de gerechtigheid van Zijn lieven Zoon, ik ben tot kind aangenomen om des Kinds wil; Zijn leven, Jezus leven, is mijn leven... nochtans is mijn vleesch en bloed, mijn gansche bestaan op zichzelf, even on-christelijk als de sultan van Turkije; ik kan de wet Gods niet houden. Ik heb geen ingestorte gaven en krachten. Ik heb niets dan onmacht en onwil. Zonden, ja, die heb ik te over, ellende en zwakheid, nood en dood van rondom; en wat er van de Wet Gods worden moet?... als ik ze moet volbrengen dan gebeurt het nooit. —

„Nu nu" zegt iemand, „dit gaat te kras. Paulus zegt toch ook in Colossensen 2 : gij zijt in Hem, nl. in Christus volmaakt?" O, met uw verlof: *in Hem.* — En dat zal ook staan blijven. In alle volheid. Want volmaakt is volmaakt. En heilig is heilig. Allervolmaaktst en allerheiligst dat zijn geen woorden.
Is er dus een arme ziel die van Christus gevonden is, die als een goddelooze gerechtvaardigd is in des Lams bloed, in de gerechtigheid van Christus, in Zijn verworven heiligheid; in Zijn volbrengen van de gansche Wet Gods... en de duivel wil zoo eenen aftrekken van de leer des geloofs en zeggen: wat? wilt *gij* tot Christus gaan? Moet gij niet eerst deze zonde onder de knie hebben en dat kwaad hebben afgeleerd?" Zoo zegge men eenvoudig: ik ben in Christus volmaakt; ik ben in Hem den Wetsvervuller ook zelf een wetsvervuller; want om Zijnentwil word ik ervoor gerekend door God, den waren Rechter over levenden en dooden —
En nochtans: kan zoo een de wet volkomenlijk houden? Neen. Hij zal zich haasten en ook zelf zeggen: neen. Want hier is een leerschool der bevinding, en de bevinding van al Gods volk is deze: bij òns is de beschaamdheid des aangezichts: Uit. Amen. —

Hier komt echter iemand naar mij toe en vraagt: „maar leeraar, lezen wij niet bij Johannes, in den 1sten brief, „die uit God geboren is, zondigt niet"? Alsook: „die in Hem, namelijk in Jezus, blijft, zondigt niet"?

Volkomen waar, mijne vrienden. Echter lezen wij in dien zelfden 1en brief: indien wij zeggen dat wij geene zonde hebben, zoo verleiden wij onszelven en de waarheid is in ons niet.
Derhalve wanneer wij Johannes niet voor waanzinnig verklaren willen en den Heiligen Geest in Zijne werking op de bijbelschrijvers niet willen loochenen, zoo zullen wij toch moeten toestemmen dat met dat „niet zondigen" iets anders verstaan moet worden dan hetgeen met gewoonlijk daaronder verstaat. —
En lees nu dien heelen 1en brief van Johannes, dan merkt gij dat hij hier onder „zondigen" bedoelt het laten varen van het geloof in den Heere Jezus, het bedrijven van die hoofdzonde, bron en oorsprong van alle andere zonden, waar door men ook de liefde tot den naaste varen laat en hem niet helpt in zijn gebrek. En daarvan verklaart de apostel in den Heiligen Geest: alwie uit God geboren is; alwie in Christus blijft, die doet zulke dingen niet. —
Geliefden, ik ijs en beef voor het lot van die heiligheidsdrijvers, van die volmaaktheidsdrijvers. Zij willen van den verloren zoon niet meer weten, dat ligt achter hen... zoo *zijn* zij al bij den oudsten zoon terecht en wachten op loon in plaats van genade. Zij loochenen de werking van den Heiligen Geest, want inplaats daarvan stellen zij hun eigen ingestorte gaven en krachten, hun omgebogen wil ten goede, hun beter deel dat zij nu ontwikkelen moeten, het inwendige licht, den Christus-in-ons... kortom het werkt bij hen van binnen naar buiten, en de 123ste ps. is

hun een raadsel: gelijk het oog van een knecht is op de hand zijns heeren en het oog eener maagd is op de hand harer vrouw, alzoo zijn onze oogen op u, o Heere, totdat gij ons genadig zijt. — De bedelaar is geen bedelaar meer, hij is wijlen de bedelaar. Zijn zekerheid is niet meer in het woord van zijn rijken Heer: man in lompen, gij zult niet omkomen, ik zal zorgen"... neen, de bedelaar wordt zelf ten naastenbij een rijke heer; een bedelaar met fondsen; zijn schat groeit aan; hij voelt zich heiliger worden: hij kan wat beter met de wet overweg, haast heeft hij de gansche wet onder de knie; hij voelt zich de borst van fierheid zwellen... Geliefden, wat een ontnuchtering moet dat wezen als zoo een komt te vallen. Dan is alles weg. Dan ploft die text met kracht op de ziel: die in zijn eigen vleesch zaait, zal uit het vleesch verderfenis maaien. —
En als men niet valt... wat een zelfverblinding dan, wat een huichelarij, te weten: alle menschen houden mij voor heiliger dan ik ben, en wil ik niet belachelijk worden dan moet ik in mijne eenmaal aangenomen rol blijven."
Doch de begeerte kan men niet dooven en zoo breekt men nooit in oprechtheid door tot de zekerheid des geloofs; men vertrouwt het nooit aan den Heiligen Geest den Stedehouder van Christus toe, om ons bij Christus en de verworven heiligheid en gerechtigheid te bewaren. —

De Catechismus echter blijft niet bij de redeneering

staan maar legt ons de voorbeelden voor ,,ook de allerheiligsten, zoolang zij in dit leven zijn, hebben maar een klein beginsel van deze gehoorzaamheid." Daar lees ik nu toch waarlijk van de ,,allerheiligsten." Hoe heb ik 't nu? Heeft dan inderdaad 't woord heilig een vergrootende en een overtreffende trap? Kan men dan heiliger worden dan heilig? —
Och Geliefden, de Catechismus, denk ik, is hier wat guitig ondeugend geweest. Ik kan dat best hebben: ik ben 't zelf ook wel eens.
De Catechismus stelt hier een berg tegenover een molshoop en zegt: ,,welaan gij molshoop, wat wilt gij nu?" Want tegenover die hooge allerheiligsten stelt hij dat kleine beginsel der gehoorzaamheid, opdat 't recht kluchtig afsteke en wij er eens hartelijk bij in den lach zouden schieten. Een allerheiligst man komt niet verder dan een millimeter: zijn beginstukje (want dat beteekent hier het ouderwetsche woord: beginsel, en men moet niet denken aan een grondstelling, waarvan men uitgaat), zijn beginstukje is onnoozel genoeg; men moet 't haast onder 't vergrootglas leggen om 't op te merken. ,,Goed," zegt de catechismus ,,gij christenen meent dan: ha, die en die, dat zijn eerst mannen! Zoover breng ik het nooit". Welaan, zegt de catechismus, wilt gij hun millimetertje eens zien?...
En dan kom ik tot Noach: ,,o," denk ik. ,,Noach is een heilig man; hij heeft met God gewandeld; hij heeft de ark gebouwd; hij is alleen gespaard van alle geslachten tijdens den zondvloed; ik ga Noach eens

raadplegen over mijn zieletoestand"... ja, mijn waarde, zoo hoor ik mij van verre toeroepen, Noach is van daag niet te zien noch te spreken, hij ligt dronken en naakt midden in de tent en kan u niet te woord staan. — Dat is Noachs millimetertje. —
„Neen," zeg ik. „Abraham, dat is eerst een man. Hij is de vader der geloovigen." — Jawel, maar zijn geloof gaat niet zoover dat hij voor waar houdt, dat God Zijn woord aan Sara vervullen kan: gij oude rimpelige Sara, zult een zoon hebben." Gelooft Abraham dan niet in God, Schepper van hemel en aarde?" „Alles goed en wel, zegt hij, maar ik zal toch maar liever tot de dienstmaagd Hagar ingaan." —
Ja, voert mij iemand tegemoet, maar dat waren ook maar oudtestamentische heiligen." Ik begrijp u, u, mijn broeder, de nieuwtestamentische heiligen zijn heiliger. Wij willen dus tot de nieuwtestamentische heiligen gaan. „Als 't u blieft," zoo dringt gij bij mij aan, „dan na de uitstorting van den Heiligen Geest, want voor de uitstorting, dan zijn ze immers nog niet heilig genoeg." Uitnemend, zeg ik, na de uitstorting van den Heiligen Geest.
Ik begeef mij naar Petrus. Waar is Petrus?... Och wee, daar staat hij, te Antiochië in Gal. 2, beteutert, hij kan geen tien tellen. Paulus neemt hem geducht onder handen: gij veinst, Petrus en gij sleept Barnabas mede; en de andere Joden trekt gij ook af door uwe veinzing; gij verloochent de waarheid des Evangelies, gij buigt u onder menschelijke wet, gij geeft aanstoot, gij verwart de zielen."

Nu zegt gij, dan is derhalve Paulus de allerheiligste. Die wint het nog van Petrus. — Best, zeg ik, dan vervoegen wij ons bij Paulus. — Doch wat hoor ik? Paulus heeft zeer onchristelijke ruzie met Barnabas. Zij zullen samen het Evangelie gaan prediken. Barnabas zegt: laat ons Johannes Marcus meenemen. Neen, zegt Paulus, ik vind het beter van niet." En dat gaat heel menschelijk door, eerst in de lage noten, dan in de hooge noten: ik wil hem wel mee hebben: en: ik wil hem niet mee hebben. — Er ontstaat een verbittering en zij gaan van elkaar met roode hoofden. —

Zal ik u den adder eens laten zien die hier onder 't gras schuilt, wanneer wij zoo willen spreken van allerheiligsten? „Zoover heeft 't vleesch 't dan toch bij Petrus, bij Paulus gebracht." En men wil 't Gode afwinnen... waarmee? Met het vleesch van Petrus en Paulus? Och welneen, dat is maar een doekje voor 't bloeden; met zijn *eigen* vleesch; maar men is wel zoo wijs dat men dat voor zich houdt. Misschien weet men het zelf nog niet eens welbewust, dat men op deze lijn is, en op weg of om een farizeër te worden of naar den strop te grijpen. —

Geliefden, ik heb u nog eens weer gewaarschuwd. Wacht gij op roem uit uw eigen vleesch... ook dan geldt „die in het vleesch zaaien zullen uit het vleesch verderfenis maaien."
Het geloof is een koning en priester en wandelt in den hemel, maar de bevinding is een pelgrim en wandelt

in de zandwoestijn, in zwakheid en angst; en al werden wij zoo oud als Methusalem: de millimeter wordt nooit een meter. —

Is er dan geheel niets? De Heilige Geest is hun gegeven. Dat is er. Die Heilige Geest verheerlijkt Christus en Zijn werk, Christus en Zijn gerechtigheid. Die Geest drijft het volk des Heeren telkens weer naar de Wet, en van de Wet naar Christus, en van Christus naar de Wet, en van de Wet naar Christus. Zoo beginnen zij ernst te maken met de Wet. „Met de halve Wet?" Neen, met de gànsche Wet. „Met de Wet, op dat eene artikeltje na, waaraan zij zich schuldig kennen?" God heeft het „ik" stukgeslagen, zij zien het „ik" in gruizels; de tiran, de dwingeland is dood, de geweldige is dood, de drijver is dood. Zij zijn bekeerd van den dwingeland tot den barmhartigen God. De Heilige Geest houdt hen bij Christus, hun eigenaar, die hen gekocht heeft met Zijn bloed. Zoo leeren zij verstaan dat Christus goed is: dat de Wet waarvoor Hij 't leven liet opdat zij overeind zou blijven staan, goed is; dat al hare geboden goed zijn, wij daarentegen zijn kwaad. En men begint te zeggen: de wereld moge 't onderst boven raken maar Gods wet moet blijven staan... en er komt een ernstig voornemen om niet alleen naar sommige, maar naar alle geboden Gods te leven.
En waar 't alzoo toegaat, dwars door strijd en aanvechting heen, daar verstaat men 't: dit is van den Heere geschied, doch 't is wonderlijk in onze oogen.

II

De 115e vraag en antwoord zijn gericht tegen de antinomianen, de wetsbestrijders.
Men vraagt werkelijk met eenigen schijn van recht... en de catechismus plaatst zich eens voor een oogenblik op dat standpunt: maar... wanneer dat nu alles zoo is, en ik kan niets met de wet beginnen, en de wet desgelijks kan niets met mij beginnen, waarom doet dan God dat onbegonnen werk om mij die wet toch nog op het hart te binden!? —
Want dat doet God. Hij doet 't door Mozes, wanneer die in Deut. afscheid neemt van zijn volk en ze zoo vermaant: „houd nu toch deze wet, o volk; en doe naar al wat ik u heden gebied." Hij doet 't door de Profeten, die Hij laat roepen: „tot de wet en tot de getuigenis, en zoo zij naar dit woord niet zullen hooren, zij zullen geen dageraad hebben." — Hij doet 't door Christus, die de volle genade predikt en evenwel zegt: „meent niet dat ik gekomen ben om de wet te ontbinden; neen, maar om te vervullen." En hoe diept de Heiland als onze hoogste Profeet en Leeraar de Wet niet uit; want wat b.v. niemand echtbreuk zou noemen, noemt Hij alzoo. — Ook doet God 't door de apostolische vermaningen, want al waartoe de brieven ons vermanen, is niets anders dan een inscherpen en een aandringen van de eeuwiggeldende wet der tien geboden.
Welaan dan, waartoe al die moeite, wanneer 't immers toch niets helpt?

De catechismus antwoordt: „eerstelijk, opdat wij onzen zondigen aard hoe langer hoe meer zouden leeren kennen."
Wat moet ik leeren kennen, mijne zonden? Neen, mijn zondigen aard. Niet de takken, maar den stam. Niet de beek, maar de bron. De aard, die deugt niet, en dat moet ik dag voor dag leeren kennen.
Ken ik het als ik bekeerd word? Och, dan kijk ik even over den rand en zeg: „wat is die put mijns harten diep!" Maar ik werp er een steentje in en 't duurt heel wat tellen eer 't op den bodem is en ik zeg andermaal: „wel wat is die put mijns harten toch diep". En eindelijk daal ik er zelf in af, ik word bang te moede; hoe klein is de opening waardoor ik den hemel nog zie...
Geliefden, de kennis van zonde en ellende is een bevindelijk ding en dat moeten wij dag voor dag leeren kennen. Hoe moet ik wezen? Zoo, zegt de Wet. Hoe ben ik? Zoo, zegt die getrouwe spiegel. — En dat houdt niet op. Zal ik nogal tevreden wezen over mijzelf als ik 80 jaar oud zal geworden zijn met Christus? Dan zal ik bij den bodem van den put zijn en daar zien draken en scorpioenen, slangen en ander gedierte, met oogen als vurige kolen, en ik zal God nog hartelijker danken dan thans, dat Hij mij houdt met de koorde Zijner genade, waarmee Hij mij ook opnemen zal in Zijne heerlijkheid. —

Zoo zijn wij al langzamerhand gekomen bij het tweede doel, dat God zich voorstelt met de wets-

prediking: ,,dat wij des te begeeriger zullen zijn om de vergeving der zonden en de gerechtigheid in Christus te zoeken."
Is 't te doen om den bodem van de put of om de koorde der genade? God wil Christus verheerlijken: ,,zulke schepselen, met zulke gruwelen op den bodem huns harten, maakt Mijn lieve Zoon zalig en heilig."
En zoo wordt het roepen tot God des te sterker, hoe dieper wij ingeleid worden in de leer van zonde en ellende. En de lof der genade wordt sterker en inniger, hoe meer wij voelen dat de koorde ons houdt, toch houdt.
En de gelijkenis van den verloren zoon wordt ons niet een ding uit het verleden, maar een heilrijke historie van het heden, ja tot aan de allerverste toekomst, nl. een profetie van Jezus, onzen hoogsten profeet en leeraar, waarvoor Hij ons borg blijft met zijn bloed... een profetie, hoe de genadige en aan barmhartigheden rijke God ons eenmaal opnemen zal, als wij daar aankomen, naakt, arm, hulpeloos, niets hebbende in onszelven dan zonde en ongerechtigheid en lompen.
Dat is de wetsprediking: dat wij afgejaagd worden van allen valschen grond en ons, in ons verzinken, nochtans zinken laten op den rotsgrond van Christus' gerechtigheid, en zingen, om ons den angst en de vertwijfeling van 't lijf te houden;

met uw geleide ben ik veilig
en ga ik juichend in den dood.

Dat moet waarheid blijven, daarom is het goed, dat wij

de wet elken Zondag hooren voorlezen, en daarom moet de gerechtigheid der wet elken Zondag gepredikt worden, opdat wij bij Christus blijven en al 't andere varen laten. —

Alzoo wordt dan dat zuchten geboren, dat men *bidt om den Heiligen Geest*, met drang, als een die in nood is, als een die de vlammen der hel naar zich voelt grijpen.
Men zegt: ach ik moet toch hebben wat de wet eischt.
Ja ik moet het hebben, maar wie zal 't mij geven?
De *Heilige Geest* past mij toe hetgeen ik in Christus heb.
Daarom heet Hij ook de Geest der heiligmaking.
Hij leert mij, om, vrij van de wet, nochtans *in* de wet te wandelen.
Zoo grijp ik mij geen heiligmaking, ik steel mij ook geen heiligmaking, maar de Geest, die leidt mij in allen Gode welbehaaglijken wandel. —
Alzoo, ziende op Christus, zie ik op een zoo heerlijk aangezicht, dat mijn aangezicht van het zijne blinken gaat. Zijn oog, Zijn hart, Zijn binnenste, Zijn innerlijke ontferming, Zijn liefde, daarop staar ik zoolang, dat ik daarvan alleen leef. Zijn beeld staat in mijne oogen, staat in mijn hart... en mijn gemoed wordt vriendelijk voor den naaste, zacht en zeer teeder.
Dat is wat de catechismus noemt: vernieuwd te worden naar het evenbeeld Gods. Ik word dagelijks meer zalig, want Hij wast, ook als ik minder word, ja juist dan. Grooter wordt mijne zonde, grooter

wordt Zijne getrouwheid. Ik val telkens door de zwakheid van mijn vleesch. Maar ook telkens blijkt machtig en sterk Zijne wederopstanding uit de dooden, waardoor ik telkens weder opsta.

En eindelijk komt aan de zwakheid en het zuchten een einde: „Wij geraken tot de voorgestelde volkomenheid na dit leven." Want God moet toch een land bereid hebben waar de wet geheel nageleefd wordt.
Geliefden, dat wordt een groote dag. Daar zal de ziel het lichaam niet meer een verkeerden weg opdwingen. Daar zal het lichaam de ziel niet verleiden tot booze stukken. Daar zal 't alles opgaan in den lof des Heeren en van het Lam.
O, denk ik aan dat blij vooruitzicht, dan ben ik verheven boven alle nietige beuzelingen dezer wereld. Doch... de Heere kent Zijn tijd, en wij moeten ook met een goed geweten door de wereld heen. Maar dan... o, nog een pooze, nog een korte pooze, en die Zijne verschijning hebben liefgehad in onverderfelijkheid, zullen Hem zien gelijk Hij is. Zoo dan, vertroost elkander met deze woorden.

XVII. STEENROTS EN ZANDGROND

Math. 7 : 24–28

IK HAD NOG EEN OUDE rekening met hem uitstaande. Ik had eens over hem gepreekt, al langen tijd geleden, en... dat was niet van 't beste. Meer zeg ik er ditmaal maar niet van. Bovendien had hij mij al meermalen aangetrokken eensdeels omdat hij zoo diep is, anderdeels omdat hij zoo eenvoudig is, dat men er haast niets behoeft bij te voegen; men zou kunnen volstaan met hem driemaal langzaam voor te lezen, dan amen te zeggen, en daarna te zamen stil naar huis te gaan.
Zoo eenvoudig is deze text. Een kind kan hem vatten. Hoewel de diepst- en nauwst-levende Christen er levenslang niet in raakt uitgestudeerd.
Doch ik ben bezig u nieuwsgierig te maken, welke toch die text is, waarvan ik u toch zulke wonderlijke dingen sta te vertellen. Welaan, wij willen hem samen lezen in het Heilig Evangelie naar de beschrijving van Mattheus Hoofdstuk 7, vers 24 tot 28.

Een iegelijk dan die deze mijne woorden hoort en dezelve doet, dien zal ik vergelijken bij een voorzichtig man, die zijn huis op eene steenrots gebouwd heeft;

en daar is slagregen nedergevallen, en de waterstroomen zijn gekomen, en de winden hebben gewaaid, en zijn tegen dat huis aangevallen; en het is niet gevallen; want het was op de steenrots gegrond.
en een iegelijk die deze mijne woorden hoort en dezelve niet doet, die zal bij eenen dwazen man vergeleken worden, die zijn huis op het zand gebouwd heeft;
en de slagregen is nedergevallen, en de waterstroomen zijn gekomen, en de winden hebben gewaaid, en zijn tegen dat huis aangeslagen; en het is gevallen, en zijn val was groot.

Bovendien lezen wij, ter meerdere duidelijkheid ook nog den gelijkluidenden text na, dien gij vinden kunt in Lucas 6, vers 47 tot het einde.

Een iegelijk die tot mij komt en mijne woorden hoort en dezelve doet, ik zal u toonen wien hij gelijk is.
Hij is gelijk een mensch die een huis bouwde, en groef, en verdiepte, en leide het fundament op een steenrots: als nu de hooge vloed kwam, zoo sloeg de waterstroom tegen dat huis aan, en kon het niet bewegen; want het was op de steenrots gegrond.
Maar wie ze gehoord en niet gedaan zal hebben, is gelijk een mensch die een huis bouwde op de aarde zonder fundament: tegen het welk de waterstroom aansloeg, en het viel terstond, en de val van dat huis was groot.

Hierin wordt ons achtereenvolgens voorgehouden:
een arbeid,
een beproeving van dien arbeid.
de uitslag van die beproeving.
Schikken wij ons om het getuigenisse Gods te hooren, door aan te roepen den Naam des Heeren.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

II

Twee mannen schildert ons de Heere Jezus. Zij doen uiterlijk eenzelfde werk dat toch niet innerlijk hetzelfde is. Zij bouwen een huis.
Nu, dat is nog niet zoo'n kwaad ding. Ik geloof, elk mensch heeft gaarne een eigen huis. Althans wat mij betreft, indien God mij oud laat worden, zoo hoop ik mijn laatste levensdagen te wonen in een eigen woning, te slapen onder mijn eigen dak, en in den zomer verkwikt te worden onder de schaduw van mijn eigen boomen. — Ik geloof, God heeft dit gelegd in het hart van een mensch: dat hij gaarne een plekske gronds, hoe klein ook, zijn eigen noemt. Gelijk ook de allerarmste ook gaarne uitgedragen wordt in zijn eigen doodsgewaad en begeert te rusten in zijn eigen graf.
Zoo doen dan deze beide mannen, welke ons de Heere Jezus voor oogen stelt, dat vriendelijk werk: zij bouwen zich een eigen woning. Zij weten, van hoeveel waardij zoo'n woning is. Als de wind giert die de dorre bladeren ritselend op doet dwarrelen; als de regen tegen de ramen klettert; als de donder

rolt en ratelt... welk een weelde dan: een eigen huis te hebben. Men sluit de deur, met doet de ramen toe; en laat nu daarbuiten alle elementen maar razen en tieren... „mijn huis is mijn vesting," zegt de gelukkige eigenaar, en hij kijkt vergenoegd en dankbaar naar buiten al is 't nog zulk noodweer.
Ook als andere stormen gieren. Stormen van nijd en afgunst. Stormen van laster en woede. Stormen waarvoor men in diepe smart het hoofd buigen moet als men over de straat gaat, of men wil of niet... Is maar die huisdeur toegevallen achter ons, dan heffen wij het hoofd op. Ons huis is onze vesting. Daar zijn wij veilig. Daar worden wij „verstoken voor den twist der tongen."

Zoo dan doen die beide mannen, waar onze Heere Jezus van spreekt, een goed werk wanneer Hij hun getuigenis geeft, dat zij zich elk een woning bouwen.

Van welk materiaal evenwel trekken zij hunne woning op? Van steenen? Ja, van zulke steenen als hun de Heere Jezus in de Bergrede gereedgelegd heeft. Zij bouwen zich een huis der ziel, uit de levenswoorden van den Heere Jezus Christus.

De eerste heeft lang werk. Hij bouwt zijn huis op een steenrots. Lucas zegt: hij groef, en verdiepte, en leide het *fundament* op de steenrots.
Deze man is secuur. Hij weet: de steenen zijn goed en best. Maar het voornaamste is toch de ondergrond waarop die steenen rusten. Hij wil het zoo

hebben, dat zelfs de sluitsteen in den gevel, ja de kroonlijst, ja de nok van het dak, op ieder oogenblik van den dag en den nacht een onverbrekelijke eenheid vormen met den roststeen waarop zijn woning rust. Het moeten als onzichtbare handen zijn, die zich vastgrijpen langs de muren, aan den ondergrond, die het geheel draagt.
Daarom is deze man niet spoedig klaar. Hij heeft veel langer werk ònder den grond dan boven den grond. Hij wil zich niet vergissen. Hij moet niet de een of ander kleilaag hebben die zich langzamerhand heeft opgestapeld op de rots. Hij moet ook niet een leemlaag hebben, die zich wel hard en sterk voordoet en schijnt te zeggen: „vertrouw mij maar! Bouw uw huis maar gerust op mij!" doch die tenslotte maar leemlaag is. — Neen, hij neemt spade en houweel en verwijdert alles wat niet rots is. Het moet altemaal weg... totdat het scherpe houweel stuit op dien harden steenbodem waar het scherpste ijzer zich nog stomp op slaat. Dan is hij tevreden. Dan zegt hij: „ik heb de rots bereikt." En op deze rots metselt hij de eerste steenlaag, den onderbouw waar zijn woning op zal rusten.

Wat is dat alles nu te zeggen, als wij er de beeldspraak uit wegenemen? Dit: men hebbe de woorden des Heeren Jezus lief, niet als *woorden* des Heeren Jezus, maar als woorden *des Heeren Jezus*. — Gij vat mij niet, wat ik wil met deze verschuiving van den gelegden klemtoon?

Welaan, ik zal trachten het u duidelijk te maken.
Er zijn menschen, die hebben de woorden lief. Die vergapen zich aan den uiterlijken klank. — Er zijn echter ook anderen. Die dringen door tot den grond en het wezen der zaak. De *woorden* houden hen niet gevangen. Neen, maar wat die woorden uitbeelden, dat heeft hunne harten ingenomen. Zij vatten de werkelijkheid, waaraan die woorden uitdrukking geven.
Zie, als ik bij het eindigen der godsdienstoefening den zegen leg op u allen, dan denken de meesten, zoo zij al denken: „och, wat is dat toch een verheven en plechtig slot der godsdienstoefening." Want die klanken trillen zoo machtig na in hunne ooren: „de genade van den Heere Jezus Christus, en de liefde Gods, en de gemeenschap des Heiligen Geestes zij met u allen." Zij zouden dat verheven slot niet gaarne willen missen en onbevredigd naar huis gaan wanneer de leeraar goedvond het hun te onthouden.
Een enkele echter komt al deze dingen tot op den bodem. Hem is het een ontzaglijk wonder, keer op keer, dat de Heere Jezus genadig is; dat God op grond daarvan een God van liefde is; en dat de Heilige Geest dientengevolge gemeenschap oefent met al die onheilige en onverschillige menschen.
Den zoodanige zijn die woorden meer dan schoone klanken. Hij heeft hun inhoud gegrepen; hun diepste wezen gevat.

Houd dit nu in gedachten. De Heere Jezus heeft de Bergrede uitgesproken. Machtig hebben die woorden geklonken. Daar ligt dat kostelijk materiaal. Steenen genoeg! Wie bouwt er zijn huis mede? Wie bouwt er een woning voor zijn ziel, uit de woorden des Heeren Jezus?
Twee mannen maken zich op. — De een heeft lang werk. De ander is haastig klaar.
Die haastig klaar is, heeft genoeg aan de woorden en klanken. Die lang werk heeft, wil tot op den bodem der woorden en klanken doordringen. Evenals het huis op de rots één is met de rots, evenzoo wil deze man één worden met Hem, door Wien die woorden leven, nl. met den Heere Jezus Christus.
Want hij weet: eerst als de rots gaat beven, eerst dan is er gevaar voor zijne woning, die met de rots is samengegroeid. — Doch de rots beeft niet. Zij is geplant in het hart der aarde. — Alzoo kan ook de levende Heiland niet beven. Want Hij is geplant in het harte Gods. En elk, die op Hem zichzelven en al zijn hoop en troost gebouwd heeft, is met Hem zoo veilig, dat hij kan zingen:

Hij zal niet wanklen noch bezwijken,
Die op den Heer vertrouwt
En op Zijn goedheid bouwt.
Hij zal, als Sions berg, nooit wijken;
Wiens grondslag door geen aardsch vermogen
Ooit wordt bewogen.

II

Wij zouden in de tweede plaats letten op de proef, welke beide huizen hebben te doorstaan, het huis van den zandgrondbouwer en dat van den steenrotsbouwer.
Zij zitten daar beide in hun woning, die twee mannen waar de text van spreekt. Zij wonen in de levenswoorden des Heeren Jezus Christus. Dat zijn de steenen hunner muren, de pannen van hun dak, de balken en beschotten van het gebinte. Zij beiden spreken dezelfde taal: „ik geloof in God den Vader, en in Jezus Christus Zijn eeniggeboren Zoon, en in den Heiligen Geest."
Eén van hen beiden echter liegt. Doch *ik* kan zoo op 't eerste gezicht niet zeggen wie. De woorden des eenen zijn goed. De woorden des anderen zijn desgelijks goed. Het zijn altemaal de levenswoorden die zij gehoord hebben van den Heere Jezus Christus.
Echter moet God gerechtvaardigd worden, dat Hij den een, met de levenswoorden in den mond, ter helle slaat; en den ander met de levenswoorden in den mond, ten hemel opneemt. Want anders zou de wereld wel kunnen zeggen dat er onrechtvaardigheid is bij God.
Daar komen dan de stormen, die het uitwijzen zullen. De slagregen valt. De winden beuken de muren. Het is, als zijn duizend onzichtbare handen bezig aan dat huis op de steenrots te schudden; het is als slaan zich duizend onzichtbare sterke armen eromheen,

beproevende het omver te trekken.
En daar is het dan als vloog een onhoorbare zucht naar omlaag, van den nok van het dak af, door de muren en balken en binten heen, naar beneden, naar de rots. Een zucht, die schijnt te zeggen: „o rots! nu komt het erop aan of gij sterk genoeg zijt! nu komt het erop aan of gij ons alle tezamen houden kunt! Zijt gij verloren, dan zijn wij ook verloren want wij allen tezamen steunen op u alleen!" Het dak strekt een onzichtbare hand uit en zegt: „steenrots, ik steun op u!" De muren grijpen krampachtig naar beneden en zeggen: „steenrots, wij steunen op u!" Ja, het geheele huis is als een levend lichaam, dat met handen, armen en beenen zich vastklemt aan de rots in angst van te vergaan.

Zoo is de levende eenheid der ziel met haren Zaligmaker. Met elk vezelken hangt die ziel aan haren Borg.
De stormen woeden. De aanvechtingen vermeerderen. De duivel komt, grof en fijn. Komt hij grof, dan zegt hij: „uwe zonde is te groot om vergeven te kunnen worden." Komt hij fijn, dan zegt hij: „alleen het *fundament* steunt op Christus; de nok van 't dak echter heeft natuurlijk niets meer met Hem te maken; die moet zichzelve maar zien te redden; de rechtvaardiging steunt op Christus, de heiliging komt daarvandaan dat men trouw zijn best doet."
De verzoekingen komen. Verzoekingen tot gierigheid, tot wraakzucht; verzoekingen om de liefde in

het aangezicht te slaan en tot den naaste in zijn gebrek te zeggen: „ga henen en word warm."
Doch voor éénen arm, dien het huis om de rots slaat, slaat de rots er duizend om het huis. Laat loeien al die winden; laat brullen al die golven;... Jezus en de ziel die Hem zoekt, zijn een geworden. Eerder rukt men den Zoon uit het hart des Vaders, en de rots uit het hart der aarde, dan dat de duivel een geloovige rukt uit de armen van zijn Heer en Borg.
Wat kunnen alle stormen, alle nooden en dooden, alle duivels en alle verzoekingen, anders doen, dan blootleggen dat de ziel die gerechtigheid zoekt, een onverbrekelijke eenheid vormt met Christus? Om Hem was het die ziel begonnen. Zijne woorden waren voor haar werkelijkheid. Al hare daden waren in Hem gedaan. — Zoo is zij dan vol angst, en nochtans liefelijk getroost. En midden in alle onweders zingt zij, schoon met bevende stem, den lof van den steenrots Christus, Die niet beven zal, omdat Hij niet beven *kan*.

III

Een kwaad woord staat er in het slot van onzen text. Vers 27 zegt: zijn val was groot. De val van het huis op den zandgrond. —
Waarom was die val zoo groot?
Wel, omdat het een huis was, gebouwd uit de levende woorden van Christus. Een huis, opgetrokken uit de beloften Gods, door Christus gesproken. Een

huis, waarvan de bewoner niet had gedacht dat het ooit vallen kòn.
Ik vraag u toch: wanneer gij iemand tegen komt, die voor iederen angst een text heeft; voor iederen nood een psalmvers; voor iedere bekommernis een belofte Gods... hebt gij dan geen eerbied voor zulk een man? Neemt gij in gedachten niet den hoed voor hem af? — Want gij meent op al zijn gangen Christus te zien, Die met hem medegaat, gelijk gij u immers niet anders kunt voorstellen. Gij zegt: „deze man kan niet vallen. Want viel hij, zoo zou Christus vallen, en dat is een onmogelijke zaak."
Welnu, dat onmogelijke geschiedt. De man valt. De man met de beloften Gods en de woorden Gods en de psalmverzen. Het huis, gebouwd uit levenswoorden, het valt. Ieder ontroert die het aanziet. En de Heilige Geest getuigt, door den mond des Heeren Jezus: „zijn val was groot."

Dat is wel waarlijk een vreeselijke val. Een val waarover de duivel zich in de handen wrijft. Een val waarover alle waarachtige vromen zuchten en van schaamte blozen. Een val waardoor Gode smaadheid wordt aangedaan en de Heilige Geest bedroefd wordt.

Waarom laat God dat toe, dat een huis valt, hetwelk toch gebouwd was uit de levenswoorden van Christus? Omdat het God niet te doen is om *ons huis, onze zaligheid, ons heil,* maar eenig en alleen om Christus en Zijne eer.

Indien wij nu daar een groot woord over hebben, dat het *ons ook* begonnen is om Christus en Zijne eer, doch wij bedriegen ons zelven en het is niet waar... zoo weet ons God wel te ontmaskeren. Hij zendt stormwind en regenvlaag en waterstroom, en die leggen den grondslag bloot. De stormwind der verzoeking legt het bloot, dat wij gierig zijn en van het geld geen afstand willen doen. De waterstroom des doods legt het bloot, dat wij niet rusten op Christus en Zijne gerechtigheid, maar louter zochten een huis te hebben, en ons „ik" te bergen voor de toornvloeden Gods.

O, wat wordt er voor en na openbaar aangaande allerlei menschen, van wie wij toch zoo goede hope hadden. De een hangt met al de vezelen zijner ziel aan het geld. De ander zoekt eer van menschen. Weer een ander zit vol haat en nijd jegens zijn armen naaste en mocht hem gaarne uit den weg ruimen. Nochtans hebben zij zich allen een huis gebouwd uit de levenswoorden, Een huis echter op zand. Een huis zonder grond. Een huis van Christus' woorden, doch zonder Christus zelven.

En dan komt nood en dood, verzoeking en strijd en maakt ze openbaar. Zij wilden wel Christus' woorden om hen te troosten, maar niet Christus' kracht om hen te regeeren en te besturen.

Er zijn er al zoovelen heengegaan, die met den mond Christus dienden, en met het hart den duivel. Die in de kerk Christus beleden, en in het geniep het vuil gewin de hand toestaken. Er zijn er al in 't graf ge-

gaan, beladen met den vloek dergenen die ze bestolen en belasterd hadden. Nochtans stond hun plaats in de kerk nooit ledig. Nochtans hadden ze zich een huis gebouwd uit de levenswoorden. Doch de stormwind van nood en dood blies het omver. —

„Leeraar," zegt iemand, „al deze dingen, en veel ergere nog, vind ik bij mij zelven! Wat, wat moet ik doen om het gevaar, dat mij dreigt, te ontkomen?"
Ik heb een kleinen troost voor u, die nochtans groot is, nl. het woord uit Spreuken: „welgelukzalig is de man die geduriglijk vreest."
Hoezoo geduriglijk vreezen? Wel, geduriglijk vreezen om af te wijken van God. Vreezen om iets anders te begeeren dan gerechtigheid die voor God geldt. Vreezen om naar iets anders te verlangen dan naar den Heere Jezus Christus en Zijne eeuwige eer.
Die dat doet, die is reeds op de steenrots, geworteld en gegrond, schoon hij 't nog zelf niet weet menigmaal. Die graaft gedurig dieper, vreezende zich op iets te verlaten dat niet steenrots is. En, hoe hoog hij ooit bouwt, hij weet en belijdt, dat de vastigheid, ook van den allerbovensten steen, niet gezocht moet worden in de hoogte, maar in de diepte, waar de steenrots geworteld is in het hart der aarde. Dat wil zeggen: waar Jezus Christus geworteld is in het onbeweeglijk Vaderharte Gods.

XVIII. HALLĒLU-JAH!

Ps. 150

DEZELFDE OPMERKING, DIE ik gemaakt heb bij Psalm 1, kan ik hier onveranderd herhalen: er staat geen naam van eenigen maker boven.
Tel nu terug: Psalm 149 evenmin. — Verder terug: 148 ook niet; 147 ook niet; en evenzoo 146. Pas boven 145 lezen wij: een lofzang Davids.
Alzoo: de laatste vijf gaan niet terug op den grooten naam van Israëls beroemden koning; dragen zijn stempel niet aan het front.
De verzamelaar, die in later jaren Israëls psalmboek bijeen bracht, wilde graag tot een rond getal komen; het nummer van 150 zweefde hem reeds voor den geest. — Maar: toen moest hij borgen gaan bij onbekende zangers en dichters; of zelf de hand aan het werk slaan. —
Laat ik nu eens zeggen mogen: met name Psalm 150 draagt daar àl de sporen van. —
Gelooft gij het niet? — Maar pas dan voor u zelf hierop de methode eens toe, die wij gevolgd zijn bij Psalm 1. Doch: dat wil u mislukken! — Met die rustige, strakke manier van tekstverklaren komt gij hier niet ver. —
Onze psalm is meer muziek dan poëzie; meer klank-

galm dan vers. — Het klinkt geweldig; het dreunt ons in het oor. — halleluja aan het begin; halleluja in het eind. En daar tusschenin keer op keer; looft God! looft Hem! — Maar: zoo heel veel verder komen wij niet. —
Wij krijgen zoo ten naasten bij het gevoel, als woonden wij een avondgodsdienst van het Heilsleger bij. De heilssoldaten, met hun uniformen van donkerblauw en purperrood, staan op de tribune. De groote trom doet zijn dienst; de trompet; de harmonica; de tambourijns. Het is met mekaar een schel geluid; het dreunt ons in het oor; meermalen gaat het ons rijkelijk hard. — Maar: stichting zit er niet in. En onderwijzing heelemaal niet. —
Dat is ook de eerste indruk, dien wij van Psalm 150 krijgen. — En gansch en al kwijtraken zullen wij dien indruk niet meer.

II

Ik beschreef het u al: de samensteller van Israëls psalmboek is aan het zoeken; is bezig de laatste hand te leggen aan zijn kerke-arbeid. De psalmbundel loopt naar zijn einde; hij gaat sluiten. —
Het is toch een heerlijk boek geworden. Heerlijk meest hierom: omdat het net als alle echte poëzie, het zuiver menschelijke zoo onbestreden aan het woord laat. —
Deze menschen, deze psalmzangers, wat gaan ze menschelijk met hun grooten God om, tot wiens lof en eer ze zingen.

Ze zijn blijkbaar bij Hem thuis; zijn met Hem eigen.
Als ze in nood zitten — en dat gebeurt nog al eens; eigenlijk gebeurt het doorloopend, maar: ze durven den Almachtige best aan den arm stooten: „Toe, Heere God! wees nu eens lief en vriendelijk voor ons, en help ons!" — Ja, ze durven, wanneer het met hen gaat: er op of er onder, Hem best toevoegen: Zijt Ge dan doof? hoort Ge ons niet? en wij zuchten nog wel, dat het een steenen hart zou breken; deert het *U* dan niet? —
In dat wonderbare psalmboek: duizendvoudige nood en angst stormen op de bedrukte Godsgemeente aan. Het is, eigenlijk aldoor, een schip, dat met de golven en den wind te vechten heeft, en met den ondergang worstelt. —
En dan: die laatste psalmen komen aan; die laatste 6; tel maar van 145 af.
Het is alsof wij de dikke, dreigende wolken nu een klein weinig zien scheuren. Een spikkeltje blauw komt tusschen het grijs en het zwart heengluren: zou de storm wat willen gaan liggen? zou het noodweer tot bedaren willen komen? —
De lange, moeizame reis van het psalmboek loopt, merkbaar, ten einde. Het einddoel komt in zicht. Land in zicht! —
Maar laat ik hier eens een andere vergelijking nemen; eene die met name onze nu reeds kerkgaande jeugd zoo goed begrijpen kan. — Ik denk aan de schoolreisjes, die ze, nog kinderen zijnde van de

hoogste klasse, plachten te ondernemen, vlak voor dat de zomervacantie aanving. Ze gingen, o onvergetelijke heerlijkheid, naar Montferland bij 's Heerenberg. Die hooge rustieke trappen op. Eerst: dravende. — Maar van lieverlede: het tempo werd wat langzamer; die trappen waren zoo hoog, en daarbij nogal breed. — Ze klommen nu op: bedaard; sommigen al met de handen in de zij. De laatste trappen heel langzaam. En dan: die kreet van blijde verrassing, als ze nu heelemaal boven waren gekomen: o! zie! wat prachtig vergezicht! —
De trappen van de Montferland: wij willen ze nu samen opklimmen.
We zijn al aan de laatste 6 toe. —
Eerste trede: psalm 145: de Heere is aan allen goed; Zijn goedheid is verspreid over al Zijn werken. — Hoort gij het? Verdwenen is alle naargeestig hulpgeroep uit beklemde borst. Wij klimmen! wij komen hooger! wij zijn al dicht bij den top. —
Tweede trede: psalm 146: wat heft die koninklijke melodie zoo machtig aan, in de hoogste noten: Prijst den Heer met blijde galmen! — En dan wordt onder blij gezang Hij geprezen, die helpt en redt in allen nood, en zich nooit en nergens onbetuigd laat; aan hongerigen niet; aan gevangenen niet; niet aan blinden; niet aan vreemdelingen; aan weduwe noch wees. —
Derde trede: psalm 147: Jeruzalem, dat zoo lang in zijn smadelijke puinen heeft gelegen, wordt overeind geholpen. — De winter is voorbij; ijs en sneeuw

moeten wegtrekken; zijn gesmolten. De lente is in het land; de jonge vogels, zelfs de jonge raven, vinden ontferming bij God, die leeft. —
Vierde trede: psalm 148: alle hemelsche en aardsche wezens stemmen den lof des Eeuwigen aan; het is een bonte menigte, die wij zien opkomen: engelen; sterren; de zon; de maan; walvisschen; diepe afgronden; vuur en hagel; sneeuw en damp; stormwind; berg en heuvel; vruchtboomen en cederboomen; wilde beesten en het tamme vee; kruipend gedierte en vogels; koningen en volken — het zingt alles; het musiceert en jubelt. Hemel en aarde te zamen zijn als één concert ter eere Gods. —
Vijfde trede: psalm 149: de eindoverwinning is Godes. Heidenen, koningen, machtigen, alles heeft Hij ten onder gebracht, tot troost van Zijn volk, dat nu niet meer onderdrukt wordt; maar dat zoo heerlijk vrij is, omdat het „nabij Hem is".
En nu die zesde trede nog: psalm 150. Maar: meteen zijn wij reeds boven; en zuchten van bewondering: wat heerlijk vergezicht!
Geef nu toe aan uw vreugde! houd u niet in, maar verschaf lucht aan uw bewondering.
Speel, zing, blaas, tokkel, fluit: het groot eind-halleluja. —
En zie: tevoren, wanneer er weer een afdeeling van het psalmboek zijn afronding verkregen had, dan kwam er zoo'n sluitstuk, bijvoorbeeld Psalm 41: geloofd zij de Heere, de God Israëls, van eeuwigheid en tot in eeuwigheid! Amen, ja amen. — Of ook

psalm 72 : Geloofd zij de Heere, de God Israëls, die alleen wonderen doet! en geloofd zij den naam Zijner heerlijkheid tot in eeuwigheid, en de gansche aarde worde met Zijn heerlijkheid vervuld. Amen, ja amen. — Of ook psalm 106: geloofd zij de Heere, de God Israëls, van eeuwigheid en tot in eeuwigheid; en al het volk zegge: Amen. Halleluja!
Maar nu: geen amen! en geen lofverheffing.
Deze 150ste psalm is *zelf* het levend, jubelend sluitstuk van den psalmbundel. Wij hooren hem daarheen daveren; wij zien hem alle registers op het groote orgel lostrekken; hooren hem den lof Gods bezingen en verkondigen.
Het is ons als ware het reeds het laatste groote muziekgeklank van de aarde, hetwelk enkel nog vooraf gaat, eer dat ons oor het machtig dreunen verneemt van het lied van Mozes en van het Lam, dat daar boven gezongen wordt, aan de oevers der glazen zee, door de voor eeuwig verloste gemeente.

III

Maar nu gaan wij tezamen onzen psalm toch ook eens wat nader in oogenschouw nemen.
Hij begint met: Hallelujah; en hij sluit er mee.
En daar tusschenin klinkt het tienmaal: looft God.—
Tienmaal; dat is: het getal der Wet. — De schuldvergiffenis, de kwijtschelding is volkomen; vandaar, dat het zuchten en kermen nu heeft afgedaan. —
En wederom: tien, dat is het getal der volheid. —
Denk eens aan: ik leer dat mijn leerlingen: dat oer-

volk der Hebreërs, wij zien, en hooren, ze tellen; ze doen het op hun vingers; nog wijzen de namen der getallen het uit. — Eén, twee, drie, vier, vijf. En dat woordje: vijf beteekent: maak hem dik! klomp de tellende hand samen tot vuist! —
Tel nu verder: zes, zeven, acht, negen, tien. En dat woord voor tien beteekent: klap ze tegen mekaar! beide handen tegen mekaar aan! —
Tien, het getal der volheid. — Tienmaal: Looft God! Dat is te zeggen: nu kan er niets meer bij;komt er nog wat, dan begint het weer van voren af aan. — Lees nu den Psalm.
Vers 1. Looft God in Zijn heiligdom; Looft Hem in het uitspansel Zijner sterkte.
De aardsche tempel, *en* de bovenaardsche; en tezamen worden zij vervuld met den lof van God.
Vers 2. Looft Hem om Zijn machtsdaden; naar de menigvuldigheid Zijner grootheid.
Wij hebben, en vereeren, een God, die zich niet onbetuigd laat; die daden doet, aan welke de kerk en de wereld Hem kent. —
Dat zijn ook die daden, waarop het Avondmaal terug ziet: God, die Zijn eenigen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeven, en ons alles met Hem geschonken, zooals het Avondmaalsformulier zegt.
Vers 3. Het groot concert begint. De bazuin, of ramshoorn, komt er aan te pas; de luit, de harp; de trom; de fluit; allerlei snaarinstrument. Het orgel; voorts nog: bekkens; bellen of schellen. — Wanneer

die allemaal beginnen te spelen, wat geluid wil dat worden. —
En hier komt een verre herinnering naar mij toe.
Ik zou, meer dan dertig jaar geleden, in zomertijd preeken te Amsterdam. De dominee, voor wien ik den dienst vervulde, had mij uitbesteed bij een weduwe met drie volwassen zoons.
Eén van de drie bracht mij naar de kerk, en in de consistorie.
Ik zit daar aan de tafel, in kerkeraadskamer; maak het briefje voor den organist gereed. — Mijn geleider komt naast mij staan; fluistert mij in: kunt ge niet psalm 150 er bij op zetten? —
Ik keek hem aan: „waarom dat?" Hij, met een gewichtig gezicht: „hier is, in deze kerk, zoo'n wonder van een organist; als hij Psalm 150 speelt, hoor je onder het zingen door al die muziekinstrumenten op het orgel." Meteen schoot ik in den lach. „Hè! waarom lacht u?" — Ik antwoordde: „Kort geleden heb ik gepreekt te Zwolle. Daar drong mij de dominee die mij naar den kansel brengen zou: „Zet er Psalm 33 bij op, van dat briesende paard, dat eindelijk sneven moet." Op mijn vraag: waarom? zei hij: „Onze organist speelt dat zóó mooi, dat je het briesen en het snuiven, het stampen en het slaan van het paard onder het zingen door hoort." —
Wij willen het nu niet op onzen organist laten aankomen; maar zelf den psalm eens aandachtig lezen.
En dan wordt hier voor onze oogen een optocht geformeerd, die aanstonds, wanneer alle groepen naar

behooren gerangschikt zijn, voorttreden zal. Hier komen, voorop, mannen, die de bazuin, de ramshoorn blazen. — Dat kunnen geen anderen zijn dan priesters; zooals ze ook rondom de stad Jericho togen; rechts en links van de arke.
Daar achteraan scharen zich de Levieten; die muziek maken op luit, en harp. De priesters, hun superieuren, geven met bazuingeklank den toon aan; zij, zacht, eerbiedig, murmelen mee; volgen den toon. —
Een nieuwe groep formeert zich: het zijn de vrouwen, die met handpauken, evenals onder Mirjam bij de Roode Zee, hun vroolijken dreun doen hooren.
Nog een afdeeling voegt zich in: de gewone burgers, met snarenspel en schalmei. —
Wat nu komt, daar zouden we, en met recht, van schrikken: het is een koppel melaatschen. Zij zwaaien den grooten ratel; zooals ze ook deden in de middeleeuwen; en *moesten* doen; opdat ieder gewaarschuwd wierd, niet al te dicht bij hen te komen, vanwege het besmettingsgevaar. —
Een oolijke groep komt den stoet sluiten: een bende straatjongens. Zij hebben den kleinen ratel; hun houten kleppers. En ze klepperen er mee als een troep ooievaars met hun ratelende snebben. —
Nu maar vooruit; heel die aangetreden israëlitische samenleving: geestelijk, wereldlijk; man, vrouw; ziek, gezond; ouderdom, jeugd.
Zie! zie! daar zwenkt en zwaait dat heen. Een heirschare, die het Psalmboek sluit. Die alle droefenis en zorg is te boven gekomen.

De priesters bazuinen, gaande voorop: „Looft God."
En de Levieten murmelen mee, zacht, maar in den toon: „Looft God." En de vrouwenstemmen, met alt en sopraan, klinken er zoo melodieus tusschen door: „Looft God."
En de gewone burgers, handwerkslieden, ambachtslieden, — maar ze drommen mee, en zingen met hun zware bromstemmen: „Looft God."
En de melaatschen, afzichtelijk gezelschap, met de deels reeds door de ziekte weggevreten lippen — maar ze klagen niet. Het lichaam sterft hun onder de handen weg. Maar de geest triompheert; en hun schorre stemmen helpen mee de melodie vasthouden: „Looft God."
En de straatjongens, met de klepperhoutjes en hun schel stemgeluid, zingen mee, tot in de hooge noten: „looft God."
Laat *die* israëlitische maatschappij maar vóór ons langs defileeren en voortmarcheeren. Wie, met hoog en laag, met ziek en gezond, met oud en jong, dáár toe gekomen is, dat hij als eenige sluitrede gevonden heeft: „Looft God!" — die is nooit arm, en nooit verlaten.

IV

Wanneer wij dan gekomen zijn tot aan dat zesde vers, het laatste, dan bekruipt ons een vreugdig gevoel alsof wij reeds Kerstfeest vierden; alsof wij het Evangelie van den Kerstdag al te prediken hadden. Want ook hier gaat het, net als op Kerstfeest: eerst eng israëlitisch; daarna breed universeel.

Wanneer psalm 150 aan vers 6 toekomt, dan is het ineens alsof er gordijnen uiteen geschoven worden.—
Nog eens even herhalen: wij zagen, als in een optocht van levende beelden, die heele israëlitische kerkmaatschappij onze oogen voorbij trekken. —
Nu, opeens: het eng israëlitische valt weg; de scheidsmuren worden omver getrokken: „alles wat *adem* heeft, love den Heere." De wereldkerk love den grooten God van Israël. —
Wat Israël bezat aan leven uit God, heeft het nu afgestaan; heeft het overgegeven aan de groote menschheid.
Hij, die onder hen, zoo lang reeds, leefde in de beloftenis, Hem heeft Israël doorgegeven aan de kerk der heidenen; de Hope Israëls, onzen Heere Jezus Christus, aan de volkeren der aarde.
Het eigene, afzonderlijke, vóórbeeldende, dat Israël gehad heeft, is hier weggegleden; de rivier, met haar be-engende oevers, is uitgemond in de zee. Weggevallen zijn alle scheidingen en onderscheidingen. Alleen de lof van God blijft over.
Het leven is nu enkel nog maar: loven.
Alle ademhaling is nu alleen nog maar: zingen.
De God Israëls is: de God der aarde; en: de God des hemels; en: de God der eeuwigheid.
Hier vloeien Oud Testament en Nieuw Testament ineen, in die eenige, zalige geloofsbelijdenis: Jezus leeft. —
Welaan, dit is dan onze huidige tekst, en de verklaring daarvan.

V

En nu, naar onze goede, oude gewoonte, wil ik nog enkele, slechts drie, lijnen trekken van uit het gepredikte woord Gods, naar ons leven en bestaan van allen dag, opdat het er door in een hoogeren glans voor onze oogen verschijne. —
Heel kort, dat alles; onze tijd schoot reeds verre heen.
— Waar het vriendelijk Evangelie komt, daar is muziek; daar is poëzie; daar worden wonderschoone schilderijen voor ons opgehangen.
De hoogste kunst is meteen dáár geboren, waar het Evangelie ons gepredikt wordt.
Daar hooren wij de engelen zingen.
Daar staren onze bewonderende oogen in eindelooze verschieten; zien de schoonste vergezichten. —
Laat niemand ooit probeeren ons wijs te maken, dat het Evangelie maar een plomp en boersch ding is; alleen maar goed voor bewoners van de dorpen. —
Het genade-evangelie van onzen Heere Jezus Christus is de Goddelijke waarmaking van het woord: uit Sion, de volkomenheid der schoonheid, verschijnt God blinkende (Psalm 50 : 2).
— Welk heerlijk beeld der goeddadigheid en genade Gods hebben wij gezien in dezen psalm. Kijkt nog eens achterom naar dien, reeds weer ginder ver wegtrekkenden, optocht: priesters voorop; melaatschen middenin; kinderen aan het einde. —
Zulk een optocht heeft nog nooit één schilder ge-

waagd op doek te brengen. — Maar de schuldvergeving door onzes Heilands bloed en gerechtigheid, die waagt het; en die doet het. —
Wanneer iemand weten, en uitmeten, en doorgronden wil, hoe groot de Heere onze God is, die leze den 150sten Psalm. Het is een Evangelie in het klein; een heerlijkheidsverkondiging in een kort bestek. — Hier komt alle nood en angst voor goed tot rust en vrede.
— Wij zagen het psalmboek eindigen. Hoe eindigt het ook weer? met „looft God", en dat tienmaal achter elkaar. —
Eens eindigt ook *ons leven.*
Zal het bij dag wezen? zal het bij nacht geschieden? zullen wij weken, misschien maanden, van voorbereiding hebben? of zal het ons onverhoeds overvallen? — Er is niemand, die het ons zeggen kan.
Toch kan ik er u iets van vertellen.
Voor ons allen komt die tijd, dat allerlei stemmen voor ons zwijgen gaan. — Wanneer het met een mensch naar het einde loopt, dat is net zoo wat, alsof er allerlei deuren voor ons dicht gedaan worden; voor goed afgesloten.
Dit geluid dringt niet meer tot ons door. En *dat* heeft voor goed opgehouden. —
Maar zoo slechts die ééne stem blijft zingen: „Looft God." —
Nòg een deur op slot gedaan. Nòg weer een geluid gedoofd. —
Maar: die ééne stem blijft zingen, schoon zwak, van-

wege de smarten des doods; maar: zij blijft zingen: ,,looft God."
Dat nachtpitje brandt nog; dat vlammetje, hoe zwak ook, steekt nog haar roode tongetje uit: ,,looft God."
En dan, als het net wil gaan ophouden omdat de olie is opgebrand — hoor nu: aan de overzijde zingen de engelen mee; zingen de hemelen mee; nemen het woord en den klank over: ,,looft God in Zijn heiligdom." —
Die bij het einde is gekomen, heeft niet anders noodig dan dat eene, maar dat de hemelen en de eeuwigheden wekt, en nabij wenkt: ,,looft God in Zijn heiligdom." —

Zingt, aarde en hemel, zingt uw Heer,
Het driemaal heilig meld' Zijn eer;
Zingt Hem op hooge tonen.
De lof van God vervull' 't heelal;
Die is, die was, die komen zal,
En onder ons wil wonen.

INHOUD

Inleiding 1
I. De boom en het kaf 19
II. Kun je nog zingen... 34
III. Gemopper der horde 46
IV. In de schaduw van den doornstruik . . 62
V. Een Kapelleke terzijde 77
VI. Jonkvrouwe Achsa 91
VII. Van liefdelust en wraak 107
VIII. De doodkist en de ark 122
IX. Rachab, de hoer 136
X. Uitkomsten tegen den dood 151
XI. Engelenzang 167
XII. De opening der Schriften 182
XIII. Henoch's afkeer en opvaart 196
XIV. Teekenen van den Geest 211
XV. De blijde boodschap van Pinksteren . 225
XVI. Onderwijzing over de Heiliging . . . 239
XVII. Steenrots en Zandgrond 256
XVIII. Hallēlu-Jah 269
283